

DE GEESTELIJKE VERLATINGEN

EEN DISPUTATIE OVER GEESTELIJKE VERLATINGEN

door

GISBERTUS VOETSIUS

Voortgezet door

JOHANNES HOORNBEECK,

Doctoren en Professoren der Heilige Theologie aan de Academie en

Dienaren des Heiligen Evangelies

in de Kerk van Jezus Christus te Utrecht.

Naar de eerste druk van Lambert Roeck, boekdrukker te Utrecht, anno 1646.

Uit het Latijn in onze tegenwoordige Nederlandse taal overgezet door

Ds. Johan Petrus

UITGAVE VAN HET TRAKTAATGENOOTSCHAP 'FILIPUS'.

1898.

STICHTING DE GIHONBRON

MIDDELBURG

2014

EEN DISPUTATIE OVER GEESTELIJKE VERLATINGEN

Door

GISBERTUS VOETIUS

Aan de lezer.

Christelijke lezer en vandaar niet geheel onbekend en onervaren in deze algemene krijgsschool der geestelijke aanvechtingen!

Wij geven u hier onze opmerkingen over uw staat en de vertroosting, die u zo vurig begeert. Dit onderscheid bestaat er tussen deze krankheid en de lichamelijke ziekten, dat in de heetste kracht van de lichamelijke ziekten alle spijs moet worden onthouden en weggenomen, teneinde de paroxysmus of koortshitte niet te verhogen (zo leert Hippocrates), terwijl het in de geestelijke ziekte gans anders is en nooit meerdere spijs aan de ziel moet worden toegediend, dan juist, wanneer zij in de scherpste en hoogste aanvechtingen ligt.

Beiden hebben dit gemeen: zij brengen grote gevaren mee, en ze recht te beoordelen is moeilijk; daarom hebben wij u hierin willen terzijde staan, vernemende hoe weinig hulp u in deze dele hebt en wetende, dat gij, hetgeen u 't allermeeeste zoekt, juist zeer weinig zult geschreven vinden. En al was dit ook anders, heeft de arbeid dergenen, die zijn voorgegaan, aan onze arbeid geen perken gesteld; of, om met de Kerkvader Hieronymus te spreken: Heeft Tertullianus de zalige martelaar Cyprianus, of Cyprianus Lactantius of Lactantius Hilarius van schrijven afgehouden?

Die voorgaan, geven menigmaal de schering, waaraan de volgende de inslag toevoegen, om er alzo het kleed van te maken.

Wij hebben deze schrijver en ook andere dikwijls opgeslagen, om te zien, of er iets ware, waaruit wij ton dozen lering konden trekken, en vonden wij iets bij hen, dan zijn wij hun hiervoor dankbaar.

Omdat zij zeer verstandig was, zegt Hieronymus van de Godzalige Marcella, en verslond, wat de wijsgeren *betamelijk* noemen, antwoordde zij op het gevraagde altijd zó, dat zij ook, hetgeen haar gedachte was, niet het haar noemde, maar liever als van mij of van een ander geleerd, voorstelde; opdat zij, in hetgeen zij anderen leerde, zich zelve betoonde leerlinge te zijn.

En van Nepotianus zegt hij: Hij erkende oprecht met ware nederigheid, die zijn leeftijd eer aandeed, wat niet van hem, maar van een andere was en, terwijl hij zo de naam van geleerd te zijn, meed, werd hij juist voor, zeer geleerd gehouden.

Dit, zeide hij, was van Tertullianus, dat van Cyprianus, dat van Lactantius, dat van Hilarius zo sprak Minutius Felix, zo Victorinus, zo de wijze Arnobius, enz. En, zo denken wij tevens aan hetgeen, Socrates bij Plato zegt, dat er, namelijk geen zekerder bewijs van onwetendheid is, dan van degenen, die wijzer zijn, af te wijken.

Wij hebben u daarom gegeven het voortreffelijkste, wat ooit over deze zaak geschreven is, namelijk een disputatie van Dr. Voetius, in onze taal overgezet door **Ds. Johan Petrus**, die, gelijk hij naar ons verlangen, het zevende hoofdstuk van het tweede boek der *Consciëntiegevallen van Amesius*, dat aan het einde van dit boek is geplaatst, heeft overgezet. Hij heeft ook het voornemen dit kostelijk werk van Amesius in deszelfs geheel voor u over te zetten en in het Nederlands te geven.

Gebruik dan, hetgeen wij u hier geven tot uw geestelijk welzijn, waartoe het geschreven is en dient, namelijk *om de slapende evangeliebelijders wakker te*

schudden en hen, die over hun zonden zuchten, te vertroosten, zo schrijft Perkins voor zijn verklaring over deze gevallen.

Bent u nooit zo zwaar in deze engten en in dit onweer geweest, (want daarvan geenszins smaak en kennis te hebben, lijdt uw staat niet, zo die zalig is) leer u dan hierdoor daartegen bereiden. Het is toch geen mindere wijsheid, om zich vooraf tegen het kwaad behoorlijk te wapenen, dan, wanneer men er in is, er zich uit te redden.

Ik eindig met Augustinus: *Indien door mij wat goeds wordt voortgebracht, zo wil ik niet dat daarvan mij, maar Gode, Wiens gave het is, de eer wordt gegeven.* (Augustinus: *Kennis van het ware leven*, hoofdstuk IX.)

JOH. HOORNBEECK.

In de praktijk en de beoefening der Godzaligheid is de Christelijke strijd geenszins het minste deel. In deze strijd moeten beschouwd en aangemerkt worden:

1. De christelijke krijgsman en zijn wapentuig.
2. De vijanden, die hem bestrijden.
3. De strijd of het gevecht zelve en de wijzen, waarop de vijanden bestreden worden.
4. De tegenstand, die wordt geboden.

2. De vijanden zijn: alle moeilijkheden in dit leven, zo schandelijke als bedroevende.

a. De schandelijke kunnen zijn: allerlei misslagen en zonden, niet hun aanlokkingen en aanprikkelingen.

b. De droevige zijn allerlei verdrietigheden en aanvechtingen welke wederom zijn:

(1) Geestelijk of innerlijk en

De innerlijke zijn: geestelijke verlatingen en verzoeking

(2) lichamelijk of uiterlijk.

De uiterlijke verdrietelijkheden zijn: ziekte, armoede, vervolging, enz.

Al de andere vijanden en delen van de strijd slaan wij nu over en zullen alleen over de geestelijke vertalingen handelen en die verklaren. Achtereenvolgens komen dan ter sprake:

A. De natuur en de eigenschappen der geestelijke verlatingen.

B. De geneesmiddelen of tegengiften daartegen en de methode of de wijze van haar genezing.

C. Enige vragen of gevallen der consciëntie, waarop wij hopen te antwoorden.

A. De natuur en de eigenschappen der geestelijke verlatingen.

I. Opdat de dubbelzinnigheid der woorden alhier niet enige duisterheid verwekke, zo willen wij vooraf er voor waarschuwen, dat de practizijns dikwijls in hun geschriften vermengen en voor een en hetzelfde houden de navolgende zaken:

Tentatie of strijd tussen vlees en geest; een kranke en ontroerde consciëntie; verlating of worsteling der consciëntie; strijd en verzoeking des satans; gevoelloze godsdienstpleging; droefheid des gemoeds of des geestes; het gevoel van de toorn Gods en de worsteling daarmee; desolatie of mistroostigheid; geestelijk gemis of dorheid. De opvatting, de betekenis, de woorden en termen, waarmee al deze zaken zijn uitgedrukt, moeten nochtans nauwkeurig onderscheiden worden, om de bedoelde schrijvers van blijkbare of schijnbare tegenspraak te overtuigen en te bevrijden.

De woorden *tentatie* en *verlating* worden hier het meest gebruikt, deze moeten dus juist omschreven worden.

De tentatie (verzoeking) is óf menselijk óf duivels, óf Goddelijk.

1. De menselijke is óf goed of kwaad.

Goed is die verzoeking, door welke de mens anderen of zichzelf, zoveel betreft de gemene of ook de bovennatuurlijke gaven en goederen, onderzoekt. *Onderzoekt uzelf, of gij in het geloof zijt, beproeft uzelf*, (2 Cor. 13: 5). Maar de mens, beproeve zichzelf, en ete zo van het brood en drinke van de drinkbeker, (1 Cor. 11: 8). Maar zij is kwaad, wanneer de mens daardoor, óf God, bi anderen, óf zichzelf verzoekt. *Niemand, als hij verzocht wordt, zegge: Ik word van God verzocht, want God kan niet verzocht worden met het kwade en Hij zelf verzoekt niemand. Maar een iegelijk wordt verzocht, als hij van zijn eigene begeerlijkheid afgetrokken, en verlost wordt.* (Jac. 1 13, 14).

2. De duivelse verzoeking is deze, waardoor de duivel (bijzonder genaamd de verzoeker, Matth. 4: 3) de menschen bestrijdt, hetzij uiterlijk met zijn beroeringen en kwellingen, hetzij innerlijk met boze ingevingen om te brengen tot ongelooft, tot wanhoop, tot ongehoorzaamheid en allerlei zonden; waarvan veel te lezen is bij de uitleggers en practizijns over Matth. 4; 2 Cor. 12 en Efëze 6.

3. De Goddelijke verzoeking is die verzoeking, waarmee God wijselijk en rechtvaardig de mens verzoekt; hetzij Hij hem enige daad gebiedt, als Abraham. En het geschiedde na deze dingen, dat God Abraham verzocht, en Hij zeide tot hem: Abraham! En hij zeide Zie, hier ben ik. En Hij zeide: Neem nu uw zoon, uw enigsten, die gij liefhebt, Izak, en ga heen naar het land Moria, en offer hem, aldaar tot een brandoffer, op één van de bergen die Ik u zeggen zal, (Genesis 22: 1, 2). Hetzij Hij de verzoeken des duivels, der wereld en des vlees toelaat en bestuurt.

Gij zult naar de woorden van die profeet, of naar die droomen-droomer niet horen; want de Heere, Uw God, verzoekt Wieden, om te weten, of gij de Heere, uw God, liefhebt met uw ganse hart en met uw ganse ziel. (Deut. 10: 3).

Doch God is getrouw, Die u niet zal laten verzocht worden boven hetgeen gij vermoogt, maar Hij zal met de verzoeking ook de uitkomst geven, opdat gij ze kunt verdragen. (1 Cor. 10: 13).

En opdat ik mij door de uitnemendheid der openbaringen niet zou verheffen, zo is mij gegeven een scherpe doorn in het vlees, namelijk een engel des satans, dat hij mij met vuisten slaan zou, opdat ik mij niet zou verheffen. Hierover heb ik de Heere driemaal gebeden, opdat hij van mij zou wijken. En Hij heeft tot mij gezegd: Mijn genade is u genoeg: want Mijn kracht wordt in zwakheid volbracht, (2 Cor. 12: 7, 8, 9), zie ook: 2 Sam. 24: 1 vergeleken met 1 Kron. 21: 1.

Ook verzoekt God zo, dat Hij het gevoel van zijn vertroostende genade en van Zijn Vaderlijke gunst onttrekt, hetwelk op een bijzondere wijze geestelijke verlating genaamd wordt, en van welke geestelijke verlating wij nu bepaaldelijk voorgenomen hebben te handelen.

De Goddelijke verlating wordt onderscheiden, naardat zij plaats vindt omtrent de goddelozen, of omtrent de uitverkorenen.

Omtrent de goddelozen is zij óf particulier en speciaal door hen over te geven aan enige zonde, verzoeking of zwaarigheid: En de Geest des Heeren week van Saul en een boze geest van de Heere verschrikte hem. (1 Samuël 16: 14, zie ook 1 Samuël 28: 15), óf zij is universeel (algemeen), geheel en volkomen, voor zoveel de Heere hen aan henzelf overlaat en nimmer tot het geniet van zijn genade of glorie en heerlijkheid doet komen.

Omtrent de uitverkorenen geschiedt de Goddelijke verlating of vóór de roeping, óf na de roeping en de actuele, dadelijke bekering.

(1) Vóór de bekering verlaat Hij hen, voor zoveel betreft de uitvloeijing van Zijn genade en de dadelijke medeling en gemeenschap met dezelve; zodat de verlating van de zijde der verlatenen en zoveel hen aangaat, volkomen is; doch van Gods zijde en van Zijnentwege bijna geheel, uitgenomen een dun en onvoelbaar draadje, en invloeijing of liever aanvloeiing en (om zo te spreken) omvloeiing of omtrent-vloeijing, door welke Hij hen voor Zich behoudt en bewaart.

(2) De verlating der uitverkorenen na de roeping (welke alsdan noch beslist noch ooit volkomen is), bestaat in, de zonde, in verzoeking, in uiterlijk kruis en wederwaardigheid, in troosteloosheid, in alleen-lating of innerlijke ongevoeligheid.

Verlating in de zonde is: wanneer Hij de Zijnen niet verleent de tweede genade, om

hen op te wekken en voor te gaan, en dat tot hun vernedering, gelijk in de val van Petrus, waarvan Augustinus aldus spreekt: Ik durf zeggen, dat het de hovaardigen nuttig is, in enige openbare en bekende zonde te vallen, opdat zij een mishagen aan zichzelf mogen krijgen, daar zij reeds door zichzelf te behagen, gevallen waren. Want Petrus heeft zichzelf veel heilzamer mishaaagd, toen hij weende, dan hij zich behaagd heeft, toen hij zichzelf vooropstelde en hovaardig was. (Stad Gods XI ' 13).

Verlating in verzoeking is: wanneer Hij belet de overwinning en de zegepraal in de verzoeking en nochtans dezelve niet wegneemt. Zie 2 Cor. 12 8, 9, hier voren reeds aangehaald.

Verlating in uiterlijk kruis is: wanneer Hij met zijn tegenwoordigen bijstand niet te hulpe komt. Want de Heere heeft u geroepen als een verlatene vrouw, en bedroefde van geest; nochtans zijt gij de huisvrouw der. jeugd, hoewel gij versmaad zijt geweest, zegt Uw God. Voor een klein ogenblik heb Ik u verlaten; maar met grote ontfermingen zal Ik u vergaderen. (Jes.: 6, 7). Zie ook Hfdst. 60: 15 en 62: 4

Verlating in troosteloosheid en geestelijke ongevoeligheid is aanwezig, wanneer de Heere God hen niet begenadigt met het gevoel van de zoetheit der vertroostende genade. En dit is die verlating, waarover wij nu wat nader zullen handelen.

Ze kan gezegd worden verzoeking te zijn ten opzichte van God, Die het geloof en de liefde van de zijn onderzoekt, hoewel zij ook zogenaamd wordt ten aanzien van de duivelse aanvechting, welke dikwijls gepaard gaat met of volgt op deze verlating Gods.

Ze wordt ook genoemd de kilheid en koudheid des harten, verstrooiing der zinnen en des geestes en verduistering van het bewustzijn, omdat dit alles er uit voortvloeit.

Ze wordt ook genoemd aanvechting, strijd, worsteling, en dat wegens haar gevolg, omdat wij bij gelegenheid van die verlating, met de duivel, met ons eigen vlees, met de boze aanslagen van de verkeerde mening der mensen (evenals Job met zijn vrienden) te strijden hebben.

Ze wordt ook genoemd: bestrijding en ontroering der consciëntie, daarbij ook: geestelijke droefheid en moedeloosheid, aangezien dezelve noodzakelijk op deze verlating volgt.

Sommige practizijns noemen haar: geestelijke troosteloosheid, dorheid, ongevoeligheid, gebrekkigheid.

Ze wordt soms zeer ruim genomen, zodat niet alleen het lijden en deze geestelijke krankheid of ziekte zelf, maar ook de omstandigheden en gevolgen tot haar worden gerekend. Soms neemt men haar in eregeren zin, zodat zij alleen en bepaaldelijk de verlating zelve betekent.

Deze is in zichzelf en naar haar aard geen zonde, maar een genadegift Gods, in de weg van onthouding, en niet van toevoeging, (zoals men dat uitdrukt). *Want u is uit genade gegeven in de zake van Christus, niet alleen in Hem te geloven, maar ook voor Hem te lijden, dezelfde strijd hebbende, hoedanigen gij in mij gezien hebt, en nu in mij hoort, (dat is: Kruis en Vaderlijke kastijding.)* (Philipp. 1: 29, 30).

II.

Geestelijke verlating beschrijven wij aldus: *Ze is een innerlijk kruis of geestelijke smart en aanvechting, waardoor een mens, nu waarlijk tot God bekeerd zijnde, niet gevoelt de verheuging zijns harten in God en Goddelijke dingen. Ze komt voort uit de verduistering der verzekering en der helderheid betreffende het toe-eigenen door het persoonlijk geloof.*

Wat wel het ergste is, doch het minst voorkomt, is: een lijden van aanhoudend, pijnlijk

gemis; meer komt voor: het kruis der gelovigen; het meest komt voor: het innerlijk kruis.

De hebbelijkheid, goede gesteldheid en gestalte, gave, genade, welke tegenover dit gemis en gebrek gesteld worden, zijn: de geestelijke vrede, vertroosting, zoetigheid en vermaak; vooreerst in onze God, ten andere in Goddelijke dingen; dat wil zeggen de delen, werkingen, middelen en instrumenten van de zaligmakende genade.

Maar het zo even genoemde aanhoudende gemis is slechts voor een tijd, niet voor altijd of ten einde toe. *Voor een klein ogenblik heb Ik u verlaten.* Want een ogenblik is er in Zijn toorn, maar een leven in Zijn goedgunstigheid. Des avonds vernacht het geweest, maar des morgens is er gejuich. (Jes. 54: 7. Ps. 30: 6.)

Ze is ook slechts ten dele, niet volkomen. Ze is namelijk een tijdelijk ophouden en gemis van de vreugde en gerustheid, niet voor zoveel de wortel, maar voor zo veel de vrucht aangaat; niet voor zoveel de tegenwoordigheid en het wezen, maar voor zoveel het gevoel en de oefening aanbelangt. En gij dan, zegt Christus, hebt nu wel droefheid; maar Ik zal u wederom zien, en uw hart zal zich verblijden, en niemand zal uw blijdschap van u wegnemen. (Joh. 16: 22.) Zo zullen de vrijgekochten des Heeren wederkeren, en met gejuich tot Sion komen; en eeuwige blijdschap zal op hun hoofd wezen, vreugde en blijdschap zullen ze aangrijpen, treuring en zuchting zullen wegvlieden. Ze zullen eeuwige vreugde hebben. (Jes. 51: 11 en Jes. 61: 7b.) Vergelijk: Gal. 5: 22. Verblijdt u in den Heere te allen tijde; wederom zeg ik: verblijdt u. (Philipp. 4: 4.) In Welken gij u verheugt, nu een weinig tijds (zo het nodig is) bedroefd zijnde door menigerlei verzoeken. (1 Petrus 1 6.)

Die verduistering en wegneming van de vreugde en de geestelijke genieting geschiedt ten opzichte van haar voorwerp, (dat is: de zaak, waaromtrent ze werkzaam is,) op tweeërlei wijze.

(1) Ze geschiedt: Óf ten aanzien van God, onze Vader, Die daarom gezegd wordt: Zijn aangezicht af te wenden en te verbergen. Waarom verbergt Gij Uw aangezicht en houdt mij voor Uw vijand? (Job 13: 24.) Maar toen Gij Uw aangezicht verbergde, werd ik verschrikt. (Ps. 30: 8)

(2) Óf ten aanzien van de genade Gods, of de middel en der genade en oefeningen der Godzaligheid, wanneer het vermaak en de zoetigheid in het lezen, horen en overdenken van Gods Woord, in de geboden, in het gebruik der Sacramenten niet gevoeld wordt. Waarom die verlating met een bijzondere naam: *geestelijke dorheid en gevoelloze betrachtting* pleegt te worden genoemd, waarvan dikwijls melding wordt gemaakt bij de Roomse practizijns. Van welke Roomse schrijvers, doch met rijp oordeel, wel enige punten kunnen worden overgenomen. Zie o. a. **Ruijsbroek** en **Thomas á Kempis** in zijn: "Navolging Christi", enz.

Evenwel is hier, gelijk gezegd, bedachtzaamheid te gebruiken, daar bedoelde schrijvers volgens hun godgeleerde grondstellingen, deze zaken inwikkelen en verwarren met de mogelijkheid van het ophouden van het geloof en met de twijfel en de onzekerheid aangaande mogelijke afsnijding der genade, zodat ze de oorzaken van deze ziekte en de manier haar te genezen, niet recht verstaan, of ten minste niet durven belijden.

De eigenlijke onderwerpen van deze verlating, namelijk: *de mensen, waarin die gevonden wordt, zijn alleen de gelovigen, want dit is een onmededeelbaar lijden en ziek-zijn van hen, niet anders dan gelijk de eclips alleen bij zon en maan voorkomt.*

De ongelovigen en hypocrieten zijn slechts dwalende sterren (Judas: 13), maar ze zijn niet die grote lichten. Zo kan dan ook in haar niet verduisterd worden en ontbreken, hetgeen er nooit in geweest is. Het nader subject en het gekwetste deel in de gelovige,

is formeel en eigen. lijk: de wil; wat de grond betreft: het verstand, en wel in dit zijn vermogen, dat consciëntie of geweten genaamd wordt, door hetwelk de mens met bespiegeling, en als bij terugkaatsing, kennis draagt en oordeelt van zijn staat, en zichzelf de genade Gods in het bijzonder en kennelijk toe-eigent. Hierdoor komt het dat deze verlatingen vanwege de consciëntie, als zijnde haar subject, over het geheel haar naam verkrijgen.

Hieruit volgt dan: dat ze de aard van deze verlatingen niet recht vatten en verstaan, die achten, dat het wezen, of de eigene natuur der verlating zou bestaan in afleidingen en verstrooiingen des geestes, welke evenwel zijn: de voorafgaande oorzaak; óf in enige kwetsing. en verzwakking van de consciëntie, welke eigenlijk een bewijs is van het aanhouden der ziek te; óf in vertwijfeling, vergezelschap van de toorn Gods; óf die men meent te gevoelen, in de strijd met de wanhoop, in geestelijke verschrikking of droefheid, in duivelse ingevingen en verzoeking, welke alle eigenlijk verschijnselen en gevolgen van deze ziekte zijn; óf in de verzoeking des vleses tot de zonden en enige toelating of ook toelating ervan. Dit alles gaat gewoonlijk deze verlating vooraf, soms gaat het er mee gepaard en volgt het.

III. Nu volgen de werkende oorzaken.

De eerste is, God, welke dezelve Vaderlijk toezendt en bestuurt. Doch Hij zendt deze niet toe door enige dadelijke werking, maar door een ontbrekende of (om zo te zeggen) een negatieve werking, welke door andere onttrekking wordt genoemd, wanneer Hij Zijn liefde niet gevoelig uitstort in de harten der gelovigen en hen met de smaak van Zijn liefelijkheid niet komt bezoeken, zoals blijkt uit Rom. 5: 5. *En de hoop beschaamt niet, omdat de liefde Gods in onze harten uitgestort is door de Heiligen Geest, Die ons is gegeven.* Joh. 14: 16, 17, 18. En Ik zal de Vader bidden, enz. 1 Petrus 1: 8. In denwelken gij nu, hoewel Hem niet ziende, maar gelovende u verheugt met een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde. En hoofdstuk 2: 3. Indien gij anders gesmaakt hebt, dat de Heere goedertieren is.

De tweede en wel de voorname, naaste en werkzame oorzaak is het gebrek aan heldere toe-eigening des geloofs; namelijk, wanneer de zekerheid van de duidelijkheid en klaarheid en de gevoelige genieting ophoudt, dan houdt ook de vreugde en het juichen des harten op.

Wanneer het geestelijke eten en drinken ophoudt, dan houdt ook meteen de geestelijke dronkenschap op. "Ik ben in Mijn hof gekomen, o mijn zuster, o bruid; Ik heb Mijn mirre geplukt, met Mijn specerij; Ik heb Mijn honigraten met Mijn honing gegeten; Ik heb Mijn wijn, mitsgaders Mijn melk gedronken. Eet, vrienden, drinkt, en wordt dronken, o liefsten. Ik deed mijn Liefste open, maar mijn Liefste was geweken, Hij was doorgestaan; mijn ziel ging uit vanwege Zijn spreken; ik zocht Hem maar ik vond Hem niet, ik riep Hem, doch Hij antwoordde mij niet." (Hooglied 5: 1, 6.)

De *innerlijke* bewegende en voorgaande oorzaken kunnen verscheiden zijn, als: onwetendheid en onbedrevenheid in geestelijke dingen; een zich veel inbeeldende, of ook twijfelende of schroomvallige consciëntie; onvoorzichtige, ontijdige en al te curieuze beschouwing van de leer der verkiezing, der verwerping, der verharding, van de zonde tegen de Heilige Geest, van de vrijmacht Gods, van Zijn gestreng oordeel, enz. Verder behoort hiertoe: het vallen in enige zware zonde, of het koesteren van enige verborgen zonde; al te grote toelating en onopmerkzaamheid, waardoor iemand op zijn dagelijkse zonden van zwakheid gaat liggen sluimeren, lauwheid en losheid in de oefeningen der Godzaligheid en in de juiste opmerking en bewaring van hart en

wegen, afgetrokkenheid en verstrooiing der zinnen in gebeden en overdenkingen, valse vrijheid des gemoeds, geestelijke gulzigheid en al te grote zatheid, overmoed, zorgeloosheid en gerustheid omtrent hemelse vertroostingen, omtrent het welwezen, zo van het natuurlijke als het bovennatuurlijke van het leven, gepaard met vermindering van de geestelijke armoede of het geestelijk gebrek en van de begeerte, om te verhuizen uit deze tabernakel. Want ook wij, die in deze tabernakel zijn, zuchten, bezwaard zijnde, nademaal wij niet willen ontkleed, maar overkleed worden, opdat het sterfelijke van het leven verslonden worde. (2 Cor. 5: 4.) 25. Ik ellendig mens! wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods? (Rom. 7: 24).

Daarbij komen nog de prikkelingen en het gevaar van ijdele eer en geestelijke hovaardij, zie Psalm 30: 7, en 2 Cor. 12: 7, welke woorden reeds vroeger zijn aangehaald; eindelijk ook: bestraffing en wederstreving der consciëntie, als ze getuigt tegen zonden, gepaard gaande met een geestelijke bekrompenheid, welke menigmaal zo toeneemt, dat iemand gaat menen gebrek te hebben, zowel aan de gaven der genade, die hij heeft, als aan die, welke hij niet heeft.

De *uiterlijke* bewegende oorzaken en aanleidingen zijn: Kruis en allerlei uiterlijke zwarigheid, het lezen, het horen en niet recht onderscheiden en toe-eigenen van die dingen, welke in de Heilige Schrift allermeest strekken tot een gestreng onderzoek der consciëntie en tot uitschudding van hypocrisie of geveinsdheid; dan ook: opmerking en onvoorzichtige toe-eigening van enig zwaar oordeel Gods over de goddelozen, over de geveinsden, ja, ook over zijn eigene kinderen.

IV.

De bijkomstige zaken delen wij aldus in:

1. De zaken, die de verlating vergezelschappen of volgen.
2. Enige zaken, die haar eigen zijn.
3. De kentekenen der verlating.

1. De dingen die de verlating vergezelschappen of op deze ziekte volgen, zijn drieërlei: a. die altijd, b. die de meesten tijd, c. die soms met haar gepaard gaan.

a. Die altijd haar vergezelschappen, zijn deze: De afkeer of het niet ontvangen van vertroosting. Zo David: Ten dage mijner benauwdheid zocht ik de Heere, mijn hand was des nachts uitgestrekt en liet niet al: mijn ziel weigerde getroost te worden. (Ps. 77: 3). Want zij, die zo gesteld zijn, plegen de vertroostingen licht te achten en de vertroosters verdacht te houden, even alsof deze de rechtvaardigheid Gods en de zwaarte van de zonde niet genoeg in het oog hielden en al te zeer de barmhartigheid Gods verzuimden en verbreidden. En al is het ook, dat ze soms niet zonder begeerte en blijdschap de vertroostingen aanhoren, zo kunnen ze evenwel de klaarheid en werkelijkheid daarvan niet zodanig gevoelen en tot zich laten komen, dat ze daarin gerust zouden zijn, maar ze blij ven hangen tussen hoop en vrees. tussen toestemming en weigering. Steeds zijn daar ook pijnen, benauwdheden en een gedurige maalstroom van ongerustheden, in het bijzonder vreze van in zonden te vallen en voor de consciëntie beschaamd uit te komen.

Een gewoon verschijnsel is ook het zoeken der eenzaamheid en het verbergen van het kwaad, waarvan de openbaarmaking en belijdenis nauwelijks door intieme vrienden kan worden verkregen.

Hierbij kan worden gevoegd: allerlei soort van verzoeken, en geestelijke aanvechtingen, niet zo zeer tot zonde en in betrekking tot hetgeen wij te gehoorzamen

hebben, als wel omtrent de waarheid en de beschouwde kennis van het geloof, van de bekering, van zijn staat en daarbij omtrent de verkiezing, de roeping, de rechtvaardigmaking en de volharding der heiligen.

Over deze verzoeken, (die eigenlijk van de verlating onderscheiden worden), behoeven wij hier niet opzettelijk te handelen. Hiervan kunnen gezien en gelezen worden, in 't kort: Amesius: *Gevallen der consciëntie*; Couper: *Anatomie der consciëntie*; Rob. Linacker: *Vertroosting van de bestreden consciëntie*; Abrenethy: *Geestelijke medicijn*; en uitvoerig: W. Perkins, in verscheidene traktaten; en na hem: Casmannus: *School der verzoeking*; maar het aller uitvoerigst is Joh. Douname *Geestelijke strijd*; en eindelijk nog zeer grondig en bondig: Rob. Bolton, *Onderwijzing van de benauwde consciëntie*.

b. De omstandigheden, die meestentijds de verlating vergezelschapen, zijn: Uiterlijk kruis van armoede, ziekte, tegenspoed, vervolgingen, enz.; zwaarmoedigheid; aanmerkelijke lichaamszwakte, waaruit dikwijls een langzame en gewisse dood volgt. Van het eerstgenoemde hebben wij een voorbeeld in David. Toen ik zweeg, werden mijn beenderen verouderd, in mijn brullen de gansen dag, want uw hand was dag en nacht zwaar op mij: mijn sap werd veranderd in zomerdroogte (Ps. 32: 3, 4). Dat de beenderen zich verheugen, die Gij verbrijzeld hebt, (Ps. 51: 10).

Alsmede in **Robert Glover**, later martelaar en bloedgetuige, van wie wij hierna nog breder zullen handelen.

Van het laatstgenoemde hebben wij een voorbeeld in *Franciscus Spira*, wiens geschiedenis bekend is en van ieder behoort gelezen te worden en kan gelezen werden, aangezien ze in de Nederlandse taal is te bekomen.

c. De omstandigheden, welke soms met dit kwaad gepaard gaan of daarop volgen, zijn: lichamelijk van de duivel bezeten te zijn; enige verschrikkingen en kwellingen, welke de satan door de uiterlijke zinnen en de verbeeldingskracht van wakende of slapende mensen weet in de ziel te brengen; duivelse ingevingen tot beschimpingen en godslasteringen, tot het ombrengen van onszelf, en dus de handen aan ons leven te slaan. Hetwelk ook is aangemerkt door Douname, Abrenethy en onder de Roomsgezind en door Bonaventura, in zijn werk: *Over de wasdom van de godsdienst*; eindelijk: *strijd met de dood en het martelaarschap*.

Van het eerste heeft R. Bolton twee voorbeelden, welke wij zullen aanwijzen; van het tweede dezelfde Bolton en Perkins, in zijn *Traktaat over de geestelijke verlatingen*, uit het Martelaarsboek van Foxus in de persoon van Rob. Woven

2. De zaken, die de verlating eigen zijn en dus positief kunnen genoemd worden, zijn:

a. dat die kwelling de aller-zwaarste is, alle uiterlijke kwellingen ver te boven gaande. De reden hiervoor is af te leiden uit: Spreuken 18: 14. De geest eens mans zal zijn krankheid ondersteunen, maar een verslagenen geest, wie zal die opheffen?

b. dat ze de gelovigen bij overeenkomst en gelijkenis ze als de dood van de ziel (want de goedertierenheid Gods is beter dan het leven) en om zo te spreken, het nederdalen ter hel. Wat ik liever met de woorden van Harpe, dan met de mijn zeggen wil. Genoemde auteur spreekt aldus in zijn IIde boek, Hfdst. 47.

Doch dit kan de helse flauwte genaamd worden, waarin de ziel zich neerlegt, niet vanwege de liefde maar vanwege benauwdheid en aanvechting; nergens enige troost vindende in God, noch in het schepsel. En dit geschiedt omdat, nadat God haar, namelijk de ziel, zozeer tot Zich getrokken en omgehaald heeft, dat alle vertroosting

van die dingen, welke buiten God vertroosten kunnen, haar tot kruis en wederwaardigheid zijn geworden, de Allerhoogste ze nu van zich werpt en ze naakt en bloot neerzet. Dan zitten ze hongerig tussen twee tafels, dat is, tussen de geestelijke en de vleselijke vermaken. De vleselijke versmaadt de ziel en de geestelijke weigert God. Van de zwaarte dezer aanvechting spreekt zeer bewogen Rob. Bolton, in de aangehaalde plaats, blz. 78 en 79.

c. Dat er weinige of geen vrienden Gods zijn, die dezelve niet soms, ten minste voor een korte tijd hebben ondervonden.

3. De eigenschappen, die men negatief of ontkennend zou kunnen noemen zijn deze:

a. dat de habitus, d. i. het wezen en de hebbelijkheid des geloofs, niet wordt weggenomen, ja, zelfs niet verminderd (gelijk dit zeer treffend wordt verhandeld door Joh. Douname in zijn: "Geestelijke strijd." I. 2. bl. 46).

De betekenis hiervan is, dat het geloof niet ten enen male weg is onder de invloed en de aanval der verzoeking, wanneer het geweten niet gevoelt en smaakt de zoetheid van Gods genade en van de rechtvaardigmaking, naar welke het nochtans alleen verlangt en met gedurig zuchten jaagt, maar dat het geloof is gelijk een kool vuurs met as bedekt, (welke gelijkenis de practizijns in deze zake plegen te gebruiken), zodat het geloof in zichzelf in die staat van ongevoeligheid niet zo zeer verminderd wordt, als wel, dat het (voor zover deszelfs werkingen aangaat) wegschuilt en verduisterd wordt, wanneer de zwarte wolk van droefgeestigheid of geestelijke verlating zich tussen beiden plaatst. Het geloof heeft zichzelf alsdan ergens in een hoek van het hart teruggetrokken en houdt zich aldaar op, gelijk zulks door de practizijns in die gelijkenissen wordt geleerd. Er wordt dan wel geloof en zekerheid gevonden betreffende de wortel, de grond, de gesteldheid, het hebben, en ook wel enige daaruit voortvloeiende werkzaamheden, maar niet zoveel aangaat het uitvloeien en invloed oefenen van de openbaarwording en verzekerdheid, het gevoel, de vertroosting, de vreugde en gerustheid, gelijk het te voren pleegde te zijn. Zo maken ook sommige practizijns onderscheid tussen de zekerheid van het klaar bewustzijn (evidentie) en die van de aankleving (adherente) gelijk Bolton e. a.

Hiermee komt overeen hetgeen W. Amesius zegt, *dat deze verzekering van het geloof, zoveel het gevoel aangaat, niet altijd tegenwoordig is*. Want het kan gebeuren en gebeurt dikwijls, of door zwakheid des oordeels, of door verscheiden verzoeken en verstoringen des gemoeds, dat degene, die waarlijk gelooft en door het geloof voor God gerechtvaardigd is, nochtans voor een tijd meent, naar hetgeen hij voelt, dat hij niet waarlijk gelooft, noch met God verzoend is. W. Amesius. (Merch 1: 27. 19).

Deze verlating wordt nog nader gekend door vergelijkingen met de verlating en verzoeking van Christus. Hij heeft de goedheid Gods in het gevoelen niet gezien en niet gesmaakt, zoals Hij gewoon was, toen Hij klaagde, dat Hij verlaten was, en nochtans geloofde Hij en kon anders ook niet geloven, dan dat God zijn God was. Dit was daarom, dat onze zonden en de toorn Gods gelijk een wolk tussen beiden waren geplaatst en de invloed van de Godheid tegenhielden en beletten, opdat de mensheid voor ons zou lijden.

Vanhier komen deze uitspraken voor bij de oude schrijvers: *Het lijden van Christus is een zoete slaap van de Godheid geweest*. Christus heeft de stralen van de Godheid ingehouden, opdat de mensheid lijden zou. En wederom: *Hij heeft de Personele vereniging niet opgeheven, maar het genieten ingetrokken*. Op dezelfde wijze worden

de kinderen Gods, die vol zijn van geestelijke kennis, Godzaligheid en geloof, van God wel allermeeft verlaten, zodat, hoewel ze de zekerheid van adherente (wanneer ze hun God vast en getrouw aanhangen) vertonen, ze nochtans de zekerheid van de openbaarmaking (evidentie) met vreugde niet, kunnen gevoelen, hoewel zij dezelve met boetvaardigheid en tranen ten hoogste zoeken.

b. De tweede van deze eigenschappen dan is, dat niet al de werkzaamheden des geloofs ophouden, want iemand kan op God steunen, Hem aanhangen en zijn genade begeren; alhoewel hij ook door een wederkerige en op zichzelf terugslaan de kennis van zijn staat niet met merkbare en gevoelige zekerheid kan besluiten tot zijn beste en daaruit vertroosting verkrijgen.

c. De derde van deze eigenschappen is, dat degenen, die, met deze bezoeking en hetgeen haar vergezelt, zijn: aangedaan of niet vertwijfelen, of wanhopen, hoewel ze ook soms voor een tijd door sterke aandoening en zwakheid van oordeel woorden van wanhopige mensen uitspreken, terwijl ze roepen, dat ze wanhopend zijn en vrezen of (ten onrechte) van zichzelf vermoeden dat ze niet één grein geloof hebben.

V.

De merktekenen, waaruit deze kwaal gekend wordt, kunnen uit de oorzaken en eigenschappen, die nu door ons verklaard zijn, lichtelijk door een ieder worden opgemaakt. De voorafgaande verschijnselen kunnen worden gekend uit het doel en de gevolgen der verlating, welke wij nu verklaren zullen. Laat het genoeg zijn, dat wij slechts enige kentekenen ter onderscheiding aanwijzen, waardoor de verlating kan worden onderscheiden van een melancholische of zwaarmoedige sufferij, van wanhoop en van duivelse bezetenheid van zinnen en lichaam, waarmee ze door de onervarenen verkeerd wordt verward.

Van de melancholie (zwaarmoedigheid) wordt ze aldus onderscheiden.

- Vooreerst huisvest de melancholische sufferij onmiddellijk in de inbeelding, maar de verlating in de redelijke ziel.
- Ten tweede brengt de melancholie pijn en vreze mee zonder openbare oorzaak, welke de zwaarmoedigen daarvoor zouden kunnen bijbrengen. Maar de verlatenen tonen met een scherp en fijn oordeel te weten de oorzaak van hun beroering en de ganse verborgenheid van de verzoeken en de ingevingen des satans en dat zowel door antwoorden als door uitvluchten, door wederlegging en door wederwoord.
- Ten derde kan deze verlating er zijn en is ze ook menigmaal (gelijk de meest bekwame en ervarendste practizijs als Perkins, Douname, Abrenethy en Bolton getuigen) daar, waar het temperament en de lichaamsgesteldheid geen neiging vertonen naar melancholie, en waar ook in het geheel geen slecht humeur, ingewandsziekten en dergelijke kwalen worden gevonden; maar zo is het met de melancholie niet.
- Ten vierde zijn de melancholische mensen meest bevreesd voor fantastische en gewaande ijdelheden, welke er nu, en nooit geweest zijn, gelijk dit wordt ontwikkeld bij de practizijs, onder anderen bij Andr. Laureneius: Over de melancholie, 6, 7 en bij de godgeleerden Gerson en Perkins: Gewetensgevallen. 12, 2. De verlatenen daarentegen vrezen niets anders dan het gevoelloos worden voor de genade en het komen onder de toorn Gods. Ten vijfde: Melancholie is zonder koorts, maar de verlating gaat dikwijls met koorts vergezelschap.

- Ten zesde wordt de melancholie door geneeskundige behandeling en medicijnen dikwijls gecureerd (genezen), maar de verlating geenszins.
- Ten zevende wordt de melancholie dikwijls verzacht of weggenomen door ontspanning, verlustiging des lichaams en des gemoeds, door muziek, zang en spel, door de toespraak en de conversatie van kluchtige en boertige mensen enz., maar de verlating met haar omstandigheden wordt hierdoor juist bitterder en zwaarder.
- Eindelijk ten achtste zijn de melancholieke als ook de versufte mensen onbekwaam, om enige zaken te verrichten, maar de verlatenen overtreffen in verstand en memorie, in wijsheid en voorzichtigheid aangaande Goddelijke en menselijke zaken niet alleen anderen, maar ook dikwijls zichzelf.

Van desperaten of wanhopigen wordt *de verlatenen* ook onderscheiden;

1° omdat de verlatenen de Heere met verlangen verwachten en gedurig uitzien naar zijn tegenwoordigheid en vertroosting;

2° omdat ze innerlijk bedroefd zijn over de weggenomen vertroosting, maar allermeeest over hun zonden en onvolmaaktheden;

3° omdat ze van de oefeningen der Godzaligheid niet volstrekt en geheel afkerig zijn, laat staan, dat ze tegen God en de Goddelijke dingen bestendig en met opzet godslasteringen zouden uitbraken;

4° omdat ze niet in zonden en allerlei boze schelmstukken jegens God en hun naasten uitbreken;

5° omdat ze door eigen geestelijke aandrift, of door anderen daartoe vermaand zijnde, de Heere en de middelen tot hun vereniging met Hem zoeken en tot Hem dikwijls zuchten; wat een teken is, dat ze nog enigermate hopen en dat er enige liefde en barmhartigheid in het Vaderlijk hart van hun God voor hen verborgen is, hoewel ze zelf in hun eigen hart de zoetheid daarvan niet kunnen smaken.

Nog worden de verlatenen onderscheiden van hen, *die lichamelijk van de duivel bezeten zijn*;

a. omdat het bezit nemen of de aantasting des duivels, om zo te spreken, dadelijk bij de aanvang de mensen meestentijds van het gebruik der uiterlijke zinnen, van gaan en staan berooft, maar de verlating doet dat niet.

b. omdat bij de bezetenen de leden des lichaams dikwijls uitgerekt en als verscheurd worden, doch ook dit geschiedt bij de verlatenen niet.

c. omdat de duivel door woorden, daden, werkingen en andere tekenen zichzelf openbaart, en dat lichtelijk zijn listigheid en macht en de daaruit voortkomende gejaagdheid in de bezetene worden gekend. Wel is het waar, dat sommige godgeleerden de gelovigen, in verlating of verzoeking, desperatie of wanhoop toeschrijven, doch dit moet met gawe van onderscheid genomen en verstaan worden. Want eigenlijk gezegd, kunnen ze niet wanhopen, maar al een met de wanhoop worstelen, woorden van wanhoop uitspreken, vermoeden of verkeerdelijk menen, ja ook voor de omstanders belijden, dat ze wanhopen, en zo op enige wijzen zulke verschijnselen openbaren, als ook gezien worden in hen, die inderdaad wanhopig zijn.

VI.

De naaste doeleinden, waartoe God de verlating zendt, zijn deze, dat de gelovige beproefd en aan zichzelf en anderen des te beter bekend worde; opdat in hem de begeerte naar de genade en de heerlijkheid steeds meer moge worden versterkt, opdat de verborgene zonde ontdekt en bijkomende voorkomen worden, opdat tederheid van

geweten en een juiste en nauwkeurige opmerking omtrent zijn wegen worden geleerd, opdat hij ledig en arm van geest worde, opdat hij een afkeer van deze wereld en het pelgrimsleven zal krijgen, opdat hij aan de aardse en uiterlijke vreugde en vertroosting gespeend worde, opdat hij lere met tranen gespijsd te worden, als zijnde de enige lekkernij der vertroosting, wanneer de vertrooster niet tegenwoordig is, opdat hij zijn God zoveel te vaster zal aanhangen. Mijn ziel kleeft U achteraan; Uw rechterhand ondersteunt mij. (Ps. 63: 9).

De verdere doeleinden zijn: dat God uitkomst in deze verzoeking geeft; alsmede een triomf na een volkomen overwinning of ten minste verkwikkingen en liefelijke tussenpozen of tijdperken. *God is getrouw, Die u niet zal laten verzocht worden, boven hetgeen gij vermoogt, maar Hij zal met de verzoeking ook de uitkomst geven, opdat gij ze kunt verdragen.* (1 Cor. 10: 18). Maar in dit alles zijn wij meer dan overwinnaars, door Hem, Die ons liefgehad heeft. (Rom, 8: 37). Gode ze dank, Die ons ten allen tijde doet triomferen in Christus. (2 Cor. 2: 14). Zalig zijt gij, die nu weent, want gij zult lachen. (Luc. 6: 21). Het licht is voor de rechtvaardige gezaaid, en vrolijkheid voor de oprechten, van hart. (Ps. 97: 11). Die met tranen zaaien, zullen met gejuich maaien. (Ps. 126)

Maar ook dient de verlating om hun de genade Gods, ja ook het minste kruimke en het minste gevoel daarvan des te dierbaarder en des te aangener te doen zijn; (want de goedertierenheid Gods is beter dan het leven), en opdat ze deze blijken van Zijn gunst des te nauwgezetter bewaren en de Heere te vuriger daarvoor danken zouden; en, opdat ook de dorstige en matte ziel door een nieuw stroom van vertroosting en als met een gehele vloed der zee bevochtigd worden en alzo een nieuwe hemel op deze aarde bezitten zou, bereid zijnde de aarde vaarwel te zeggen en met vreugde, door de vallei van de schaduw des doods naar de hemel te gaan.

Uitmunten voorbeelden van dat hemels gejuich en van liefelijke vervoering des harten na de wederkomst van de Bruidgom en de herstelde vertroosting verhaalt Rob. Bolton, allereerst in betrekking tot Robertus Glover, wiens geschiedenis wij hier laten volgen.

"Toen **Robertus Glover**, de martelaar, door de bisschop veroordeeld was en nu zijn leven als een bloedgetuige zou eindigen, zo gebeurde het, dat twee of drie dagen vóór zijn dood zijn ziel vol droefheid en van alle geestelijke vertroosting verlaten was en hij in zichzelf gans geen bekwaamheid en bereidvaardigheid vond, om het kruis te dragen, dat hem spoedig zou worden opgelegd, maar integendeel veeleer een dofheid en stompheden des geestes en een afwezigheid van alle vertroosting. En daar hij nu bij zichzelf vreesde, dat de Heere Zijn gewone genade van hem had weggenomen, zo heeft hij hierover tegen een zekere Augustinus, zijn innige en getrouwe vriend, geklaagd en hem te kennen gegeven, hoe ijverig en ernstig hij de Heere nacht en dag had aangeroepen en nochtans van Hem in 't geheel geen blijk of gevoel van enige vertroosting had verkregen. Maar de voornoemde Augustinus heeft de klager aangesproken en vermaand, dat hij het welbehagen des Heeren met lijdzaamheid moest verwachten, en hoewel zijn toestand hem zeer beangstigend voorkwam, zo heeft hij niettemin, omdat zijn zaak waarachtig en rechtvaardig was, hem opgewekt, dat hij standvastig de goede zaak zou blij ven aankleven en zich een man betonen, niet twijfelende, dat de Heere hem in tijds bezoeken en met de overvloed van zijn vertroosting vervullen zoude.

En wat is er geschied? De volgende dag, toen de ure van zijn martelaarschap was gekomen, hij naar de gerechtsplaats ging en de paal zag, waaraan hij zou worden vastgemaakt, ja na nog de ganse voorgaande nacht met kracht en inspanning des

gemoeds gebeden en gans geen vreugde te hebben gevoeld, hij van dat ogenblik onverwachts en op staande voet, vervuld geworden met de Heilige Geest, en wel zó, dat hij in zijn handen klappende Augustinus tot zich heeft geroepen en in deze woorden uitbarstte: *Augustinus, Hij is gekomen, Hij is gekomen!* enz.

En deze woorden heeft hij met zo grote vreugde en vaardigheid des gemoeds uitgesproken, dat het eerder scheen, dat hij uit doodsgevaar verlost was, dan wel dat hij nu te midden van de tegenwoordige pijnen des doods uit dit leven ging verhuizen.

Een tweede voorbeeld is dat van een godvruchtige vrouw, met name **Catharina Bretterg**.

Ik kan niet nalaten hun triomferende woorden en als het ware hun zwanenzangen op het sterfbed hier mee te delen, omdat ze mogelijk nergens zo voorkomen en de geschiedenis alleen in het Engels is uitgegeven.

Zo zegt dan Catharina: "O, Heere Jezus! zijt Gij het, die voor mij bidt? O, Gezegende en aller-zoetste Zaligmaker, hoe wonderlijk, hoe wonderlijk, hoe wonderlijk zijn Uw barmhartigheden! O onuitsprekelijke liefde van U, die zo genadiglijk met mij gehandeld hebt! O mijn Heere en mijn God, Uw Naam ze geprezen in eeuwigheid, omdat Gij mij de weg des levens gewezen hebt. Gij, Heere! verborg mij Uw aanschijn voor een ogenblik, maar Gij hebt U mijner met een eeuwige ontferming ontfermt. En nu, o Heere! Uw troostvolle tegenwoordigheid is gekomen, ja, Gij hebt Uw dienstmaagd aangezien en hebt U met de volheid van vreugde en vertroosting aan haar geopenbaard. Geprezen ze Uw naam, o Heere, mijn God! O vreugde, vreugde, vreugde, welke ik in mijn ziel gevoel! Oo hoe wonderlijk, hoe wonderlijk, hoe wonderlijk zijn dezelve!

Mijn Vader, hoe barmhartig en wonderlijk genadig zijt Gij jegens mij! Ja Heere! ik gevoel Uw barmhartigheid en ben verzekerd van Uw liefde, zo zeker als Gij een God der waarheid zijt, zo zeker weet ik, dat ik de Uwe ben. O mijn Heere en mijn God! En dat bekent mijn ziel, en dat bekent mijn ziel! Geloofd ze God, Die mij zo vertroost heeft, en mij nu gebracht heeft in een plaats, die mij veel liefelijker is dan de hof van Eden. O vreugde, o vreugde, o aangename vreugde, welke ik gevoel! Looft de Heere voor Zijn barmhartigheden en vanwege de blijdschap en het genot, dat mijn ziel ten volle gevoelt. Looft Zijn Naam in der eeuwigheid!"

Een derde, dat van een dienaar des Woords, met name **William Peacock**. De woorden van Peacock, na de eerste verademing, volgende op de verzoeking, zijn deze:

"Waarlijk mijn hart en mijn ziel zijn ver afgevoerd geweest en door verzoeking en prikkelingen der consciëntie diep gewond; maar ik dank God dat deze nu grotendeels zijn gestild. Zo begeer ik dan, dat ik met het brandmerk van een verworpene niet worde getekend. Alle door mij gestelde kwesties en tegenwerpingen en al hetgeen daartoe zou mogen strekken, herroep ik. Wat betreft enige ondoordachte woorden in mijn verzoeking, daarvoor vraag ik vergiffenis met een nederig gemoed en uit het binnenste mijns harten."

En toen het licht der vertroosting binnen in zijn hart meer en meer opging en ontvonkte, barstte hij uit in. deze woorden: "Ik gevoel nu (Godlof!) zo grote vertroosting, dat ik niet weet met welke naam ik haar noemen zal".

Toen een der omstanders hem vroeg, of het nog strijd en aanvechting was, heeft hij geantwoord: "Geenszins, het is al te gering en te weinig, om te noemen. Indien ik vijfhonderd werelden had, ik zou met die te geven zulk een uitkomst niet kunnen vergelden. De zee is niet zo vol water noch de zon zo vol licht, als de Heere vol is van

barmhartigheden. Ja, Zijn ontfermingen zijn tienduizend maal meer. Hoe grote oorzaak heb ik, om Gods groots goedheid te loven en te prijzen, Die mij vernederd, of liever verhoogd heeft, tot zulk een eervolle en heerlijke staat! En dat zo een ellendige misdracht en zo een slecht en gering mens als ik ben! De Heere heeft mij met Zijn goedertierenheid gekroond. Ik ben verzekerd, dat Hij mij begiftigd heeft met Zijn heerlijk Koninkrijk. De vreugde, die ik in mijn hart gevoel, is ongelooflijk."

Het aller-verste doel van deze verlatingen is de eer van de wijsheid, barmhartigheid en macht Gods, welke in het zaligmaken van zijn uitverkorenen wordt geopenbaard, in wier zwakheid Hij zo krachtig is en die Hij op een wondervolle manier leidt, die Hij leidt door allerlei omwegen en tegenspoeden tot de zaligheid, ja, om zo te zeggen, als door de hel naar de hemel. Zo strekt hier de gramschap tussen geliefden tot een meerdere vernieuwing der liefde. Zo maakt de Heere onze God uit venijn een heilzaam zoet, uit de wonden en de bitterste, ja helse pijn hemelse verkwikkende en pijnstillende medicijn, en uit de toeneming van het verzachtend kwaad zijn wonderbare pleisters. Zo opent de Medicijnmeester der zielen met gestreken slijk de ogen der blinden en wordt metterdaad getoond, dat zijn gerechtigheid (om hier met Augustinus te spreken) is de diepte Zijner barmhartigheid en Zijn barmhartigheid de diepte van Zijn rechtvaardigheid.

VII.

Men kan de verlating aldus verdelen:

1° Met het oog op de soort: in eigenlijk zo genaamde aandoeningen of verlatingen, waarvan wij dusver gehandeld hebben, en in korte en voorbijgaande aandoeningen en schielijk verdwijnende flikkeringen, welke opgevat en aangemerkt kunnen worden, gelijk de bloesem op het gelaat vanwege beschaamdheid en dergelijke aandoeningen. Deze laatste zijn onvolkomen verlatingen. Hiertoe kunnen gebracht worden alle haastige en verwarde verschrikkingen, waardoor God, de Heere, de mens als met een bazuin, uit de hemel klinkende, pleegt op te wekken tot geloof en boetvaardigheid.

2° Met het oog op de omstandigheden welke met de verlatingen vergezelschap gaan, kunnen ze worden verdeeld in verscheidene soorten, welke uit een verschillend samenlopen van deze ziekte met een of meer omstandigheden, lichtelijk kunnen worden opgemaakt.

3° Met het oog op haar trappen, verdeelt men haar in geweldige en minder geweldige verlatingen, in de ziekte zelve en in de aanval der ziekte.

4° Met het oog op de tijd onderscheidt men: een langere en een kortere, een voortdurende en een soms onderbroken verlating, of ook wel ene, die in de kindsheid (om zo te spreken), of in de volle wasdom van het nieuwe schepsel, soms eerst op het einde des levens, of in de ure des doods de mens aankomt. Dit laatste gebeurt dikwijls. God, de Heere, wil dan daardoor zijn kampioenen, nu door genade bevestigd en mannen in Christus zijnde, niet alleen tot het zweet, maar ook tot de bloede toe oefenen, en niet meer van de zoetste melk Zijner vertroosting, maar uit de bitteren kelk der kampvechters en worstelaars te drinken geven.

5° Met het oog op de staat wordt ze afgedeeld in de verlating, welke de mens overkomt in de pijnen en smarten der eerste bekering of wedergeboorte, wanneer hij de zoetheit des Heeren nog niet heeft gesmaakt, maar in arbeid is, om van de wet tot de genade over te gaan, en in die verlating, welke de mensen overkomt, die reeds bekeerd zijn en de vertroosting Gods gesmaakt hebben.

In de eerste verlating wordt de vertroosting onthouden, zodat de mens haar niet gevoelt, in de tweede wordt ze onttrokken, zodat de mens niet meer datgene gevoelt,

wat hij placht te gevoelen.

De tweede is veel bezwaarlijker dan de eerste, want hij, die de zoetheid der genade gewoon is, lijdt meer dan hij, die daaraan nog niet gewend is.

Een voorbeeld van de eerstgenoemde verlating komt voor in het leven van de voortreffelijke godgeleerde **Bolton**, die de Heere God eerst gedurende enige maanden (zoals in zijn levensbeschrijving wordt verhaald) bezocht heeft met deze geestelijke ellende, welke nog vermeerderd werd door schrikkelijke gedachten aangaande God en ontzettende twijfelingen betreffende het geloof, waarmee hij werd aangevallen.

De tweede soort van verlating geschiedt soms kort na de bekering en de verkregen eerstelingen der vertroosting. Ze is zeer sterk en geweldig ondervonden door **Luther**, ja zo geweldig, "dat er noch natuurlijke warmte, noch bloed, noch stem meer over was," gelijk door die Hervormer getuigd is in zekere brief aan **Melanchthon**. Deze brief is te vinden in een beschrijving van Luthers leven door **Justus Jonas** en daarna ook uitgegeven door Melchior Adamus.

Soms geschiedt deze soort van verlating lange tijd na de bekering, en ze komt meer voor en wordt meer toegezonden, gelijk wij reeds gezegd hebben; het aller-meest treffen wij haar aan bij voortreffelijke dienaren Gods, bij hen die pilaren der Kerk zijn en die uitmunten in wetenschap en Godzaligheid.

Er rijst hier een vraag, en wel deze: *of de verlatingen der uitverkorenen ook aan hen kunnen overkomen, die vroeg worden geroepen, ja, die in leeftijd en jaren nog zeer jong en kinderen zijn.*

Het antwoord is dat: naardien de ervaring leert, dat de praktijk van geloof en bekering overeenkomstig het gebruik van hun verstand allengs wast en rijp wordt, zo is het niets vreemds, dat het geloof, hoedanig het ook zij, of deze dispositie tot het geloof, (ook bij kinderen) aan verduisteringen en bezwijming en flauwten onderworpen is.

VIII.

Tegenover deze verlating wordt gesteld, en wel, met het oog op het ontbreken er van: de totale onthouding van alle zaligmakende genade, zowel wat de vrucht als wat de wortel ervan aangaat, zoals geschiedt bij de hypocrieten en alle dengenen, die niet zalig zullen worden.

Voorts: behoort daartoe die schielijke en voorbijgaande en gans onvruchtbare ontsteltenis van het natuurlijk geweten in de onbekeerde mensen, waarmee ze dikwijls, onder tranen en uiterlijk vertoon van godgeleerde onderzoekingen en enige uiterlijke onthoudingen van hun gewone zonden, het horen van Gods Woord, mitsgaders het ter kerk gaan, pronken. Maar daarvan keren zij, gelijk de honden, tot hun eigen uitbraaksel weder en werpen alle verootmoediging van zich weg. Wanneer toch de aanleiding tot deze ontsteltenis van hun consciëntie, namelijk ziekte of vreze van de dood of enig ander gevaar en zwarigheid, voorbij is gegaan, zo gaat ook al die verontrusting van het geweten weer voorbij. Hiervan kan een voorbeeld gezien worden bij R. Bolton, p. 217.

Ten aanzien van te grote overvloed wordt tegenover de verlating gesteld: al te grote zathed of geestelijke dronkenschap. Dit geschiedt, wanneer iemand in zijn eigen gevoel al te kieskeurig en tot walgen toe vervuld is, met de toevloed der vertroosting; tengevolge waarvan allengskens de bekende saus ook van die spijze, d. i. de geestelijke honger, in hem verminderd wordt.

B. De geneesmiddelen

Dusver gehandeld zijnde van de aard van deze ziekte, blijft ons nog over de

geneesmiddelen aan te wijzen. Welke zijn: enige voorbehoedmiddelen en tegengiften, welke tot deze drie hoofdstukken kunnen gebracht worden.

Vooreerst moeten worden weggenomen alle hindernissen en oorzaken, welke dit kwaad groter maken, vervolgens moet men vlieden en verwerpen de valse middelen van genezing, eindelijk moet men de rechte middelen ter hand nemen en gebruiken.

I. De hindernissen, die moeten worden weggenomen, zijn alle ketterijen, alle zonden en alle die dingen, welke wij reeds onder de voorgaande en uiterlijk bewegende oorzaken hebben opgesomd, bij name: de schadelijke leer van de afval der heiligen, van de vrije wil en van de verdienstelijkheid der goede werken, enz. Daar benevens al te grote eenzaamheid en zwaarmoedigheid, welke de man Gods Luther niet zo onjuist: het bad des satans noemt.

II. Men moet de valse middelen vlieden, als daar zijn:

1° Aardse vertroosting in wellustigheden, in genietingen, in ijdele tijdkorting, in vermindering en verslapping van de werkzaamheid en de ijver tot verootmoediging, en voornamelijk van de nauwgezetheid der Godzaligheid, enz. gelijk zulks door de practizijns zo onder de onze als onder de papisten wordt geleerd.

2°. Men moet nalaten de patiënt al te zeer te loven en te verheffen boven vele andere gelovigen, waardoor hij er enigszins op schijnt gewezen te worden, dat hij de rust van zijn consciëntie en zijn vertroosting uit zijn eigene werken moet halen.

3°. Men behoort zich te wachten dit kwaad al te zeer te verkleinen en licht te achten, alsof het niets met al was, of niet zoveel te beduiden had; of, dat het niet anders dan een eigen samenstel zou zijn van zothed of zwaarhoofdigheid.

4°. Evenzo vermijde men: kleinachting van de zonden en een al te gereede algemene en niet recht onderscheiden uitbreiding van de barmhartigheid Gods.

5°. Men hoede zich voor een letterlijke voorstelling van de geboden: Doet dit; gelooft dat; maakt uzelf dit wijs; laat dit; verwerpt dat; enz., zonder daarbij te overtuigen, dat die genade in hen is, welke ze in zichzelf niet gevoelen en welke ze ontkennen te gevoelen. Want deze stormram dient vooral te worden aangebracht.

III. De middelen, welke gebruikt moeten worden, zijn eensdeels reinigende anderdeels versterkende.

De eerste soort zijn: de onderzoeking van de consciëntie en haar ontlasting door de vernieuwing van boetvaardigheid met vasten en bidden.

De andere soort zijn: algemene, zoals: oefeningen der Godzaligheid, zo binnen als buitenshuis, naarstige bezigheid in het dagelijks beroep, gezelschap van godvruchtige lieden, voornamelijk van Dienaren des Woords. Deze toch behoren bovenal met de gave en kunst der vertroosting voorzien te zijn, en over de consciëntie van de aan hen toebetrouwd in deze staat te waken (Confess. Helvetica c. 25).

Laat hierbij komen: het gebruik van medicijnen en het houden van dieet, indien het lichaam mee, of vóór de verlating, of tegelijk daarmee, óf door de invloed daarvan daarna, mocht aangedaan, zijn.

De bijzondere middelen zijn: de versterkingspleisters van vertroosting, samengesteld uit de ervaringen en het herdenken van het verleden; het aanschouwen van het tegenwoordige en de begeerte of het verlangen naar het toekomstige, of hetgeen nog niet voor ogen is.

Het algemeen geneesmiddel is een geestelijk verlangen, met smarten vergezelschap. Is dit gevonden, gelijk het in allen, die waarlijk bekeerd zijn, gevonden wordt, zo kunnen ze vast tegen alle twijfelingen en kwade vermoedens besluiten, dat ze zijn in

de stand der genade, gelijk zulks te zien is uit de onbewegelijke gronden der Heilige Schrift. Zo zegt onze Zaligmaker: Zalig zijn de armen van geest, want hunner is het Koninkrijk der hemelen. Zalig zijn die treuren, want ze zullen vertroost worden. Zalig zijn de zachtmoedigen, want ze zullen het aardrijk beërven. (Matth. 5: 8, 4, 5). En: Komt herwaarts tot Mij allen, die vermoeid en belast zijt, Ik zal u rust geven. (Matth. 11: 28). Bij Jesaja spreekt God, de Heere, aldus: O alle gij dorstigen! komt tot de wateren, en gij, die geen geld hebt, komt, koopt en eet, ja komt, koopt zonder geld, en zonder prijs, wijn en melk! (Jesaja 55: 1). Vergelijk hiermee: Psalm 51, 18, 19. Want Gij hebt geen lust tot offerande, anders zoude ik ze geven, in brandofferen hebt Gij geen behagen. De offeranden Gods zijn een gebroken geest; een gebroken en verslagen hart zult Gij, o God! niet verachten.

Zie ook onze: *'Proeve van de kracht der Godzaligheid'* tegen Tilenus, deel 2, hoofdstuk 5.

Bij hen, die nu het gehele werk der bekering vol bracht en de zoetheid des Heeren gesmaakt hebben, heeft ook plaats de herdenking van de voorgaande vertroosting, gelijk bij David: Ik overdacht de dagen vanouds, de jaren der eeuwen. Ik dacht aan mijn snarenspeel. (Ps. 77: 6, 7). Ze kunnen, ondersteund door de aller-zoetste leer van de volharding der heiligen, klaar tegen alle verzoeken hun sluitrede maken.

Met degenen, die in arbeid zijn, vanwege de bekering en dus in de overgang van de wet tot de genade en van de geest der dienstbaarheid tot de Geest der aanneming tot kinderen, moet men op zulk een wijze te werk gaan, als **Beza** voorschrijft. Zie: *Acta van het gesprek te Mompelgard*. Zijn woorden heeft **Perkins** geplaatst achter zijn **Gulden Keten** en ze kunnen aldaar gelezen worden. Want bij de zodanigen heeft het herdenken niet plaats.

Zie voorts de algemene manier, om in deze verlatingen en verzoeken genezing aan te brengen bij de voornoemde schrijvers, onder welke **W. Couper** door zijn helder en kort betoog de anderen overtreft, terwijl **R. Bolton** het wint in bondige en diepgaande bewijzen en krachtige toepassing. Beiden hebben in zichzelf deze strijd ondervonden. In ordelijkheid van methode en levendigheid van tekening wint het Perkins en in brede onderrichting aangaande de ziekte en het tegengif tegen dezelve, zo algemeen als bijzonder: Johannes Downname

Over de vraag, betreffende de algemene verzoeken: *of iemand, die zo verlaten of verzocht zijnde in de consciëntie, het ware geloof zou hebben en in de staat der genade zijn*, daarvan handelt, nevens de gemelde schrijvers, zeer voortreffelijk **Richard Sibbes** in zijn traktaat over *Het gekrookte Riet*, en in zijn werk over de strijd der ziel met zich zelve; dit doet ook **Thomas Goodwin** in zijn traktaat, getiteld: *Het kind des lichts, wandelende in de duisternis*.

De manier en de orde der papisten, om van deze ziekte te genezen, is om redenen reeds vermeld, zeer gebrekkig. Doch, waar ze goed spreken, daar spreken ze voortreffelijk.

Behalve de aangehaalde auteurs heeft Johannes **Gerson** enige dingen, waardig om te lezen, in zijn traktaat: *Remedie tegen de kleinmoedigheid*; en ook nog in een ander getiteld: *Geestelijke bedelarij*. Maar boven allen uitnemend is **Willem van Parijs**, wiens woorden een der onzen, namelijk Willem Amesius, uittreksel voor zijn tweede boek, *van de gevallen der consciëntie* heeft geplaatst.

Het merg en de ganse samenvatting der redenen van welke men moet uitgaan tegenover de vragen, uitvluchten, gevolgtrekkingen en verkeerde vermoedens, van verlaten en benauwde personen, is:

Vooreerst, dat deze verlating een soort kruis en bezoeking is, waarmee de Heere God Zijn kinderen en deze alleen bezoekt, gelijk de ervaring en deze Schriftuurplaatsen dit duidelijk bewijzen. "Och, of mijn verdriet recht gewogen werd, en men mijn ellende samen in een weegschaal ophief! Want het zou nu zwaarder zijn, dan het zand der zeeën; daarom worden mijn woorden opgezwolgen. Want de pijlen des Almachtigen zijn in mij, welker vurig venijn, mijn geest uitdrinkt; de verschrikkingen Gods rusten zich tegen mij. (Job 6: 2-4). Want Gij schrijft tegen mij bittere dingen, en Gij doet mij erven de misdaden mijner jongheid (Job 13: 26). Zijn toorn verscheurt en Hij haat mij, Hij knerst over mij met zijn tanden. Mijn wederpartijder scherpt zijn ogen tegen mij. (Job 16: 9). Zo spreekt ook Asaf: Ten dage mijner benauwdheid zocht ik de Heere; mijn hand was des nachts uitgestrekt, en liet niet af; mijn ziel weigerde getroost te worden. Dacht ik aan God, zo maakte, ik misbaar; peinsde ik, zo werd mijn ziel overstelpt. Sela. Gij hield mijn ogen wakende, ik was verslagen en sprak niet. (Ps. 77: 8-5). En de Bruid in het Hooglied zegt: Mijn liefste trok zijn hand van het gat der deur; en mijn ingewand was ontroerd om Zijnentwil. Ik deed mijn liefste open, maar mijn Liefste was geweken. Hij was doorgegaan; mijn ziel ging uit vanwege Zijn spreken; ik zocht Hem, maar ik vond Hem niet, ik riep Hem, doch Hij antwoordde mij niet." (Hooglied 5: 4, 6).

De tweede reden is, omdat onze Zaligmaker Zelf ons hierin is voorgegaan, van Wiens strijd en verlating te lezen staat, Luc. 22: 44, dat Hij in zware strijd Zijnde, gebeden heeft, en dat Zijn zweet werd gelijk grote druppelen bloeds, die op de aarde afliepen, en in Matth. 27: 46: dat Hij riep met een grote stem: *Mijn God! Mijn God! waarom hebt Gij Mij verlaten?*

De derde reden is, omdat de waarheid des geloofs niet bestaat in de overvloed en in het gevoel van vertroosting. Er zijn vele dingen, die wij hebben, hoewel wij die niet gevoelen. Bijvoorbeeld, wanneer men in bezwijming is. Het is het ambt des geloofs: de onzienlijke dingen te geloven, de uitgestelde te hopen, God te erkennen als Vader, ook wanneer Hij Zich vertoont als vijand. Zo spreekt de man Gods **Luther**.

De vierde reden is, omdat God de auteur van het kruis is, en omdat Hij daarin voorzien zal en uitkomst geven; want verlatende, verlaat Hij geenszins en, hoewel onze zonden zijn tot de ondergang, zo is evenwel Gods barmhartigheid tot de opgang. Omdat Hij niet verlaat, om verlaten te worden, daarom schijnt Hij voor een ogenblik te verlaten, omdat Hij niet wil verlaten worden. Zeer goed zegt Bernardus, in zijn vijf en zeventigste rede over het Hooglied: "De Bruidegom is niet wedergekeerd op de stem en de wens van die Hem terug riep. Doch waarom niet? Wel, opdat het verlangen vermeerderde, opdat de genegenheid beproefd en opdat het werk der liefde geoefend worde. Zo is dit zeker een verberging en geen verzaking."

Zo volgt dan uit al hetgeen voorheen geleerd is: 1ste dat zij, die overhellen naar het gevoelen der Pelagianen, uit de grondslagen van hun leer geen benauwde consciëntie recht kunnen troosten; 2de dat de leer - alsof er enige ingevingen en inwerpselen van de duivel zijn, die van de ingevingen van ons vlees zijn onderscheiden, en dat wij op generlei wijs daaraan mee werken of daaraan deel hebben, - eenvoudig te verwerpen en te veroordelen is. Dat stellen wij met **Abrenethy, Downame, Bolton, Amesius, Perkins, Harpe, Bloys, Bonaventura, Alb. Magnus** (in zijn traktaat: *om aan God te hangen*) en andere practizijns meer.

En wij zeggen, dat deze kwestie, aldus uitgemaakt, zeer dienstig is tegenover zekeren vermomden Remonstrant. Zie onze Thersites, afd. 3, pag. 289: 'Indien ons vlees niet

altijd meewerkt tot die ingevingen, zo, dat ze door beide de oorzaken, (namelijk de duivel en ons vlees) worden voortgebracht, dan volgt daaruit, dat wij dan van de zonden vrij zijn, evenals in de uitwendige kwellingen en verschrikkingen des Satans.

C. Laat ons nu eindelijk nog enige bijzondere gevallen behandelen.

I. Moeten zij, die in de staat der ongevoeligheid zijn gesteld, zich van het gebruik des Heiligen Avondmaals, van het gehoor van het Goddelijke Woord en van de gebeden onthouden, omdat ze menen of twijfelen geen geloof te hebben?

Antwoord. Geenszins, want God moet met gestadig verlangen gezocht worden, al is het ook, dat het gevoel Zijner nabijheid niet wordt gesmaakt. Daarenboven wordt door deze middelen het leven des Geestes onderhouden, evenals een mens de spijze nuttigt, om het leven te behouden, al is het ook, dat hij er geen smaak van heeft, en er ook geen begeerte toe gevoelt.

II. Hoe moet die mens versterkt worden, die zegt, dat hij geen begeerte of verlangen heeft, of er ten minste aan twijfelt, of de begeerte een ware begeerte is?

Antwoord. Die mens moet hierdoor versterkt worden, dat hij begeerte tot begeerte en verlangen naar verlangen heeft, dat is, dat hij slechts wenst en zijn best doet, dat zijn begeerte waarachtig zij; en omdat hij met gedurige pijn en verdriet wegens zijn gebrek wordt gekweld.

Eindelijk, omdat zijn begeerte niet vliegend, los heen, op het bovenste van het hart liggend en ijdel en werkeloos is; maar omdat zijn verlangen vast is, gedurig binnen in het merg en innerlijk doordringt en krachtig werkt.

III. **Vraag.** *Of zij, die met verlatingen worden bezocht, ook in de praktijk der Godzaligheid en in het nauw bewaren van hun consciëntie afnemen?*

Antwoord. Ze nemen juist hierin ten zeerste toe. Want ze trekken al de macht van hun ziel samen, opdat ze ook de minste zonde zouden mogen ontvlieden, en hun God vrezen. In 't kort, ze zijn het, die op uitnemende wijze in vrezen en beven hun zaligheid werken. Evenals zij, die van het gezicht beroofd zijn, des te scherper horen, zo ook zullen zij, die in deze dele ongevoelig zijn, in alle andere delen het best gevoelen.

IV *Hoe zal men iemand best ontnemen de mening of het vermoeden van de zonde tegen de Heilige Geest te hebben bedreven?*

Antwoord. Door er hen op te wijzen, dat ze vanwege hun zonden bedroefd kunnen zijn en de gebeden van anderen voor zich verzoeken. Maar geen van beide kan plaats hebben bij de zonde tegen de Heiligen Geest, gelijk blijkt: Hebr. 6: 4-6. "Want het is onmogelijk degenen, die eens verlicht geweest zijn, en de hemelse gaven gesmaakt hebben en des Heiligen Geestes deelachtig geworden zijn, en gesmaakt hebben het goede Woord Gods en de krachten der toekomstige eeuw, en afvallig worden, die, zeg ik, wederom te vernieuwen tot bekering, als die zichzelf de Zonde Gods wederom kruisigen en openlijk te schande maken." Vergelijk ook 1 Joh. 5: 16. "Indien iemand zijn broeder ziet zondigen een zonde niet tot de dood, die zal God bidden en Hij zal hem het leven geven, degenen zeg ik, die zondigen niet tot de dood. Er is een zonde tot de dood, voor dezelve zeg ik niet, dat hij zal bidden." En Christus zegt: "Daarom zeg ik u: Alle zonde en lastering zal de mensen vergeven worden; maar de lastering tegen de Heiligen Geest zal de mensen niet vergeven worden". (Matth. 12: 31).

V. *Wat moet men oordelen van hen, die in de laatste strijd des doods zeer ernstig*

verzocht zijnde, met twijfel en wanhoop te kampen hebben, en nochtans voor hun afsterven, niet schijnen hersteld te worden, maar alsoo vanhier gaan?

Antwoord. Men moet van hen het beste hopen, indien wij maar enig geestelijk verlangen in hen kunnen vernemen, voornamelijk, indien de belijdenis des geloofs en een christelijk leven zijn voorafgegaan.

Zo oordeelt **Perkins** in zijn traktaat *Van de geestelijke verlatingen* van een zekere Chamberius van Leicester, die in zijn tegenspoed en ziekte geroepen heeft, dat hij hopeloos en verdoemd was, en zo is gestorven. "Niemand brandmerkt hem evenwel als een verwerpene. Want een enkel woord, dat hij in zijn strijd heeft voortgebracht namelijk: 'Och, of ik een enige druppel geloof had gehad!' moet ons genoeg zijn, om naar de aard der liefde, het beste van hem te hopen. Want daaruit schijnt te kunnen worden besloten, dat hij een hart heeft gehad, begerig om boete te doen en te geloven en derhalve heeft hij inderdaad een gelovig en boetvaardig hart gehad. Want God, de Heere, houdt te allen tijde en voornamelijk in de ure der verzoeking naar zijn grote goedertierenheid de wil voor de daad."

Zo oordeelt hij nevens andere godgeleerden als **Musculus**, ja zelfs **Arminius** en nu laatst **Godefriedus Udemannus** in zijn *Meditatiën over Mattheüs 25*, ook aangaande Franciscus **Spira**. Want gewisselijk, men moet aan hun uitroepingen en belijdenissen van wanhoop geen geloof hechten; want die stem is niet een stem van geloofwaardigheid of waarheid, maar van zwakheid, niet verklarende maar twijfelende. Zo zijn ook de woorden van Jeremia. "Gij zoudt rechtvaardig zijn, o Heere! wanneer ik tegen U zonde twisten; Ik zal nochtans van uw oordelen met U spreken: Waarom is der goddeloze weg voorspoedig? Waarom hebben ze rust, allen, die trouweloos trouweloosheid bedrijven? Gij hebt ze geplant, ze zijn ook ingeworteld, zij gaan voort, ook dragen ze vrucht, Gij zijt wel nabij in hun mond, maar verre van hun nieren." (Jeremia 12: 12). De woorden van Asaf luiden: "Immers heb ik tevergeefs mijn hart gezuiverd en mijn handen in onschuld gewassen; dewijl, ik de gansen dag geplaagd ben, en mijn bestraffing is er alle morgens." (Ps. 73: 13, 14). En: "Zal dan de Heere in eeuwigheden verstoten, en voortaan niet meer goedgunstig zijn? Houdt zijn goedertierenheid in eeuwigheid op? Heeft de toezegging een einde, van geslacht tot geslacht? Heeft God vergeten genadig te zijn? Heeft Hij zijn barmhartigheden door toorn toegesloten? Sela." (Ps. 77: 8, 10). En Job zegt: "Waarom verbergt Gij uw aangezicht en houdt mij voor uw vijand?"

Zie hiervan breder ons traktaat tegen **Tilenzus**, op de gemelde plaats. Voorwaar! Met anders dan deze spraken ook **Peacock** en **Cath. Bretterg** woorden van hopeloze, ja, wanhopige mensen, gelijk **R. Bolton** ons verhaalt.

Maar ten andere, kunnen ze ook een ogenblik na de verzoeking of ten minste vóór hun afsterven hersteld zijn en getriomfeerd hebben over hun verzoeking, hoewel ze zulks door de gedempte en vervallen lichaamskrachten niet konden te kennen geven, noch met de stem noch met gebaarden. Want de ziel heeft haar werkingen binnen in zich zelve, al is het ook dat ze uiterlijk niet meer werkt of gevoelt.

Eindelijk, al was het ook, dat ze innerlijk vóór hun sterven niet waren hersteld geweest, maar in de heftige aanval van ongevoeligheid en verzoeking van hier waren gegaan, zo kan evenwel van hun eindelijke en totale onberouwelijkheid en ongelovigheid niets zekers besloten worden, tenzij eerst bewezen worde, dat er een actuele en dadelijke, particuliere en altijd volgende boete en berouw (dat is, na iedere zonde wederom vernieuwd) absoluut en onmisbaar ter zaligheid noodzakelijk is.

EINDE VAN DE DISPUTATIE VAN DE HEER VOETIUS

JOH. HOORNBEEK
OVER
GEESTELIJKE VERLATINGEN.

TE UTRECHT.
Gedrukt bij LAMBERT ROECK.
Anno 1646.

INHOUD

HOOFDSTUK I.

Verscheiden schrijvers over een zaak.
 Geestelijke verlatingen; een zwaarigheid; en zwaarigheid des geestes.
 Waarvan de mens hier verlaten wordt.
 Onderscheid der genade.
 Verlating van het gevoelen der genade, zowel van de genadige gunst van God als van de genadige weldaden in ons.
 Geen ganse verlating.
 Haar nadere beschrijving uit het Hooglied van Salomo en uit Psalm 22.
 De verlating in zichzelf, en of dit zonde is?
 Waarin de mens hieromtrent zondigt?
 De zwaarigheid, die uit de verlating voortspruit, en waarom die zo groot is?
 De geestelijke strijd daarover in de ziel en tegen wien?
 Hierdoor: geklag, verlangen, zoeken; maar alleen naar genade.
 Om welke redenen en inzichten God de Heere de ziel met zulke aanvechtingen bezoekt.

HOOFDSTUK II.

Vertrouwing over deze aanvechting der geestelijke verlating.
 Wat men onder "vertrouwing" verstaat en wat ze uitwerkt.
 Hoe men iemand die in die verlating verkeert, vertroosten moet.
 Bewijs aan de ziel, dat ze in de staat der genade en een kind Gods is.
 Op vijf gronden.
 Over Franciscus Spira.
 De volharding en hoe Gods genade, geloof en zaligheid met zulk een verlating bestaan kan.
 Vertrouwing voor deze ziel te nemen met drie stukken; en welke troost uit ieder stuk.
 Met beantwoording der tegenwerpingen.

HOOFDSTUK III.

Over de middelen, die aangewend moeten worden ter verlossing uit de geestelijke aanvechtingen en verlatingen.
 Welke dingen hier gemeen moeten worden, voornamelijk deze drie: Verschrikkelijke gedachten en ingevingen van de duivel; het nalaten van zijn beroep; het verlaten van de gewonen godsdienst.
 Welke dingen de goede middelen voorafgaan en door de ziel dient gedaan te worden.
 De hulpmiddelen zelve, n.l. Vergenoeging, lijdzaamheid, geloof, hoop; wachten, zoeken; bidden, opwekking om Christus aan te grijpen, 't gezelschap der vromen en vooral van een Godvruchtig predikant.
 De tegenwerpingen beantwoord.

HOOFDSTUK IV.

De verlossing uit geestelijke verlatingen.
 Hoe ze komt?
 Wat ze mee brengt?
 Verlichting van het kwaad.
 Wegneming daarvan.
 Vrede en geestelijke vreugde.

HOOFDSTUK I.

Verscheiden schrijvers over een zaak.

Geestelijke verlatingen; een zwaarigheid; en zwaarigheid des geestes.

Waarvan de mens hier verlaten wordt.

Onderscheid der genade.

Verlating van het gevoelen der genade, zowel van de genadige gunst van God als van de genadige weldaden in ons.

Geen ganse verlating.

Haar nadere beschrijving uit het Hooglied van Salomo en uit Psalm 22.

De verlating in zichzelf, en of dit zonde is?

Waarin de mens hieromtrent zondigt?

De zwaarigheid, die uit de verlating voortspruit, en waarom die zo groot is?

De geestelijke strijd daarover in de ziel en tegen wien?

Hierdoor: geklag, verlangen, zoeken; maar alleen naar genade.

Om welke redenen en inzichten God de Heere de ziel met zulke aanvechtingen bezoekt.

Verscheiden schrijvers over een zaak.

Het is niets nieuws en daarom ook niet te verwonderen dat verschillende schrijvers over één en dezelfde zaak schrijven; vooral niet, als haar belangrijkheid van die aard is, dat het oordeel en de bedenkingen van velen vereist worden.

In een door hem geschreven werk, getiteld "De Triniteit" (d. i. over de Drieëenheid) boek 1, hoofdstuk 3, prijst Augustinus het zeer, dat door velen over eenzelfde zaak geschreven wordt, als het dan maar in verscheidenheid van stijl geschiedt.

Evenmin heeft ooit iemand Cyprianus beklagd omdat hij, dagelijks lezende in de boeken van zijn meester Tertullianus, over dezelfde dingen heeft geschreven als deze, ja zelfs dikwerf dezelfde bedenkingen en redenen van Tertullianus overneemt, zo b. v. als hij schrijft "over de lijdzaamheid"; en in een ander boek "over de kleding der dochteren".

In de Talmud der Joden zegt een Rabbijn: "Hij die aan een leerling verbiedt zijn mening te zeggen, is gelijk aan iemand, die hem de erfenis zijner ouders wil ontnemen; want daar staat geschreven - zo zegt hij -: Mozes heeft ons de wet geboden, een erfenis van Jakobs gemeente". (Deut. 33: 4.)

De geestelijke verlatingen, waarover ik thans verzocht ben mijn gevoelen te zeggen, zijn meer dan enig ander ding waard, dat ze door velen behandeld werden; te meer, daar de Ouden hiervan weinig behandeld hebben, dan slechts onder de algemene titel van "Zwaarigheden" of "Verzoekingingen", en een weinig in hun uitleg van het Hooglied.

Wat geestelijke verlatingen en de omstandigheden daaraan verbonden zijn, kan alleen recht begrepen worden door hem, die de Geest Gods kent en heeft; anderen, die als zonder en buiten God leven, vreemd van het burgerschap Israëls en van de Verbonden der belofte, geen hoop hebbende; ja, die zelfs durven zeggen: "Of er een Heilige Geest is, hebben wij zelfs niet gehoord" (Hand. 19: 3), schijnt hetgeen hier van geestelijke verlatingen gezegd wordt, een ijdele droom en gezochte fantasie te zijn.

Maar ook zij, die door Gods genade en kracht reeds wedergeboren zijn, de Geest in zich hebben wonen en in en door Gods genade leven komen menigmaal in deze toestand en kunnen dan zelf niet goed zeggen en verklaren wat het eigenlijk is en hoe ze het noemen zullen; het gaat hun dan als iemand die ziek wordt, terwijl hij de ziekte

zelf niet kent. Bij velen is ook grote onervarenheid, hoe ze met mensen, die zo aangevochten zijn, handelen moeten, en daar ze menigmaal, het een voor het ander nemende, niet goed de toestand van de zieke en de ziekte begrijpen, falen ze lichtelijk en grovelijk in hun geneeswijze. Zodat beide, en de moeilijkheid van deze zaak en de noodzakelijkheid om anderen, inzonderheid onze studenten, die zich voor Kerk- en Zielzorg bekwamen, daarin te onderwijzen, oorzaak genoeg is hierover te schrijven, al is het ook dat onze eerwaarde meester en collega, **Dr. Voetius**, dit reeds gedaan heeft. Bovendien wekken wij een ieder op om naarstig toe te brengen alles, wat hij weet dat tot dienst en troost kan verstreken van die zielen, welke gaarne alles geven en verlaten, om in zulken zielestrijd en geestesangst onderwijzing en troost te horen, meer dan iemand, die in enige lichamelijke krankheid of smart liggende, kan benauwd en begerig zijn, om hulp, of verlichting van zijn smart.

Geestelijke verlatingen; een zwaarigheid; en zwaarigheid des geestes.

Zij worden genoemd "geestelijke verlatingen"; en ze zijn de zwaarste aanvechtingen, welke de ziel hier hebben kan, het meest overeenkomend met helse angsten en smarten, wanneer het Gode behaagt Zijn kinderen als langs de rand van de hel naar de hemel te, voeren. "Mijn ingewand ziet en is niet stil", zegt Job (30: 27). "Mijn hart keert om en om, mijn kracht heeft mij verlaten", zegt David (Ps. 38: 11). "Verlatene en bedroefde van geest", voegt Jesaja tezamen (Jes. 54: 6). En Jeremia geeft te kennen, dat het een zware last is: "Wat last? Dat ik ulieden verlaten zal, spreekt de Heere". (Jer. 23: 33; evenals toen hij van zichzelf zeide: "Het werd in mijn hart als een brandend vuur, besloten in mijn beenderen, en ik bemoeide mij om te verdragen, maar kon niet" (Jer. 20: 9).

Het is *een zwaarigheid des geestes*, in de ziel, over geestelijke zaken maar aangezien wij zeggen "verlatingen" en dit de een of andere ontbering te kennen geeft, kan dit woord niet verstaan worden dan door het tegenovergestelde er van aan te geven, dus door aan te geven dat goed van: welks verlating men spreekt. Evenmin als men begrijpen kan wat duisternis is, tenzij men eerst een voorstelling heeft van licht, of wat blindheid is, tenzij men kennis heeft van het gezicht, evenmin kan men begrijpen wat geestelijke verlatingen zijn, tenzij men vooraf denkt aan die genade, welks gebrek en ontbering hierdoor aangegeven wordt.

De genade Gods mag men aanmerken óf als genade en gunst van God, waarin God de Heere ons welzijn beoogt en ons alles goeds toedenkt, óf als die genade in ons, van God ons gegeven, bestaande in alle weldaden (voornamelijk geestelijke weldaden, die we ook hier bedoelen), die wij van God hebben.

Ten opzichte van het eerste wordt God doorgaans in de Heilige Schrift genadig genoemd: Exod. 33: 19; Ps. 11: 6. Wegens het laatste wordt van ons gezegd, dat wij van God genade krijgen; zo in Rom. 1: 7 "genade en vrede", en in andere brieven b. v. 1 Petrus 4: 10 "velerhande genade", en in Joh. 1: 16 "genade voor genade."

Van die genade nu, welke aan de uitverkorenen wordt geschonken, moet worden aangemerkt: 1ste de pit, het wezen van die genade, n. 1. geloof, liefde, hoop; 2^e als gevolg daarvan, het gevoel van die genade, bestaande in vrede, troost, vreugde in God en de zaligheid.

Het eerste, het *wezen* van die genade, is bepaald noodzakelijk en altijd aanwezig, het wordt aan alle uitverkorenen gegeven en blijft in hen, nooit kunnen ze het verliezen. Het is, zoals Johannes zegt: "de zalving die blijft" (1 Joh. 2: 27), en "Zijn zaad blijft in hem" (1 Joh. 3: 12); of gelijk we elders lezen: "het onsterfelijke zaad" (1 Petrus 1: 23), "het ingeplante woord, hebbende wortel" (Jac. 1: 21, Matth. 13: 21).

Maar het tweede, het *gevoelen* van de genade, is aan verandering onderhevig; het kan verduisterd, verminderd, ja, ook wel voor een tijd ontnomen worden, evenals het gevoel van leven bij een bezwijmde; bij een boom in de winter; of bij de vlam, die op het vuur speelt. Zo ook blijft wel altijd in de ziel het geloof en de Geest, maar het gevolg, de werking ervan houdt soms in haar op. Evenals hij, die in God en Christus gelooft (Joh. 14: 1), vreugde schept uit God in Wien hij gelooft en daaruit dat hij gelooft, waardoor hij een oog krijgt voor de kostelijke genade en gave die hem geschonken zijn, zonder welke, - d. w. z., indien hij niet bemerkte dat hij geloofde, - hij die vreugde uit God niet, zou kunnen putten. Zo nu ook volgt hier op het geloof, het gevoelen van het geloof, dat de ziel gerustheid aanbrengt, en de inwerking Gods, in Wien hij gelooft, gevoelende, kan het niet anders of hij schept hieruit onuitsprekelijke en overvloedige vreugde, want in een ziel, die in het geloof tot Hem komt, kan God niet anders dan stromen Zijner gevoelige gunst, heerlijkheid en hemelse vreugde uitstorten.

Verlating van het gevoelen der genade, zowel van de genadige gunst van God als van de genadige weldaden in ons.

Hoe is het daarentegen niet de ziel gesteld, wanneer God haar verlaat? God neemt niet al zijn genade en gunst uit de ziel weg; Hij berooft haar niet gans van alle zaligmakende en ter zaligheid nodige gaven. Nee, gelijk wij in 2 Samuel 7: 15 lezen, zegt de Heere: "Mijn goedertierenheid zal van hem niet wijken, gelijk als Ik die weggenomen heb van Saul", namelijk in die gemene weldaden, welke ook anderen, buiten de uitverkorenen, gegeven worden, gelijk Saul tot Samuel zegt "Ik ben zeer beangstigd, want God is van mij geweken" (1 Sam. 28: 15).

Maar hem, die God eenmaal in Christus Jezus tot Zijn kind aangenomen heeft, en begenadigd met de zaligmakende gaven en genade, verlaat God nooit geheel, "want de Heere zal Zijn volk niet verlaten om Zijns grote Naams wille, dewijl het de Heere be-liefd heeft ulieder Zich tot een volk te maken," (1 Sam. 12: 22) en zoals het bij Nehémia 9: 31 luidt: "Doch door Uw grote barmhartigheid hebt Gij ze niet vernield, noch hen verlaten, want Gij zijt een genadig en barmhartig God".

Om die zelfde reden verlaat God de ziel hier niet met een eeuwige en algehele verlating. Want Hij heeft haar tot Zijn kind aangenomen; en al is het ook dat ze zondigt en verdiende geheel van God verlaten te worden, toch blijft Hij haar desniettemin altijd genadig en barmhartig. Want Hij heeft gezegd: "Ik zal u niet begeven en Ik zal u niet verlaten" (Hebr. 13: 5); terwijl wij in Jesaja lezen: "Kan ook een vrouwe haar zuigeling vergeten, dat ze zich niet ontferme over de zoon haars buiks? Hoewel deze vergate, zo zal Ik u toch niet vergeten" (Jes, 49: 15).

Geen ganse verlating.

Wat wordt er dan mee bedoeld, wanneer gezegd wordt, dat God de ziel verlaten heeft? Wel dit, dat Hij, behoudende die noodzakelijke genade der zaligheid, met betrekking tot het gevoelen en de vreugde van haar ziel, voor haar Zich terug trekt; ja dat Hij die ziel niet zo Zijn gunst en vriendelijkheid doet smaken; haar niet zo met hemelse vertroostingen en vreugde overstelpt, als wel voorheen; daaruit vloeit dan voort, dat de ziel als 't ware geen gevoel heeft van enige genade Gods in haar, of daarin haar rust niet vinden kan; terwijl ze in geen enkele zaak vermaak kan scheppen, hetzij dan in haar godsdienstige oefeningen, of waarmee ze zich ook bezig houdt, daar ze de gewone ervaring van de rust en de vreugde, die ze in en uit God genoot, daarbij mist. De ziel verkeert dan in een toestand van erbarmelijke droefheid en dorheid; in plaats van rust ondervindt ze niets dan onrust en mistroostigheid, ja, dan heeft ze strijd, strijd

zelfs met God, die, hoewel Hij haar anders vertroost, nu weigert Zijn genadig aangezicht over haar te doen lichten en in toorn tegen haar ontstoken is. God verlaat en verslaat de ziel dan zó, dat ze moet uitroepen: "Wees Gij mij niet tot een verschrikking, Gij zijt mijn toevlucht ten dage des kwaads" (Jer. 17: 17); de stormen steken dan in de ziel op, "de afgrond roept tot de afgrond bij het gedruis Uwer watergoten, al uw baren en uw golven zijn over mij heengegaan" (Ps. 42: 8). "De wateren zijn gekomen tot aan de ziel. Ik ben gezonken in grondeloze modder, waar men niet kan staan; ik ben gekomen in de diepten der wateren en de vloed overstroomt mij" (Ps. 69: 2 en 3). Ze spreekt gelijk David in de 55ste Psalm: "Mijn hart smart in het binnenste van mij en verschrikkingen des doods zijn op mij gevallen. "Vreze en beving komt mij aan en gruw overdekt mij. Zodat ik zeg: Och, dat mij iemand vleugelen, als ener duive, gave! Ik zou heenvliegen waar ik blijven mocht. Zie, ik zou ver wegzwerper; ik zoude vernachten in de woestijn."

Zo zijn dezulken, wier ziel ongerust is en die voor God ontstellen; ze trachten alles te ontvlieden en zoeken de eenzaamheid. Al wat ze zien, horen en denken, het herinnert hun telkens aan hun kwaad en vermeerderd het.

"Ik was bevreesd voor mijn kamer, het was alsof zelfs deze mijn gedachte reeds wist," zegt Hieronymus. God staat als van verre, en als de vijand dan zegt: "God heeft hem verlaten", dan roept de ziel: "O God, wees niet verre van mij; mijn God, haast U tot mijn hulpe. Laat hun de nek en niet het aangezicht zien," gelijk geschreven staat in Jer. 18: 17: "Ik zal hun de nek en niet het aangezicht laten zien". "Hoe lang, Heere, zult Gij mij steeds vergeten? Hoe lang zult Gij Uw aangezicht voor mij verbergen?" (Ps. 13: 2). "O Heere, waarom staat Gij van verre? Waarom verbergt Gij U in tijden van benauwdheid?" (Ps. 10: 1).

Het is een verbergen, als waarvan sprake is in het Hooglied: "Zie, Hij staat achter onze muur, kijkende uit de vensteren, blinkende uit traliën." Het is een verlating zoals dit gezegd wordt van de man en de vrouw, dat ze hun ouders verlaten, wat niet zeggen wil, dat ze hen geheel verstoten, ze verlaten ze slechts, terwijl de genegenheid voor hen blijft bestaan. Zo ook wordt van Christus gezegd, dat Hij de wereld verlaat, hoewel Hij bij ons blijft, tot de voleinding der wereld.

Evenzo wordt van de Heere gezegd, dat Hij van Simson geweken was; doch dit had alleen betrekking op zijn tegenwoordige kracht, die van hem geweken, was, want de zaligmakende genade heeft de Heere nooit van Simson onttrokken, gelijk blijkt uit Hebr. 11, waar hij door de apostel gerekend wordt onder de gelovigen en de gezaligden des Ouden Testaments. Insgelijks schrijft Paulus in zijn tweede brief aan Timotheüs: "In mijn eerste verantwoording heeft mij niemand bijgestaan, maar hebben mij allen verlaten", waarmee Paulus niet zeggen wil, dat ze allen hun genegenheid van hem afgetrokken hadden, maar dat ze niet staande gebleven waren en hem deze daad van heilige gemeenschap niet getoond hadden, waarom hij dan ook schrijft: "Niet bijgestaan".

Zo nu ook is het hier. Niet, dat God in zulk een toestand de ziel gans verlaat en verwerpt, dat Hij zijn genade en gunst geheel van haar aftrekt; alleen, God bewijst haar op die tijd niet zo de betoning Zijner gunst als weleer, en met betrekking tot het gevoelen der genade verlaat Hij haar en onttrekt Zich zodoende aan haar; doch niettemin blijft Hij, ook te midden van deze verlating, haar God. Naar de bede: "Verlaat mij niet, o Heere, mijn God, en wees niet verre van mij" (Ps. 38: 22). God treedt als het ware een weinig terug, Hij: keert weder tot zijn plaats (Hos. 5: 15).

Evenals een kind, wanneer de moeder een weinig de hand loslaat of van hetzelfde vandaan gaat, dadelijk zeer bang wordt en schreit, zo ook gaat het met de ziel; maar

het moederlijke hart blijft niettemin, hoewel het kind dat niet begrijpt en meent dat het verlaten is. Het is als met de liefde tussen man en vrouw, die altijd blijft, ook al moet de man haar soms voor een tijd verlaten, waardoor beiderzijds de liefde juist nog krachtiger gevoeld wordt.

Het gaat ermee als met Christus, Die na zijn onderlinge gevoelige gemeenschap, Zich een weinig aan de Kerk onttrekt, terwijl toch Zijn hart voor haar van liefde brandende blijft, zelfs meer dan ze kan denken of wel haar hart naar Christus verlangen kan. In het Hooglied van Salomo wordt ons dit beschreven, waar wij in Hoofdstuk 3 lezen, hoe Christus zijn Bruid, de Kerk, ontweek, en hoe het toegaat eer ze Hem weer aantreft. "Ik zocht des nachts op mijn leger Hem, die mijn ziel liefheeft; ik zocht Hem, maar ik vond Hem niet."

Hier zien we dus drie dingen:

1° dat Christus niet bij haar, maar van haar geweken was; 2° dat ze daarom naar Hem zocht; 3° dat ze Hem niet dadelijk vond.

In Hoofdstuk 5 komt Christus tot haar, vervuld met allerlei gaven des Geestes, teneinde haar mee te delen, dat ze uit schandelijke nalatigheid Hem niet ingelaten had. "De stem mijns Liefsten, Die klopte, was: Doe Mij open, Mijn zuster, Mijn vriendin, Mijn duive, Mijn volmaakte, want Mijn hoofd is vervuld met dauw, Mijn haarlokken met nachtdruppen."

Zie, zo komt Hij uit zichzelf en met zulke overvloedige zegeningen om die in haar, onwaardige, uit te storten. Want wat geschiedt? "Ik heb" - zo zegt ze - "mijn rok uitgetogen, hoe zal ik hem weder aantrekken? Ik heb mijn voeten gewassen, hoe zal ik ze weder bezoedelen?" Waarop ze dan laat volgen: "Mijn Liefste trok Zijn hand van het gat der deur en mijn ingewand werd ontroerd om Zijnentwil. Ik stond op, om mijn Liefste open te doen; en mijn handen drupten van mirre, en mijn vingers van vloeiende mirre, op de handhaven des slots. Ik deed mijn Liefste open; maar mijn Liefste was geweken, Hij was doorgestaan; mijn ziel ging uit vanwege Zijn spreken; ik zocht Hem, maar ik vond Hem niet, ik riep Hem, doch Hij antwoordde mij niet."

En hoe gaat het haar terwijl ze naar Hem zoekt? Met betrekking tot anderen, luidt het in vers 7: "De wachters, die in de stad omgingen, vonden mij; ze sloegen mij; ze verwondden mij; de wachters op de muren namen mijn sluier van mij."

Met betrekking nu tot haar zelf, lezen we in het volgende vers: "Ik bezweer u, gij dochters van Jeruzalem, indien gij mijn Liefste vindt, wat zult gij Hem aanzeggen? Dat ik krank ben van liefde".

En Christus getuigt van Zijn liefde tot haar: "Gij hebt Mij het hart genomen, Mijn zuster, o bruid; gij hebt Mij het hart genomen"; en van hun onderlinge wederkomst, als ze "in Zijn ogen wordt als een die vrede vindt", staat in hoofdstuk 3: 4 "Toen ik een weinigje van hen weggegaan was, vond ik Hem, die mijn ziel liefheeft, ik hield Hem vast en liet Hem niet gaan".

Gregorius zegt: "Doch zo haast Hij is weggegaan, keert Hij weder; en opdat de heilige ziel niet te lang van haar Liefste vervreemden zou, schiet Hij door Zijn woord in haar begerige ziel en daarin komende, doet Hij ze smelten."

En bij Augustinus lezen wij: "Gelijk met zulke betoveringen, roept ze de Bruidegom. De Heere, Wiens ogen zijn over de rechtvaardigen en zijn oren op hun gebeden, zelfs niet wachtende tot deze geëindigd zijn, valt midden in, dringt Zich haastig in en komt spoedig, met de dauw Zijner hemelse zoetheit vervuld, tot de verlangende ziel en verkwikt de vermoeide met kostelijke zalf, ververst de hongerige, mest de dorre en doet haar het aardse vergeten, zodat zij, zich zelve niet gedenkende, wonderlijk door Hem gesterkt wordt, Hij maakt haar levendig, ja, zelfs de soberen dronken."

Insgelijks wordt ons de ganse staat en gelegenheid dezer zaak levendig beschreven, in de **22ste Psalm**. In de aanhef reeds luidt het: *"Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?"*

Aangezien wij bepaaldelijk aan deze woorden de naam "verlatingen" ontleend hebben, is het niet ondienstig, tot beter verstand onzer zaak, deze Psalm enigszins nauwkeurig na te gaan. De staat en gelegenheid van zulk een ziel wordt dáárdoor aangegeven, dat hij van God verlaten was, en dat wel in tweeërlei opzicht:

1° dat hij in zijn roepende gebeden door God niet verhoord werd; en 2° dat hij, die hier uit zijn dringende nood spreekt, niet door God geholpen werd. "Waarom hebt Gij Mij verlaten? verre zijnde van mijn verlossing, van de woorden mijns brullens? Mijn God, ik roep des daags, maar Gij antwoordt niet."

Vandaar dat hij nooit rust heeft en klaagt: "Ik heb geen stilte. Ik ben uitgestort als water en alle Mijn beenderen hebben zich vaneen gescheiden; mijn hart is als was, het is gesmolten in het midden mijns ingewands. Mijn kracht is verdroogd als een potscherf en mijn tong kleeft aan mijn gehemelte, en Gij legt mij in het stof des doods." Derhalve wordt hij van ieder veracht en bespot, en het luidt: "Maar ik ben een worm en geen man, een smaad van mensen en veracht van het volk. Allen, die mij zien, bespotten mij; ze steken de lip uit, ze schudden het hoofd, zeggende: Hij heeft het op de Heere gewenteld; dat Hij hem nu uithelpe; dat Hij hem redde, dewijl Hij lust aan Hem heeft."

Merk nu op, hoe hij Zich in die toestand gedraagt.

Niettegenstaande dit alles heeft hij lust aan God: "Dewijl Hij lust aan hem heeft", (vs. 9); hij vertrouwt op God, zeggende: "Mijn God, Mijn God", en in vs. 11: "Van de buik mijner moeder aan zijt Gij mijn God"; terwijl hij Hem in vs. 20 "Zijn sterkte" noemt; hij prijst en eert God altijd: "Doch Gij zijt heilig, wonende onder de lofzangen Israëls" (vs. 4), "van U zal mijn lof zijn in een grote gemeente" (vs. 26); Hij bidt gestadig: "Ik roep des daags en des nachts" (vs. 3).

En hetgeen waarom hij bidt, wordt in vs. 20 uitgedrukt: "Maar Gij, Heere, wees niet verre", in mijn verlating, "haast U tot mijn hulp"; terwijl hij ook in vers 12 gebeden had: "Wees niet verre van mij." Als oorzaak van zijn bidden geeft Hij de volgende redenen op: dat hij zeer benauwd en zeer hulpeloos was: "Want benauwdheid is nabij: want er is geen helper", zo klaagt hij in vs. 12, terwijl hij dit in de volgende verzen, vs. 12 en 19, nader uitbreidt, als hij zegt: "Vele varren hebben mij omsingeld, . . ." enz.

Bij het lezen van deze verzen moet men niet uit het oog verliezen, dat dit slaat op Davids vervolgingen, doch nog meer op het lijden van Christus. Als redenen om zijn gebed bij God verhooring te doen erlangen, gebruikt hij het voorbeeld, dat de vaders gegeven heb ben: "Op U hebben onze vaders vertrouwd; ze hebben vertrouwd, en Gij hebt ze uitgeholpen. Tot U hebben ze geroepen, en zijn uitgered; op U hebben ze vertrouwd, en zijn niet beschaamd geworden", (vs. 5 en 6). Ze hebben op U vertrouwd; ze hebben tot U geroepen; ze zijn niet beschaamd geworden. Verder wijst hij op de genadige handelingen, die God altijd met hem zelfden gehouden heeft; God heeft hem altijd bewaard en geboden op Hem te vertrouwen: "Gij zijt immers, die mij uit de buik hebt uitgetogen, die mij hebt doen vertrouwen, zijnde aan mijner moeders borsten", (vs. 10).

In het volgende vers getuigt hij dan ook dit gedaan te hebben. "Op U ben ik geworpen van de baarmoeder af, van de buik mijner moeder aan zijt Gij mijn God", (vs. 11). Nu doet hij ook beloven: "Ik zal mijn geloften betalen in tegenwoordigheid dergenen, die

Hem vrezen" (vs. 26). En het einde van dit alles is: verlossing, dankzegging en anderer onderwijzing. Alles hebt u hier dus. Van de verlossing wordt melding gemaakt in vs. 25: "Want Hij heeft niet veracht, noch verfoeid de verdrukking des verdrukten, noch Zijn aangezicht voor hem verborgen; maar Hij heeft gehoord, als die tot Hem riep". Hij was verhoord en geholpen, en daarover juist had hij te voren geklaagd. En in de zekere hoop van zulk een verlossing spreekt hij, eer hij nog verlost is.

Van de dankzegging gewaagt vs. 23 en 26: "Zo zal ik Uw Naam mijn broederen vertellen; in het midden der gemeente zal ik U prijzen. Van U zal mijn lof zijn in een grote gemeente".

Anderer onderwijzing en opwekking vinden wij in de verzen 24 en 27: "Gij, die de Heere vreest, prijst Hem al gij zaad Jacobs vereert Hem; en ontziet u voor Hem, al gij zaad Israëls. De zachtmoedigen zullen eten en verzadigd worden."

Hieruit moge nu een ieder zien, hoe deze Psalm nauwkeurig de toestand van zulk een verlatene in al zijn delen verklaart en hoe daaruit wijsheid en vertroosting ten deze opzichte te putten zijn, wat nog hierna breder zal blijken uit hetgeen verder zal gezegd worden.

Men vergelijke hierbij de Psalmen 38, 77 en 88. Zo is het dus met deze zaak der geestelijke verlatingen gelegen. Hierin merken we drie dingen op:

a. is de verlating in zichzelf zonde;

b. de zwartigheid, die daaruit ontstaat, volgende en liggende op de verlatene ziel;

c. de strijd, die daardoor dikwijls in de ziel ontstaat en haar gedurig werk geeft, zodat daardoor bij haar gedurig verontrusting is.

a. Is verlating zonde?

De verlating in zichzelf hebben we reeds besproken; maar nu wordt gevraagd, *of ze niet eigenlijk voor de mens zonde is, en daar geboden wordt gedurig blij te zijn, en zich in God te verheugen, ook het geloof altijd werkzaam te houden en daardoor Gods goedheid te smaken, of dan niet deze verlating, waarin zo iets niet geschiedt, eigenlijk voor de mens zonde is?*

Als antwoord op deze vraag merken we op, dat deze verlating, zo ze van Godswege de ziel overkomt en Hij het gevoel van zijn gunst weigert, niets anders is dan kastijding, welke de mens ondergaat; en ten opzichte van de mens is ze dan geen zonde, waarom hij ze lijden moet; wel is het echter waar, dat hier allicht en gewoonlijk zijn zonde bijkomt en er zich onder vermengt, en dat wel op drieërlei wijze:

1° De oorzaak van deze verlating is zeer dikwijls zijn zonde. "De Heere is met ulieden, terwijl gij met Hem zijt; en zo gij Hem zoekt, Hij zal van u gevonden worden, maar zo gij Hem verlaat, Hij zal u verlaten". (2 Kron., 15: 2). Bij Jesaja lezen we: "Maar Gij hebt uw volk, het huis Jacobs, verlaten; want ze zijn vervuld met goddeloosheid." "Zo zegt de Heere: waar is de scheidbrief van ulieder moeder, waarmee Ik ze weggezonden heb? Waarom kwam Ik, en er was niemand? Waarom riep Ik, en niemand antwoordde?" Daarom ook heeft Ezra tot de koning gezegd: "De hand onzes Gods is ten goede over allen, die Hem zoeken, maar zijn sterkte en Zijn toorn over allen, die Hem verlaten." Maar voor het bij zonder is voor ons doel zeer ter plaatse, hetgeen Job getuigt: "Gij schrijft tegen mij bittere dingen; en Gij doet mij erven de misdaden mijner jonkheid. Mijn overtreding is in een bundelke verzegeld, en Gij pakt mijn ongerechtigheid opeen."

Hier gebeurt dan hetgeen **Gregorius Magnus** zegt: "De dingen, die men klein achtte,

toen ze begaan werden, worden nu zeer zwaar bevonden."

Ten 2° komt hierbij zijn zonde van nalatigheid en van het verzuimen van de oefeningen en plichten, welke tot zijn vertroosting en verlossing nodig waren, n.l.

-dat hij het geloof en welke andere genade hij ook van God ontvangen heeft, niet zo beoefent en in het werk stelt, als wel behoorde. En daaruit volgen dan ten

3° velerlei zonden, waar dan groot ongeloof en ongehoorzaamheid mee gepaard gaan, zodat de ziel weigert; getroost te worden en in haar haasten spreekt als- David: "Ik ben afgesneden van voor uw ogen.

b. De zwaarigheid, die daaruit ontstaat.

Het lijden en de zwaarigheid, die het gevolg van deze verlating zijn, valt der ziel zeer zuur; het is een grote slag, die haar treft, een smartelijke breuk, die daardoor ontstaat. De ziel klaagt dan als Job: "Och, of mijn verdriet recht gewogen werd en men mijn ellende samen in een weegschaal ophief; want, het zoude nu zwaarder zijn dan het zand der zeeën, daarom worden mijn woorden opgezwolgen. Want de pijlen des Almachtigen zijn in mij, welker vurig venijn mijn geest uitdrinkt; de verschrikkingen Gods rusten zich: tegen mij. Ziet mij aan, en wordt verbaasd, en legt de hand op de mond. Daarom stort zich nu mijn ziel in mij uit; de dagen des druks grijpen mij aan." Vergelijk hierbij de 38ste, 77ste, en 88ste Psalm.

Waar vandaan. komt het nu, dat deze zwaarigheid zo groot is en der ziel zo ondragelijk is? Dat ze hier zich zo kromt en buigt en zo kermt?

Dit vloeit uit drie hoofdoorzaken voort.

1° Omdat dit kwaad alleen de ziel, het gevoeligste en levendigste deel in de mens, treft; het is geen zwaarigheid, die het lichaam aangrijpt en zó de ziel pijn doet, nee, het treft enkel en alleen de ziel, de geest van de mens. Hieruit valt dus licht af te leiden waarvandaan het komt, dat dit lijden zo zwaar is. Evenals het goede, dat zich in de ziel plaatst, heerlijker is dan dat zich in het lichaam plaatst, zo is ook het kwade des te zwaarder naarmate het geestelijk of lichamelijk is. Immers, ons lichaam zou geen gevoel van smart hebben, als het niet juist door de ziel was, die aan 't lichaam het gevoel meedeelt; denk dan eens hoe gevoelig en smartelijk het moet zijn, als dan de ziel van welke het gevoel komt, in zich zelve zo geslagen wordt!

In het lichaam is de een plaats gevoeliger dan de andere, al naarmate er gevoeliger zenuw doorlopen en naarmate de ziel er meer gevoel werkt. Maar boven dit alles: hoe krachtig moet het leven en het gevoel van de ziel zelf zijn, als deze alleen zo geslagen, bezwaard en gepijnigd wordt! Men ziet het in zwaarmoedige mensen, wier ziel door onbestemde, onzekere vrees of gedachten bedwelmde is, dat ze nergens bijna gevoel voor hebben dan alleen voor hun zwaarigheid. "Een vrolijk hart zal het aangezicht blijde maken, maar door de smart des harten wordt de geest verslagen", zegt Salomo. "En de geest eens mans zal zijn krankheid ondersteunen; maar een verslagenen geest, wie zal die opheffen? zo zegt hij elders.

2° Omdat dit kwaad onmiddellijk, geheel en alleen van God komt, zodat de ziel hier met niemand anders te doen en Hem tegen zich heeft. "Als Hij stilt, wie zal dan beroeren? En als Hij het aangezicht verbergt, wie zal Hem dan aanschouwen," zegt Elihu; terwijl Job zelf getuigt: "God heeft mijn hart week gemaakt, en de Almachtige heeft mij beroerd." "De Almachtige heeft mijn ziel bitterheid aangedaan." Evenals Naomi tot haar burens zei: "Noemt mij niet Naomi, noemt mij Mara; want de

Almachtige heeft mij grote bitterheid aangedaan."

Hoe verschrikkelijk het is in de handen van, de levende God te vallen en door Hem aangetast en geslagen te worden, gevoelt een ieder, die weet wat God is.

3° Dat de ziel zo onder deze zwaarigheid lijdt, komt doordat ze het hoogste treft wat een mens bezit, n.l. zijner ziel zaligheid; niet dat hij die hier verliest, maar hij gevoelt er hier niets van; het is niets dan duisternis in zijn ziel en alsof ze gestadig in de hel verkeert. "Ja, ik weet niet," zegt Bernardus, "of de ziel niet liever voor een tijd zelfs de angsten der hel zou willen lijden, dan dat ze de zoetheid, die ze eenmaal gesmaakt heeft, weer verliest". Het lijden is des te zwaarder, naarmate men te voren gevoeliger genoten heeft. Seneca heeft dit reeds opgemerkt, toen hij zeide: "Dan is het grote pijn rijkdommen te derven als men die voorheen genoten heeft". De gevoelige smaak van Gods gunst was voor de ziel het leven, ja beter dan het leven; want David zegt: "Uw goedertierenheid is beter dan het leven"; en in een andere Psalm verklaart hij: "Er is een leven in zijn goedgunstigheid". Deze goedgunstigheid nu te ontberen, valt der ziel veel bitterder dan de dood. "Omdat Ik deze dingen tot u gesproken heb, zo heeft de droefheid uw hart vervuld," zei Christus tot Zijn discipelen, nadat Hij met hen over Zijn vertrek gesproken had.

Twee dingen zijn hier die de ziel drukken, t. w. het verliezen van het goed en het gevoelen van het tegenovergestelde kwaad.

Dat is, aangezien wij hier alleen te letten hebben op God en de verlatene ziel, dat deze ziel in God verliest het gevoelen van zijn genade, en daaruit in zich zelve het gevoelen van haar zaligheid. Het kwaad daartegenover bestaat in het gevoelen van Gods zware hand en toorn tegen haar en het daaropvolgend gevoel van verdoemenis over haar. Hoe dit alles evenwel Gods ganse genade niet weg neemt en de zaligheid der ziel er evengoed om aanwezig kan zijn, is vroeger reeds opgemerkt. "Hij verlaat niet om verlaten te worden, maar verlaat veeleer om niet verlaten te worden, en schijnt daarom te verlaten, omdat hij niet wil verlaten," heeft iemand gezegd. Het weggaan en ontberen van Gods gunst is voor deze gunstgenoot het zwaarste en het eerste van zijn zwaarigheid. "Heeft God vergeten genadig te zijn? Heeft Hij Zijn barmhartigheden door toorn toegesloten?" klaagt Asaf. Waarmee hij te kennen wilde geven: eerst ben ik als verstoten en wordt daardoor nu gedrukt door een gevoel alsof Gods toorn op mij rust. En nu vraagt hij: "Zal dan de Heere in eeuwigheden verstoten en voortaan niet meer goedgunstig zijn?"

En Job, kermende niet alleen over de zware druk van Gods hand, waaronder zijn arme en verlaten ziel gebogen lag, maar ook over zijn vele lichamelijke kwellingen en plagen, klaagt: "Uw handen doen mij smart aan, hoewel ze mij gemaakt hebben; tezamen rondom mij zijn ze en Gij verslindt mij. Doe uw hand ver van op mij en uw verschrikking make mij niet verbaasd. Ontfermt u mijner, ontfermt u mijner, o gij mijn vrienden, want de hand Gods heeft mij aangeraakt."

En David roept uit: "Uw pijlen zijn in mij gedaald en uw hand is op mij nedergedaald. O Heere, straf mij niet in Uw grote toorn, en kastijd mij niet in Uw grimmigheid." Gods hand op en zijn grimmigheid over de ziel! Ziedaar de gevolgen, wanneer God zich van haar afkeert en haar verlaat. Dan zegt de ziel met David: "Verberg Uw aangezicht niet voor mij; keer Uw knecht niet af in toorn". Of met Job: "Daartoe heeft Hij zijn toorn tegen mij ontstoken."

Heman getuigt in de 88ste Psalm: "Uw grimmigheid ligt op mij; Gij hebt mij nedergedrukt met al uw baren. Uw hittige toornigheden gaan over mij; Uw verschrikkingen doen mij vergaan."

Bij de profeet. Jesaja wordt het bijeengevoegd: "Ik verborg Mij en was verbolgen." Zo

ook zegt de Heere tegen Mozes met betrekking tot het volk Israëls: "Zo zal Mijn toorn te die dage tegen hetzelfde ontsteken en Ik zal hen verlaten."

Na gesproken te hebben over de verlatenheid van Gods zijde en over de zwaarigheid, die daaruit ontstaat, komen we tot het derde punt, dat we in de toestand der geestelijk verlatenen willen opmerken, n.l.

C. De geestelijke strijd welke als gevolg hiervan, in de ziel ontstaat.

Het is een gedurige en heftige strijd, een strijd tot de bloede toe, en wel

1° *met God Zelf*. Hoor Job hierover klagen: "Ben ik dan een zee, of walvis, dat Gij wachten om mij zet? Wanneer ik zeg: "Mijn bedstede zal mij vertroosten, mijn leger zal van mijn klacht wat wegnemen; dan ontzet Gij mij niet dromen en door gezichten verschrikt Gij mij. Heb ik gezondigd, wat zal ik U doen o Mensenhoeder! Waarom hebt Gij mij u tot een tegenloop gesteld, dat ik mijzelf tot een last zij? Gelijk een felle leeuw jaagt Gij mij; Gij keert weder en stelt U wonderlijk tegen mij."

David klaagt: "De afgrond roept tot de afgrond bij het gedruis Uwer watergoten; al Uw baren en uw golven zijn over mij heengegaan. Neem Uw plaag van op mij weg; ik ben bezweken van de bestrijding Uwer hand".

Asaf slaakt in de 77ste Psalm de zucht: "Dacht ik aan God zo maakte ik misbaar; peinsde ik, zo werd mijn ziel overstelpt"; terwijl Heman in Psalm 88 zegt: "Uw hittige toornigheden gaan over mij; Uw verschrikkingen doen mij vergaan."

2° De verlatene heeft de strijd *met de duivel*, die ook Christus verzocht heeft. Evenals de vijanden van David dit deden, roept de duivel dan der ziel toe: "God heeft hem verlaten; jaagt na, en grijpt hem, want er is geen verlosser." God laat dan, naar de verborgen wegen Zijner wijsheid, de duivel wat losser teugel over de ziel, gelijk we dat bij Jeremia vinden: "Ik heb mijn huis verlaten, Ik heb mijn erfenis laten varen, Ik heb de beminde Mijner ziel in de hand harer vijanden gegeven"; waar ze nu dagelijks aangevochten, geschud en gezift wordt; het gaat haar als Petrus, tot wien de Heere zeide: "Simon, Simon, ziet, de Satan heeft ulieden zeer begeerd, om te ziften als de tarwe", namelijk toen God met betrekking tot de ziel tegen de duivel gezegd had: "Zie, hij ze in uw hand."

3° De verlatene heeft te strijden *met de mensen* tegen hun verkeerde oordeelvellingen, hun achterklappen, beschimpen, misgunnen, verachten, lasteren, vervolgen en wat dies meer zij. Hoor slechts Job, waar hij zegt: "Mijn nabestaanden houden op, en mijn bekenden vergeten mij. Mijn huisgenoten en mijn dienstmaagden achten mij voor een vreemde; een uitlander ben ik in hun ogen. Ik riep mijn knecht en hij antwoordde niet; ik smeekte met mijn mond tot hem. Mijn adem is mijner huisvrouw vreemd en ik smee om der wille van de kinderen mijns buiks. Ook versmaden mij de jonge kinderen; sta ik op, zo spreken ze mij tegen. Alle mensen mijns heimelijken raads hebben een gruwel aan mij; en die ik liefhad zijn tegen mij gekeerd. Maar nu ben ik hun snarenspeel geworden en ik ben hun tot een spreekwoord".

En David, waar hij in de 42ste Psalm klaagt: "Met een doodsteek in mijn beenderen honen mij mijn tegenpartijders, als ze de gansen dag tot mij zeggen: Waar is uw God?"

Heman getuigt: "Mijn bekenden hebt Gij verre van mij gedaan; Gij hebt mij hun tot een grotera gruwel gesteld"; terwijl we in Jesaja lezen: "Wij achtten Hem, dat Hij geplaagd, van God verslagen en verdrukt was."

4° De verlatene moet strijd voeren met zichzelf, daar hem zijn consciëntie dagelijks

niets doet dan beschuldigen, overtuigen en verdoemen (het geloof en de genade wordt zo overmand). "Want kwaden, tot zonder getal toe, hebben mij omgeven; mijn ongerechtigheden hebben mij aangegrepen, dat ik niet heb kunnen zien; ze zijn menigvuldiger dan de haar mijns hoofds, en mijn hart heeft mij verlaten. Mijn ongerechtigheden gaan over mijn hoofd; als een zware last zijn ze mij te zwaar geworden."

Ik laat staan, dat hierdoor dikwerf, ja gewoonlijk, ook het lichaam met ziekten en kwellingen getroffen en gepijnigd wordt, gelijk Job met boze zweren van zijn voetzool tot zijn hoofdschedel.

"Dat Gij mij rimpelachtig gemaakt hebt", zegt Job, "is tot een getuige, en mijn magerheid staat tegen mij op; ze getuigt in mijn aangezicht. Mijn huid is zwart geworden over mij, en mijn gebeente is ontstoken van dorheid."

"Uw hand", zo klaagt David, "was dag en nacht zwaar op mij; mijn sap werd veranderd in zomerdroogten. En daar is niets geheel in mijn vlees vanwege Uw gramschap. Daar is geen vrede in mijn beenderen vanwege mijn zonde. Kastijdt Gij iemand met straffingen om de ongerechtigheid, zo doet Gij zijn bevalligheid smelten als een mot."

En Heman getuigt: "Mijn ziel is der tegenheden zat, en mijn leven raakt tot aan het graf; mijn oog treurt vanwege verdrukking."

Hieruit vloeit dan voort:

1°. Het geklag en erbarmelijk gekerm der ziel over haar breuk uit en over haar benauwdheid, mistroostigheid, vervaardheden en angsten, zodat ze piept als een kraan of zwaluw en kirt als een duif.

Ze zegt met Job: "Want voor mijn brood komt mijn zuchting en mijn brullingen worden uitgestort als water. Ruchelt ook de woudezel bij het jonge gras? Loeit de os bij zijn voeder?" Waarmee ze dus te kennen wil geven, dat ze zonder oorzaak zo niet kermen zou. En evenals Job gaat ze voort: "Ik zal spreken in benauwdheid mijns geestes; ik zal klagen in bitterheid mijner ziele. Mijn aangezicht is gans bemodderd van wenen en over mijn oogleden is des doods schaduw. Mijn plaag is zwaar boven mijn zuchten. Opstaande schreeuw ik in de gemeente."

Met David getuigt ze: "Ik stortte mijn klacht uit voor Zijn aangezicht; ik gaf te kennen voor Zijn aangezicht mijn benauwdheid." Waar anderen lachen, weent zij, en in hun vreugde is haar treurigheid. "Gij moogt spelen, Rufinus", zei Keizer Theodosius eens bij zulk een gelegenheid tot zijn hoveling, want gij gevoelt mijn kwaad niet; ik daarentegen zucht en ween over mijn ellende, dat terwijl knechten en bedelaars in de Kerk binnen gelaten worden, voor mij de kerk en de hemel gesloten zijn."

Dan gaat het de ziel, als David in Ps. 42: "Mijn tranen zijn mij tot spijs dag en nacht"; of als Asaf in Ps. 80: "Gij spijst hen met tranenbrood en drenkt hen met tranen uit een drieling."

2°. Dat de ziel verlangt en hoopt met een gedurig verlangen, met een ernstige verwachting en hoop (als met uitgestrek, opgestoken hoofd, "naar de tijden der verkoeling van het aangezicht des Heeren", naar de opgang uit de hoogte, om nog met vreugde water te scheppen uit de fonteinen des heils. Het is dan als er in Ps. 42 staat: "Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen, zo schreeuwt mijn ziel tot U, o God! Mijn ziel dorst naar God, naar de levenden God; wanneer zal ik ingaan en voor Gods aangezicht verschijnen?"

Augustinus zegt: "Dat dorst ik, te komen en te verschijnen. Ik dorst in mijn reis, ik dorst in de loop, ik zal verzadigd worden in Uw komst. Maar wanneer zal ik komen?"

De Psalmist drukt dit verlangen der ziel uit, waar hij zegt: "Onze ziel verbeidt de Heere, Hij is onze hulp en ons schild. O God, Gij zijt mijn God, ik zoek u in de dageraad; mijn ziel dorst naar U, mijn vlees verlangt naar U, in een land, dor en mat, zonder water."

Zo ligt de ziel hier als open en gaapt, gelijk Jeremia zegt van de draken en woudezels: "En de woudezels staan op de hoge plaatsen, ze scheppen de wind gelijk de draken."

3°. Dat de ziel, behalve dat ze verlangt, ook zoekt; allerwege zoekt ze zeer naarstig naar een zalige uitkomst, ja om Hem weer te vinden die ze verloren heeft. Ze zegt met Asaf; "Ten dage mijner benauwdheid zocht ik de Heere; mijn hand was des nachts uitgestrekt en liet niet af." Ze zoekt niets dan God; ze acht niets dan zijn gunst. Ze zegt met de bruid: "Ik zoek Hem, Die mijn ziel liefheeft."

Wat ze heeft is haar niet genoeg, totdat ze haar Beminde vindt. Ze getuigt met de dichter Asaf: "Wien heb ik nevens U in de hemel? Nevens U lust mij ook niets op aarde."

Of met de Profeet Jesaja: "Och dat Gij de hemelen scheurde, dat Gij nederkwam;" of met de lijder Job: "Is mij aangaande mijn klacht tot de mens?"

Al haar begeerte strekt zich uit alleen naar God, ze verlangt alleen naar Zijn genade; niets anders kan haar bevredigen, geen wereld, geen werelden, ja zelfs de hemel niet, dan in zoverre ze daar God vindt. "Daar wordt mijn dorst niet gelest; ik bewonder en prijs wel is waar deze dingen, maar dorsten, dat doe ik alleen naar Hem, die ze gemaakt heeft," zegt Augustinus.

Het ging hem dus als David, van wie we de getuigenis lezen: "Uw goedertierenheid is beter dan het leven." Ja, de ziel zou zich reeds verheugen indien ze slechts een kruimke van Gods tafel, een druppel Zijner vertroosting, een straal van Zijn liefde mocht genieten.

Evenals de martelaar **Bradford** tegen de kanselier zei: "Ik heb een hartelijk verlangen naar de barmhartigheid Gods; want voorwaar, de barmhartigheid des Heeren is mij beter en kostelijker dan mijn eigen leven. Het leven in Gods toorn en ongenade is bitterder dan de dood. En evenzeer is de dood met Gods gunst en genade, het leven zelf."

Of zoals een andere martelaar, Frans Varlut, zich in 1562 uitdrukte: "De genade van Christus heeft deze kracht, dat ze een grote vreugde werkt in hem, die maar het geringste drupje er van bekomen heeft: want het is een levendig water en die maar een weinig daarvan smaakt, dorst in eeuwigheid niet meer."

Dit is de tegenstand van de verlatene en van zijn geestelijke verlating, die hem vaak plotseling en op het onverwachts als een onweer overkomt. "Toen ik het goede verwachtte," zegt Job. "zo kwam het kwade; toen ik hoopte naar het licht, zo kwam de donkerheid. Ik vreesde een vreze en ze is mij aangekomen; en wat ik schroomde is mij overkomen."

"Ik zeide wel in mijn voorspoed" zo getuigt David "ik zal niet wankelen in eeuwigheid; want, HEERE, Gij hadt mijn berg door uw goedgunstigheid vastgezet; maar toen Gij uw aangezicht verbergdet, werd ik verschrikt."

Evenzo ging het Asaf. Toen hij de gunstige tegenwoordigheid Gods niet gewaar werd, toen zeide hij: "Dit krenkt mij." En Heman verklaart in zijn Psalm (88) dat hij deze aanvechtingen van zijn jeugd aan had moeten doorstaan, en zegt in vs. 16: "Van der jeugd aan ben ik bedrukt en doodbrakende."

Niets is er in de wereld dat de ziel kan stillen, ja, de wereld zelf vermag dit niet; het is zoals een martelaar Koning Karel antwoordde, toen hem in 1557 een groot en rijk

canonicaat (een stichts- of domheersplaats) aangeboden werd: "Gij weet toch wel, dat de wellust der wereld het hart van de mens niet gerust kan stellen, als zijn geweten beangstigd wordt."

Even groot als de schat van een gerust gemoed is, gelijk **Guide de Bres** op het laatste zijns levens uitdrukte: "O, welk een kostelijke vertroosting is een goede consciëntie," even zo groot is het kwaad en de last van een aangevochten en ongeruste ziel.

"Dat is niet zwaar," zegt Thomas Kempis, "menselijke vertroosting te versmaden als de Goddelijke maar aanwezig is maar dat is voorwaar iets groots, beide menselijke en Goddelijke te kunnen derven."

En **Augustinus** zegt: "Onder alle verdrukkingen valt de ziel niets zwaarder, dan de beschuldiging zijner consciëntie over zijn zonden."

Vraag. Ten slotte rest ons nog de vraag te beantwoorden. *Tot welk einde, waarom bezoekt God de Heere zijn uitverkorene, liefste kinderen met zulke zware aanvechtingen en verlatingen, en waarvoor is dit goed?*

Wij kunnen hier niet alles vermelden wat wel opmerking zou verdienen, evenmin kunnen we al de redenen noemen, waarom het God de Heere behaagt zo met ons te handelen; wij zullen ons slechts bepalen tot de meest voor de band liggende en voornaamste.

1°. De geestelijke verlating geschiedt om ons te beproeven, opdat zo te beter blijke wat er in ons hart is: onze oprechtheid, waardoor wij God aanhangen en Hem niet kunnen verlaten, zelfs als Hij Zijn aangezicht als van ons afkeert en ons schijnt te verlaten. "Mijn ziel kleeft u achteraan", zo zeggen we dan met David. "Hierin is de lijdzaamheid en het geloof der heiligen." Daarin juist kwam de standvastigheid van Jacob en van de discipelen op weg naar Emmaüs uit: dat deze de engel en ze Christus niet lieten gaan, ook toen ze gaan wilden. Zo staat in 2 Kron. 32: 31, dat God Hiskia de Koning verliet "om hem te verzoeken, om te weten wat in zijn hart was".

En in Deut. 8: 3 geeft Mozes de reden op, waarom God de kinderen Israëls veertig jaren in de woestijn omleidde; hij zegt: "Opdat Hij u verootmoedigde, om u te verzoeken, om te weten, wat in uw hart was, of gij zijn geboden zoudt houden of niet." En in hoofdstuk 13: 3 luidt het: "Want de Heere uw God verzoekt ulieden, om te weten of gij de Heere uw God lief hebt, met uw ganse hart en met uw ganse ziel."

Zo loutert en keurt God de ziel in de smeltkroes der ellende, gelijk Jesaja het uitdrukt, hoofdstuk 48: 13; en zijn Zijne bezoeken beproevingen, waarom beide woorden dan ook dikwijls tegelijk gebruikt worden, zo b. v. in Job 7: 18: "Dat Gij hem bezoekt in elke morgenstond, dat Gij hem in elk ogenblik beproeft."

En in Ps. 17: 3 "Gij hebt mijn hart geproefd, des nachts bezocht; Gij hebt mij getoetst." Het is een krachtig bewijs van getrouwheid en standvastigheid, dán met David, te kunnen zeggen: "Proef mij HEERE! en verzoek mij, toets mijn nieren en mijn hart", of met Jesaja: "Daarom zal ik de Heere verbeiden, die Zijn aangezicht verbergt voor het huis Jacobs en ik zal Hem verwachten."

Dit is een andere taal dan die, welke de bode van Koning Joram sprak, toen hij zeide: "Zie dat kwaad is van de HEERE, wat zoude ik verder op de HEERE wachten?"

2°. De geestelijke verlating overkomt ons, om daardoor meerderen afkeer, meerdere verfoeiing, haat en doding der zonde in ons teweeg te brengen; wij gevoelen zo zeer haar bittere nasmaak, daar we nu allen troost en alle vreugde daardoor derven en als in een hel branden. "O wee onzer, dat wij zo gezondigd hebben", klaagt de ziel, en ze roept met Job uit: "Heb ik gezondigd, wat zal ik U doen, o Mensenhoeder?"

Ze kan niet anders dan met een eeuwigen haat haar kwaad vervolgen, waardoor haar zo veel kwaad is overkomen. Dit getuigt God meermalen en de ziel weet het ook zeer goed, dat terwille van de zonde, God Zijn aangezicht van ons afwendt en dat vanwege de ongerechtigheid de heerlijkheid Gods van uit de tempel wijkt. "Gij verbergt Uw aangezicht voor ons, en Gij doet ons smelten, door middel van onze ongerechtigheden", zegt Jesaja, en Jeremia vraagt: "Doet gij u dit niet zelve, doordien gij de BEERT uw God verlaat?"

3°. Ze geschiedt om ons diep te vernederen; want gelijk men ziet heeft nooit enige ziel zo weinig dunk van zich zelve, zich zo verworpen en veracht als de verlatene; ze durft er niet aan te denken een Zoon te zijn, maar verzoekt slechts een huurling te wezen; ze durft niet aan te zitten aan de tafel des Heeren als een gast, maar wil er onder liggen als een hond; ze durft niet Hemzelf, doch slechts Zijn rok aan te raken; zo staat het nu met die ziel, die daarentegen dikwerf zeer moedig en stout was, toen het haar wel ging en ze verzadigd was van geestelijke genadegaven en het gevoelen daarvan smaakte. "Als nu Jeschurun vet werd, zo sloeg hij achteruit; (gij zijt vet, gij zijt dik, ja met vet overdekt geworden!) en hij liet God varen, die hem gemaakt heeft en versmaadde de Rotsteen zijns heils."

Augustinus zegt: "De Bruidegom komt u te vertroosten: Hij wijkt om u te vermanen, opdat niet een te grote vertroosting u zou verhovaardigen; opdat niet, indien de Bruidegom altijd bij u was, gij uw metgezellen zou komen te verachten en gij zo deze gestadige bezoeking niet aan de genade maar aan de natuur zou toeschrijven."

Ook heeft **Bernardus** terecht opgemerkt: "Soms wordt deze genade teruggetrokken, niet vanwege de hovaardij, die er reeds is, maar die komen zou, als ze niet teruggetrokken werd." Een voorbeeld daarvan geeft ons Paulus in 2 Cor. 12: 7 met betrekking tot zichzelf.

4°. Ze geschiedt om ons in alle delen te meer het beeld van Zijn Zoon gelijkvormig te maken; want daartoe zijn wij van eeuwigheid verordineerd (Filip. 3: 10.) Ook Christus, de Beminde des Vaders, hebben deze aanvechtingen getroffen, maar heel anders en veel harder, dan ons; juist daarom troffen ze Hem zo hard, opdat wij daardoor bevrijd zouden zijn, niet van ze niet enigszins te kennen maar niet zo te kennen als eigen straf der zonden, en nog de prikkel des vloeks in zich hebbend.

In banger aanvechtingen zijnde, zegt Lucas, hoewel Hij toen nog door geen mens bestreden werd; en nochtans was Zijn geest zó benauwd, benauwd tot de dood toe, dat Hij niet wist waar Zich te keren of te verbergen; Hij vond bij Zijn discipelen geen hulp, bij Zijn Vader geen troost; Hij was verlaten van hemel en aarde; een beker van helse straf, moest Hij ledigen; de straf van al onze zonden en het vervloektste vloekwater moest Hij, hoewel nauwelijks kunnende, toch drinken. "Mijn Vader", zo bidt Hij dan ook, "indien het mogelijk is, laat deze drinkbeker van Mij voorbijgaan", maar Hij laat er aanstonds op volgen: "doch niet gelijk Ik wil, maar gelijk Gij wilt."

De apostel zegt in Hebr. 5: 7 van Hem: "Die in de dagen. Zijns vleses gebeden en smekingen tot Dengene, Die Hem uit de dood kon verlossen met sterke roeping en tranen geofferd hebbende, en verhoord zijnde uit de vreze." En Christus had reeds te voren geklaagd: "Nu is Mijn ziel ontroerd; en wat zal Ik zeggen? Vader, verlos Mij uit deze ure. Maar hierom ben Ik in deze ure gekomen." En aan het kruis roept Hij uit: "*Mijn God, Mijn God; waarom hebt Gij Mij verlaten?*" Verlaten zo van God, Die evenwel nog Zijn God was en wel zo Zijn God, dat Hij Hem niettemin voor zulk een tijd en zo zeer verlaten kon.

Het betaamt ons het beeld van die Zoon gelijk te zijn, opdat, gelijk Hij ons is gelijk

willen worden, daarin, dat Hij in alles is. verzocht geweest, gelijk wij, doch zonder zonde, zo nu ook wij Hem gelijkvormig zouden worden daarin, dat wij in dezen dele niet geheel onverzocht bleven.

Juist deze gelijkvormigheid met Christus was telkens de heilige martelaren een reden, om alles te lijden; en zo behoort het ook bij ons te zijn. Toen men **Johannes Huss**, bij zijn veroordeling de witte "Kazuifel" (d. i. een lange rok of tabbaard) aantrok, zei hij: "Mijn Heere Jezus Christus heeft men ook in een wit kleed bespot, toen Hij door Herodes naar Pilatus gezonden werd." En toen men hem een papieren hoed, waarop duivels geschilderd waren, opzette, sprak hij: "Mijn Heere Jezus Christus onschuldig zijnde, heeft voor mij ellendig zondaar een scherper en veel zwaarder doornenkroon, tot de plaats van Zijn schandelijke dood gaarne gedragen; waarom zou ik ellendig zondaar niet deze veel lichtere kroon alhoewel mij tot smaad en bespottig zeer gaarne om Zijn Naam en waarheid op mijn hoofd dragen."

Insgelijks sprak zijn meebroeder **Hieronymus van Praag**, toen men hem een dusdanige hoed opzette: "Mijn Heere Jezus Christus zullende sterven, droeg voor mij ellendig mens op Zijn hoofd een veel zwaarder doornenkroon; ik zal daarom ook gaarne met deze, Hem ter eer, in het vuur treden."

De martelaar **Faninus**, een Italiaan, sprak, voor hij levend verbrand werd (1550): "Lieve broederen, ik neem de tijding mijns doods, die gij mij brengt, onverschrikt en goedsmoeds aan, om mijns Heeren en Heiland Jezus Christus wil, die ook Zijn leven niet verschoond heeft, opdat Hij mij van de dood verlost."

Lodewijk Marsac, een edelman in Frankrijk, onderging in 1558 het zelfde lot en van hem zijn de woorden opgetekend: "Wij met Christus levend, dan is het ook billijk, dat wij te voren met Hem lijden. Want hoe zou ons dat staan, dat wij wèl Christus goed, eer en heerlijkheid zouden willen genieten en dat wij niet Zijn kruis zouden willen deelachtig worden?"

Laurentius Saunders, professor in de theologie en predikant ten tijde van koningin Maria, werd eveneens om des geloofswil in 1555 te Conventry, in Engeland, in een bos verbrand. "Mijn Heere Jezus Christus," zo sprak hij, "heeft niet geweigerd mijnenhalve een veel bitterder en verdrietelijker drank te drinken; en zou ik Hem geen bescheid doen, voornamelijk nu Hij mij daartoe roept en vermaant?"

Franciscus Varlut troostte zich tegen de aanstaanden brandstapel, die hij in 1562 in de nabijheid van Doornik beklom, met deze opmerkelijke woorden: "Het is wel waar, wij moeten eerst door het vuur gaan, voor wij tot Christus komen; nochtans weten wij, dat wij door de dood in het leven en van de aarde in de hemel komen. Indien wij met Christus veracht worden, wij zullen ook met Hem worden verhoogd en verheerlijkt; indien wij met Hem lijden, wij zullen ook met Hem heersen; indien wij ook zijn doornenkroon dragen, zo zal Hij ons ook zijn eerkroon deelachtig maken; indien wij ons voor de gehele wereld met schande op de strafplaats laten voeren en ons, zoals Hij gedaan heeft, laten veroordelen en verbranden, zo zullen wij ook in de eeuwige vreugde en heerlijkheid met Hem leven."

Om nu niet te spreken van de loffelijke en vermaarde daad van **Hertog Godfried**, van Bouillon, die, toen in 1099 de christenen Palestina overweldigden en hij te Jeruzalem tot koning zou gekroond worden, de gouden kroon, die men hem wilde opzetten, weigerde, "omdat", zo zeide hij, "het een arme zondaar als hij was, niet zou betamen een gouden kroon te dragen, waar de Heiland der ganse wereld, de Koning der Hemelen, een kroon gedragen had van doornen, besprengd met Zijn dierbaar bloed." En Godfried liet zich ook een doornenkroon opzetten. Meer zullen we hiervan niet melden.

5°. God bezoekt ons met deze aanvechtingen om in ons des te meer te doen ontvlammen de waardschatting van Zijn genade. Nooit wordt enig goed zo hoog gewaardeerd als juist dan, wanneer het ontbreekt of begeerd wordt; zoolang het genot er van gesmaakt wordt, wordt de prijs verkleind of niet geacht. Wij zien dit immers aan het volk Israëls in de woestijn, daar dachten ze aan de vleespotten van Egypte, en wij vernemen de klacht: "Maar nu is onze ziel dor; er is niet met al, behalve dit Man voor onze ogen."

Trouws het is een bekend spreekwoord: "Te grote gemeenschap baart verachting". "Daarom juist gaat de Bruidegom weg, opdat hij niet, door voortdurend bij haar te zijn, veracht zou worden; maar met des te meer vreugde zou gevonden worden, naarmate Hij langer gezocht was", zegt Augustinus. Joab weigert te komen, hoewel Absalom hem tweemaal roept, maar toen deze zijn akker in brand stak, kwam hij dadelijk.

Deze waardschatting van Gods genade nu, openbaart zich op drieërlei wijs:

- 1°. Dewijl ze ontbreekt en nu des te naarstiger gezocht wordt;
- 2°. als ze wederkeert en nu des te hartelijker verwelkomd wordt;
- 3°. als ze aanwezig is en des te zorgvuldiger bewaard wordt. "Daarom heeft Hij zich mogelijk onttrokken", zegt Bernardus van Christus, waar hij het Hooglied bespreekt, n.l., "opdat hij te ijveriger zou teruggeroepen en te steviger zou gehouden worden."

En Asaf verklaart in Ps. 77: "Ten dage mijner benauwdheid zocht ik de HEERE. Mijn hand was des nachts uitgestrekt en liet niet af." Terwijl de bruid in het Hooglied, bij de wederkomst van Christus uitroept: "Ik vond Hem, die mijn ziel. liefheeft, ik hield Hem vast en liet Hem niet gaan."

HOOFDSTUK II.

Vertrouwing over deze aanvechting der geestelijke verlating.

Wat men onder "vertrouwing" verstaat en wat ze uitwerkt.

Hoe men iemand die in die verlating verkeert, vertroosten moet.

Bewijs aan de ziel, dat ze in de staat der genade en een kind Gods is.

Op vijf gronden.

Over Franciscus Spira.

De volharding en hoe Gods genade, geloof en zaligheid met zulk een verlating bestaan kan.

Vertrouwing voor deze ziel te nemen met drie stukken; en welke troost uit ieder stuk.

Met beantwoording der tegenwerpingen.

In het eerste hoofdstuk bespraken wij de ziekte en de geestelijke zwaarigheid. Thans vestigen wij de aandacht op de beide volgende punten:

- Ten eerste, hoe de ziel zich in die toestand te gedragen heeft; hiertoe dienen vertroosting;
- Ten andere, hoe de ziel uit die toestand verlost kan worden; hiertoe dienen hulpmiddelen tegen dit kwaad;
- Om eindelijk hiervan gered en verlost te worden.

Beide punten wensen wij achtereenvolgens te behandelen; het eerste bespreken wij in dit, het tweede in het volgende hoofdstuk.

Wij stellen ons nu voor met zulk een verslagen ziel te spreken over haar ziekte en haar zo levendig en krachtig als ons mogelijk is, te vertroosten. "Vertrouwt", zo roept Paulus in zijn eersten brief de Thessalonicenzen (5: 14) toe, "vertrouwt de kleinmoedigen, ondersteunt de zwakken." En in de aanhef van Jesaja 40 spreekt God: "Troost, troost Mijn volk, spreek naar het hart van Jeruzalem." In eigenlijke zin wordt hier gezegd "naar het hart te spreken." Te spreken naar het hart van iemand, wil toch zeggen, zó te spreken als hij het in zijn toestand begeert, n.l. zó, dat het indruk op hem maakt, dat het hem helpt en dat het tot zijn bestwil is.

Zo lezen wij van Sicheem, met betrekking tot Dina, de dochter van Jacob: "En hij had de jongedochter lief, en sprak naar het hart van de jongedochter" (Gen. 34: 3). Van de Levietische man staat er in Richt. 19: 3, dat hij zich opmaakte en zijn vrouw natoog "om naar haar hart te spreken en haar weder te halen." Terwijl we Ruth tot Boaz horen zeggen: "Laat mij genade vinden in uw ogen, mijn heer, dewijl gij mij getroost hebt en dewijl gij naar het hart van uw dienstmaagd gesproken hebt."

Uit alle deze plaatsen blijkt dus, dat "vertrouwen" zoveel betekent, als "naar het hart van iemand spreken."

Wij willen dan nu naar het hart van deze geestelijk verlatene spreken en dit doende, stellen wij ons vier zaken ten doel.

Ten 1ste willen we, zoveel in ons is, zijn kwaad verzachten en verminderen. Uit het gezegde van Job: "Wanneer ik zeg: Mijn bedstede zal mij vertroosten, mijn leger zal van mijn klacht wat wegnemen," blijkt, dat vertroosting zijn, vermindering van kwaad.

Ten 2de willen we het hart versterken en goede moed geven. Hiertoe wijzen we op

uitspraken van Christus tot Zijn discipelen: "In de wereld zult gij verdrukking hebben, maar hebt goeden moed." "Vrees niet;" van de Heere tot Jesaja: "Wacht u en zijt gerust; vrees niet en uw hart worde niet week;" van Mozes tot het volk: "Vrees niet, staat vast en ziet het heil des HEEREN;" van Christus in Joh. 11: "Uw hart worde niet ontroerd en zijt niet versaagd;" van Paulus aan de gemeente der Thessalonicenzen: "Onze Heere Jezus Christus zelf vertrooste uw harten en versterke u."

Uit deze uitspraken blijkt dus voldoende, dat vertroosting dient om het hart te versterken.

Ten 3de moeten wij, zo mogelijk, het kwaad wegnemen. "Treuring en zuchting zullen wegvlieden," zo lezen wij in Jesaja 51: 11.

Ten 4de moeten wij in plaats van de vorige droefheid, vreugde en geestelijke blijdschap aanbrengen. "Ik zal hunlieder rouwe in vrolijkheid veranderen en zal hen troosten en zal hen verblijden naar hun droefenis," zo lezen wij in Jer. 31:13, en in Jes. 66 luidt het: "Weest vrolijk over haar met vreugde, gij allen, die over haar zijt treurig geweest, opdat gij moogt zuigen en verzadigd worden van de borsten harer vertroosting. Als een, die zijn moeder troost, zo zal Ik u troosten; ja gij zult te Jeruzalem getroost worden. En gij zult het zien en uw hart zal vrolijk zijn en uw beenderen zullen groenen als het tedere gras."

Vreest niet," zo sprak de engel des Heeren tot de herders, "want ziet, ik verkondig u grote blijdschap." Zo doet de rechte vertroosting; ze neemt het kwade weg, om het goede in te brengen en de droefheid gestild hebbende, geeft ze vreugde. (Vergelijk Rom. 5: 3 en 2 Cor. 7: 4, 5.)

Hiertoe nu wordt een bijzondere en heilige geleerdheid vereist. "De Heere HEERE heeft Mij een tong der geleerden gegeven, opdat Ik wete met de moede een woord ter rechter tijd te spreken," zegt Jesaja, en David prijst hem welgelukzalig, "die zich verstandig gedraagt jegens een ellendige. Zeer terecht wordt door iemand gezegd: Evenmin als voor alle lichamen dezelfde medicamenten kunnen dienen, evenmin is voor iedere ziel dezelfde aanspraak geschikt.

Thans gaan wij tot de zaak zelve over en komen tot de patiënt. Voordat wij echter zeggen, waarmee hij zich vertroosten mag en uit welke aderen de vertroosting Gods te putten zijn, zullen wij hem twee dingen, ten grondslag aan onze redevoering leggen, en bewijzen.

Eerst, dat hij in de staat van Gods genade en een kind Gods is en dat daarvan blijken en bewijzen genoeg in hem aanwezig zijn, ook te midden van deze ellende, al is het ook dat hij die niet opmerkt, waarom wij hem dit hier aantonen en tastbaar zullen gevoelen laten. Hiervoor stellen wij vast, dat wij te doen hebben met iemand, wie zulke verlatingen, als wij tot hiertoe bespraken, eigen zijn, t. w. een rechtgelovige en Godlievende ziel.

In de tweede plaats moet bewezen, dat tegelijk met deze verlatingen en aanvechtingen de genade Gods bestaanbaar is; dat deze niet wijkt, maar, hoewel vaak ongezien, niettemin eeuwig over de ziel blijft volharden.

Wat het eerste betreft, let dan op datgene in u, hetwelk bewijst, dat gij Godes zijt, in Gods genade deelt, een kind Gods zijt en dat Gods Geest in u is; want deze dingen komen niet voor bij verworpenen en verdoemden, die vervreemd zijn van God en Christus.

Let dan ten eerste op uw zonden, die u bezwaren en drukken, waarover u

klaagt en waartegen u strijdt, en zeg mij dan: hoe is uw hart daaronder gesteld? Is het niet zo, dat u gevoelt dat ze u tot een last, ja inderdaad tot een zware last zijn? Beeft u niet onder de indruk daarvan; stemmen ze u niet tot hartelijke droefheid en hebt u niet berouw over al uw zonden? Wenst u niet van harte, dat u ze nooit bedreven had?

Wèl u, indien dit zo is! Dan kunt u verzekerd zijn, dat, daar zulke aandoeningen over de zonde niet in een onbekeerde voorkomen, gij, door Gods Geest hiertoe gebracht, bekeerd en derhalve de zaligmakende genade Gods deelachtig zijt. Uit uzelf toch kunt u niet die aandoeningen hebben. Het is, zoals de profeet Zacharia in hoofdstuk 12: 10 zegt: "door de Geest der genade". Lees ook Ps. 51: 19: "De offeranden Gods zijn een gebroken geest; een gebroken en verslagen hart zult Gij, o God, niet verachten"; en Jesaja 66: 1 en 2: Zo zegt de HEERE: De hemel is Mijn troon en de aarde is de voetbank Mijner voeten; waar zoude dat huis zijn, dat gijlieden Mij zoudt bouw, en waar is de plaats Mijner rust? Want Mijn hand heeft al deze dingen gemaakt, en al deze dingen zijn geweest, spreekt de HEERE: maar op deze zal Ik zien, op de arme en verslagene van geest en die voor Mijn woord beeft."

Twee plaatsen heeft Zich onze God verkoren, één in Zijn heerlijkheid in de Hemel, en één van Zijn genade: in de verslagen ziel. Hij ziet en woont in de geringste en aan de meest verslagene, die Hem een plaats verleent in zijn hart, geeft Hij daarna ook een plaats in zijn Hemel. Hij zegt: "Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven." Zie ook Jes. 5:5; 1; 57: 15; 1 Sam. 1 en Hand. 2.

Ten tweede is dit een zeker teken van genade in u, dat u de genade zo hoog acht als u nu doet. Bedenk eens: bezit u iets wat u kostelijker en liever is, daar u meer werk van maakt, dat u op hoger prijs stelt, dan de genadige gunst van God en het gevoel daarvan? Wat dunkt u, heeft vlees of wereld u geleerd de genade Gods zo hoog te achten boven de wereld en boven uzelfen of leerde u dit de Geest van God en Zijn bijzondere genade in u? Ja immers; dat wij God zó hoogachten, komt altijd doordat God dit in ons werkt en die achting bezit slechts hij, die - zoals de apostel Petrus het uitdrukt - "der Goddelijke natuur deelachtig is," d. w. z. de Goddelijke genade en gelijkenis.

Paulus had nooit in zijn brief aan de Philippensen kunnen schrijven: "Ja gewis, ik acht ook alle dingen schade te zijn, om de uitnemendheid der kennis van Christus Jezus mijn Heere; om Wiens wille ik alle die dingen schade gerekend heb, en acht die drek te zijn, opdat ik Christus moge gewinnen," was het niet, dat de genade van Christus dit in hem gewrocht en hem hiertoe bekwaam gemaakt had. Gelijk hij dan ook aan die van Colosse schrijft: "Dankende de Vader, die ons bekwaam gemaakt heeft." Alles te willen verlaten om God maar te genieten!

Te kunnen zeggen: "Als ik U maar heb Heere, zo vraag ik nergens naar", of met de bruid in het Hooglied uit te roepen: "Al gaf iemand al het goed van zijn huis voor deze liefde, men zoude hem ten enenmale verachten," is zo onuitsprekelijk rijk!

Is er iemand die zó spreken of zó handelen kan, zonder de genade Gods deelachtig te zijn?

Nee; met Augustinus zeggen wij: "Het is te gering, al wat naast God is", of met die vromen martelaar **Johannes Diasius**, die, toen zijn broeder Alfonsus (die hem daarna gruwelijk deed vermoorden) hem 503 ducaten, welke hij te Rome jaarlijks uit de Kerkelijke goederen trok, aanbood, indien hij met hem wilde gaan en van religie veranderen, ten antwoord gaf: "Broeder, ik ben niet zo geldgierig als u mogelijk wel meent; indien ik geld of goed gezocht had, ik zou mijn zaken wel anders hebben ingericht. De geringe kennis van de Goddelijke waarheid, welke de Heere mij genadiglijk heeft verleend, acht ik mijn hoogste eer; en mijn goed geweten acht ik

hoger en meer waard, dan al het geld en al het goed van de wereld."

Ten derde is dit een zeker bewijs van die genade in u, dat u met zulk een hartelijk, volkomen, onverzadig verlangen wenst, begeert en hunkert naar de genade Gods; want buiten de genade kim er zulk een verlangen niet zijn, integendeel is het een zeker bewijs ervan. Ik zeg "begeren" maar dan oprecht begeren; let wel, ik zeg niet: te gevoelen, dat men genade heeft; nee, een ongeveinsde begeerte die genade te hebben, is zelfs al een zeker bewijs, dat men ze reeds bezit.

Niet alleen Gods goedheid te smaken, en als het ware te eten, maar ook een hongeren en dorsten daarnaar, is reeds, zoals de Schrift ons leert, een bewijs, dat wij die genade hebben. Christus, de Zaligmaker, die alleen zalig maakt, die ooit zalig zullen worden, Hij zelf zegt in Mattheüs 5: "Zalig zijn die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid; want ze zullen verzadigd worden." Zoals u bemerkt, zegt Hij niet "de rechtvaardigen", nee, Hij prijst reeds zalig "die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid."

Gelijk Nehemia in zijn gebed hèn Gods knechten noemt, die lust hebben God te dienen. In vers 11 van Hoofdstuk I bidt hij: "Och, HEERE, laat toch Uw oor opmerkende zijn op het gebed uw knechts en op het gebed Uwer knechten, die lust hebben Uw naam te vrezen." Inderdaad, alle godsdienstigheid, zelfs van de heiligsten, bestaat niet zozeer in daden als wel in genegenheid en begeerten. "Ik heb niet zozeer een weinig afgelaten van zonden, als wel begonnen te willen aflaten", schrijft Hieronymus met betrekking tot zichzelf.

Uit Gods heilig Woord blijkt zo overvloedig en krachtig, dat de genadige aanspraak en vertroosting meermalen geschiedt aan hen, die nietige bedelaars zijnde, niets toebrengen dan loutere ledigheid; maar hongeren en begeren, en niets hebben dan ledige handen. Dezulken verlangt God juist, daar Hij ons of bet onze niet van node heeft; immers, onze goedheid raakt aan Hem niet. "Hongerigen heeft Hij met goederen vervuld en rijken heeft Hij ledig weggezonden", zegt Maria in haar lofzang (Luc. 1: 53). En in Jesaja 55 luidt de nodiging: "O alle gij dorstigen, komt tot de wateren en gij, die geen geld hebt, komt, koopt en eet; ja komt, koopt zonder geld en zonder prijs, wijn en melk."

Wie wordt hier genodigd? Niet verzadigden of rijken, maar dorstigen; en dat juist is uw ziel: ze is een dorstige. Waartoe wordt ze genodigd? Om haar gebrek te vervullen; om deelachtig te worden en te genieten van de melk en de wijn van Gods overvloedige en rijke genade; Hij verkoopt zijn genade niet, als een gift schenkt Hij haar om niet, immers de hongerige geeft Hij Zijn brood. Zo doet de rechtvaardige; en zo doet in de eerste plaats de Heere God!

Strekt uw verlangen zich niet daarheen uit? Is dit niet het enige, wat u nu zoekt? En hoe zoudt u daartoe kunnen geraken, indien hier geld of goed, indien hier werken van node waren, die God eerst moesten. vergenoegen en terwille waarvan Hij dan zijn genade zou schenken? Indien dit zo ware, dan werd u deze genade nooit deelachtig, want u bezit niets. Maar juist dan, als u zegt: "ik heb geen geld", dan luidt de liefelijke nodiging: "Gij, die geen geld hebt, komt, koopt zonder geld en zonder prijs." En in het volgende vers worden ze juist bestraft, die "geld uitwegen voor hetgeen, dat geen brood is en hun arbeid voor hetgeen, dat niet verzadigen kan."

In Joh. 7: 37 lezen wij: "En op de laatsten dag, zijnde de grote dag van het feest, stond Jezus en riep, zeggende: zo iemand dorst, die kome tot mij en drinke." Zoals u dus bemerkt, verlangt Christus juist dorstige zielen, en hun belooft Hij zijn genade. Bij Jeremia (50: 4 en 5) leest u: "In die dagen en ten zelfden tijde, spreekt de HEERE, zullen de kinderen Israëls komen, zij en de kinderen van Juda tezamen; wandelende en wenende zullen ze henengaan en de HEERE hun God, zoeken. Ze zullen naar Sion

vragen; op de weg herwaarts zullen hun aangezichten zijn; ze zullen komen en de HEERE toegevoegd worden, met een eeuwig verbond, dat niet zal worden vergeten." Mocht soms iemand een uitvlucht zoeken door te zeggen: "Dat is alles goed voor hen, die komen; maar niet voor mij, want ik kom niet", dan antwoord ik: Komt u niet? Wilt u niet komen? Zou u niet willen, dat u niet alleen uit alle macht kwam, maar dat u naar Hem toeliep, ja naar Hem toevloog; dat u als 't ware niet ophield de Heere aan te lopen? Nu, van zulk een begeerte spreken we hier juist en wij merken op dat, evenals zodanige begeerte in het hart een zeker bewijs is van Gods genade, even zo zeker al die beloften hem toekomen en eigen zijn.

't Is gelijk **Augustinus** zegt: "Naar de hulp der genade te verlangen is: reeds een begin: der genade". En sprekende over het catechiseren der ongeleerden, zegt hij: "Dikwijls komt de barmhartigheid Gods door de dienst van de Catechiseermeesters, zodat de mens, onder de indruk gebracht, nu wil worden hetgeen hij zich voorheen had ingebeeld; en waar hij dit begint te willen, moeten wij het er voor houden, dat het er al is."

Vroeger zeide **Basilus** reeds: "Wil maar en God zal u van zelf tegemoet komen". En om dit gezegde te staven, zegt genoemde Kerkvader, na gewezen te hebben op de toegenegenheid, ten gevolge waarvan de vader de verloren zoon bij diens terugkomst tegemoet liep en hem omhelsde: "Hij (n.l. de zoon) begon te spreken en straks omhelst hem de Vader. Wanneer u dan ook hier op let en bemerkt hoe de ingewanden des Vaders rommelen van barmhartigheid, dan zult u de hoop op uw vergeving niet afsnijden."

Op een andere plaats zegt Basilius: "Indien de wil maar toebereid is, dan is er verder niets dat hindert."

En **Hieronymus** liet zich aldus uit: "De volle wil om iets te doen, wordt gerekend voor de daad.". Lettende op de uitspraken van de Heilige Schrift, dan zien wij dat de Heere Jezus de wil tot het kwade aanmerkt alsof de daad zelve gepleegd ware; in Matth. 5: 28 toch lezen, wij: "Maar Ik zeg u, dat zo wie een vrouw aanziet, om haar te begeren, die heeft alreeds overspel in zijn hart met haar gedaan", en in Joh. 8: 15 luidt het "Een iegelijk, die zijn broeder haat, is een doodslager."

Waar dit gezegd wordt van de wil met betrekking tot het kwade, hebben wij aan de andere zijde ook te denken, dat dit met betrekking tot de goeden wil ook zo is, en God deze eveneens voor de daad zelve neemt Vandaar dat Paulus in zijn tweede brief aan de gemeente van Corinthe schrijven kon: "Iemand is aangenaam naar hetgeen, dat hij heeft, niet naar hetgeen dat hij niet heeft", waarmee hij dus zeggen wil: al ontbreekt bij iemand de daad, hij is toch aangenaam, indien hij slechts toont de wil daartoe te bezitten.

"Met een goede wil kan niemand vergaan", zegt Bernardus. Dat in deze de wil voor de daad moet genomen worden, is dan ook het, eenparig gevoelen van alle theologen.

Evenals Cassander in zijn "Consultatie" zegt dat men een boetvaardige, naar zijn boetvaardigheid vragende, indien zijn droefheid niet groot genoeg is, moet vragen, of hij niet zou willen, dat hij meer bedroefd was en of het hem geen leed doet, dat zijn droefheid niet groter is, zo vragen ook wij aan de ziel, die klaagt, dat ze niet kan geloven, beminnen, vertrouwen, enz. Zou u willen, dat u dit alles kond? En indien dat willen en begeren van harte en oprecht gemeend is en gepaard gaat met een ijverig pogen de begeerde zaak, met betrekking tot het werk der genade en zaligheid, te verkrijgen, dan is dit een goed en zeker teken.

Het is dan ook uit dien hoofde, dat wij ons oordeel opschorten zelfs over die

vermaarde en ongelukkige Italiaanse advocaat, **Franciscus Spira**, geboortig van Citadella. De geschiedenis van deze man, die omstreeks 50 jaar oud was en een vrouw en elf kinderen had, is bekend uit verschillende brieven, die in het Latijn geschreven en in 1550 te Bazel gedrukt en later in het Duits, Engels, Nederlands en Frans overgezet zijn. (1644).

Nadat genoemde Spira, gedreven door tijdelijke inzichten: het behoud van eer en goederen, tegen alle vermaning en waarschuwing van zijn geweten in, in het jaar 1548 te Venetië voor de pauselijke legaat Johannes Casa zijn geloof had afgezworen, is hij zó in de ziel gegrepen, dat hij te worstelen had met de meest verschrikkelijke aanvechtingen. Ten gevolge van deze aanvechtingen, die zelden in zo hoge mate bij enig ander mens zijn aangetroffen, werd hij voor de ganse wereld een beklagenswaardig voorbeeld van afval en verlating. Nadat hij de waarheid te Venetië verloochend had en daarin, ook na zijn terugkeer in de stad zijner inwoning volhardde, greep God hem in het geweten en werd zijn arme ziel van die ure aan, tot het einde van zijn leven op de meest jammervolle wijze door allerlei aanvechtingen ten zeerste benauwd en gepijnigd.

Hoe men toen ter tijd, over hem oordeelde blijkt uit de getuigenis van Paulus Vergerius, bisschop van Justinopolis, die in Padua, waarheen ook Franciscus Spira gebracht was, een huis gehuurd had dicht bij het zijne, zodat hij meestal bij hem was. In zijn "Apologie" getuigt Vergerius, dat Franciscus buiten hoop leefde, hij wenste wel tot God terug te keren, doch meende dit niet te kunnen.

Met stilzwijgen gaan wij het oordeel voorbij, dat door anderen over hem gevelde is; op grond van zijn vurige begeerte en zijn hartelijk verlangen naar God en Diens genade, welk verlangen hij meermalen openbaarde, achten wij ons verplicht ons oordeel op te schorten, zo niet ten zijn gunste te spreken. Aan dat hartelijk verlangen gaf hij meermalen uiting, zo ook toen hij zuchtend zeide: "O, dat ik, al was het maar voor één ogenblik, in die mate Gods liefde in mij mocht gevoelen, als ik Hem nu mijn harde vijand gevoel". Of: "Dat is het juist, ik kan noch ulieden geloven, noch mijzelf aan Gods genade toevertrouw. Ik wilde wel, dat ik kon; daar om kan ik zeggen, dat ik het niet volkomen wil. Ik zou wel willen, dat ik mijzelf God kon toevertrouwen, maar ik kan niet en daarom kan ik niet zeggen: ik wil".

En bij een andere gelegenheid zeide hij: "Ik zeg ulieden nogmaals, indien ik maar één druppel van Gods genade gevoelde en ervaren mocht, dat God met mij verzoend was (het minste bewijs zou mij genoeg zijn) ik zou niet weigeren duizend en meer jaren helse straffen te ondergaan."

Op aandringen van Vergerius begaf Franciscus zich in het gebed. Reeds bij de eerste woorden: "Onze Vader, die in de hemelen zijt," barstte hij in tranen uit, zodat hij moest ophouden. Toen de omstanders er hem op wezen, dat dit een goed teken was, antwoordde hij "Ik klaag over mijn ellende, want ik zie, dat ik van God verlaten ben en kan Hem niet zó van harte aanroepen, als ik wel gewoon was."

Daarna ging hij op verzoek van Vergerius voort met bidden en gekomen aan de woorden: "Uw Koninkrijk kome", zeide hij: Heere breng mij ook in dit Koninkrijk, ik bid U, sluit mij niet uit."

En toen hij de vierde bede: "Geef ons heden ons dagelijks brood" uitgesproken had, voegde hij er aan toe: "O Heere, ik heb in overvloed genoeg om dit lichaam te voeden; maar er is nog ander brood. Ik bid ootmoedig om het brood Uwer genade, want ik weet, dat ik zonder dat brood een dood mens ben."

En op de bede: "En leid ons niet in verzoeking" liet hij volgen: "O Heere, ik ben in verzoeking gebracht, wees u mij tot hulp, opdat ik daar van verlost worde; mijn vijand heeft mij overwonnen, ik bid U, help mij, opdat ik hem weer mag overwinnen."

Naar luid der geschiedenis zei hij dit alles met zo droeve stem en zijn tranen, die bij stromen neervielen; drukten zó zeer uit wat in zijn gemoed omging, dat, de harten van allen, die tegenwoordig waren, met droefheid en meelijden vervuld werden.

Toen hij zijn gebed geëindigd had, zeide Vergerius: "God zij geloofd, Franciscus, u zucht en u bidt met hartelijk verlangen om genade te vinden en dit is immers een bewijs dat u niet geheel verworpen zijt", waarop Spira antwoordde: "Dat geloof en dat vertrouwen zijn gaven Gods en dat is het juist wat mij ontbreekt; ik kan noch hopen noch geloven aan Gods genade en barmhartigheid mijwaarts. Och, dat God mij slechts dat éne gave, dat ik hoop had op mijn vergeving en daarin geloven kon."

Een andere schrijver verhaalt nog van hem, dat hij zeide: "O dat mijn staat recht ware! Als ik door de gunst der Goddelijke voorzienigheid in de staat der genade hersteld werd, dan zou ik de dreigementen der tirannen verachten, alle pijnigingen met een groot en onoverwinbaar gemoed verdragen en verheugd Christus in mijn mond, oog en hart voeren, totdat de vlammen mij de geest ontnamen en mijn lichaam tot kool en as verteerden."

Dezelfde schrijver verhaalt ook in zijn brief, dat Spira een afkeurend oordeel velde over zeker boek, eenentwintigjaar geleden door een filosoof, Peretus genaamd, geschreven, waarin deze beweerde, dat de wonderen, door Christus gedaan, uit natuurlijke oorzaken op natuurlijke wijze kunnen verklaard worden, waarop Spira zei: "De natuurlijke mens verstaat niet de dingen die des Geestes Gods zijn "

En daar er waren, die hun oordeel grondde op hetgeen hij voorheen aan zijn hart ondervond, zo getuigt Spira met betrekking tot zijn vroegere staat: "Ik heb God gekend als mijn Vader; niet alleen vanwege de schepping, maar ook vanwege de wedergeboorte. Ik heb Hem gekend door Zijn Zoon, onze Zaligmaker. Ik heb Hem kunnen aanroepen en durven hopen op vergeving van zonden. Ik heb Zijn zoetheid, vrede en vertroosting in mijn hart gevoeld."

Dit alles hield hij toen ter tijd voor geveinsdheid, want hij wist wel, dat een oprecht gelovige, en een waarachtig bekeerde niet geheel kunnen afvallen.

Maar gelijk wij bij een zieke niet zozeer ons oordeel gronden op hetgeen hij zegt, als wel op hetgeen wij in hem waarnemen, zo ook vellen wij ons oordeel over een ziel meer op grond van de verschijnselen, die wij bij haar waarnemen, dan dat wij acht geven op de woorden van een ontsteld oordeel, dat juist met betrekking tot zich zelve menigmaal geheel verkeerd is. Het is dan ook op grond van die bewijzen, verzuchtingen en verschijnselen, die wij bij genoemde Spira waarnamen, dat wij geen lichtvaardig of kwalijk oordeel over hem durven vellen, hoewel het niet te ontkennen valt, dat hij een afschrikwekkend voorbeeld is geweest en zich menigmaal aan stelde als een wanhopig en verdoemd mens.

Toch is het lezen van zijn geschiedenis zeer nuttig en, stichtelijk voor mensen, die een lichtvaardige en gemakkelijke levensopvatting hebben en de waarheid licht achten. Bisschop Paulus Vergerius, een consciëntieus man, getuigt, dat juist deze geschiedenis oorzaak tot zijn bekering is geweest. Ontboden zijnde door de Paus, stond hij juist op punt naar Rome te gaan, teneinde vaster aan de Paus en het Pausdom eerbon te worden, toen hij kennis maakte met Spira.

Dit had tengevolge dat hij liever zijn goederen en vrienden, vaderland en bisdom, ja alles verliet. Hij ging toen naar Basel en komende bij **Dr. Borrhaus**, zeide hij: "O, Borrhaus, ik was nooit te Basel gekomen als ik Spira niet ontmoet had." En juist, omdat hij de waarheid van Spira's geschiedenis te zeer had betuigd, gevoelde hij zich gedrongen een "Apologie" te schrijven en hij liet deze Apologie verspreiden, opdat anderen daardoor zouden vermaand worden.

Ten vierde is dit een bewijs van de Goddelijke genade in de ziel, dat ze de ronde haat en schuwt, ja alle zonden. Zelfs haar meest geliefkoosde boezemzonde. Dat gij, en zeer terecht, zo afkerig zijt van de zonde, en een ieder voor haar waarschuwt, en haar ten zeerste vermijdt en nalaat is, dat niet door de genade Gods, die in u werkt? Voorzeker is het zo beter; beter dan dat gij de zonde van heler harte najaagt en u zonder enige achterdocht aan haar overgeeft; doch waarom zou u nu ontkennen, dat Gods genade aan u geschied is, de genade van bekering, die hiervan een onderdeel is, want "wat uit het vlees geboren is, dat is vlees en wat uit de Geest geboren is, dat is geest". (Joh. 3: 6). Waar u nu weet, dat uit vlees (waarin, om met Paulus te spreken, "geen goed woont") niets voorkomt dan hetgeen vleselijk is, zult u toch ook moeten toestemmen, dat er niets geestelijks is of niets dat tegen het vlees ingaat, of het komt uit de Heilige Geest. "Evenwel het vaste fundament Gods staat, hebbende dit zegel: "De Heere kent degenen, die de zijnen zijn; en: Een iegelijk, die de Naam van Christus noemt, sta af van ongerechtigheid." (2 Tim. 2: 19). Afstaan van ongerechtigheid is een eigenschap en teken van hem, die Christus toebehoort, die Godes is, en dus als 't ware door God vast verzegeld is. Zie ook Ezech. 18: 5.

Ten vijfde is in deze ziel aan te merken een ernstig pogen, een groot begeren naar en een vlijtig betrachten van vele Christelijke deugden en dat nog wel met grote omzichtigheid. Gij ziet en voelt u gedreven tot goede werken, zoveel in u is, wilt u alle geboden Gods nakomen; gij streeft er naar God en uw naasten van heler harte lief te hebben; en thans, nu gij in die toestand zijt, tracht gij er zorgvuldig meer dan ooit naar te wandelen. Dit alles moet u overtuigen, dat Gods genade in u is en dat deze aanvechtingen zeer bevordelijk en dienstig zijn aan uw Godzalige wandel en u daarin versterken. "Zonder Mij kunt gij niets doen", zegt Christus.

En Paulus schrijft in zijn eerste brief aan de gemeente Gods, die te Corinthe is: "Niemand kan zeggen, Jezus de Heere te zijn, dan door de Heiligen Geest", (12: 3). "Of weet gij niet, dat ulieder lichaam een tempel is van de Heiligen Geest, Die in u is, die gij van God hebt, en dat gij uwszelfs niet zijt?" (6: 9). Wij moeten dan ook met Paulus belijden, dat wij van onszelfen niet bekwaam zijn iets te denken, als uit onszelfen, maar dat onze bekwaamheid uit God is, die in ons werkt, beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen.

Waar u nu ten dezen opzichte Gods Geest en genade zei in u gevoelt, dat u gedreven wordt tot alle goede werken, wat twijfelt u dan nog aan zijn tegenwoordigheid? Uw aandacht nu eens in 't bijzonder op één punt vestigend, n.l. op dit, dat u in uw binnenste gevoelt een sterke liefde tot uw naasten in Christus, tot de broederen en tot de heiligen, die u nu zeer hoogacht en liefhebt, en dat niet om enige tijdelijke inzichten maar enig en alleen om, hun Godzaligheid en hun gaven; dan vraag ik u: Hoe zou u die broeders nu zo om hun heiligheid kunnen hoogachten en liefhebben, ware het niet dat God in u gewerkt had dezelfde geest der heiligheid, die allen tot één lichaam samen bindt? Dat gij, in uw hart de heiligheid en godsvrucht der vromen, alsmede hun staat zo hoog waardeert, komt uit hetzelfde beginsel, rust op hetzelfde fundament, heeft de zelfde oorzaak als de geest, die het begeren en trachten, naar heiligheid in u werkt. Dat u haar zo hoog eert en prijst en met David zegt: "Al mijn lust is tot de heiligen, die op de aarde zijn, en de heerlijken"; dat u die heiligen kent en roemt als de voortreffelijkste, wat bewijst dit anders dan eens geestes met hen deelachtig te zijn en met hen gedreven te worden tot éénzelfde doel?

Evenals men bij iemand, die gaarne de wetenschap beoefent, bemerkt dat het steeds zijn vermaak is zijn kennis te vermeerderen, zo kan het niet anders of men zal ook bij hem, wiens hart uitgaat naar de Godzaligen en vromen, en dat om geen andere

oorzaak dan om hun Godzaligheid, bemerken, dat hij door dezelfde geest van heiligheid en vroomheid gedreven wordt, deze zo hoog te achten. 't Is dan ook daarom, dat de goddelozen er niet toe komen de vromen te beminnen om hun vroomheid, integendeel, ze haten ze; maar even waar is ook het tegendeel: de vromen en hun vroomheid te beminnen is bewijs van een vroom gemoed. Johannes zegt hiervan in zijn eerste brief: "Wij weten, dat wij overgegaan zijn uit de dood in het leven, dewijl wij de broeders liefhebben. Die zijn broeder liefheeft, blijft in het licht." En Christus zegt in Joh. 13: 35: "Hieraan zullen ze allen bekennen, dat gij Mijn discipelen zijt, zo gij liefde hebt onder elkanderen."

In deze zielen is het duidelijk op te merken, dat hun genegenheid zich krachtig tot de vromen en tot de Kerk uitstrekt, dat ze sterk naar hun welvaart verlangen en zich verheugend als het hun goed gaat, zeggen: "O Jeruzalem, indien ik u vergeet, zo vergeet mijn rechterhand zichzelf." Dit is een goed en zeker teken, dat ze behoren tot die Kerk en onder die vromen, wier welstand ze zo hartelijk begeren. Want de Schrift zegt: "Bidt om de vrede van Jeruzalem. Wèl moeten ze varen, die u beminnen."

Conclusie

Deze vijf verschijnselen, die wij achtereenvolgens met u nagingen, doen zich altijd in de ziel voor en zijn te midden van de hevigste aanvechtingen in haar waar te nemen; het eerste ziet op berouw, de twee volgende zien op geloof, de beide laatste op bekering. 't Was op grond van deze vijf verschijnselen, dat wij voor de ziel het bewijs leverden, dat de zaligmakende genade Gods in haar was. En dit juist hadden wij ons voorgenomen: wij zouden de ziel aanwijzen waar in betrekking tot haar, haar God was. "O Sion, gij verkondigster van goede boodschap, klim op een hogen berg; o Jeruzalem, gij verkondigster van goede boodschap, hef uw stem op met macht, hef ze op, vrees niet, zeg de steden van Juda: Ziet, hier is uw God" (Jes. 40: 9).

Als iemand mij tegenwerpt: "Maar dat alles is in mij zo onvolkomen, zo zwak en met zo vele zonden bevlekt", dan antwoord ik:

Voorzeker dat is zo; God schrijft dan ook niet een zekere mate voor, Hij geeft de trappen niet aan, Hij zegt niet zo of zo groot moeten het berouw, het geloof en de bekering zijn; neen, wat Hij vereist, is niets dan de zaak zelve, maar die dan ook absoluut en in oprechtheid des harten. En dit juist is het grootste bewijs van oprechtheid, dat men over zijn gebreken klaagt, zijn onvolmaaktheid bekent, gelijk zijn Excellentie **Prins Maurits** op zijn sterfbed zei: "Er is niets in de wereld, dat mij bezwaart, alleen dit bekommert mij, dat het berouw over mijn zonden niet zo groot is, als het wel behoorde te zijn, en daarover klaag ik, dat ik mij niet zo kan beteren en God dienen, als ik wel wilde."

Inderdaad, heerlijke woorden, die een zeker bewijs zijn van een bekeerde hemelse ziel! Want dit is juist onze volmaaktheid, dat wij onze onvolmaaktheid kennen en over onze zonden klagen, inzonderheid daarover klagen, dat wij onze zonden niet meer beklagen kunnen.

Zo wordt van de martelaar William Gardiner (1552) verhaald, dat hij, steeds zijn grote zwakheid bewenend, hierover klaagde, "dat hij zijn zonden niet genoeg haten en de ware Godzaligheid niet ijverig genoeg beminnen kon."

In de tweede plaats hadden wij ons voorgenomen *voor zulk een ziel te bewijzen, dat tegelijk met deze geestelijke verlatingen toch de genade Gods, het geloof en de zaligheid bestaanbaar waren.*

M. a. w.: wij moeten bewijzen, dat

1° noch het geloof en de genade Gods in de ziel;

2° noch Gods genadige gunst;

3° noch de zaligheid in of wegens deze aanvechtingen vernietigd worden; in één woord, wij hebben te bewijzen: *de volharding der Heiligen*.

1° *Dat noch het geloof, noch de genade Gods in de ziel vernietigd wordt*, blijkt uit 1 Joh. 3: 9, "want Zijn zaad blijft in hem"; uit Joh. 14: 17: "de Geest der waarheid blijft bij ulieden en u kent Hem; en uit vers 16: "Hij zal u een anderen Trooster geven, opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid;" uit Joh. 4: 13 en 14: "Een ieder, die van dit water drinkt, zal wederom dorsten; maar zo wie gedronken zal hebben van het water, dat Ik hem zal geven, die zal in eeuwigheid niet dorsten, maar het water, dat Ik hem zal geven, zal in hem worden een fontein van water, springende tot in het eeuwige leven". En uit Philipp. 1: 6: "Vertrouwde ditzelve, dat Hij, Die in u een goed werk begonnen heeft; dat voleindigen zal tot op de dag van Jezus Christus".

2° Evenmin wordt Gods genadige gunst vernietigd. Paulus zegt in 1 Cor. 1:8: "Welke God u ook bevestigen zal tot het einde toe, om onstraffelijk te zijn in de dag van onze Heere Jezus Christus;" terwijl hij er in vers 9 opwijst "dat God getrouw is." De apostel Petrus verklaart, (1 Petrus 1: 5) dat wij "in de kracht; Gods bewaard worden door het geloof tot de zaligheid, die bereid is om geopenbaard te worden in de laatste tijd." En David getuigt in de 37ste Psalm: "Als hij (n.l. de rechtvaardige) valt, zo wordt hij niet weggeworpen;; want de HEERE ondersteunt zijn hand." Zie ook Jeremia 32: 39 en 40.

3° Ten bewijze, dat ook de zaligheid niet vernietigd wordt, wijzen wij op Joh. 6: 39, 40. Daar toch lezen wij: "En dit is de wil des Vaders, die Mij gezonden heeft, dat al wat Hij Mij gegeven heeft, Ik daaruit niet verlieze, maar het opwekke ten uitersten dage. En dat is de wil Desgenen, die Mij gezonden heeft, dat, een iegelijk, die de Zoon aanschouwt en in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe; en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage." Zie ook Joh. 10: 28- 30 en Rom. 8: 29 v. v. Ja, naar luid van Matth. 16: 18 vermogen de poorten der hel hier niets.

Waar wij nu aangetoond hebben, dat de oprecht gelovigen en zij, die eenmaal de zaligmakende genade Gods deelachtig geworden zijn, door de kracht Gods en door de trouw van onze Zaligmaker, altijd bij die genade bewaard blijven en daarvan niet geheel kunnen afvallen, zodat ze niet van een kind Gods een kind des duivels kunnen worden; daar hebben wij voor de aangevochten ziel ook bijna het bewijs geleverd, dat haar staat niet van die aard kan worden, dat ze van God verstoten wordt, of geheel zou kunnen afvallen.

Immers, vroeger was ze ook de genade Gods deelachtig en droeg daarvan de zekere bewijzen in zich om; waar nog bij komt: de volharding van Gods liefde over zijn heiligen en die der heiligen in zijn liefde, en het is onmogelijk, dat deze twee ooit zouden kunnen gebroken of gescheiden worden.

Ook moet gelet op het feit, dat deze aangevochten ziel niet alleen nu een oprechte en sterke begeerte naar de genade heeft, maar die ook vroeger waarlijk genoten heeft. Hieruit is deze krachtige vertroosting voor de ziel te putten, dat, het moge dan gaan zo 't wil, al veranderden hemel en aarde van haar plaats, ja, al grijsden de verschrikkingen der hel deze éne ziel aan, toch zal ze behouden worden en zeker het eigendom Gods blijven, al was het ook dat ze door het dal der schaduw des doods ging.

Daarom juist wezen zij, die Franciscus Spira wilden vertroosten, zo nadrukkelijk op zijn vorig leven, teneinde daaruit zijn geloof en bekering aan te tonen; toen ze dit

gedaan hadden, konden ze gerust verder gaan en hun oordeel vellen over het tegenwoordige zowel als over het toekomstige; en ten slotte konden ze op het fundament, dat ze nu gelegd hadden, hun vertroostingen bouw.

Volgens de mededeling van **Bogerman** aan Prins Maurits, werd een aangevochten predikant op deze wijze genezen. Iemand toch vroeg die predikant of hij zich niet herinnerde, hoe menigmaal hij vroeger vertroosting en vreugde in Gods genade in zijn ziel ervaren had. Welnu - zo bemoedigde hij de predikant verder - ziende op hetgeen u vroeger ervaren hebt, kunt u gerust de toekomst tegengaan; want wat u thans doorleeft, is slechts een zwarte wolk en, de ure van bezoeking, en daar het God nooit berouwt Zijn genade aan ons verleend te hebben, zult u weldra weder hebben, wat u zo hartelijk begeerde. En zo geschiedde het ook.

Inzonderheid bij deze bezoeking moet de herinnering aan de vorige staat, tot troost verstrekken in de toestand, die thans doorleefd wordt. Dit ondervond ook Asaf, vandaar dat hij in Psalm 77 zeggen kan: "Ik overdacht de dagen vanouds."

U bemerkt, hoe waarachtig en vertroostend de leer van de volharding der heiligen is en waarom de duivel zozeer tegen deze leer raast en haar door de mond van alle ketters en dwaalgeesten bestrijdt, en u ziet hetzelfde met betrekking tot de leer der genade: de mens in zijn natuurlijke verdorvenheid liggende, is uit zichzelf en door eigen kracht niet bekwaam waarachtig en geestelijk goed tot stand te brengen. (Zie Rom. 7: 17, 8: 7; 2 Cor. 3: 5; Ef. 2: 1 en 2).

Dit alles komt tot stand door de genade Gods, en zulke goede bewegingen, driften, begeerten en pogingen zijn derhalve de zekere werkingen en bewijzen van Gods genade, en evenals alle werkingen aanwijzingen zijn van de tegenwoordigheid der werkende oorzaak, zo geven ook deze werkingen en bewijzen de tegenwoordigheid van Gods genade te kennen. Indien men daarentegen aanneemt, dat dit door des mensen eigen wil en kracht kan geschieden, of dat men die werkingen der genade weer geheel verliezen kan, zo blijft er geen zeker bewijs, dat die bewegingen tekenen van Gods genade zijn, of dat de mens ook altijd Wijven zal bij die genade, die hij eens gehad heeft. Beide zou in strijd zijn, zowel met het fundament aller heilzame vertroosting en de waarheid der Goddelijke Schrift, als met hetgeen de Christelijke Kerk te allen tijde geleerd heeft.

Durandus, een scholastiek Papist, disputerende over de vraag, of de mens voor zijn zonde behoorlijk voldoen kan, zei: " Die mening komt het best met de Godzaligheid des geloofs overeen, dat wij onszelfen het minst, en Gode het meeste toeschrijven, opdat iedere vrome met de Psalmist kan zeggen: Hij heeft mij behouden, omdat het Hem liefd heeft; of met Paulus: zo is het dan niet desgenen, die wil, noch desgenen, die loopt, maar des ontfermenden Gods." En een ander zegt: Liefste Jezus! ik kan niets goeds begeren, veel minder doen, tenzij uw genade dit begeren of doen mij ingeeft. Geef het mij derhalve in, gebied het mij, prijs het mij aan, en schenk mij dan de wil en de kracht om het te volbrengen."

Thans gaan wij over tot de bespreking van de vertroosting zelf.

Lettende op de bronnen, waaruit deze vertroosting voortvloeien, zo merken wij op, dat deze zijn: óf algemene, indien ze op alle zwaarigheden van toepassing zijn, óf bijzondere, zo ze slechts betrekking hebben op de aanvechtingen.

Deze vertroosting vloeien uit drieërlei bron voort:

I. Uit de aard en het doel dezer geestelijke aanvechtingen;

II. Uit God, zoals Hij Zich jegens deze aangevochtenen betoont;

III. Uit de genade des Evangeliums jegens en over deze aangevochtenen.

I. Wat het eerste betreft, n.l. de zwaarigheid dezer geestelijke aanvechtingen, zo merken we

Ten 1ste op, dat ieder mens hier een kruis moet dragen. De een heeft dit, de ander weer dat, maar niemand is zonder. Ieder huis, zegt dan ook het spreekwoord, heeft zijn kruis. En waar het nu Gode behaagt, u enig kruis toe te schikken, buk u dan met Micha (6: 6) voor de hogen God, neem het uit zijn hand aan, liever dan uw eigen zin te volgen of het voor iets anders te verwerpen, en let, zo ten aanzien der zonde als der hulpe tegen de zonde, op de algemene noodzakelijkheid der zwaarigheid; immers geen mens, ja zelfs geen vrome, is van zwaarigheid bevrijd. Jezus zelf zegt: "Den drink beker, die Mij de Vader gegeven heeft, zal Ik die niet drinken?" En aldus luidt het: "Zo iemand achter Mij wil komen, die verloochene zichzelf, en neme zijn kruis dagelijks op, en volge Mij."

Ten 2de: Hoe groot en zwaar uw aanvechting en verlating ook mogen zijn, zoals u zegt, toch is het geen ganse, totale verlating van God. liet is geen verlating van alle genade, maar alleen van het gevoel der genade; u gevoelt de genade niet, zoals u dat wel zou willen; maar eilieve, is dat nu zo erg, dit gevoel wat te missen, terwijl u het grootste, de daad zelve, behoudt? U verliest toch God niet, al is het ook, dat u het gevoel van Zijn genade verliest? Immers, al is het dat u uw maag en uw hart niet gevoelt, daarom hebt u ze toch nog?

Wat dunkt u: kan dat gevoel niet wat geschokt, verduisterd en bezwaard worden? En heeft de toestand, waarin u verkeert, het niet verdiend, dat u dit lijdt? Bedenk eens, hoe menigmaal zich dat gevoel overgaf aan de zonde, ja, ook al werd het gekastijd, daaraan toegegeven heeft! Denk eens aan Christus! Hoe - met het oog op Hemzelf onverdiend - geheel ter wille van u, het gevoel van de genade Zijns Vaders beneveld en bezwaard geweest is! Waar dit lijden nu slechts het gevoel der genade betreft en u juist datgene behouden hebt, dat van het grootste gewicht is en waar het met betrekking tot de zaligheid geheel op aankomt, kunt u daar niet tevreden en getroost zijn? Waar God u nog zoveel laat en u juist datgene geeft, dat van het grootste gewicht is, zou u dan ondankbaar zijn, waar u slechts mist, hetgeen van minder belang is u geheel verlaten kan God niet en dat zal en doet Hij ook niet, gelijk gebleken is uit hetgeen wij reeds opgemerkt hebben, ten bewijze van uw staat in de genade en van hetgeen u daarenboven geniet en gevoelt.

"Wie zou dat fijne draadje der genade kunnen waarnemen, waarmee de ziel aan God de Heere verbonden kan zijn!" zegt ergens de heer **Van Plessys**, sprekende over de Kerk. Dit staat vast en is voldoende bewezen: God verlaat uw ziel nooit geheel, al schijnt het ook, dat Hij voor een tijd Zijn aangezicht verbergt en u het gevoel van Zijn liefelijke gunst niet ervaart. Immers, de HEERE zal Zijn gunstgenoten niet verlaten, in eeuwigheid worden ze bewaard.

Hoor slechts wat de HEERE zelf zegt: "In een kleinen toorn heb Ik Mijn aangezicht van u een ogenblik verborgen; maar met eeuwige goedertierenheid zal Ik Mij uwer

ontfermen. Zegt de HEERE, uw Verlosser. Want dat zal Mij zijn als de wateren Noachs, toen Ik zwoer, dat de wateren Noachs niet meer over de aarde zouden gaan; zo. heb Ik gezworen, dat Ik niet meer op u toornen noch u schelden zal. Want bergen zullen wijken, en heuvelen wankelen; maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de HEERE, uw Ontfermer" (Jes. 54: 810); en in hoofdstuk 44: 21 belooft de HEERE: "Gij zult van Mij niet vergeten worden." (zie verder Deut. 31 6; Ps. 23: 4; Ps. 118: 18; Jer. 46: 28; Klaagl. 3: 33).

Ten 3de: Deze aanvechtingen zijn alleen eigen aan Gods kinderen. Andere zwaarigheden zijn algemeen: enerlei wedervaart de rechtvaardige en de goddeloze maar dit kruis is alleen geheiligd voor de vromen, voor Gods gunstgenoten, andere mensen kennen dit kruis niet, het is hun vreemd. Op grond van die zwaarigheden, die men met andere mensen gemeen heeft, kan men dus niet oordelen over de staat der ziel; dit kan alleen op grond van deze aanvechtingen, die men niet met anderen gemeen heeft. En waar nu niemand gestraft of gekastijd wordt, tenzij hij zonde gedaan heeft; waar niemand Gods kind kan zijn, tenzij hij gekastijd wordt, en niemand met deze roede gekastijd wordt, dan die een kind Gods is, zo volgt, dat waar men in het eerste geval uit de mens tot de zwaarigheden besluit, men in het tweede geval uit de zwaarigheid tot de mens besluit. Juist omdat dit die mens wedervaart, oordeelt men dat zijn staat goed is.

Ten 4de: Deze aanvechtingen hebben Gods kinderen met elkaar gemeen. Ze treffen u niet alleen, met voorbijgaan van anderen, neen, ze komen over iedereen. Wel is waar treffen ze de een meer en de ander minder, doch daar ze niemand worden toegezonden dan ter wille van de zaligheid, zo brengen ze ook hem, die ze zwaarder drukken, een grotere vrucht van zaligheid.

Denk aan de heiligsten, boven wie gij u niet stellen moogt - en dat wilt u ook niet; - denk aan Christus onze Heere: hoe heeft Hij deze aanvechtingen en verlatingen gedragen. Hoeveel heeft de Zone Gods, die niet gans verlaten kon worden, geleden? Immers alles. En zou u nu boven die allen uitgezonderd willen zijn? Nee, nietwaar, want u acht u gelukkig in hun gemeenschap?

"De Medicijnmeester," zegt Augustinus, "heeft zelf eerst de bittere kelk gedronken, opdat de zieken niet zouden schromen, daaruit te drinken."

Over Christus aanvechtingen hebben wij reeds gesproken; wij weten, hoe van Hem gezegd wordt, dat Hij "in alle dingen, gelijk als wij, is verzocht geweest, doch zonder zonde." (Hebr. 4: 15). Allen dus, die in Christus Jezus Godzalig willen leven, hebben zulke verdrukkingen te verwachten.

"Wie der heiligen", zo vraagt **Hieronymus**, "is zonder strijd gekroond?"

De eenvoudige Thomas á **Kempis** verklaart: "Nooit heb ik één Godzalige gekend, die niet zo nu en dan deze onttrekking van de genade gehad heeft."

En **Otto Casmannus** zegt: "Niemand wordt volkomen zalig, die niet voor of in de dood door deze strijd geoefend wordt."

Ook de Bijbelheiligen was dit, alles niet vreemd; hoor Job in hfdst. 6 en 7; David in de Psalmen 13, 32, 38, 39, 42; Asaf in Psalm 77; en Heman in Psalm 88.

Hoe de man Gods, **Luther**, die, door God daartoe bekwaamd, dagelijks gebruikt werd tot het grote werk der Reformatie van zijn kerk, deze verlating des geestes ook gevoeld heeft, getuigt hij en getuigen anderen van hem. Casmannus zegt, van hem: "De heilige man Luther heeft in 't jaar 1527 de hitte dezer aanvechtingen zó gevoeld,

dat hij, naar lichaam en ziel daarvan ziek zijnde, te bed lag en later zelf getuigde, dat hij liever zijn gehele leven in de donkerste kerker gevangen zat, dan één uur die pijn weer uit te staan. Verscheiden martelaren zijn te noemen, die eveneens zo zijn aangevochten geweest, en dat dikwijls even vóór hun dood.

Iemand heeft dan ook niet ten onrechte gezegd: "Dit ze u een teken om te weten, of u verder komt op de weg naar de stad des Konings, en haar meer nadert, dat u de hevigste verzoeken zullen bejegenen; hoe verder u komt, des te meer vermeerderen de verzoeken. Want God geeft geen grote gaven, zonder grote verzoeken."

Thomas Bilney, een martelaar in Engeland, die de nacht vóór hij verbrand werd, zijn vinger in een brandende kaars hield om te beproeven of hij de pijn van het vuur wel zou kunnen uitstaan, had vroeger de waarheid verloochend, maar gevoelde later hierover zulke aanvechtingen, droefheid en verlating, dat niets hem troosten kon en het scheen, alsof alles tegen hem was. Dit duurde meer dan een jaar, want in 1529 viel hij af en eerst in 1531 werd hij verbrand.

Latimer, die door Bilney van het Pausdom tot de Waarheid was gebracht, getuigt van hem in een zekere predicatie voor koning Eduard: "Ik ken een man, Bilney, kleine Bilney, die gezegende martelaar Gods, die ten tijde, toen hij afviel, zulk een strijd had, dat zijn vrienden bezorgd waren hem alleen te laten. Ze waren gedurig nacht en dag bij hem, hem troostend, maar geen troost kon bij hem blijven. En voor de troostvolle Schriftuurplaatsen, die ze op hem toepasten was zijn hart ongevoelig; het was, alsof men zijn hart met een zwaard had doorstoken. Nochtans is hij na dit alles weer opgewekt en heeft met lijdzaamheid zijn dood verdragen, stervende tegen de tirannieke stoel van Rome.

En in een andere predicatie zegt Latimer: "Toen Meester Bilney door zijn vrienden aangeraden was te herroepen, heeft hij een gans jaar zó in strijd en angst doorgebracht, dat niets hem vermaken kon, noch eten, noch drinken, noch enige onderwijzing uit Gods Woord, want hij dacht, dat de ganse Schriftuur tegen hem was en op zijn verdoemenis sloeg. Ik kwam dikwijls bij hem, maar al wat men tot zijn vertroosting meende bij te brengen, beschouwde Bilney als tegen hem te zijn. Hij kwam echter na dit alles weer terecht en God schonk hem zulk een sterk en vast geloof, dat hij niet alleen bekentenis aflegde van zijn geloof in het Evangelie van onze Zaligmaker, Jezus Christus, maar bovendien liet hij voor datzelfde Evangelie, dat wij nu in Engeland prediken, zijn lichaam verbranden."

Van **Robert Glover**, Engels edelman, martelaar in het jaar 1555, verhaalt Foxe, uit het getuigenis van de predikant Augustijn Bernher, vriend van Glover: "Nadat Meester Robert Glover door de bisschop ter dood veroordeeld was en op het punt stond van deze wereld te scheiden, werd twee of drie dagen tevoren zijn hart geheel gevoelloos en verlaten van alle geestelijke vertroosting. In zichzelf gevoelde hij geen bekwaamheid en gewilligheid, veeleer zwaarigheid en onwil, en geheel mistroostig ging hij het zware kruis, van zijn op handen zijnde martelaarschap tegemoet. Bevreesd, dat God Zijn gewone gunst van hem afgetrokken had, klaagde hij hierover bij zijn vriend Augustijn en deelde hem verder mee, hoe hij nacht en dag God bad, zonder evenwel enige beweging of gevoel van Diens troost te ervaren.

Augustijn antwoordde hierop: "Gij moet met lijdzaamheid des HEEREN wil afwachten en niettegenstaande alles, wat u thans wedervaart, moet u inzien, dat uw toestand rechtvaardig en goed is. U moet volstandig, gelijk dat een man betaamt, voortgaan, niet twijfelend, of de Heere zal u te Zijner tijd bezoeken, want hiervan ben ik vast overtuigd, de Heere zal uw begeerte vervullen door u te verrijken met de volle

schat Zijner vertroosting. Met het verzoek, zodra hij het gevoel van die vertroosting weer in zijn hart waarnam, dit door enig teken kenbaar te willen maken, opdat hij er van zou kunnen getuigen, verliet Augustijn zijn vriend. De ganse nacht bad hij om versterking, maar tevergeefs. De volgende dag was de tijd aangebroken, waarop hij de marteldood zou ondergaan. Plotseling, terwijl hij zich op weg bevindt en de staak reeds in 't gezicht heeft, wordt hij zó met Gods heilige vertroosting en met zulk een hemelse vreugde vervuld, dat hij Augustijn, in zijn handen klappende, wenkte en riep: "*Augustijn, Hij is gekomen, Hij is gekomen!*" Dit deed hij met zo'n blijdschap en levendigheid, dat hij meer geleeke op iemand, die uit het gevaar des doods verlost was tot de vrijheid des levens, dan op iemand, die door zulk een pijnlijke dood uit dit leven scheiden moest. Zodanig was de verandering, die de hand Gods over die goede man bracht."

Zijn broeder John Glover was geen martelaar, maar wel een ijverig belijder van het Evangelie, ook een Godzalig man, en meer geoefend in alle geestelijke aanvechtingen. Dezelfde Foxe verhaalt van hem: "Het behaagde God, zozeer zijn zware hand van innerlijke benauwdheden en hevig lijden op hem te leggen, dat hij, hoewel hij niet, gelijk zijn broeder en andere martelaren, uitwendig door het vuur verteerd werd, indien wij letten op hetgeen hij inwendig in zijn geest en gemoed gevoeld en gedragen heeft en dat nog wel gedurende zo lange tijd, wel naast zijn broeder Robert onder de martelaren mag gerekend worden.

Niet minder dan deze, begeerde ook hij het martelaarschap, ja, vergelijkenderwijs gesproken, zou hij voor dubbel martelaar mogen gehouden worden. Welke grote benauwdheden en smarten, welke gloeiende hitte der hel hij innerlijk in zijn geest gevoelde, toen zijn broeder Robert schielijk door de hevigste pijnen des vuurs verbrand was, kan geen tong uitspreken. Het heugt mij - zo gaat Foxe voort - dat ik, toen John nog jong was, eens of tweemaal bij hem geweest ben; nu bemerkte ik, zowel uit hetgeen ik zelf zag, als uit hetgeen hij mij meedeelde, dat hij in vijf jaar tijd zo afgenomen was, dat nauwelijks enig genot van spijs, slaap, vermaak des levens of enig ander gevoel in hem was overgebleven.

Inderdaad, vaak heb ik mij verwonderd over de wonderlijke werkingen, die Christus in hem deed; had Hij niet zo nu en dan zijn arme, ellendige knecht, die reeds zózeer door Hem verlaten was, door enige aangename vertroosting verlicht, onmogelijk had deze de ondragelijke smarten en pijnen kunnen uitstaan. En toch was hetgeen aanleiding gegeven had tot de toestand, waarin hij zich thans bevond, niet van zo'n groot gewicht. Maar dit verschijnsel nemen wij gewoonlijk bij de heiligsten waar: hoe Godzaliger ze zijn en hoe meer ze de vreze Gods voor ogen hebben, des te meer wantrouw ze zichzelf. Zodat het dikwijls voorkomt, dat ze over kleine zaken zo verschrikt worden, alsof het grote bergen waren, terwijl anderen in het minst niet geroerd en verschrikt worden, zelfs niet over de verschrikkelijkste dingen. De aanleiding dan was, dat hij, die vroeger door de verlichting des Heiligen Geestes gebracht was tot de kennis van het Evangelie en een zoet gevoel gesmaakt had van het hemels Koninkrijk van Christus, later enigszins tot zijn vorig leven begon te vervallen. Dientengevolge begon hij zichzelf te wantrouwen en op grond van de woorden uit Hebr. 6: "Het is onmogelijk, degenen, die eens verlicht geweest zijn en de hemelse gaven gesmaakt hebben en des Heiligen Geestes deelachtig geworden zijn, en gesmaakt hebben het goede woord Gods, en de krachten der toekomstige eeuw, en afvallig worden; die, zeg ik, wederom te vernieuwen tot bekering, als welke zichzelf de Zone Gods wederom kruisigen en openlijk te schande maken," beeldde hij zich zo vast in, gezondigd te hebben tegen de Heiligen Geest, dat, al ware hij in de diepste

diepte der hel geweest, hij niet sterker aan zijn zaligheid had kunnen twijfelen.

Iedere vrome kan nuzelf oordelen, welke verschrikkingen, angsten en trekkingen ondertussen zijn ziel vervulden; evenwel zal het altijd moeilijk zijn, hierover een juist oordeel te vellen, tenzij men het zelf doorleefd heeft. Wanneer wij nu de pijnen van al de martelaren niet de zijn vergelijken, dan vraag ik u: welke pijnen, straffen en vlammen zou hij niet hebben willen doorstaan, zo hij maar enige verkwikking en verversing had mogen genieten? Hij leed zulke ondragelijke smarten des geestes, dat hij hoewel hij geen lust had noch kon hebben in enige spijs, toch tegen zijn zin gedwongen werd te eten, ten einde zodoende de tijd van zijn verdoememis zolang mogelijk uit te stellen. Want hij dacht niet anders, of hij moest noodzakelijk zodra zijn ziel het lichaam zou verlaten hebben, in de hel word en neergestoten. Hoewel hem dacht, dat Christus wel vol erbarming jegens hem was, beeldde hij zich nochtans in, dat Hij hem niet helpen kon uit kracht van het woord in Hebr. 6, waar gezegd wordt: "Het is onmogelijk."

Dit alles verhaalt ik nu niet zo zeer - zo zegt Foxe verder - om zijn wonden en smarten bloot te leggen, als wel, opdat wij allen uit zijn voorbeeld geleerd, met hem de Zone Gods zouden prijzen, Die niemand laat verzocht worden boven vermogen; integendeel, Hij verzacht het kwaad, dat ons overkomt, zozeer dat Hij niet alleen verlicht, hetgeen ons ondragelijk scheen, opdat wij het kunnen dragen, maar bovendien keert Hij, veel beter dan wij zelf konden denken, dat kwaad te onze beste. In niemand komt dit zo treffend uit als in deze vromen knecht Gods. Hoewel hij - gelijk wij reeds opmerkten - vele jaren zulke hevige aanvechtingen en sterke slagen des satans te verdragen had, heeft nochtans de HEERE ten laatste (Die hem al de tijd genadig bewaard had) niet alleen uit alle mistroostigheid gered, maar ook daardoor tot zulk een afsterven van de zonde gebracht, als zelden gezien wordt.

Hij was als een, die reeds geplaatst in de Hemel en dood voor deze wereld was, en in zijn gemoed een afschrik hebbende van alle kwaad, leidde hij, beide in woorden en gedachten, een geheel hemels leven.

Ook waren zijn redenen niet verschillend van al de vruchten zijns gansen levens, daar hij nimmer een woord sprak, dat ijdel of onbeduidend was. Het grootste gedeelte zijner landen gaf hij aan zijn broeders, het overige deed hij door zijn knechten besturen, zodat hij verder zijn leven stil doorbrengen en zich aan zijn Goddelijke studiën wijden kon, zodoende een gedurige sabbatsrust genietende.

Thomas White, een martelaar in het jaar 1556, was door allerlei dreigementen tot verloochening en verschrikkelijke herroeping der waarheid gebracht. Wat er daarna in hem omging, getuigt hij zelf, als hij zegt: "Gedurende de nacht, volgende op die dag, waarop ik mijn herroeping ondertekend had, was ik diep bedroefd en vanwege de onrust in mijn consciëntie kon ik niet slapen. Wel is waar was mijn lichaam nu bevrijd uit de banden, waarin ik gevangen gezeten had, maar toch vond ik geen vreugd noch troost, want mijn consciëntie, werd dagelijks meer en meer gepijnigd, daar ik door Gods Geest en Woord verzekerd werd, dat het luisteren naar kwaden raad oorzaak geweest was, dat ik zondigde. Die onrust des gemoeds, gevoegd bij de wrede mishandeling, die ik ondergaan had, deed mij ziek ter neer liggen."

Toen de bewaarder er op aandrong, dat hij Dr. Harpsfield, bij zich zou laten komen, verscheen deze met het register van de te herroepen leer in de hand.

White zei tot hem: "Ik ben niet tevreden, voornamelijk word ik zeer aangevochten in mijn geweten vanwege mijn ondertekening. Mijn consciëntie beschuldigt mij door en voor Gods rechtvaardig oordeel en ook door Zijn Woord, dat gevoel ik in mijn geweten, terwijl de Satan gereed staat, mij te verslinden. Daarom bid ik u, meester

Harpsfield, geef mij het getekende stuk terug" want ik doe het niet gestand".

Hij gaf het mij terug stond toe, dat ik mijn naam er uit verwijderde, waar over ik zeer blijde was, hoewel ik wist, dat de dood hiervan het gevolg zou zijn. Hierin mocht ik Gods voorzienigheid en genade over mij ervaren, Die, wel is waar, Zijn volk beproeft en toelaat dat het valt, maar nimmer gedooft, dat het verloren gaat.

Te midden van mijn verzoeking herinnerde Hij mij aan hetgeen ik gedaan had en verlost mij zo. *Zijn Naam zij dan ook eeuwiglijk geprezen, amen!* Noch de duivel, noch de wrede tiran kan iemand van Christus schapen uit zijn hand rukken."

Catharina Bretterg, een zeer Godzalige vrouw (wier leven en sterven afzonderlijk beschreven is, en waarvan Bolton enige bijzonderheden meedeelt) gevoelde op haar sterfbed de zware hand van deze geestelijke verlating. Ze getuigde dikwerf, dat het was, alsof een wildernis van allerlei weeën in haar was, dat hare, zonden haar tot een roof des duivels maakten, zodat ze wenste, nooit geboren te zijn en liever ieder ander schepsel wilde zijn dan een vrouw."

Menigmaal riep zij: "Wee, wee mij, arme, ellendige, boze, verlaten vrouw", waarbij gestadig de tranen uit haar ogen vloeiden. En het is deze zelfde vrouw, die later, toen ze van haar aanvechtingen verlost was en weer tot Christus en de genieting van zijn gemeenschap kwam, zo triomfantelijk deze woorden tot haar beminde Zaligmaker sprak: *"O Heere Jezus, bidt U voor mij? O gezegende, lieve Zaligmaker, hoe wonderlijk, hoe wonderlijk zijn Uw genadegiften! O, Uw liefde is onuitsprekelijk, daar u zo genadig met mij gehandeld hebt! O, mijn HEERE en mijn God!"*

William Peacock, in Engeland, op zijn sterfbed denkend aan zijn vorige zonden, die door anderen niet voor zo groot en veel werden gehouden, riep uit: "Vanwege mijn zonden gevoel ik nu een hel in mijn consciëntie. O, ik snode, mijn hart is er ellendig aan toe! O, wat ben ik ellendig en bedroefd! De last mijner zonden ligt zó zwaar op mij, dat ik vrees, dat mij het hart er van breken zal. O, hoe ellendig en kommervol is mijn toestand, daar ik met helhonden moet gekweld worden en omgaan."

Toen de omstanders hem vroegen, of hij niet wilde bidden, antwoordde hij: "Ik, kan niet." En op de vraag of ze het dan voor hem wilden doen, gaf hij ten antwoord: "Gebruikt de Naam des Heeren toch niet te vergeefs, door te bidden voor een verworpene."

En toch . . . toen de storm der aanvechtingen voorbij was, getuigde deze zelfde man: "Waarlijk, mijn hart en mijn ziel zijn ver weggevoerd geweest en hevig gepijnigd door aanvechtingen en stekingen der consciëntie. Ik dank God, dat ze thans zeer verminderd zijn, zodat ik niet langer begeer gebrandmerkt te zijn als een verworpene." En later, toen de aanvechtingen nog minder geworden waren, zeide hij: "Ik gevoel, Gode ze dank, zoveel vertroosting en hoe zal ik het noemen?"

Toen hierop een van de omstanders zeide: "Noem het de goede strijd", antwoordde hij: "Dat is te weinig; al bezat ik ook vijfhonderd werelden, dan was ik nog niet in staat, zulk een gelukkige uitkomst te betalen. *De zee is niet zo vol van water en de zon niet zo vol van licht, als de Heere vol van genade is.*"

Wat de Italiaan **Pomponius Aligerius** wedervoer, zal later worden vermeld.

Toen Prins Maurits op zijn sterfbed lag, haalde **Bogerman** twee voorbeelden tot zijn vertroosting aan. Het eerste was van een predikant, die in zijn hart niet dat vertrouwen op Gods genade kon gevoelen, waarnaar hij zozeer verlangde. Het andere was van iemand, die klaagde, dat zijn hart als toegesloten en versteend scheen, waardoor hij

niet die boetvaardigheid over zijn zonden in zich ontdekte, als hij wel voorheen gevoeld had. Bij beiden heeft het echter tot een goede, troostrijke en zalige uitkomst geleid.

Van **Johannes Salesius**, een Pool te Sendomir; schrijft Andreas Fricius, dat hij menigmaal op zijn ziekbed, gedreven door de angst van zijn geweten, klaagde, niet te kunnen gevoelen de kracht van Paulus woord "Die door de Geest Gods geleid worden, zijn kinderen Gods." Gods kinderen behoren door Zijn Geest gedreven te worden en die daardoor niet gedreven worden, kunnen Gods kinderen niet zijn, overlegde hij in zichzelf. En deze klacht over het afwezig zijn van Gods Geest - zegt Fricius - slaakte Salesius met zulke verzuchtingen, dat het duidelijk te merken was, hoezeer hij van de Heiligen Geest verlaten was. (Deze herinnering aan Salesius en een enkele andere komen niet voor in de uitgave van 1646, maar zijn ontleend aan een van 1659.)

En zo zouden wij verder kunnen gaan niet het aanhalen van voorbeelden. Doch wie er maar acht op geeft, zal zelf zien, dat ze niet zo ongewoon zijn in de dagelijkse bevinding en bezoeking der zielen.

Voor al zal hij dit zien, die er zelf mee bezocht is, want gelijk het bij andere ziekten gaat, is het ook hier hij zal het meest belang stellen in die toestanden, die met de zijne overeenkomen. Het verhalen en overdenken van dergelijke voorbeelden is zeer aangenaam en nuttig.

Uit al hetgeen wij nu hierover gezegd hebben, kunnen wij besluiten:

ten eerste, dat deze aanvechtingen algemeen zijn en ieder kind van God, zelfs het heiligste, overkomen;

ten tweede, waarom en tot welke goede, zalige doeleinden God ze zendt;

ten derde, hoe ten slotte altijd voor de ziel eens gewenste uitkomst, vertroosting en verlossing is weggelegd. "Indien gij de kastijding verdraagt, zo gedraagt God zich jegens u als zonen (want wat zoon is er, die de vader niet kastijdt?) maar indien gij zonder kastijding zijt, welke allen deelachtig zijn geworden, zo zijt gij dan bastaarden, en niet zonen." (Hebr. 12: 7, 8.)

Ten 5de. Om verder te gaan met het noemen van vertroosting, waardoor onze ziel kan geholpen en gesterkt worden, merken wij op, dat deze aanvechtingen soms niet zo lang duren. Uw verlossing en vreugde is menigmaal veel nader en meer op handen, dan u meent. De Psalmist getuigt dit, waar hij zegt (30: 6): "Want een ogenblik is er in Zijn toorn, maar een leven in zijn goedgunstigheid; des avonds vernacht het geweest, maar des morgens is er gejuich." De Heere zegt bij Jesaja: "Voor een kleinen ogenblik heb Ik u verlaten, maar met grote ontfermingen zal Ik u vergaderen. In een kleinen toorn heb Ik Mijn aangezicht van u een ogenblik verborgen; maar met eeuwige goedertieren held zal Ik Mij uwer ontfermen, zegt de HEERE, uw Verlosser." (54: 7, 8). En in Jes. 57 "zegt de Hoge en Verhevene, Die in de eeuwigheid woont, en Wiens Naam heilig is: Ik woon in de hoogte en in het heilige en bij dien, die van een verbrijzelden en nederigen geest is, opdat Ik levend make de geest der nederigen en opdat Ik levend make het hart der verbrijzelden. Want Ik zal niet eeuwig twisten, en Ik zal niet gedurig verholpen zijn; want de geest zou voor Mijn aangezicht overstelpt worden en de zielen, die Ik gemaakt heb."

De bruid roept in het Hooglied uit: "Toen ik een weinigske van hen weggegaan was, vond ik Hem, die mijn ziel liefheeft." Ook voor u zal het mogelijk "nog een zeer weinig tijds zijn en Hij, die te komen staat, zal komen en niet vertoeven." (Hebr. 10: 37). Zo ook zei Christus in Joh. 16: 16 met betrekking tot Zijn lichamelijke

wederkomst: "Een kleinen tijd en gij zult Mij niet zien, en wederom een kleinen tijd en gij zult Mij zien; want Ik ga henen tot de Vader."

"Broeders", zo sprak Athanasius eens met het oog op de zware vervolgingen, "het is een wolkske, en zal haast verdwijnen."

Ten 6de. Ten slotte merken wij op, dat deze aanvechtingen zeer nuttig en dienstig zijn. Gelijk wij in Hoofdstuk I reeds hebben aangetoond, zijn ze zeer bevorderlijk voor de weg der zaligheid. Christus zelf getuigt dan ook: "Ik zeg u de waarheid, het is u nut, dat Ik wegga." En Jacobus schrijft in zijn brief: "Acht het voor grote vreugde, broeders, wanneer gij in velerlei verzoekingenv valt, wetende, dat de beproeving uws geloofs lijdzaamheid werkt."

Doorgaans valt het bij een Godzalige ziel op te merken, dat ze nu eens met betrekking tot haar zaligheid in een geruste staat verkeert, maar dan weer in een toestand van onrust is, waardoor ze aangevochten wordt en zich verlaten gevoelt. Het eerste is aangenamer en lieflijker, het laatste echter is menigmaal beter en meer bevorderlijk en geeft zekerder teken en bewijs van zaligheid. In de toestand van onrust zal men nauwkeuriger wacht houden over de ziel en waar men anders gemakkelijk tot zorgeloosheid vervalt, zal men nu ijveriger en heiliger zijn. Immers, zelfs van Christus wordt getuigd, dat "hoewel hij de Zoon was, Hij nochtans gehoorzaamheid geleerd heeft, uit hetgeen Hij geleden heeft."

Zo zegt **Bolton**: "Het is soms beter, neder te dalen in de put en daar het verlies van innerlijke vreugde en vertroosting te bewenen en van de bodem der diepste hel te roepen: "Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?" Dan met de engelen gestadig hand aan hand te gaan, en als het ware in Abrahams schoot te zitten en geen andere gedachten te hebben, dan van vrede."

En **Gerson** getuigt: "Dikwerf verkeert een dorre ziel in betere omstandigheden dan een geruste ziel." Hier nemen wij dus al die vruchten waar, die de mens zo voor en na van zijn zwarigheden plukt. Wij moeten altijd, en zo ook te deze opzichte, met Koning Hizkia (2 Kon. 20: 19) getuigen: "Het woord des HEEREN, dat u (n.l. Jesaja) gesproken hebt, is goed?" Ook zeide hij: "Zou het niet ... ?"

En Paulus wist het en schreef het aan die van Rome, "dat dengenen, die God liefhebben, alle dingen meewerken ten goede."

Lodewijk Paschal, martelaar in 1569, zei eens: "Het brood hebben wij niet zo nodig tot onderhoud van ons tijdelijk leven, als het lieve kruis, om ons geloof te versterken en de hoop des eeuwigen leven te behouden."

Sprekende over dit kruis, zeide de Jood **Rabbi Gamse**: "Ook dit is best", (Tengevolge van deze uitdrukking kreeg hij de naam Gamse, want "ook dit" betekent in de Hebreeuwse taal "gamsé"). En zo is het. " Want onze lichte verdrukking, die zeer haast voorbijgaat, werkt ons een gans zeer uitnemend eeuwig gewicht der heerlijkheid." Immers, "die met tranen zaaien, zullen met gejuich maaïen. Die het zaad draagt, dat men zaaien zal, gaat al gaande en wenende; maar voorzeker, zal hij met gejuich wederkomen, dragende zijn schoven."

II. De tweede bron, waaruit onze vertroostingenvoortvloeien, is God, zoals Hij zich jegens deze aanvechtingen en aangevochtenen betoont.

"De vertroostingenv moeten niet alleen gegeven worden ten opzichte van onze toestand, maar ook met het oog op de rechtvaardigheid des Scheppers", zegt **Gregorius**.

Met betrekking tot God kunnen de vertroostingenv voortvloeien óf uit Zijn Goddelijk wezen en Zijn Goddelijke eigenschappen óf uit God, zoals Hij bestaat in de drie

Goddelijke Personen.

(1) Wat het eerste betreft: van David lezen wij, dat hij zich sterkte in de Heere, zijn God; hij troostte zich in God, toen het volk van Ziklag hem wilde stenigen.

Zo ook doet Nehémia met de Joden. "Denkt" - zegt hij - "aan die grote en vreselijke HEERE." En God zelf belooft die vertroosting, waar Hij in Jes. 51: 12 zegt: "Ik, Ik ben het, die u troost; wie zijt gij, dat u vreest?" En in Hoofdstuk 66: 13 "Als een, die zijn moeder troost, zo zal Ik u troosten."

En **Polycarpus** riep zijn vrouw toe, toen ze ging om gemarteld te worden: "Gedenk aan de HEERE."

(2) Wat het tweede aangaat, de *Goddelijke eigenschappen*, zo moet u bedenken, dat deze aanvechtingen u niet overkomen buiten Gods wil, maar dat ze voortvloeien:

1. Uit Zijn Goddelijk Welbehagen; en dat moet u genoeg zijn, om het hart gerust te stellen. "Niet zo, mijn dochters" - klaagt Naomi - "want het is mij veel bitterder dan u; maar de hand des HEEREN is tegen mij uitgegaan." Eli verklaart: "Hij is de HEERE, Hij doe, wat goed is in Zijn ogen." David zegt: "Indien ik genade zal vinden in des HEEREN ogen, zo zal Hij mij wederhalen en zal mij de ark laten zien, mitsgaders zijn woning. Maar indien Hij zo zal zeggen: Ik heb geen lust tot u; zie hier ben ik, Hij doe mij, zoals het in Zijn ogen goed is." Job riep uit: "De HEERE heeft gegeven, de HEERE heeft genomen."

Christus bad: "Vader! indien het mogelijk is, laat deze drinkbeker van Mij voorbij gaan, doch niet Mijn wil, maar Uw wil geschiede." De Kerk klaagt: "HEERE, waarom doet u ons van uw wegen dwalen? Waarom verstokt u ons hart, dat wij U niet vrezen?"

En **Augustinus** zegt: "Wij zijn eerder te berispen, als wij niet willen, wat U wil, dan dat Hij zou schijnen iets te doen of te laten, dat niet goed zou zijn." Zeg daarom, gelijk **Polycarpus** eenmaal sprak, toen hij gemarteld werd, en gelijk u dagelijks bidt: "Gods wil geschiede."

2. Uit Gods Voorzienigheid.

Op grond van Zijn Goddelijk welbehagen en wijze besturing (zonder dewelke geen haar van uw hoofd vallen kan) komen deze aanvechtingen over uw ziel. Bedenk daarom steeds, dat God dit doet, dat Hij u in verzoeking leidt, en zeg met Job: "Zouden wij het goede van God ontvangen en het kwade niet ontvangen?" Immers, er is geen kwaad in de stad, dat de HEERE niet doet. Met Jeremia zeggen wij: "Hij zitte eenzaam en zwijge stille, omdat Hij het hem opgelegd heeft. De HEERE heeft gedaan, wat Hij gedacht had."

"Door wien" - zo zeide **Tertullianus** eens - "wordt de strijd aangebonden, dan juist door hem, die zich voorstelt, ook de kroon en de prijs te behalen."

3. Uit Gods wijsheid.

Hij zendt ons niet alleen de aanvechtingen toe, maar regeert en bestuurt ze ook zo met wijsheid, dat wij ons hart gerust stellen en denken kunnen: "Zo weet de Heere de Godzaligen uit de verzoeking te verlossen"; Hij kan met de verzoeking ook de uitkomst geven, zodat wij ze verdragen kunnen. Gelijk een onderwijzer precies weet, welke taak hij zijn leerling kan opleggen, en een medicijnmeester, hoeveel hij zijn patiënt kan ingeven, waarop deze dan ook gerust is en zich stil aan de hand des Meesters toevertrouwt, evenzo, ja nog veel meer moeten wij ons veilig achten in de hoge hand van onze alwijze God en getroost zijn in die heilige bitterheden, welke Hij

ons toezendt. Hierin juist toont Hij zijn wonderlijke wijsheid, dat Hij, wetende, hoe hoog het lijden gaan kan, de maat van de angsten en zwaarigheden Zelf bepaald. Met betrekking tot Job zegt God eerst tegen de duivel: "Zie, al wat hij heeft, ze in uw hand"; daarna, zijn knecht Job meer versterkend, laat God de duivel vrijer teugel door te zeggen: "Zie, hij ze in uw hand," er nochtans deze bepaling bijdoende: "doch verschoon zijn leven." God wist dus in hoever Hij het lijden van Zijn knecht telkens verzwaren kon. En gelijk Hij Zijn ondoorgrondelijke wijsheid daarin overvloedig toont, dat Hij weet welke soort van aanvechtingen Hij ons moet toezenden, niet minder komt Zijn wijsheid daarin uit, dat Hij die aanvechtingen tot een goed einde weet te leiden.

4. Uit Gods goedheid en barmhartigheid.

Hieruit putte Mozes troost, toen hij zei: "Want de HEERE uw God is een barmhartig God; Hij zal u niet verlaten noch u verderven". "Weest sterk en hebt goede moed, vreest niet en verschrikt niet voor hun mangel; want het is de Heere uw God, die met u gaat; Hij zal u niet begeven, noch u verlaten." (Deut. 4: 8, 31:5. Jereimias getuigt: "Het zijn de goedertierenheden des Heeren dat wij niet vernield zijn, dat Zijn barmhartigheden geen einde hebben. Ze zijn allen morgen nieuw; Uw trouw is groot. Maar als Hij bedroefd heeft, zo zal Hij Zich ontfermen naar de grootheid Zijner goedertierenheden." (Klaagl. 8: 22, 23, 82.) Lees ook Jesaja 63: 9, waar het luidt: "In al hun benauwdheid was Hij benauwd, en de Engel Zijns aangezichts heeft ze behouden. Door zijn liefde en door zijn genade heeft Hij ze verlost, en Hij nam ze op en Hij droeg ze al de dagen vanouds?"

Maar sta vooral stil bij die troostvolle woorden en overdenk ze met toepassing op uzelf, waar Gods ontferming en goedertierenheid met betrekking tot uw ziel beschreven wordt. Zo b. v. Jes. 40: 11: "Hij zal Zijn kudde weiden gelijk een herder; Hij zal de lammerkens in zijn armen vergaderen en in Zijn schoot dragen; de zogenden zal Hij zachtken leiden," of Jes. 42: 3 "Het gekrookte riet zal Hij niet verbreken en de rokende vlaswiek zal Hij niet uitblussen." Zie verder: Matth. 12: 20; Luc. 15: 4, 5; Ps. 103: 8, 9, 11, 13; Exod. 34: 7; Jes. 49: 14-16; Hab. 3: 2. Waarom Hem dan ook, menselijker wijze gesproken, "ingewanden der barmhartigheid" worden toegeschreven. Zacharias, de vader van Johannes, spreekt in Luc. 1: 78 van "innerlijke bewegingen der barmhartigheid onzes Gods."

5. Uit Gods trouw.

Hij zal ons, die de zijn zijn, niet verlaten, maar gelijk Hij altijd gedaan heeft, ook nu helpen. Paulus schrijft in zijn eersten brief aan de gemeente Gods te Corinthe "Ulieden heeft geen verzoeking bevangen dan menselijke; doch God is getrouw, die u niet zal laten verzocht worden boven hetgeen u vermoogt; maar Hij zal met de verzoeking ook de uitkomst geven, opdat gij ze kunt verdragen." In Hebr. 13: 5 luidt het: "Want Hij heeft gezegd: Ik zal u niet begeven en Ik zal u niet verlaten." Tot Jakob zegt God: "Ik zal u niet verlaten, totdat Ik zal gedaan hebben, hetgeen Ik tot u gesproken heb" (Gen, 28: 15). Dat Gods trouw groot is, getuigt schier iedere bladzijde van de Bijbel; lees slechts: Klaagl. 3: 22, 23, 32; Ps. 71: 20; 2 Tim. 3: 11; 4: 17, 18; 2 Cor. 1: 10; 1 Sam. 17: 37; Ps. 77: 6.

Dit zijn de vertroosting, die neergelegd zijn in Gods wezen en in zijn Goddelijke eigenschappen.

(3) Laten wij nu in de derde plaats zien, welke vertroosting u putten kunt uit de drie Goddelijke Personen, uit Vader, Zoon en Heiligen Geest.

1° Van de Vader zegt de apostel Paulus in 2 Cor. 1: 3, 4: "Geloofd ze de God en Vader van onze Heere Jezus Christus, de Vader der barmhartigheden en de God aller vertroosting; Die ons vertroost in al onze verdrukkingen." En in Rom. 8: 32: "Die ook Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe zal Hij ons ook met Hem niet alle, dingen schenken?" En Christus getuigt: "Zo lief heeft God de wereld gehad."

2° Ons troost de liefde en de trouw des Zoons. Die liefde en trouw tot ons is zo groot, dat Hij "de vertroosting Israëls" genoemd wordt en Paulus getuigen moest - "door Christus is onze vertroosting overvloedig"; terwijl Hij zelf belooft: "Ik zal u geen wezen laten, Ik kom weder tot u". Te die einde is. dan ook de Geest des HEEREN op Hem, "om een blijde boodschap te brengen de zachtmoedigen, om te verbinden de gebrokenen van harte, om de gevangenen vrijheid uit te roepen en de gebondenen opening der gevangenis, om alle treurigen te troosten, om de treurigen Sions te beschikken, dat hun gegeven worde sieraad voor as, vreugdeolie voor treurigheid, het gewaad des las voor een benauwden geest."

Vandaar dan ook dat Paulus aan de gemeente der Thessalonicensen schrijven kon: "En onze Heere Jezus Christus zelf, en onze God en Vader, die ons heeft liefgehad en gegeven heeft een eeuwige vertroosting en goede hoop in genade, vertrooste uw harten en versterke u."

3° De vertroosting des Heiligen Geestes is van die aard, dat Hem inzonderheid het vertroosten wordt toegeschreven, waarom Hij dan ook meer bepaald, "de Trooster" genaamd wordt. Zie Joh. 14, 15 en; 16. Van de gemeenten, door geheel Judea, Galiléa en Samaria, lezen wij in Hand. 9: 31, dat ze wandelden in de vreze des Heeren en de vertroosting des Heiligen Geestes. Alles, hetzij het dan van de Vader, van de Zoon of van de Heiligen Geest komt, ligt besloten in de zegenbede van Paulus: "De genade van de Heere Jezus Christus, en de liefde Gods, en de gemeenschap des Heiligen Geestes ze met u allen."

III. De derde bron, waaruit onze vertroosting voortvloeien, is het Heilige Evangelie, m. a. w. die blijde boodschap en die gewenste tijding voor de vermoeide ziel, van Christus en Zijn zaligmakende genade. Paulus schrijft hiervan aan Titus: "Wanneer de goedertierenheid van God onze Zaligmaker en zijn liefde tot de mensen verschenen is, heeft Hij ons zalig gemaakt." O, hoe liefelijk is die Naam van Christus voor een benauwde ziel! Hoe vol troost is hij!

Dan zegt de ziel het de Bruid na: "Uw naam is een olie, die uitgestort wordt. Wij zullen ons verheugen en in U verblijden; wij zullen uw uitnemende liefde vermelden. Mijn Liefste is mij een bundelke mirre, dat tussen mijn borsten vernacht."

O ziel, sla uw blik dan op uw Liefste, op Christus, en zie wie Hij voor u is; wat Hij voor u doet; wat Hij belooft nog voor u te zullen doen.

Onderzoekende wie Hij voor u is, zult u bemerken, dat Hij is God en mens, in één persoon; zijn Godheid geeft u alles en zijn mensheid leidt u tot vrijmoedige gemeenschap met God. O ziel, kom dan tot Hem; Hij is uw Broeder, uw oudste Broeder; spreek en eis vrijelijk; immers, Zijn God is uw God, Zijn Vader is uw Vader. Hij is vlees van uw vlees en been van uw been; Hij is het, in Wien al de volheid der Godheid lichamenlijk woont, terwijl u volmaakt zijt in Hem. Hij is ook uw Middelaar, tussen God en bij God. "Want er is één God; er is ook één Middelaar Gods en der mensen, de mens Christus Jezus." Hij is onze Hogepriester, die zich in de scheur van Gods toorn gesteld en voor ons bij God volbracht heeft, alles wat tot onze zaligheid van node was. Het handschrift der zonden, dat tegen u was, neemt Hij weg; de middelmuur, die tussen en God stond, breekt Hij af; Hij verzoent ons met God in één

lichaam door het kruis. "Want door Hem hebben wij de toegang door één Geest tot de Vader". Hij is onze Verzoening, onze Voorspraak, onze Voorbidder bij God. Zie 1 Joh. 2: 1; Hebr. 7: 25; Rom. 8: 34.

En ten slotte: Hij is uw Zaligmaker. Zeg dan met Paulus: "Dit is een getrouw woord en alle aanneming waardig, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om de zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben." "Wie is het, die veroemt? Christus is het, die gestorven is, ja wat meer is, die ook opgewekt is; die ook ter rechterhand Gods is; die ook voorons bidt." "Die in de Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven", Lees voorts Joh. 3: 36, 15 - 18; 5: 24; 1 Cor, 15: 55-57; Rom. 8: 1.

Onderzoekende wat Hij voor u doet, zult u inzien, dat Hij u genade bewijst.

1) De eerste daad van die genade is, dat Hij u heeft *geroepen* tot zijn kennis en gemeenschap; zonder deze kennis zou u nooit een recht begrip van God of uw zaligheid gehad hebben. "Die ons heeft zalig gemaakt en geroepen met een heilige roeping." "God is getrouw, Die u geroepen heeft tot de gemeenschap Zijns Zoons Jezus Christus, onze Heere."

2) Een tweede genadegift is zijn *rechtvaardigmaking* door Hem als door uw gerechtigheid wordt u vrijgesproken in het verschrikkelijk en rechtvaardig oordeel Gods, van al uw zonden en verdiende straffen. Waarlijk, God wil de dood des zondaars niet, en daarom heeft Hij "Christus voorgesteld tot een verzoening door het geloof in Zijn bloed." Wanneer u let op deze vergeving, dan zult u bemerken, dat ze uit loutere genade geschiedt, en dat de rijkdom dezer genade onuitputtelijk is. Vandaar dat Mozes, toen de HEERE voor zijn aangezicht voorbijging, uitriep: "HEERE, HEERE, God, barmhartig en genadig, lankmoedig en groot van weldadigheid en waarheid; die de weldadigheid bewaart aan vele duizenden, die de ongerechtigheid en overtreding en zonde vergeeft." De dichter van de 103de Psalm betuigt: "Barmhartig en genadig is de HEERE, lankmoedig en groot van goedertierenheid. Hij doet ons niet naar onze zonden en vergeldt ons niet naar onze ongerechtigheden." En in Micha 7: 18, 19 lezen wij: "Wie is een God gelijk Gij, die de ongerechtigheid vergeeft, en de overtreding van het overblijfsel Zijner erfenis voorbijgaat? Hij houdt Zijn toorn niet in eeuwigheid, want Hij heeft lust aan goedertierenheid. Hij zal Zich onzer weder ontfermen, Hij zal onze ongerechtigheden dempen; ja, u zult al hun zonden in de diepten der zee werpen."

Verder zult u bemerken, dat deze genade zeer ruim is, ze gaat over talloos vele zonden, want Hij vergeeft menigvuldiglijk." En voorts zult u inzien, dat deze genade de volle, ganse vergiffenis in zich sluit, zodat er niets overblijft. Immers: "Al hun zonden zult Gij in de diepten der zee werpen", zegt Micha, terwijl de HEERE zelf belooft: "Ik zal hun ongerechtigheid vergeven en hun zonden niet meer gedenken."

3) Als derde gave dier genade noemen wij *de aanneming tot kinderen*, waarin moet onderscheiden worden de aanneming zelve en de verzegeling daarvan aan de ziel. Beiden zijn zeer vertroostend. Want daarvoor dankt de apostel God de Heere dan ook volmondig, waar hij zegt: "Gezegend ze de God en Vader van onze Heere Jezus Christus, die ons te voren verordineerd heeft tot aanneming tot kinderen, door Jezus Christus, in Zichzelf naar het welbehagen van Zijn wil." Johannes roept uit: "Ziet, hoe grote liefde ons de Vader gegeven heeft, namelijk, dat wij kinderen Gods zouden genaamd worden." En Paulus schrijft aan de heiligen, die te Rome zijn: "Gij hebt ontvangen de Geest der aanneming tot kinderen, door Welken wij roepen: Abba,

Vader. Dezelve Geest getuigt met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn."

En als u nagaat, wat Hij beloofd heeft nog voor u te zullen doen, dan zult u zien, dat deze beloften enerzijds slaan op een volkomen verlossing van alle kwaad en inzonderheid ook van deze aanvechtingen. Immers Hij belooft: u nooit te zullen verlaten. Want hij heeft gezegd: "Ik zal u niet begeven en Ik zal u altijd helpen: "Want Hij zegt: In de aangename tijd heb Ik u verhoord en in de dag der zaligheid heb Ik u geholpen. Ziet, nu is het de welaangename tijd, ziet, nu is het de dag der zaligheid"; Hij belooft u eenmaal volkomen te verlossen: "Ik ellendig mens! Wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods? Ik dank God door Jezus Christus onze Heere." (Vergelijk Jes. 43: 1 en 2 en Ps. 42: 6).

Maar anderzijds hebt u ook de belofte van volkomen zaligheid hiernamaals, daar het Zijn welbehagen is u het eeuwige leven te schenken. Daarom kon Johannes in zijn eerste brief schrijven: "Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods en het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen. Maar wij weten, dat, als Hij zal geopenbaard zijn. wij Hem gelijk zullen wezen; want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is."

Tegenwerping.

Nu komt u mogelijk met een tegenwerping en zegt: "Maar het valt zo zwaar, want het duurt zo lang eer de belofte komt"; als u soms roept met de woorden uit Lucas 12: 50: "Hoe word Ik geperst, totdat het volbracht zij!"

Dan antwoord ik u, eveneens met een woord uit Lucas: "Bezit uw zielen in uw lijdzaamheid." U hebt lijdzaamheid van node, en Hij, Die te komen staat, zal komen en niet vertoeven. De Heere vertraagt de belofte niet (gelijk enigen dat traagheid achten) maar is lankmoedig over ons, niet willende dat enigen verloren gaan, maar dat ze allen tot bekering komen." (2 Petrus 3: 9).

Hiermee hebben wij de drie bronnen besproken, waaruit de verlatene ziel alle vertroosting kan putten. Die vertroosting moet de ziel overdenken en bepeinen, daarbij moet ze stil staan. Die moet men met kracht voorhouden aan de ziel, welke men vertroosten wil. En dit is niet het minst als een grote vertroosting te beschouwen, dat wij een Trooster hebben. Zie dit slechts aan hen, die dit voorrecht missen. Van de stad Jeruzalem in de dagen harer ellende, lezen wij, in Klaagt. 1: 2. "Zij weent slechts des nachts, en haar tranen lopen over haar kinnebakken; ze heeft geen trooster." En David, in de Persoon van Christus, klaagt in Ps. 69: 21 "Ik heb gewacht naar meelijden, maar er is geen; en naar vertroosters, maar heb ze niet gevonden."

Maar tegen deze vertroosting, die wij thans hebben aangevoerd, heeft de aangevochten ziel vooral twee bedenkingen, die ze gewoonlijk inbrengt.

Eerste bedenking. Ja - zegt de ziel - die vertroosting is er wel en ze zijn ook zeer heerlijk, maar slechts voor hen, wien ze toekomen, ze zijn niet voor mij. Daar ik niet onder die gelukkigen behoort, komen ze mij niet toe, en daarom is het voor mij tevergeefs.

Tweede bedenking, waardoor ze de eerste nog meer bevestigen wil, is, dat die vertroosting geen kracht op haar uitoefenen en geen vrucht voor haar hebben. Ik kan - zo spreekt de aangevochten ziel dan - toch geen dier vertroosting op mij zelve toepassen. Al is het waar, dat er die vertroosting is, zoals u ze beschreven hebt, ze zijn toch niet voor mij bestemd, want ze helpen mij niet.

Wat zullen wij hierop zeggen?

Op de eerste bedenking antwoorden wij:

Ten eerste, dat de ziel geen voldoende grond heeft voor hetgeen ze van en tegen zich zelve zegt, aangezien ze dit niet bewijzen kan.

Ten tweede, dat haar oordeel hier minder geldt, overmits ze zelf in de strijd zijnde, geen juist oordeel over zich zelve vellen kan; het gaat haar als een zieke, die gedurende zijn ziekte niet zijn eigen mening volgen mag.

Ten derde, dat wij vroeger reeds met verscheiden krachtige, Goddelijke en gevoelige argumenten bewezen hebben, dat die ziel in Gods genade deelt, (hiervan zijn afdoende bewijzen in haar aanwezig en deze kunnen getoond worden) dat ze een kind Gods is en dat ze recht heeft op al de beloften en de vertroostingën Gods. Waarom zou de ziel dit nu tegenover de waarheid en zich zelve loochenen?

Ten vierde, en om nu verder geen andere bewijzen meer bij te brengen, vraag ik: Lou die ziel dan niet gaarne de vertroostingën Gods genieten? m. a. w. streeft zij er niet met alle ijver en kracht naar om juist dat te zijn, wat ze zegt niet te zijn? Op deze vraag antwoordt de ziel: ja; en dit is juist een bewijs van Gods genade in haar, als ze een ongeveinsde en hartelijke begeerte gevoelt tot die genade en dat goed, hetwelk ze meent en zegt, dat haar ontbreekt En dit kan niet het geval zijn, tenzij de mens een rechte kennis heeft van zichzelf en zijn gebreken, zowel als van de genade en haar noodzakelijkheid; deze kennis verkrijgt de mens niet dan door Gods bijzondere genade

Maar om verder te vragen: Waarom zegt de ziel, dat deze vertroostingën haar niet toekomen? Ze antwoordt: "Eerstens vanwege mijn grote en veelvuldige zonden, die mij deze vertroostingën onwaardig maken; en ten andere, omdat ik van God verworpen en verlaten ben, waarvan ik voldoende bewijzen in mij gevoel."

Wat het eerste aangaat, ziele, n. 1. dat uw zonden oorzaak zijn, dat u de vertroostingën onwaardig zijt, daarop antwoord ik in

De eerste plaats: Wat is dat nu toch voor een gezegde? Wie wordt er ooit iets waardig door zijn zonden? Is niet een ieder, die ooit zalig is geworden, door zijn zonden de zaligheid onwaardig en enkel strafwaardig? Is het niet, gelijk de Heere bij Jesaja zegt: "Ik ben gevonden van hen, die naar Mij niet vraagden, Ik ben gevonden van degenen, die Mij niet zochten; tot het volk, dat naar Mijn naam niet genoemd was, heb Ik gezegd: Zie hier ben Ik, zie, hier ben Ik?"

Vraag het alle Gods kinderen, die nog op de aarde of reeds in de hemel zijn, en ze zullen eenparig met u bekennen, dal ze Zijn genade geheel onwaardig zijn.

"Maar" zo zegt u "mijn zonden zijn niet te vergelijken met de hunne; haar getal is veel groter en meerder; er bestaat geen gruwelijker zondaar, geen onwaardiger schepsel dan ik."

Waar u zo spreekt, wijs ik u op Paulus, die ook de bekentenis aflegde: "Ik ben de voornaamste der zondaren", doch er dadelijk bijvoegde: "Maar mij is barmhartigheid geschied." Dit is dus een gewoon gezegde van bekeerde mensen.

In de tweede plaats merk ik op, dat het een zeer goed teken is, dat u zozeer overtuigd zijt. van uw zonden en onwaardigheid. Bernardus zegt: "Een zondaar moet God bidden, gelijk een zieke de medicijnmeester.

Door twee oorzaken kan het gebed des zondaars verhinderd worden: óf doordat hij geen, óf doordat hij teveel licht heeft.

Geen licht heeft hij, die zijn zonde ziet noch belijdt; daarentegen wordt hij, die zijn zonden zó groot ziet, dat hij aan vergeving twijfelt, door te veel licht overvallen. Alleen zoveel licht is goed, dat ge uzelf kunt kennen, maar het moet u niet

verduisteren of van het ware Licht afhouden. De hoofdman te Kapernaüm zei wel: "Heere, ik ben niet waardig, dat Gij onder mijn dak zou inkomen", maar zeer terecht merkte Augustinus hierbij op: "Zich onwaardig noemende, heeft de hoofdman zich bekwaam gemaakt, dat Christus niet binnen zijn muren, maar in zijn hart inkwam. Hij zou dit ook niet met zulk een geloof en ootmoedigheid gezegd hebben, indien hij Hem, die hij schroomde in zijn huis te laten, niet reeds in zijn hart had gedragen."

Ten derde wijs ik er op, hoe u niet alleen uw onwaardigheid ziet en kent, maar hoe u nu ook daarover klaagt. Iemand, die Christus sprekend invoerde, zei eens tot zulk een ziel: "Het is mij genoeg, o dochter, dat het u leed doet gezondigd te hebben, en dat u nu voortaan niet meer zondigen wilt. Nu zijt u in de staat der genade; wat vreest u nu nog? Ik ben rijk in goedertierenheid en vol van barmhartigheden." Uw hartelijke begeerte niet zulk een groot zondaar en minder onwaardig te zijn, is juist eigen aan alle oprecht bekeerden; juist over hun lippen komt de klacht: "O wee nu onzer, dat wij zo gezondigd hebben", en met Job weeklagen zij: "Daarom verfoei ik mij en ik heb berouw in stof en as."

In de vierde plaats vraag ik u: durft gij, uw zonden en onwaardigheid opwegen tegen de genade Gods; durft u ze zó hoog stellen, alsof ze niet vergeven en u niet geholpen zou kunnen worden? Denk dan aan het woord van Paulus in Rom. 5: 20 "Waar de zonde meerder geworden is, daar is de genade veel meer overvloediger geweest." En Paulus zegt elders, *dat hem, de voornaamste der zondaren, barmhartigheid is geschied*. En wel, opdat Jezus Christus in hem, die de voornaamste was, al Zijn lankmoedigheid zou betonen, tot een voorbeeld dergenen, die in Hem geloven zullen, ten eeuwigen leven. En waar Kaïn zegt: "Mijn misdaad is groter, dan dat ze vergeven worde", daar merkt Augustinus zeer terecht hiertegen op: "Gij liegt, Kaïn; want Gods barmhartigheid is groter dan de ellende van alle zonden."

Ambrosius heeft eens gezegd: "Ik acht, dat zelfs Judas door zulk een barmhartigheid Gods niet van de vergeving der zonde had kunnen buitengesloten worden, indien hij bij Christus en niet bij de Joden zijn berouw getoond had." Chrysostomus maakte de volgende opmerking: "Uw boosheid heeft wel een maat, maar Gods barmhartigheid en goedheid niet. Uw boosheid, hoe groot ze ook is, is menselijke boosheid; Gods goedheid daarentegen is onbepaald en wint het dus verre van uw boosheid. Als een vonkje vuur in de zee valt, dooft het uit en kan niet meer blijven bestaan. Zo weinig nu een vonkje betekent, vergeleken bij de zee, zo weinig, ja, nog veel minder beduidt des mensen boosheid in vergelijking van Gods genade en goedertierenheid. Want de zee, hoe groot ze ook moge zijn, heeft haar paal, maar Gods barmhartigheid en genade kent geen palen."

En op een andere plaats zegt hij: "O, wat is Gods genade en barmhartigheid toch groot! Zeg nu toch niet: Ik heb zwaar gezondigd, hoe zou ik kunnen zalig worden! 't Is waar, u kunt dat niet, maar uw God kan het en wel zoo, dat Hij uw zonden geheel uitwist."

Eveneens getuigde Basilius: "Zijn uw zonden vele, schrik dan niet voor haar getal, want waar de zonde veel is, daar is de genade overvloediger."

De martelaar Johannes **Vernutius** schreef in 1555 uit zijn gevangenis: "Waarom zouden wij niet uit de grond van ons hart op Hem vertrouwen? Zouden onze zonden ons dit beletten? Geenszins. Want waar de zonde veel is, daar is de genade overvloediger en hoe meer zonden er vergeven zijn, hoe groter de liefde tot God is. Of zou onze ellende ons van God afhouden? Nee, want hoe groter onze ellende is, des te

groter is ook Gods barmhartigheid en hulp jegens ons. Wat dan? Zou ons onze eigen ziekheid hinderen? Ook dat niet, want Gods kracht is machtig in de zwakken en hoe meer het ons aan macht ontbreekt, hoe sterker wij zijn in Hem."

Zo getuigt de reeds genoemde martelaar Robert Glover: "O Heere, Gij bewijst Uw macht in onze zwakheid, Uw wijsheid in onze dwaasheid, Uw barmhartigheid in onze zonden."

Tegenwerping.

Maar zo zegt de aangevochten ziel: ik heb hier en ik heb daar gezondigd, mijn zonden waren zou menigvuldig en zo gruwelijk, o, 't is te veel dan dat ik het alles noemen zou.

Hierop antwoord ik: u hebt heel wal; meer zonden dan u zegt en noemen kunt; het komt er op een of twee niet aan, want het getal is toch onmetelijk groot. Neem al uw zonden, ook die u onwetend gedaan hebt, of die u meende dat niet als zonden gerekend werden, of die u reeds vergeten zijt, ja, neem er veel meer dan u ooit bedreven hebt, wat zeg ik: "veel meer," schrijf maar al de zonden, die ooit door mensen gedaan zijn, op uw rekening, dan zijn het er toch zeker wel meer dan door u bedreven zijn, en toch zijn ze nog veel te weinig om gesteld te worden tegenover Gods genade; hierbij vergeleken zouden ze in het niet verdwijnen. Altijd blijft hier de, eeuwige ongelijkheid tussen de eindige mens en de oneindige God, bij Wien al het menselijke, ja, alles wat buiten Hem is, minder dan een stip is.

Laten uw zonden u toch nooit zó zwaar zijn, dat u ze in de weegschaal zou durven leggen om ze op te wegen tegen de genade Gods en de kracht van het dierbaar bloed Zijns Zoons (Hand. 20: 28 en 1 Petrus 1: 19). Immers, Rom. 5: 15 zegt het zo duidelijk: "Doch niet gelijk de misdaad, zo is ook de genadegift want indien door de misdaad van énen velen gestorven zijn, zo is veel meer de genade Gods en de gave door de genade, die daar is van één mens Jezus Christus overvloedig geweest over velen." En in vers 17 spreekt Paulus enerzijds van de misdaad, maar anderzijds gewaagt hij ook van de overvloed der genade en der gave der rechtvaardigheid door Jezus Christus. Zo spreken ook de ouden, als ze zeggen "Onze zonden zijn in de neergang, Gods genade is in de opgang."

Het is er dus verre van af, dat gij vanwege uw onwaardigheid, u zou afzonderen van Christus en Zijn genade; integendeel moet u Hem deswege juist te eerder en des te meer nalopen en op die genade aandringen. Daardoor toch wil God eer met Zijn genade inleggen, dat Hij ze bewijst aan de grootste der zondaren, immers, hoeren en tollenaars gaan de Farizeeën voor in het Koninkrijk der hemelen. En terwijl Christus de Farizeeën veracht, voegt Hij zich bij tollenaars en zondaren. "En de Farizeeën dit ziende, zeiden tot Zijn discipelen: Waarom eet uw Meester met de tollenaars en zondaren? Maar Jezus zulks horende, zeide tot hen: Die gezond zijn, hebben de medicijnmeester niet van node, maar die ziek zijn. Want Ik ben niet gekomen om te roepen rechtvaardigen maar zondaars tot bekering."

Ten vijfde merk ik op, dat Christus juist voor dezulken gekomen is, en aan hen zijn genade bewijst Hoe meer de ziel haar onwaardigheid, haar nietigheid en haar gebrek inziet, des te meer recht heeft ze op Christus en zijn genade. De nodiging gaat uit tot de dorstigen en tot hen, die geen geld hebben. Toen de verloren zoon alles verteerd had, gebrek begon te lijden, en de klacht over zijn lippen kwam: "Ik verga van honger", juist toen stond hij op en ging tot zijn vader en zijns vaders huis. Jezus schenkt de belofte van genade aan "allen, die vermoeid en belast zijn", aan hen "die verslagen in het hart zijn", aan hen "die voor Zijn woord beven."

Ten zesde wijs ik er de ziel op, dat ze Gode en Zijner genade geen conditie mag voorschrijven, alsof zij, indien het anders was, eerder zou komen of daartoe meer bekwaam zou zijn. De genade wil geheel vrij en ongebonden zijn en daar ze zelf het goede meebrengt, zoekt ze dat niet in de mens. De nodiging tot alle dorstigen luidt dan ook: "komt tot de wateren" en gij, die geen geld hebt, komt, koopt en eet; ja komt, koopt zonder geld en zonder prijs, wijn en melk." Die dorst heeft, kome; en die wil, neme het water des levens om niet."

In de zevende plaats vraag ik u: Welke bekwaamheid zou u dan menen, dat het eerst in u aanwezig moest zijn? En zou u die bekwaamheid uit uzelf kunnen hebben? Door zo te redeneren gaat u een verkeerde weg op en helt u over naar de schadelijke dwaling, dat de mens uit eigen kracht het goede kan doen, terwijl hij dit alles alleen vermag door Gods genade, (2 Cor. 3: 5). En waar dit nu zo is en ten allen tijde zo door Gods Kerk geleerd is, waarom zou u dan begeren uit uzelf de bekwaamheid tot deze genade te hebben, daar u ze niet kunt verkrijgen dan juist door de genade? Lees slechts 1 Cor. 12: 3 en Joh. 15: 3.

Ten achtste, indien u meent, dat u dan Gode meer behaagt en verplicht, helt u over naar de verfoeilijke dwaling van de verdiensten der werken en de rechtvaardigmaking, die daaruit voortspuit. En al is het ook waar, dat wij uit het Pausdom uitgegaan zijn, toch steunt en rust onze mens al te zeer op zijn goede werken, alsof die hem meerder aanzien, aangenaamheid en waardigheid voor God konden geven. Evenals bij David moet onze ziel tot de Heere zeggen "Mijn goedheid raakt niet tot U" (Ps. 16: 2). Wij moeten van ons zelf en voornamelijk van de ingebeelde waardigheid onzer werken afzien en "in Christus gevonden worden", dan kunnen wij ook verder met Paulus getuigen (Phil. 3: (1): "niet hebbende mijn rechtvaardigheid, die uit de wet is."

Ten negende moet ik de ziel met allen ernst toeroepen: Wanneer ge u in die toestand van aanvechting en verlating bevindt, dan staat het u niet vrij, gelijk men dat wel eens meent, al dan niet tot Christus te komen en Zijn genade aan te grijpen; meent niet dat dit om het even en een geheel onverschillige zaak is of u komt dan wel of u niet komt. Weet dat het zonde, grote zonde is, als u niet komt, waar God u nodigt, Matth. 11: 28; u luidkeels roept, Jes. 55: 1; u gebiedt, 1 Joh. 3: 23. "Dit is Zijn gebod, dat wij geloven in de Naam van Zijnen Zoon Jezus Christus"; Hij bedreigt: 36: "De toorn Gods blijft op hem"; Hij bidt: 2 Cor. 5: 20: "alsof God door ons bade; wij bidden van Christus' wege: laat u met God verzoenen; want Dien, die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem."

Ten tiende. Opdat u nu niet menen zou, dat u anders doet dan andere mensen, indien u met al uw zonden de toe vlucht neemt tot Christus en zijn vertroosting aanneemt, wijs ik u in de tiende plaats op allen, die Christus en zijn vertroosting deelachtig zijn. U gelooft toch wel, dat ook ze zich deze weldaad onwaardig hebben geacht; of denkt gij, dat ze er meer recht op hadden dan gij? Volstrekt niet. Wij hebben reeds aangehaald wat Paulus in zijn eersten brief aan Timotheüs schreef (1: 15, 16) en wijzen u daarom slechts op de uitroep van Petrus: "Heere, ga uit van mij, want ik ben een zondig mens". En zo doet de Heere altijd, Hij zoekt en vindt geen anderen dan zondaren. Toen Hij tot Zacheüs inging, "murmureerden allen, die het

zagen, zeggende: Hij is tot een zondigen man ingegaan." Vandaar dat David belijden moest: "Hij doet ons niet naar onze zonden."

Augustinus deed de belijdenis: "Veel en groot zijn mijn kwalen, ze zijn veel en groot; maar veel groter is Uw medicijn." En op een andere plaats zegt hij: "Ik beken gezondigd te hebben en dat mijn consciëntie de verdoemenis verdient, alsmede dat de boetvaardigheid niet genoeg is ter voldoening; doch uw barmhartigheid overwint alle overtreding."

Zeer vertroostend spreekt **Bernardus** over deze zaak, waar hij zegt "Waar is zekerder en vaster rust voor de zwakken dan in de wonden van de Zaligmaker? Daarom woon ik zo veilig bij Hem, omdat Hij machtig is te helpen. De wereld raast, het lichaam dringt, de duivel loert en, toch ... ik val; niet, want ik ben op een vaste rotssteen gefundeerd. Ik heb zwaar gezondigd; mijn consciëntie is verontrust, maar ik zal niet gans overheerst worden, want ik zal gedenken aan de wonden van mijn Zaligmaker. Hij is om mijn zonden verwond. En waar er niets zo dodelijk is of het kan door Christus' dood geholpen worden, daar kan ik, indien mij die sterke en krachtige medicijn voor de geest komt, door de boosheid van geen enkele kwaal verschrikt worden. Zo blijkt dus, dat hij, die eenmaal zeide: "Mijn misdaad is groter, dan dat ze vergeven worde," gedwaald heeft, tenzij hij geen lid was van Christus' lichaam. Ik daarentegen neem vrij al wat mij ontbreekt uit de wonden des Heeren, die overvloeien van barmhartigheid, want de openingen, waaruit dit alles vloeien kan, ontbreken niet. Ze hebben Zijn handen en voeten doorboord en Zijn zijde met een speer doorstoken, en door deze spleten mag ik honig uit de rotssteen zuigen en olie uit de hardste steen, dat is, ik mag zien en smaken hoe zoet de Heere is."

Herhaalde tegenwerping

Hoewel wij er reeds over handelden, moeten wij het volgende nog eens bespreken, omdat het een klacht geldt, die de ziel zo vaak herhaalt. "Ach" - zo klaagt de ziel voortdurend - "ach, mijn zonden zijn zo groot en zo vele. Ik ben de grootste zondaar of zondares. En dat is juist de oorzaak, dat ik twijfel en strijd heb en misschien vergaan moet, ach, had ik die zonden maar niet!"

Hierop antwoord ik vijfderlei.

Ten eerste vraag ik u: Waar ter wereld werd ooit enig mens gevonden, die niet zondigde, die niet veel en zwaar zondigde? Immers nergens. En hoe kan dit ook? Wie kan een reine geven uit een onreine? Eén is er slechts zonder kwaad en afgescheiden van alle zondaren, n.l. Christus Jezus, van niemand anders kan dit gezegd worden. De Heilige Schrift besluit dan ook alles onder de zonde en de vloek, waar ze zegt, dat de ganse wereld in het boze ligt.

Ten tweede wijs ik u op de aller-besten onder de heiligen. Ook ze bekennen hun zonden en getuigen dat ze de meeste zonden hebben gedaan en dies de grootste van alle zondaren zijn. Dat weten wij van David, dat lezen wij van Paulus als hij aan Timotheüs schrijft, dat hem, de voornaamste der zondaren, barmhartigheid is geschied.

Ten derde merk ik op, dat het niet goed is, dat wij gezondigd hebben en wij daarom met Job moeten vragen: "Heb ik gezondigd, wat zal ik U doen, o mensenhoeder?" 't Is niet alleen goed, dat wij weten welk kwaad in ons is, maar wij moeten ook een geestelijk oog hebben om dat kwaad te zien. Een ieder kent niet zijn eigen kwaad en de grootte daarvan; de goddeloze mist die kennis ten enenmale. Daarin moeten wij Gods genade opmerken, dat wij onze zonden gevoelen, dat wij ze kennen; maar ook daarin, dat wij ze beklagen. Is het zondigen op zich zelf een schuldige daad onzerzijds, het gevoelen, het kennen van onze zonde daarentegen is een werk van

Gods Geest en genade en nu moeten wij niet alleen onze schuld kennen, maar evenzeer de genade Gods, die in ons ten onze beste werkt. En dit juist: dat tegenover onze zonden Gods genade staat, wilden wij opmerken, ter verlichting van de aangevochten ziel.

Om er in de vierde plaats op te wijzen hoe een zondaar, een gevoelig zondaar, juist het enige voorwerp is, waaraan Christus al zijn vriendelijkheid, genade en zaligheid bewijst. "Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven," zo klonk het van Jezus lippen. Wie roept Hij? Allen, die vermoeid en belast zijn. En wat belooft Hij? Ik zal u allen rust geven.

Sta nu eens stil bij deze woorden en zie welk een volle maat van vertroosting en onderwijzingen ze voor de ziel bevatten.

Op een andere plaats in het Evangelie van Mattheüs zegt Christus: "Ik ben niet gekomen om te roepen rechtvaardigen, maar zondaars tot bekering." Zie ook Jes. 61: 13, 1 Tim. 1: 15 en meer andere plaatsen.

En ten vijfde: Stel tegenover al uw zonden, al Gods barmhartigheden en al de verdiensten van Christus en zeg mij dan, of niet al uw zonden verzwoegen worden en in het niet wegzinken in de afgrond van Gods genade, die Hij geopenbaard heeft in Christus Jezus? Ook Paulus wist dit en vandaar dat hij in Rom. 5: 20 getuigen kon: "Waar de zonde meerder geworden is, daar is de genade veel overvloediger geweest."

Vervolg tegenwerping

De aangevochten ziel heeft echter nog meer tegenwerpingen, op grond waarvan ze gelooft, dat de vertroosting haar niet toekomen. "Want" - zo zegt ze - "in mij is geen deugd, geen vroomheid, niets dat goed is. Wat kan er nu van zulk een mens zijn of worden."

Om deze tegenwerping te weerleggen, antwoord ik:

Dit getuigt ook de apostel Paulus van zichzelf, waar hij in Rom. 7: 18 verklaart: "Want ik weet, dat in mij, dat is in mijn vlees, geen goed woont." Dit hebben wij dus met hem gemeen en deze klacht maakt onze zaak niets twijfelmoediger dan de zijne. Onder tweeërlei beding wordt onze ondeugdzaamheid in Gods Woord beschreven. Paulus zegt in Rom. 7: 18: *dat er in onszelf, in ons vlees, geen goed woont*; en in 2 Cor. 3: 5 zegt hij, *dat wij van ons zelf, als uit ons zelf, niet bekwaam zijn tot enig waarlijk goed*.

Ten andere vraag ik u: Maar heeft Gods genade en Geest dan niet een zalmakend goed in de ziel gewrocht onder zulk een klacht? Zeer zeker; vooreerst dat u uw ondeugdzaamheid zo goed inziet en gevoelt. Dit is een deugd, die u altijd bezit en bewijs is van Gods genade en van zijn verlichting in u.

Maar ten andere, hebt gij, behalve dit gezicht van uw ondeugden, ook nog die nederigheid, die u doet inzien, dat u niets hebt als van uzelf.

Voorts moet u niet vergeten, dat weinig deugd ook deugd is; klein zaad is ook zaad; zelfs mosterdzaad wordt opwassende tot een grote boom, waarin de vogelen des hemels nestelen. God de Heere, in Christus naar genade met ons handelend, ziet meer naar de waarheid van de deugd, dan naar haar grootte; meer naar haar oprechtheid dan naar haar volkomenheid, want deze wordt ons eerst hiernamaals om Christus wil, geschonken. Paulus schrijft dan ook in de tweede Corinthe-brief: "Iemand is aangenaam naar hetgeen, dat hij heeft, niet naar hetgeen, dat hij niet heeft."

En ten slotte merk ik nog op, dat het een algemeen voorkomende, doch prijzenswaardige gierigheid is in de vromen, altijd naar meerder en meerder te streven, zo te haken naar haar geestelijken voortgang, zo te verlangen naar de volkomenheid, dat ze niet achten en als over het hoofd zien, hetgeen ze hebben. "Maar ik jaag er naar, of ik

het ook grijpen mocht, waartoe ik van Christus Jezus ook gegrepen ben. Broeders, ik acht niet, dat ik zelf het gegrepen heb; maar één ding doe ik: vergetende hetgeen dat achter is en strekkende mij tot hetgeen, dat voor is, jaag ik naar het wit tot de prijs der roeping Gods, die van boven is in Christus, Jezus", zo schrijft Paulus aan alle de heiligen die te Filippi zijn. Niemand moet zich daarmee kwellen, als hij ziet dat hij niet zo heilig is als een ander of het niet zó is, als. hij wel wilde en begeerde, onze begeerten zijn toch niet te verzadigen en dat is maar goed ook. De kruimkens moeten ook verzadigen: Gods genade, hoe groot of hoe weinig ze dan ook moge zijn, is altijd genoeg.

Een andere tegenwerping

Een andere tegenwerping is, dat de ziel zegt: "Mij is nooit enige bekering geworden, ik ben nog altijd dezelfde; hoe liet ook met anderen gesteld is, ik ben niet bekeerd."

Hierop antwoord ik:

De bekering van de mens wordt uit vier dingen gekend, die zich eensdeels tot de zonde, anderdeels tot de gerechtigheid bepalen, want hierin bestaat heel het werk der bekering: te laten het kwade en te doen het goede.

Ten eerste wordt de bekering daaruit gekend, dat de mens leeft afgescheiden en afgewend, zowel van het kwade leven van andere mensen als van zijn eigene zonde. Wanneer hij hiervan een afkeer heeft en zich met stipte nauwgezetheid wacht voor alles wat kwaad is, dan is hij zeker bekeerd. Het nalaten van de zonde is wel is waar in ons nog niet volkomen, maar toch oprecht; en die oprechtheid wordt daarin openbaar, dat alle zonden, hoewel niet altijd en niet altijd even krachtig, geschuwd worden; dat geen enkele zonde, zelfs niet die, welke ons het lichtst overvalt, ons het meest eigen en onze lievelingszonde is, wordt verschoond; maar dat wij tot elk van die zeggen: Henen uit! op grond van hetgeen ons in Ezechiël 18: 31 geboden is: "Werpt van u weg alle uw overtredingen."

Ten tweede wordt de bekering niet alleen gekend uit het nalaten der zonden, maar ook uit het gevoel van de innerlijke doding des vleses, van de macht en de lust tot zonde. Dan doet de mens niet alleen niet het kwade, maar dan wil hij het ook niet doen; dan wordt er zelfs gezegd, dat hij het niet kan doen. Johannes schrijft dan ook in zijn eerste brief: "Hij kan niet zondigen", n. l. niet door eigen, volle hartsdrift, want hij is uit God geboren. Het is die schuwding, die kruisiging van de mens, waardoor de lust tot zondigen, om met Jesaja te spreken "door de Geest der uitbranding" uitgeroeid wordt. Waardoor, zoals Paulus in Rom. 6: 6 zegt, "het lichaam der zonde teniet gedaan wordt., opdat wij de zonde niet meer dienen zouden." Nu gevoelt de ziel het zeer wel, wanneer er in haar iets gedood wordt "dat als een ander mens - door Paulus genoemd "de oude mens" - tegen haar stond; en nu bedenkt ze ook hoe de lust tot zondigen in haar uitgedoofd en gedood is.

Ten derde, gelijk dit nu gevoeld wordt met betrekking tot het kwade, zo wordt anderzijds in de bekering ook waargenomen een levendmaking ten goede en tot alle deugd; het eerste teweeggebracht door de kracht van Christus dood, het tweede door zijn opstanding en Zijn leven.

Deze levendmaking is een vernieuwing van de inwendige mens in verstand en wil en genegenheden, zodat hij nu de kennis bezit om het kwade te vlieden en het goede te volgen; nu strekt zich al zijn lust uit naar God in Christus en al zijn denken en begeren is daarop gericht om alle gerechtigheid te volbrengen; nu is hij, wat Paulus in 2 Cor. 5: 17 noemt, "een nieuw schepsel; het oude is voorbijgegaan, zie, het is alles nieuw geworden."

En ten vierde. De bekering wordt niet alleen gekend uit de levendmaking, of, zoals

Paulus die in Rom. 7: 6 noemt, uit "de nieuwigheid des geestes", maar ook uit "het wandelen in nieuwigheid des levens" (Rom. 6: 4).

De bekering van de mens treedt dan het duidelijkst aan het licht, wanneer hij, benevens het nalaten van de zonden en het betrachten van het goede en van de geboden Gods, zich ook in zijn levenswandel zeer godsdienstig aanstelt. Die er ijverig naar streeft alle kwaad te laten; die der zonde gestorven is en ze volkomen haat; die daarentegen een nieuw leven des Geestes in zijn hart voelt ontstoken en nu in alles Godzalig tracht te wandelen, voorzeker, die mens is bekeerd.

Dit alles kan men gemakkelijk in aangevochten zielen aanwijzen en op grond daarvan kan men hen verzekeren van hun bekering. 't Is natuurlijk heel iets anders te oordelen over de waarheid, de grootte, de wasdom (ik laat nu nog buiten bespreking de volmaaktheid) van de bekering. Evenzo is het heel iets anders een oordeel te vellen over iemands verstand in het algemeen of over iemand, die zo hevig aangevochten wordt, dat hij de meest zekere dingen, die hem als 't ware voor de voeten liggen, niet zien of onderscheiden kan; dezulken gaat het als Maria, die Christus zag en toch niet kende, of als Hagar, die de waterput niet gewaar werd, hoewel die vlak bij haar was.

Weer een andere tegenwerping

Weer een andere tegenwerping maakt de ziel, waar ze zegt: "er is in mij geen geloof en waar dat niet aanwezig is, daar is ook geen genade en geen hoop op zaligheid."

Mijn antwoord is:

Men behoeft hier niet al de tekenen van het geloof na te gaan en die toe te passen op de vragen, die de ziel doet, overmits de meeste van die tekenen, zowel als het geloof zelf, door de ziel zouden geloochend worden. Het voornaamste wat men in deze te doen heeft, is, dat men de natuur van het geloof verklaart, nader uitlegt en zo aan de ziel duidelijk maakt, waarin die natuur bestaat. Stel eens dat er iemand was, die beweerde geen maag, geen hart en geen ziel te bezitten, terwijl hij toch leefde, gevoelde en groeide, zou men dan zo iemand niet de werking van maag, hart en ziel moeten verklaren? Zo nu ook moet men die mensen, die zeker geloven, al is het dan ook dat hun geloof zwak is en ze daarin bestreden worden, voor alle andere dingen de natuur van het geloof verklaren, opdat ze mochten gevoelen juist datgene te bezitten, waarvan de kracht en de werking bij hen bespeurd en aangetoond wordt. Vóór alles dient de ziel dus te weten wat het geloof, het zaligmakend geloof in Christus is.

Om hierin kort te zijn, wijzen wij er op:

1° Hoe de ziel weet en verstaat, dat Christus Jezus, de Zone Gods, is de Zaligmaker, de Jezus, "die Zijn volk zal zalig maken van hun zonden"; hoe Hij is de enige Zaligmaker, zodat "geen andere naam onder de hemel de mensen gegeven is, door welken ze kunnen zalig worden" hoe Hij is een volkomen Zaligmaker, "die ten volle kan zaligmaken, allen die door Hem tot God gaan."

2° Hoe de ziel zelf niets liever wil en niets vuriger begeert, dan verlost en zalig te worden.

3° Hoe de ziel, uit kracht van het eerste, geen ander middel tot haar zaligheid kent dan die Middelaar Christus Jezus. Ge stelt uzelf niet tot Zaligmaker; u zoekt uw zaligheid niet in tijdelijke, wereldse en vleselijke dingen; u weet, dat u alleen zalig kunt en zult worden door Jezus Christus. Hieruit nu volgt, dat, indien u twijfelt aan uw zaligheid, u twijfelt óf aan uzelf n.l. of u wel zalig wilt worden, - en hieraan kunt gij, niet twijfelen, want u weet zeer goed, dat u wel zalig wilt worden; - óf aan Christus, n.l. of Hij kan en wil, zaligmaken, degenen, die door Hem zalig en behouden willen worden. En dit kunt u van Christus niet denken, te meer, waar u in het voorgaande reeds beleden hebt, dat uw geloof in Hem oprecht is. Uit dit alles blijkt dus, dat u

gelooft en dat u in der daad en in der waarheid hetgeen bezit, wat u met woorden loochent dat u het waar en zaligmakend geloof hebt.

Dat u dit ontkent, vloeit voort uit uw onwetendheid inzake de aard des geloofs en uit uw onkunde, met betrekking tot de hoofdzaken van de godsdienst. Wat is het geloof? Wat wordt er door verstaan? Wel dit dat Christus Jezus de enige is, welke ons, die alleen door Hem willen zalig worden, ten volle kan en wil zaligmaken. "Die in de Zone Gods gelooft, heeft het getuigenis in zichzelf; die God niet gelooft, heeft Hem tot een leugenaar gemaakt, dewijl hij niet geloofd heeft het getuigenis, dat God getuigd heeft van Zijn Zoon. En dit is het getuigenis, namelijk dat ons God het eeuwige leven gegeven heeft; en ditzelve leven is in Zijn Zoon. Die de Zoon heeft, die heeft het leven die de Zone Gods niet heeft, die heeft het leven niet," schrijft Johannes in zijn eerste brief. En in zijn Evangelie zegt hij: "Deze dingen zijn geschreven, opdat gij gelooft, dat Jezus is de Christus, de Zone Gods; en opdat gij, gelovende, het leven hebt in Zijn Naam."

Er is door dit geloof in u, begeerte tot de zaligheid. Dit is het hoogste dat wij beogen, en dit begeren, dit hartelijk begeren, hebben alleen zij, die te zijner tijd erfgenamen van de zaligheid zullen worden. Die begeerte ontstaat niet dan door een bijzondere genade en werking van Gods Heiligen Geest. Ze kan niet aanwezig zijn, tenzij de mens ook verlost is van de band en de last der zonde en de vloek; want dan eerst kan hij zijn hoofd omhoog heffen en hunkeren naar de zaligheid. Deze innerlijke begeerte is bewijs van een goed hart, van een hart, dat, de zonde moede, wars is van de zondigen staat; dat door Gods Geest is aangeraakt en daarom uitzielt naar beter. "Zalig zijn die honger en dorsten naar de gerechtigheid; want ze zullen verzadigd worden". Bij deze begeerte sluit zich aan het geloof in de Middelaar Christus Jezus, om door Hem, en door Hem alleen, tot dit hoge en zalige einde te geraken. Dit geloof zegt ons, dat wij verstaan en voor waar houden, hetgeen God ons in Zijn Woord betuigt, t. w. dat alleen Christus Jezus, de Zone Gods, ons door Zijne aangebrachte voldoening en verdiensten tot die begeerde zaligheid kan en wil brengen. Dit is geloven en dit doet ons met Petrus zeggen "Heere, tot wien zullen wij heengaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens."

Hiermee gaat dan gepaard, dat het hart zich geheel aan Christus overgeeft, op Hem vertrouwt, dat Hij onze Zaligmaker is, dat Hij ons behouden zal, dat wij de Zijnen zijn, dat wij aan Hem gegeven zijn en Hem toebehoren. Deze uitdrukkingen geven alleen een vertrouwen te kennen, dat steunt op en voortkomt uit het geloof. Daarom juist vertrouwt u meer dan anderen, dat Christus uw Verlosser, uw Heiland is, omdat u in Hem gelooft, terwijl die anderen dat geloof missen. U kunt met Paulus roemen: "Want ik weet Wien ik geloofd heb, en ik ben verzekerd dat Hij machtig is, mijn pand, bij Hem weggelegd, te bewaren tot die dag."

Hieruit vloeit dan weer de verzekerdheid der zaligheid voort. Evenals wij vertrouwen, dat Christus ons zaligmaken zal, en dat vertrouwen hierop steunt, dat Hij kan en wil zaligmaken allen, die door Hem begeren zalig te worden, allen die door Hem tot God gaan, evenzo zijn wij verzekerd, dat wij in en door Hem zalig gemaakt zullen worden. Deze dingen en daden met betrekking tot het geloof en wat daaraan verbonden is, vloeien dus uit elkander voort.

Maar het vertrouwen op de Zaligmaker en de daaruit voortspruitende verzekerdheid van de zaligheid, zijnde de gevolgen van de wezenlijke daad des geloofs; (zijnde, om zo te zeggen, de weerstuit, de weerklank of het besluit, dat uit de beginselen volgt) is menigmaal voor het gevoel van de gelovigen verborgen en als niet bestaande, ze geloven, en toch gevoelen ze niet, dat ze geloven, omdat hun de nasmaak van dit vertrouw en van die verzekerdheid ontbreekt. Zodanig is nu de toestand van de

aangevochtenen. Maar nu mogen ze op grond van dit gemis aan gevoel niet besluiten tot het ontbreken van het geloof, want het geloof kan dikwijls aanwezig zijn hoewel toch ogenschijnlijk alle gevoel daarvan ontbreekt.

Het gaat er mee als met de maag, het hart, het leven, dat in menige mens aanwezig is, terwijl deze er dikwerf niets van voelt. Hoewel het vertrouwen en de verzekerdheid ook verduisterd worden, toch blijft het geloof altijd in zijn wezen bestaan, even goed als gedurende de winter het leven in de boom blijft, al is het ook, dat er noch bladeren, noch vruchten aan gezien worden.

Ons gezegde: dat het geloof altijd blijft, bewijzen wij daaruit, dat de ziel verstaat, voor waar houdt en toestemt hetgeen door Christus Jezus in het Evangelie verkondigd en beloofd wordt, n.l. dat Hij ten volle kan en wil zalig maken hen, wier begeerte het is door Hem, en Hem alleen, behouden en zalig te worden.

Behalve hetgeen wij gezegd hebben van het wezen en de aard des geloofs en dat wij bewezen hebben, dat dit in de aangevochten ziel aanwezig is, kunnen wij ook nog de tekenen en omstandigheden van het ware geloof aanwijzen, waardoor ons gezegde nog meer versterkt wordt. Hetzij men ziet op het hart, dat gelooft en waarin het geloof als weggelegd is; hetzij men let op de daad en het werk van het geloof, hetzij men de kracht en de vruchten van het geloof beschouwt, uit ieder van deze drie kan iets genomen worden, om de aangevochtenen te onderwijzen en hen te overtuigen dat het ware geloof in hen is.

Hetgeen u gelooft, gelijk wij hierboven beweren, dat gelooft u zo van harte, dat u wel zou wensen uw ganse hart in geloof te kunnen omzetten. Het is geen geloof der lippen of een ijdel geloof, maar een geloof van harte en hieraan wordt het ware geloof gekend en getoetst. Hierin juist komt het uit of het geloof oprecht is. Zo ook zei Petrus tot de Moorman: "Indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd." Zo ook wilt u van ganser harte geloven, alles wat te uwer zaligheid van node is. Dat is geloof, dat is een waar en oprecht geloof, een geloof, dat toegang verleent tot het Koninkrijk der hemelen.

Als u let op de daad en het werk van uw geloof, dan zult u zien, dat uw geloof daarin bestaat, dat u verwerpt, haat en de strijd aanbindt tegen alle ongelooft. Kies dan, wat wilt ge: geloof of ongelooft? Immers, u kiest het geloof en niet het ongelooft. Tegen het ongelooft trekt u te velde, daartegen voert u strijd, en dat zou onmogelijk zijn, zo niet het waarachtig geloof in u was. Dat u tegen het ongelooft strijdt, is geen bewijs van ongelooft, immers de zonde voert geen strijd tegen zich zelve, maar wel van geloof, want de zonde wordt juist bestreden door haar tegenovergestelde deugd, die van een heel andere aard is en dus tegen haar in verzet komt. Indien u bidden kunt: "Heere, kom mijn ongelovigheid te hulp", dan kunt u ook zeggen: "Ik geloof" (Marc. 9: 24).

Ziet u op de kracht en de vruchten van het geloof, dan bemerkt u dat deze bestaan in liefde en goede werken. Die liefde richt zich op God en breidt zich uit tot onze naaste. Is er in u geen liefde voor God en de naaste?

Onderzoek uzelf nauwkeurig. Ik weet, dat God het hoogste goed is, dat u begeert en dat u niets anders roept dan: *Och, kon ik Hem ten volle beminnen!* Denk aan het woord van Jezus met betrekking tot die zondares: "Daarom zeg ik u: Haar zonden zijn haar vergeven, die vele waren; want ze heeft veel liefgehad."

Uit het bewijs der liefde mag men dus besluiten tot het geloof en tot de vergeving der zonde door het geloof. Paulus dankt God daarvoor, dat hij van de Kolossensen gehoord had hun "geloof in Christus Jezus" en hun "liefde tot alle heiligen." Geloof en liefde gaan dan ook samen; het zijn als het ware tweelingzusters. U kunt dan ook niet zeggen, dat u de heiligen niet liefhebt, want u acht hen hoog, u zoekt hun gezelschap, hun deugd, hun vertroosting en hun gebeden. Waar er nu liefde in u is tot de heiligen,

dan hebt u ook geloof in Jezus Christus. Het een gaat niet zonder het andere.

Nog een andere tegenwerping

Nog een andere tegenwerping maakt de ziel, waar ze zegt: "Er is in mij geen liefde tot God".

Hierop antwoord ik:

Hoe kunt u zo iets zeggen? Vijf bewijzen zal ik u leveren om het tegendeel u duidelijk te maken:

1. Kunt u in waarheid getuigen, dat in u aanwezig is het tegenovergestelde van liefde tot God, dat u God haat? Daar schrikt u van op! Waarom zegt u dan ook, dat u God niet liefhebt. Uw genegenheden toch zijn niet dood, zelfs niet gevoelloos, maar ze strekken zich óf naar God uit, en u hebt Hem lief; óf ze zijn tegen God gekeerd, en u haat Hem. Indien u kennis met iets of iemand gemaakt hebt, daar kan het niet anders of uw wil strekt zich naar die zaak of die persoon uit, hetzij om daaraan genegenheid te bewijzen, hetzij, zo uw verstand er anders over oordeelt, om die zaak of die persoon te vlieden. Naar de kennis, die u van God hebt, acht u het niet goed God te haten, integendeel, dat veroordeelt gij, als het hoogste kwaad. U haat dus God niet, maar bemint Hem.

2. U wilt God wel, d. w. z. al wat u met betrekking tot God of van God begeren kunt, wilt u ook. Waar nu zulk een genegenheid in u is, zou daar geen liefde zijn? U zou willen, dat God door u ganselijk aangenomen, omhelsd, bemind, gediend en verheerlijkt werd; uw begeerte is, dat God u aannam als Zijn kind, als Zijn erfgenaam en waar u nu zo hartelijk verlangt, dat u Godes zijt en God de uwe is, ... zou daar geen liefde zijn? Zegt u dan niet: "Mijn Liefste is de mijne en ik ben Zijne"?

3. Hem, die u vreest, die u bang zijt te vertoornen, bemint u ook; want u vreest in Gods toorn niet zo zeer uw kwaad en de straf, die u daarvoor ondergaan moet, als wel Gods ongenade en ongenoegen. En zo vreest men niet, dan uit liefde. "Niemand is groter in dit huis dan ik", zegt Jozef tot de huisvrouw van Potifar, "en hij heeft voor mij niets onthouden dan u, daarin dat u zijn huisvrouw zijt; hoe zoude ik dan dit een zo groot kwaad doen, en zondigen tegen God?"

4. Hoe kunt u in uw aanvechtingen zeggen, dat u God niet bemint, al uw klagen gaat juist daarover, dat God u Zijn liefde en gunst niet toont, u verlangt naar die liefde van uw God; en indien u nu zijn liefde en gunst begeert en bemint, bemint u dan God ook niet?

5. Kon u die liefde Gods kopen, gaarne zou u er alles voor geven, wat u bezit. Waar u nu voor God en zijn liefde alles zou willen geven en alles zou willen verliezen, zou u dat kunnen doen zonder liefde tot God? Zou men van zo iemand mogen zeggen, dat hij God niet liefheeft?

Nog weer een andere tegenwerping

Nog weer een andere tegenwerping luidt: "Indien er al enig goed in mij schijnt te zijn of ook werkelijk in mij aanwezig is, zo is dit niets dan geveinsdheid en zodoende behaagt het God toch niet mij die vertroosting te doen bekomen."

Hierop antwoord ik:

Er is geen zekerder en kennelijker bewijs tegen geveinsdheid dan dit, dat men zelf over zijn geveinsdheid klaagt. Hij, die vreest geveinsd te zijn, is het niet. Bang te zijn dat dit of dat voor geveinsdheid zou gehouden worden, geeft juist een afkeer en haat van geveinsdheid te kennen en tevens dat men geen lust en behagen schept in die zonde.

Maar, zult u zeggen, *het kan wel geveinsdheid zijn, terwijl ik dit zelf niet weet, daar ik mij zelf bedrieg, wat toch zo menig mens met betrekking tot zichzelf doet.*

Hierop antwoord ik:

Geveinsdheid is die grote ondeugd, waardoor de mens met voorbedachten rade zijn doen met een schone schijn versiert - en als hij dat doet, dan weet hij dit maar al te wel. Of dat hij zichzelf bedriegt met een gerechtigheid, die niet vol is. Indien dit het geval is, dan geldt voor die mens, hetgeen aan de engel der gemeente te Sardis geschreven werd: "Ik heb uw werken niet vol gevonden voor God." "Want ik zeg u", zegt Jezus in Matth. 5: 20, "tenzij uw gerechtigheid overvloediger zij, dan der Schriftgeleerden en der Farizeeën, dat u in het Koninkrijk der hemelen geenszins zult ingaan."

Juist degene, die zichzelf naarstig onderzoekt, oprecht beproeft, van zijn werken denkt, dat ze geveinsd zijn, daarover bekommerd en bevreesd is, toont dat hij niet geveinsd is. Die geveinsd is, zorgt dat zijn werken door de mensen gezien en geprezen worden; doch hij, die niet om de mens, noch ter wille van diens roem, maar alleen met het oog op God er naar streeft vroom te zijn; en die, al was er ook geen mens op de wereld, die hem kon gadeslaan, toch zou wensen Godzalig te leven, ... is inderdaad niet geveinsd.

De geveinsdheid bestaat in drie dingen.

Ten eerste daarin, dat het hart niet uitgaat tot die dingen, waarvan de schijn vertoond wordt. Daarom zegt Jezus in Matth. 15: 7, 8: "Gij geveinsden, wel heeft Jesaja van u geprofeteerd, zeggende: Dit volk genaakt Mij met hun mond, en eert Mij met de lippen, maar hun hart houdt zich verre van Mij."

Ten tweede daarin, dat men niet, uit haat tegen alles wat kwaad is, er naar streeft de zonde na te laten, maar met voorbedachten rade enige zonden uitzondert en die voedt, terwijl toch het gebod luidt: "Werpt van u weg al uw overtredingen, waarmee u overtreden hebt."

Ten derde daarin, dat men niet naarstig is, om in alle deugd te wandelen; sommige dingen kiest men uit om te doen, terwijl men de andere nalaat. Dit is in strijd met de oprechtheid. Niet dat de mens alle kwaad volkomen laten en alle goed volkomen doen kan; dat streven bereikt hij in dit leven niet; maar wel kan hij vijandig gezind zijn tegenover alle zonden, zonder er ook maar een uit te zonderen, en, zich naarstig begeven tot alle godsdienstigheid. Gelijk menigmaal de ganse lucht verlicht is, hoewel niet zo volkomen als op de middag; gelijk een mens, reeds in alle delen een mens is, al is hij nog niet, volwassen, zo moet er ook een oprechte begeerte zijn in alle geboden Gods oprecht te wandelen.

"Och, dat ze zulk een hart hadden, om Mij te vrezen en alle mijn geboden te allen dage te onderhouden!" zegt de Heere in Deut. 5: 29. De oprechtheid des harten dient hier dus als toetssteen en dan blijkt, dat hij, die geen enkel stuk van zijn hart terughoudt, die geen lust heeft ook maar enige zonde na te volgen, die gaarne leven wil naar al de geboden Gods, niet gerekend mag worden onder de geveinsden. Zijn ganse hart geeft hij Gode, hij streeft er naar al Diens geboden te betrachten, hij bidt, dat het Gode moge behagen in hem te werken "beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen." Zó kan een geveinsde niet spreken; dit alles kan hij niet van harte doen.

Laatste tegenwerping

Als laatste tegenwerping, die de ziel soms in zware aanvechtingen inbrengt, om daardoor het bewijs te leveren, dat die vertroosting haar niet toekomen vanwege haar grote en veelvuldige zonden, noemen wij de volgende. "Ik ben een afvallige, vervallen van God en Gods genade," zegt de ziel.

Mijn antwoord hierop luidt:

Gods Woord leert integendeel, dat Hij niet toelaat, dat zijn kinderen gans van Hem afvallen: wat er ook van hen worde, aangemerkt in zichzelf en aan zichzelf overgelaten, God van Zijn kant behoudt hen, zodat, hoezeer ze ook aangevochten werden, ze nooit geheel van Hem afgetrokken worden. Jezus zelf getuigt, dat niemand zijn schapen uit zijn hand zal rukken. Gods verbond, dat Hij met de gelovigen gesloten heeft, is een eeuwig verbond. Bij monde van Jeremia getuigt Hij: "Ik zal een eeuwig verbond met hen maken, dat Ik van achter hen niet zal afkeren, opdat Ik hun weldoe."

Uit dat verbond vloeit voort en daarop steunt Gods eeuwige liefde. Daarom zegt de Heere in Jesaja 43: 4. "Ik heb u liefgehad," en laat Hij er in vers 5 op volgen: "Vrees niet, want Ik ben met u." De genadegiften en de zalige gaven van Gods Geest in de ziel duren dan ook eeuwiglijk, ze zijn, om met Paulus te spreken, "onberouwelijk." Indien iemand klaagt, dat hij is afgevallen, dan kan het wel zijn, dat hij is vervallen, maar onmogelijk dat hij is afgevallen.

Dat men zijn val kent en daarover klaagt, is juist een bewijs, dat men niet geheel is afgesneden en dat men niet leeft buiten de genade, het gevoel en de hoop. "Gedenk dan, waarvan u uitgevallen zijt", schrijft Johannes aan de engel der gemeente van Eféze.

Op het tweede stuk van haar "eerste bedenking", *waarin de ziel gezegd heeft, dat ze van God verworpen en verlaten is en dat daarom zijn vertroosting haar niet toekomen*; als de ziel met de woorden van Psalm 77 vraagt: "Zal dan de Heere in eeuwigheden verstoten en voortaan niet meer goedgunstig zijn? Houdt Zijn goedertierenheid in eeuwigheid Op? Heeft de toezegging een einde van geslachte tot geslachte? Heeft God vergeten genadig te zijn? Heeft Hij Zijn barmhartigheden door toorn toegesloten?"

Daarop antwoord ik:

Is dit nu toch niet zeer kwalijk, zeer ondankbaar van u gesproken? Waarom liegt u tegen God? Wat antwoordt de Heere, bij monde van Jesaja, op Sions klacht: "De HEERE heeft mij verlaten, en de HEERE heeft mij vergeten?" Immers dit: "Kan ook een vrouw haar zuigeling vergeten, dat ze zich niet ontferme over de zoon haars buiks? Hoewel deze vergaten, zo zal Ik toch niet vergeten. Zie, Ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd." Gelijk wij u reeds aangetoond hebben, bewijst God u veelszins zijn genade, ook te midden van deze aanvechtingen en hoe durft u dan nog zeggen: God verstoot mij? God kan zulks niet doen, daarvoor is borg Zijn goedheid. Nehémia getuigt: "Doch Gij, een God van vergevingen, genadig en barmhartig, lankmoedig en groot van weldadigheid, hebt ze evenwel niet verlaten."

Maar ook is Zijn standvastigheid daarvoor borg. Bij Jesaja toch belooft de Heere zelf: "Want bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de HEERE, uw Ontfermer."

Zegt de ziel dan toch nog: *Ja, de HEERE heeft mij verworpen*, dan vraag ik:

Hoe kan dit, daar Hij noch wil vanwege zijn goedheid noch kan terwille van Zijn trouw en standvastigheid. Hierbij moet u nu wel in 't oog houden, waarvoor ook de Theologen waarschuwen bij hun bespreking van "De volharding der heiligen," dat het fundament, de vastigheid van onze geestelijke staat niet moet gezocht in de mens, alsof die zichzelf zo goed en zo trouw voor afvallen bewaarde; maar in God, in Christus, Die ons aan Zijn hand leidt, ons daardoor ondersteunt en bewaart, zodat wij nooit uit zijn genade en uit de stand der zaligheid afvallen. Al verbonden zich ook al

de machten van de wereld en de hel, ze vermogen niets, zelfs niet tegen de geringste ziel, indien deze in het verbond Gods is opgenomen. Bij Jes. 41: 9 en 10 luidt het: "Gij zijt Mijn knecht; u heb Ik uitverkoren, en heb u niet verworpen. Vrees niet, want Ik ben met u, wees niet verbaasd, want Ik ben uw God; Ik sterk u, ook help Ik u, ook ondersteun Ik u met de rechterhand Mijner gerechtigheid."

Maar - zegt de ziel dan - *voor mijn gevoel is het niet anders dan of ik van God verworpen ben.*

Ik antwoord: Dat kunt u noch iemand anders weten, dat u van God verworpen zijt; dit is niet te weten dan uit onbekeerlijkheid, die voortduurt tot het einde, en uit zonden, die onvergeeflijk zijn. Dit is echter bij u niet het geval, want u hebt berouw over uw zonden en strijdt er tegen. Waarom spreekt u dan zo lichtvaardig?

En ik vraag u: Waaruit spruit dat gevoel, dat u verworpen zijt, voort? Sta nu eens bij deze uw tegenwerping stil, dan zult u juist het tegendeel bemerken; want, indien u een verworping was zou u niet weten, wat het zegt *de genade deelachtig* te zijn, het gemis ervan zou u niet gevoelen, u zou naar genade streven, noch bekommerd zijn over haar gemis. Bovendien, hoe veel bewijzen hebben wij u niet geleverd, dat u de genade bezit! Zou u nu alleen een gevoel hebben van het kwade en niet van het goede? Alleen weten wat u ontbreekt en niet wat u verleend is? Hoe ongemanierd zou dat zijn! Zou u dat nu zelf niet ondankbaar vinden? Daarom, u moet altijd een geopend oog hebben voor hetgeen u bezit, ook al gevoelt u daarvan niets, en u daarin zolang verheugen tot ook het gevoel terugkeert. Met Job moet u dan vragen: "Zie, zo Hij mij doodde, zou ik niet hopen?" met de dichter van Psalm 130 zeggen: "Uit de diepten roep ik tot U, o HEERE."

Ge weet, dat ze God nog aanhangt. En wanneer de aangevochten ziel soms nog met Gideon mocht vragen: "Och mijn heer, zo de HEERE met ons is, waarom is ons dan dit alles wedervaren?" dan wijzen wij haar op hetgeen wij te die opzichte in hoofdstuk I gezegd hebben.

Trouwens, wanneer de ziel zichzelf onderzoekt, dan zal ze in en buiten zich genoeg vinden, waaruit blijkt dat deze bezoeking nodig en dienstig is. Een Heiden heeft dit reeds getuigd. Hoor Aulus Gellius, waar hij, aanhalende uit Epictetus, zegt: "Niet allen, die hier vele zwaarigheden moeten doorstaan, zijn daarom gehaat door de goden; daarvoor bestaan dikwijls verborgen oorzaken, die door weinigen gevonden worden." Hiermee hebben wij de "eerste bedenking" met de daaruit voortvloeiende "tegenwerpingen" weerlegd.

Nu gaan wij over tot de tweede bedenking, die door de aangevochtene is ingebracht.

"Aangenomen" - zo zegt de ziel - "dat het waar is, dat die vertroostingen mij niet geweigerd zijn, wat geven ze mij dan nog, daar ik ze toch niet op mij zelf kan toepassen; ze oefenen op mij geen kracht, uit, leveren geen vruchten voor mij op.

Ons antwoord luidt:

Ten eerste. Laat dit waar zijn en de ziel zich in zulk een toestand van dorheid bevinden, daarom mag zij; nog haar gansen staat niet in twijfel trekken; integendeel, ze moet geduldig zijn. Wat God door Zijn profeet Amos .Israil liet; aanzeggen, geldt ook van haar: "Omdat Ik u dit doen zal, zo schik u, o Israël, om uw God te ontmoeten." Ze moet zich bukken onder de sterke hand Gods en die verdragen, totdat ze met Asaf kan getuigen: "Maar de rechterhand des Allerhoogsten verandert."

Doch om de ziel behulpzaam te zijn in het zoeken naar vertroosting, willen wij haar wijzen op sommige dingen, waarvoor ze zich wachten en op sommige, die ze doen

moet.

De ziel moet zich wachten voor murmering tegen de hand Gods en de bezoeken, die Hij haar zendt. Zij mag niet kwalijk spreken van Hem en de wegen, die Hij met haar houdt, maar met David moet ze zeggen: "Zo ik mijn ziel niet heb gezet en stil gehouden, gelijk een gespeend kind bij zijn moeder! Mijn ziel is als een gespeend kind in mij." "Wee dien", zo roept Jesaja uit, "die met zijn Formeerder twist, gelijk een potscherf met aarden potscherven. Zal ook het leem tot zijn formeerder zeggen: "Wat maakt gij?" (Vergelijk Job 9: 15, 42: 3, Klaagl. 8: 28, 29).

Gregorius zegt: "Hij, die murmureert over de vervolging, beschuldigt gerechtvaardigheid van Hem, die slaat. Hij, die over de roede klaagt, meent zuiverder te zijn dan zijn Schepper, en acht Hem, Wiens oordeel over zijn bezoeken hij berispt, minder dan zichzelf."

Ten tweede. Voorts moet de ziel niet weigeren getroost te worden, gelijk Rachel, die haar kinderen beweende en niet getroost wilde wezen; of als Jakob, die weigerde zich te laten troosten over het verlies van zijn zoon Jozef; gelijk Asaf, wiens ziel weigerde getroost te worden; of als Jeremia, die zeide: "Mijn plaag weigert geheeld te worden." Met Job moet de ziel zeggen: "Leert mij, en ik zal zwijgen. O, hoe krachtig zijn de rechte reden!"

Ten derde mag de ziel niet wantrouwen, noch ongelovig zijn met betrekking tot die dingen, welke uit Gods Woord ter vertroosting kunnen worden aangevoerd, zodat ze met David in zijn haasten zegt: "Alle mensen zijn leugenaars." Hieruit volgt, dat de ziel niet altijd tegenwerpingen en uitvluchten moet zoeken op hetgeen haar getrouwelijk wordt voorgehouden, alsof ze altijd iets daartegen in te brengen had.

En ten slotte moet de ziel zich daarvoor wachten, dat ze haar staat, die nu bewezen is zalig te zijn, niet voortdurend in twijfel trekt, en omver stoot. Dit te doen, zou zijn, zoals de Apostel Paulus bij een andere gelegenheid zegt: "Hetgeen ik afgebroken heb, wederom op te bouw." (Galaten 2: 18). 211

Hiervoor moet de ziel zich wachten; en wat moet zij nu doen? Ze moet zich de vertroosting zeer nauw op het hart binden, het hart daarvoor openleggen, als voor een hemelsen dauw; de ziel moet, om zo te spreken, die dauw opzuigen, totdat het sap der vertroosting haar daaruit toevloet.

En daar de zwaarigheid juist gelegen is in het opmaken van het besluit, m. a. w. in het toe-eigenen, zou moet men zich bijzonder daarop toeleggen en daarin de ziel behulpzaam zijn. Jezus bracht daartoe de discipelin van Magdala, toen Hij met zoveel nadruk haar aansprak en zei: "Maria." Aldus moet men te midden van de aanvechting tot zijn ziel spreken: "Zij, die hongeren en begeerte hebben naar de gerechtigheid, zijn zalig. Ik honger naar de gerechtigheid; derhalve ben ik zalig."

Omdat het nu geheel aankomt op de getrokken conclusie: "derhalve ben ik zalig," en u dit aan de ziel duidelijk moet maken, moet u haar herhaaldelijk en krachtig overtuigen van de waarheid van het eerste lid: "Allen, die hongeren naar de gerechtigheid, zijn zalig", alsmede van het tweede lid: "Ik honger naar gerechtigheid."

Hoe duidelijker u dit de ziel maakt, des te meer zal ook de conclusie: "derhalve ben ik zalig" bij haar vast staan. Met alle kracht en voortdurend moet u deze conclusie aan de ziel voorhouden, zodat ze daar niet over heenglijdt, maar haar moet aannemen.

Als een middel om de ziel te brengen tot het zich toe-eigenen der vertroosting, wijzen wij ook op de stille alleenspraken en aanspraken, die de ziel met zichzelf houdt; deze zijn van groot gewicht. Ook de Bijbelhellen plachten die alleenspraken te houden; zo lezen wij in Ps. 103: 1 van David: "Loof de Heere, mijn ziel, en al wat binnen in mij is"; in Ps. 62: 6 zegt hij: "Doch gij, o mijn ziel, zwijg Gode" Maria

horen wij tot Elizabeth zeggen: "Mijn ziel maakt groot de Heere."

En als de dichter van de 42ste Psalm in aanvechting verkeert, vraagt hij aan zijn ziel: "Wat buigt gij u neder, o mijn ziel en zijt onrustig in mij? Hoop op God, want ik zal Hem nog loven". In Psalm 16 is het weer David, die zijn ziel aldus aanspreekt: "O mijn ziel, gij hebt tot de Heere gezegd: "Gij zijt de Heere." In Pred. 2: 1 is het Salomo, die getuigt: "Ik zeide in mijn hart," en van Jeremia lezen wij, dat hij zeide: "Want gij, mijn ziel, hoort het geluid der bazuin", en in Klaagl. 3: 24 zegt zijn ziel: "De Heere is mijn deel."

Dit is het spreken bij zichzelf, zoals David dit ook noemt in Ps. 143: waar hij zegt: "Ik spreek bij mij zelf van de werken Uwer handen." Het is aan te bevelen het spreken tot zichzelf, zoals wij ergens bij de Ouden lezen: "Hoor redelijke ziel, metgezellin mijns raads, ik wil tot u iets zeggen dat geheim moet blijven en alleen ons beiden aangaat." Voorts moet de ziel zich bezig houden met een ernstige en heilige overdenking van de Heilige Sacramenten, die ze ontvangen heeft. Het overdenken, zowel van de Heiligen Doop als van het heilige Avondmaal, zal de ziel er toe brengen die beloften van genade, daarin vervat, op zich zelve toe te passen. Daarom brengt de apostel dit gedurig de Christenen in herinnering, zo in Gal. 3: 27, Efëze 4: 5, 1 Petrus 3: 21 en in Rom. 6: 3 als hij zegt: "Of weet u niet, dat zovelen als wij in Christus Jezus gedoopt zijn, wij in zijn dood gedoopt gijn?"

Maar - zegt dan de ziel - *ik heb dit alles onwaardig genoten en beleefd en daarom heeft het voor mij zijn vrucht verloren.*

Ik antwoord: Dat die onwaardigheid u bedroeft en angstig maakt, is juist een bewijs, dat de Sacramenten in u hun kracht doen gevoelen; want voor zulken zijn ze bestemd en dienstbaar. Waarbij nog komt, dat ook dit een goed teken is, dat uw hart er naar uitgaat, en dat u er naar streeft ze waardiger te ontvangen.

En eindelijk kan hier nog gepast gewezen worden op de macht der sleutelen, die de Dienaren Gods zijn toevertrouwd. Ze moeten volgens het bevel van God en in de Name Gods aan zulke vermoeide en aangevochten zielen de zonden vergeven; ze mogen en moeten van deze sleutelmacht gebruik maken, om aan die naar troost verlangende zielen een troost te brengen, die voor haar zeker en gewis is; die ze op zichzelf kunnen toepassen. Matth. 16: 19; Joh. 20: 22.

Zij, die "dienaars van Christus en uitdelers der verborgenheden Gods" zijn, moeten dus, op bevel van hun Heer en Zaligmaker en volgens hun lastbrief" aan die gebonden zielen, met klem van redenen en op vaste gronden, verkondigen: de ontbinding en de zaligheid. Het kan niet anders, of dit zal grote invloed op de ziel uitoefenen en tot bevestiging dienen, van de vertroosting, die door ons genoemd zijn.

HOOFDSTUK III.

Over de middelen, die aangewend moeten worden ter verlossing uit de geestelijke aanvechtingen en verlatingen.

Welke dingen hier gemeen moeten worden, voornamelijk deze drie: Verschrikkelijke gedachten en ingevingen van de duivel; het nalaten van zijn beroep; het verlaten van de gewone godsdienst.

Welke dingen aan de goede middelen voorafgaan, en door de ziel dienen gedaan te worden.

De hulpmiddelen zelve, n.l. Vergenoeging, lijdzaamheid, geloof, hoop; wachten, zoeken; bidden, opwekking om Christus aan te grijpen, 't gezelschap der vromen en vooral van een Godvruchtig predikant.

De tegenwerpingen beantwoord.

Wij handelden over de vertroosting, waarmee de ziel zich in en onder deze aanvechtingen kan verkwikken; wij gaan thans over tot het bespreken van de middelen, die de ziel aan te wenden heeft tegen de aanvechtingen en waardoor ze tot een zalige verlossing komen kan. "Is er geen balsem in Gilead? Is er geen heelmeeester aldaar?"

Over de middelen, die aangewend moeten worden ter verlossing uit de geestelijke aanvechtingen en verlatingen.

Welke zijn de middelen en waar zijn ze te bekomen, vraagt de ziel, of met Thomas zegt zij: "Hoe kunnen wij de weg weten?"

Wij gaan met stilzwijgen voorbij de lichamelijke middelen, welke dienen tot zuivering van het gestel en versterking van de natuur, in zoverre die vaak door ziekten of andere omstandigheden gekrenkt of verzwakt wordt. Wij willen thans tot de geestelijken mens alleen van geestelijke middelen spreken, gedachtig aan Paulus woord: "Geestelijke dingen met geestelijke tezamen voegende". (1 Cor. 2: 13). Deze geestelijke hulpmiddelen nu zijn, gelijk wij ook van de vertroosting hebben opgemerkt, óf algemene, die tegen allerlei zwaarigheden kunnen aangewend worden. óf bijzondere, die alleen door de aangevochten zielen gebruikt worden.

Wij zullen ze allen nagaan en spreken:

Ten eerste, over die dingen, waarvoor de ziel zich moet wachten;

Ten tweede, over die dingen, welke aan de goede middelen voorafgaan en aangewend moeten worden;

Ten derde, over de goede middelen zelve.

I. Wat het eerste betreft: de middelen waarvoor de ziel zich wachten moet.

Deze zijn Of dezulke, die kwaad en verkeerd zijn Of dezulke, die de goede middelen tegenhouden. Daar de ziel aan allerlei aanzoekingen is blootgesteld, komen dikwijls allerlei verschrikkelijke en boze dingen in haar op, die ze dan als redmiddel aangrijpt. Toen de Heere van Saul geweken was, ging hij naar "een vrouw te Endor, die een waarzeggende geest had." Zo ook komt het wel voor, dat de ziel in die toestand van religie verandert en zich bij een anderen, een vreemde godsdienst voegt; soms komt het zelfs in de ziel op, zich, evenals Judas, van het leven te beroven, teneinde zodoende voor goed uit die toestand verlost te worden.

Zo verhalen de Jezuïeten, dat **Ignatius**, een stichter van hun orde, weigerde iets te drinken of te eten vóór hij de rust herkrege had, die van zijn ziel geweken was; te

dien einde bracht hij zeven dagen door, waarin hij niets nuttigde.

Dit alles is echter zeer verkeerd en moet beslist afgekeurd en tegengegaan worden. Zulke middelen wekken afgrijzing op. "Is het" zo vraagt Elia aan de boden van de Koning van Samaria "is het, omdat er geen God in Israel is, dat gijlieden zendt om KiidZehub, de god van Ekron, te vragen?" En bij monde van Jesaja zegt de HEERE: "Ik, Ik ben de HEERE, en er is geen Heiland behalve Mij"; in Psalm 81 luidt het: "Israël, of gij naar Mij hoordet! Er zal onder u geen uitlands god wezen en gij zult u voor geen vreemden god nederbuigen"; de kerk getuigt: "Onzes Verlossers Naam is HEERE der heirscharen, de Heilige Israëls."

Baudartius verhaalt van Doctor Nicolaas **von Creutzenach**, een vroom man, dat hij op zijn sterfbed hevig bestreden werd over zijn zonden. Na allerwege hulp gezocht te hebben, droeg hij God als zijn goede werken voor zijn ijverig te mis gaan, zijn aalmoezen, zijn kastijding des vleses, het klooster, dat hij voor bekeerde zondaressen gebouwd had, enz. Maar bij geen van allen vond hij troost, zodat hij vaak in grote angst uitriep: "Wil ook dit niet helpen?"

Eindelijk sprak hij, onder hevig zuchten en geweent: "Is er dan niets dat mij tegen de zonde, de dood en de vrees der hel kan helpen? Helpt Gij mij, ontferm U mijner, o God mijn HEEE, om Jezus Christus' wil, die voor mij gekruisigd is."

Spoedig daarop ontving hij troost en overvloedige verkwikking en ontsliep gerust in den Heere.

Voor al moet de ziel zich zoveel mogelijk voor drie dingen wachten.

In de eerste plaats voor ijdele, zware, moeilijke, verschrikkelijke en **Godslasterlijke gedachten**, waardoor de ziel zeer gekweld en bestreden wordt. Job klaagt: "Gij ontzet mij met dromen en door gezichten verschrikt Gij mij;" en David: "Een vuur ontbrandde in mijn overdenking"; en Asaf: "Dacht ik aan God, zo maakte ik misbaar; peinsde ik, zo werd mijn ziel overstelpt." Zorg er voor, dat uw gedachten geen meester worden over uw ziel, haar niet beheersen, in bezit nemen, plagen en met haar doen wat ze willen; maar zie toe, dat u te allen tijde uw hart en uw gedachten in toorn houdt, gelijk Christus dit uitdrukt: "Bezit uw zielen in uw lijdzaamheid."

Evenals men de paarden door toorn en gebit in bedwang houdt, zodat ze niet kunnen hollen noch ons, kunnen brengen waar zij, en niet wij, willen, zo ook moet de ziel tegen de onstuimige driften en tochten der gedachten en geneigdheden gebreedeld worden door de teugel van de geest en van alle deugden. De profeet Jeremia spreekt hiervan als hij zegt: "Was uw hart van boosheid, o Jeruzalem, opdat gij behouden wordt. Hoe lang zult gij de gedachten uwer ijdelheid in het binnenste van u laten vernachten?" En de wijze Spreukendichter schreef: "Behoed uw hart boven al wat te bewaren is." Voor al het hart moet men bewaren, daar dit het meest van alles openligt, om door een ieder bestreden te worden: het gaat ermee als met Abrahams offerande, welke hij niet dan door gestadige moeite tegen het gevogelte vrijwaren kon.

"Meer dan tegen iemand anders, moet men op zijn hoede zijn tegen de duivel", zegt Hieronymus; en Augustinus bekent, dat de duivel menigmaal vuile en boze gedachten in de ziel brengt, alleen om haar in verwarring te brengen.

Een Godzalig man heeft eens gezegd "Ik word zeer geplaagd, Heere mijn God; ik lijd zwaar, doordien vele en schadelijke gedachten mijn hart verstrooien en mijn ziel van U aftrekken. Heere, het is een inwendige strijd en daarom zo hevig en gevaarlijk, omdat hij zo naar is."

Efraïm de Syriër zegt: "Dikwijls kwelen u vuile gedachten, daarover bent u bedroefd en u bidt God, dat Hij u uit zulk een strijd wil verlossen. Nochtans, mijn broeder, is dit vaak zeer nuttig voor u en menigmaal overkomt het u, opdat ge u niet

zou verheffen, maar nederig zou blijven."

Vooraf komen in deze toestand menigmaal lasterlijke gedachten van God de HÉERE in de ziel op; verschrikkelijke gedachten over het geloof en gruwelijke van God. Die gedachten keren zich ook wel tegen de ziel zelve om zich zelve te kort te doen, d. i. van kant te maken. Lees hierover Douname en Bolton. Hier moet altijd nauwkeurig onderscheid gemaakt worden tussen hetgeen de duivel ingeeft en hetgeen het hart daartegen inbrengt. Men moet het de mens niet dadelijk tot zonden Teken als zulke verschrikkelijke gedachten in hem opkomen. Paulus zegt daarvan in Rom. 7: 20 "Indien ik datgene doe, dat ik niet wil, zo doe ik datzelve niet meer, maar de zonde, die in mij woont."

Evenals bij een maagd, die tegen haar wil verkracht wordt; en gelijk bij Jeremia, die ondanks zichzelf naar Egypte werd gevoerd, zo is het ook bij deze geestelijk aangevochten ziel niet de zonde van hem, die ze lijdt, maar van hem, die ze doet. De ziel, die zich tegen deze gedachten verzet, daarvan verschrikt en daarover klaagt, die ziel lijdt geweld, en heeft van zich zelve zulke gedachten niet, bij wie ze niet uit zichzelf opkomen; die ziel mogen ze niet tot zonde gerekend worden; die gedachten zijn integendeel voor haar een kruis, een kwelling.

Deze onderscheiding wordt door de reeds genoemde en andere Theologen sterk gehandhaafd. Hier moet dus, gelijk ook Gregorius terecht opmerkt, zeer voorzichtig gehandeld worden. Men moet zich dan ook niet lang met zulke gedachten bezighouden, ze niet onderzoeken, noch in de brede er over redeneren, evenmin ze weerleggen, maar zodra men ze gewaar wordt, moet men ze dadelijk van zich zetten met een: "Ga weg van mij Satan" en niets meer zeggen dan dit ene: "Er staat geschreven."

Johannes Climacus heeft gezegd: "Hij, die zich door de lastergeest ontsteld vindt en daarvan verlost wil zijn, kan er zeker van zijn, dat de oorzaak van die gedachten niet gelegen is in zijn ziel, maar in de onreinen geest, die eens tot Christus zeide: "Dit alles zal ik U geven, indien Gij neervallende mij aanbidt."

Derhalve moeten wij hem verwerpen en niet opletten, hetgeen hij zegt, maar stoutweg zeggen: "Ga weg van mij Satan." Zodra die gedachten dus opkomen, moeten ze geweerd worden; u moet, om met Hieronymus te spreken, uw gedachten niet laten groeien.

Bolton verhaalt, dat iemand, die in die toestand verkeerde, de duivel antwoordde: "Gij snoodste vijand van de eer mijns Gods en de rust mijner ziel, u verontrust u en mij tevergeefs. Ik belijd van mijn Schepper, Verlosser en Heiligmaker, dat Hij een onbegrijpelijke, heerlijke, wijze en genadige God is; van de Hemel, dat hij van heiligheid en gelukzaligheid gans vol is; van de schepselen, dat ze allen goed uit Gods hand zijn voortgekomen en bewijzen zijn van Gods almacht, wijsheid en goedheid; van de Heilige Schrift, dat ze zeer heilig en waarachtig is en een rijke schat van hemelse wijsheid en aller-zoetste kennis bevat.

Maar ik belijd ook, dat gij zijt de vervloekte; u alleen zijt de auteur van alle zonden, van alle schade en van alle ongelegenheid, die u en de uwen alleen toekomen. Vermeng dus niet uw boosheid met mijn nederige, lieve en eerbiedige gedachten van mijn Vader, Zaligmaker en vertrooster."

Verder moet men - gelijk Casarius opmerkt - zich met goede gedachten bezighouden, teneinde daardoor te beter en standvastiger de boze gedachten te kunnen verdrijven. Van de heilige *Catharina van Siena* verhalen de Roomsers, dat zij, toen ze van de duivel verzocht werd, voornamelijk daarin dat ze niet zou kunnen volharden, die antwoordde: "Ik steun niet op mijn kracht, maar op die van mijn Heere Jezus Christus."

Meer zeide ze tot hem niet; en haar vrienden vermaande ze dikwijls, dat zij, wanneer

ze door de duivel verzocht werden, niet met hem moesten redeneren; "want" - zo zeide ze – "hij is slim en door langdurige oefening zo in het bedriegen ervaren, dat hij zich de overwinning al toeschrijft, als hem maar toegestaan wordt met de mens te spreken. Gelijk een eerbare vrouw vliedt voor een overspeler, zo ook moet een kuise ziel zich van de duivel afkeren en zich wenden tot Christus haar Bruidegom."

In de tweede plaats moet men zich daarvoor wachten gedurende de tijd der aanvechting, ***dat men nooit nalaat de uitoefening van het beroep***, waarin God ons geplaatst heeft. De satan is er steeds opuit ons te verleiden tot nalatigheid in het uitoefenen van ons beroep, want als wij onze tijd in ledigheid doorbrengen, zijn wij gemakkelijker door hem te bereiken en ligt ons hart het meest voor hem open. Daarom moeten wij te allen tijd ons beroep niet allo naarstigheid waarnemen, gelijk wij dat gewoon zijn en gelijk het ook behoort. Hieronymus gaf deze les: "Doe altijd eeltig werk, opdat de duivel u steeds bezig vinde." Het is niet te begrijpen, welk groot voordeel men aan de duivel verschaft als men zijn tijd in ledigheid doorbrengt. Evenals het voor het lichamelijk leven nodig is, dat de mens zich met enige arbeid bezig houdt, zo ook moet men er zich voor wachten, dat de ziel ledig gevonden wordt.

In de derde plaats moet men er ***zich voor wachten zijn gewone godsdienst na te laten***. Met alle macht, die in hem is, streeft de Satan er naar ons zover te krijgen, dat wij een afkeer hebben van het goede en van het ijverig betrachten van onze godsdienst, ja, zover ziet hij ons te voeren, dat wij met Asaf zeggen: "tevergeefs heb ik mijn hart gezuiverd." De godsdienst mag ter wille van niets worden nagelaten; zijn onderhouding moet vast staan en veer alle andere dingen gaan, daar ze te allen tijde en voor een ieder zeer nodig is; nooit mag men de godsdienst de rug toekeren. Evenmin als Boaz wilde, dat Ruth van zijn akker zou heengaan en daarom tot haar sprak: "Ga niet, om in een ander veld op te lezen; ook zult u van hier niet weggaan, maar hier zult gij u houden," evenmin mag de ziel zich ergens anders ophouden dan op de akker Gods, teneinde aldaar vertroosting te verzamelen. Zo ook getuigt Job waar hij zegt (27: 6): "Aan mijn gerechtigheid zal ik vasthouden, en zal ze niet laten varen; mijn hart zal die niet versmaden van mijn dagen." David verklaart in Ps. 18: 22: "Ik heb des HEEREN wegen gehouden en ben van mijn God niet goddeloos afgegaan;" terwijl de dichter van Psalm 45 in vers 18 aldus spreekt: "Dit alles is ons overkomen, nochtans hebben wij U niet vergeten, noch valselijk gehandeld tegen Uw verbond."

Afgedacht van de algemene noodzakelijkheid van de godsdienst, komt er in de toestand, waarin de ziel thans verkeerd, nog bij, dat de mens nu meer dan ooit behoefte aan de godsdienst heeft, teneinde daardoor weer te komen tot de vorige vreugde, welke God door een ijverig betrachten van de godsdienst weer schenken wil. Dit belooft Hij, waar Hij zegt: "Die zal Ik ook brengen tot Mijn heiligen berg, Ik zal ze verheugen in Mijn bedehuis"; dus: niet buiten, maar in Mijn bedehuis, niet zonder, maar onder de godsdienst. "Indien u uw voet van de Sabbat afkeert, van te doen uw lust op Mijn heiligen dag, en indien u de Sabbat noemt een verlustiging, opdat de HEERE geheiligd worde, die te eren is; en indien u die eert, dat gij uw wegen niet doet en uw eigen lust niet vindt noch een woord daarvan spreekt, dan zult gij u verlustigen in de HEERE."

De ziel moet doen gelijk de bruid in het Hooglied: Hem overal zoeken. En aan de wachters vragen: "Hebt gij Die gezien, die mijn ziel liefheeft?" En die godsdienst, die de mens betracht te midden van geestelijke verlating en dorheid, is dieper ingeworteld en meer geoefend dan die, welke gepleegd wordt onder het liefelijke gevoel van Gods genade; want dit is een bewijs dat de mens het vergebracht heeft in de verloochening

van zichzelf en in de zuivere liefde tot God en de godsdienst, een bewijs, dat het hem om God en niet om zichzelf te doen is.

Men kan hierover lezen **Blosius**, die onder meer, ook dit zegt: "Het goede, dat de mens gedurende deze aanvechtingen verricht, al verkwikt het ook hem zelf niet, is, wanneer hij doet wat hij kan, Gode toch zeer aangenaam. Laat hem dan tot God zeggen: "Heere, al moest ik, indien het Uw welbehagen was, al de dagen mijns levens, tot de dag van het laatste oordeel toe, zonder enige vertroosting zijn, zo zou ik toch, door Uw genade en gedrongen van loutere liefde tot U, bereid zijn dit alles te dragen". "Daarom dwalen zij zeer" - zo gaat Blosius voort - "die menen, dat hun werken en hun beoefenen van de godsdienst dan alleen aan God behagen, wanneer ze op gevoelige wijze Gods gemeenschap smaken en door Hem verblijd worden. De ware volmaaktheid bestaat niet in het gevoelen van de innige en liefelijke nabijheid Gods, noch in het genieten van zijn vertroosting; maar daarin, dat iemand het zijne, ja, alles verlaat uit liefde tot God, zichzelf verzaakt en doodt, zijn wil ganselijk onderwerpt aan die van God, en stil en gerust blijft onder alles wat hem overkomt, God aanhangt, één geest met Hem geworden zijnde."

Vraag.

Tegen dit derde middel, het zich wachten voor het nalaten van de godsdienst, wordt weleens deze bedenking ingebracht: "Waarom zal ik nog godsdienstige verrichtingen plegen?"

Als ik in de Bijbel lees, naar de verkondiging des Woords luister of mij in het gebed tot God begeef, overvallen mij zulke vreemde en zulke verschrikkelijke gedachten, dat het mij toeschijnt, dat ik meer zondig door dit te doen dan door het na te laten, dat ik eer mijn kwaad vererger dan verbeter."

Mijn antwoord hierop luidt: Wat die verkeerde gedachten betreft, daarover hebben wij reeds gesproken en er u op gewezen, hoe u daarover klagen moogt als over een zwarigheid, die u lijden moet, terwijl u ondertussen toch vrij blijft van zonde. En wat het uitoefenen van uw godsdienstige verrichtingen aangaat, u moet de duivel niet zo ter wille zijn, dat ge u door hem daarvan zou laten terughouden. Want dit is juist zijn streven: u zó zeer af te trekken, dat u hem gehoor geeft en uw godsdienst, zo niet geheel dan toch ten dele, laat varen of daarin verflauwt en nalatig wordt. Nee, ga altijd daarmee voort, "alleenlijk wees sterk en heb goeden moed"; houd de duivel steeds van u af en gebruik voortdurend tegen hem het wapen, dat ook Jezus telkens in de hand nam, als Hij tot hem zei: "Er staat geschreven." Indien u dit niet eens maar steeds doet en daarin volhardt, dan zal u ten laatste overkomen, wat ook Jezus wedervoer; want, zo lezen wij in Matth. 4: 11, "Toen liet de duivel van Hem af, en zie, de engelen zijn toegekomen en dienden Hem."

Dit hadden wij te zeggen met betrekking tot de dingen, die in die toestand door de ziel zorgvuldig moeten, gemeden en nagelaten worden.

II. Thans zullen wij nagaan die dingen, *welke aan de goede middelen voorafgaan en door de mens aangewend moeten worden.*

Als zodanige noemen wij:

Ten eerste een naarstig onderzoek van zichzelf en van zijn zonden. Dit doende, zal de mens inzien, dat deze plagen hem billijk overkomen. De profeet Zefanja dringt op dit onderzoek aan, waar hij zegt: "Doorzoek uzelf nauw, ja, doorzoek nauw", ook Jeremia 2: 23: "Ken, wat gij gedaan hebt", en op een andere plaats is het (8: 6): "Wat heb ik gedaan?"

Toen er in Davids dagen drie jaren een honger was, zocht hij het aangezicht des

Heeren, teneinde te weten waarom dit was. "En de Heere zeide: "Het is om Sauls en om des bloedhuizes wil, omdat hij de Gibeonieten gedood heeft." In Jer. 31: 18 beklagt zich Efraïm, zeggende: "Gij hebt mij getuchtigd en ik ben getuchtigd geworden," terwijl hij in het volgende vers verklaart: "Zekerlijk, nadat ik mijzelf ben bekend gemaakt, heb ik op de heup geklopt." Daarom zegt David "Ik heb mijn wegen bedacht," en vraagt Job " Doe mij weten, waarover u met mij twist."

Ten tweede moeten tot die middelen gerekend worden: een vernieuwde, rondborstige, vrome, oprechte belijdenis van zijn zonden. David geeft in de 32sten en 51sten Psalm de reden op, waarom het hem in de aanvechting zo bang was. "Toen ik zweeg" - zo getuigt hij in Ps. 32 " werden mijn beenderen verouderd, in mijn brullen de gansen dag. Want uw hand was dag en nacht zwaar op mij; mijn sap werd veranderd in zomerdroogten. Sela! Mijn zonde maakte ik U bekend en mijn ongerechtigheid bedekte ik niet. Ik zeide: Ik zal belijdenis van mijn overtreding doen voor de Heere; en Gij vergaaf de ongerechtigheid mijner zonde."

Baudartius verhaalt van een rijk, der kerk vijandig gezinde man, die, toen hij ziek en aangevochten werd, de predikant tot zich riep, opdat deze hem zou vertroosten. De predikant drong er bij den zieke op aan, dat hij zijn zonden belijden zou, maar kon hem hiertoe niet bewegen. Bij een ander bezoek, terwijl hij nog steeds niet tot belijdenis van zonden gekomen was, verzocht hij de predikant enige troostrijke redenen uit de Psalmen te willen voorlezen. Deze voldeed aan dit verzoek en sloeg, als door een wonderlijke besturing Gods geleid, het Boek der Psalmen juist bij de 32ste open. Nadat de predikant deze Psalm gelezen had, gaf hij zijn verwondering en tevens zijn vreugde te kennen, dat God dit zo bestuurd had en ging voort uit het gelezen enige vertroosting voor de aangevochtene te putten.

Deze riep daarop uit: "O, ik gevoel wel, dat de hand des Heeren zwaar op mij is; ik gevoel, dat mijn beenderen versmachten en dat mijn kracht verdort en verteert, omdat ik mijn misdaad verzwijgen en voor God en mensen bedekken wilde. Derhalve beken ik voor God, voor Zijn heilige engelen en voor u, die een dienaar Gods zijt, dat ik gruwelijk gezondigd heb. Ik stem er in toe, ja, ik bid u, om Gods wille, dat niet alleen gij, maar ook alle andere predikanten openlijk in de Kerken, van de kansel iedereen verkondigen, dat ik mijn zonden bekend heb en ze beklag. Hoe goed is het mij nu, vergeleken bij mijn toestand van vroeger; ik dank God, dat het zover met mij gekomen is; nu heb ik rust en vrede in mijn consciëntie." Enigen tijd daarna stierf hij rustig. Het is zoo: "Indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, dat Hij ons de zonden vergeve en ons reinige van alle ongerechtigheid." (1 Joh. 1: 9.)

Een derde middel is een krachtdadig en vast voornemen om van nu voortaan stipt en Godzalig te leven. David zegt in Ps. 51: "Zo zal ik de overtreders uw wegen leren," en in Ps. 22: "Ik zal Uw naam mijn broederen vertellen; in het midden der gemeente zal ik 13 prijzen." En Jozua verklaart "Aangaande mij en mijn huis, wij zullen de HEERE dienen."

Ten vierde moeten wij staan, naar grondige kennis van en onderwijzing in de godsdienst; naar grondige kennis van de zaligheid en van de genade Gods; in het bijzonder moet er grondige kennis van de consciëntie gevallen zijn; ook moeten wij de aard en de natuur der geestelijke werkingen kennen, en op eigene en anderer ervaring en opmerkingen goed acht geven. Hierdoor zal, zoals Paulus aan de heiligen te Filippi schrijft, "Uw liefde nog meer en meer overvloedig worde in erkentenis en alle gevoelen."

Van Professor **Junius** wordt verhaald, dat hij in Limburg met een vrouw in kennis kwam, die reeds dertien jaren in zware wanhoop leefde en menigmaal uitriep, dat zij en haar negen kinderen eeuwig verdoemd waren. Nadat de Priesters met hun bezweringen niet hadden kunnen helpen, en de bureu de oorzaak van haar toestand daaraan hadden toegeschreven, dat ze gedwongen door haar zwaar huishouden, de mis zo menigmaal had verzuimd, werd ze tot Junius gebracht. Deze onderwees haar inzake de mis; wees er haar op, dat ze door het nalaten van de mis niet gezondigd had, en voorts zeide hij haar, hoe ze voortaan leven moest. En tot verwondering van allen, werd ze hierdoor geheel gerust gesteld; daaruit blijkt dus, wat grondige onderwijzing in de godsdienst vermag, en hoe noodzakelijk deze is. Bij onderzoek zullen wij steeds tot de ontdekking komen, dat veel zwarigheden des geestes de mens overkomen, door grove onwetendheid en onervarenheid inzake de godsdienst; dikwijls verstaat de mens nog zee weinig van de eerste artikelen des geloofs, dat hij daarin eerst nog uitvoeriger en beter moet onderwezen worden.

III. In de derde plaats zouden wij spreken *over de goede middelen zelve, die door ons in de toestand van aanvechting en geestelijke verlating kunnen gebruikt worden.*

Als zodanige noemen wij:

Ten eerste: **tevredenheid**. Men moet leren tevreden te zijn met die genadegiften en die geestelijke, zalige weldaden, die God de Heere reeds aan onze ziel bewezen heeft, niettegenstaande onze voortdurende onwaardigheid. Ook met betrekking tot het geestelijke, moeten wij leren met Paulus (Philip. 4: 12, 13) te zeggen: "Ik heb geleerd vergenoegd te zijn in hetgeen ik ben. En ik weet vernederd te worden, ik weet ook overvloed te hebben; alleszins en in alles ben ik onderwezen, beide verzadigd te zijn en honger te lijden, beide overvloed te hebben en gebrek te lijden."

Ten tweede: **lijdzaamheid**. Met lijdzaamheid moet men de hand Gods dragen, getuigende met Micha: "Ik zal des HEEREN gramschap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigd," of met Jeremia: Hij zitte eenzaam en zwijge stille, omdat Hij het hem opgelegd heeft." Zie voorts Jac. 1: 3, Rom. 5: 3, 1 Petrus 1:6.

"Maar", zult u vragen, "nu eens wordt eenzaamheid geprezen en de mens aangeraden, dan weer wordt het verboden; wat moet men hiervan nu zeggen, wat moet men volgen?"

Ik antwoord hierop:

Wanneer het gemoed sterk genoeg, onbestreden en versterkt is door de genade Gods en de kracht Zijns Geestes, dan mag de mens zich wel in de eenzaamheid begeven, ja, dan is dit zelfs aan te raden, opdat hij zijn godsdienstige werkzaamheid ongehinderd en des te vruchtbaarder moge volbrengen. "Onze Heere Jezus zelf zocht dikwerf de eenzaamheid op, om vrijer te kunnen bidden en meer afgezonderd van de wereld te zijn; en aan Zijn discipelen toonde Hij op een eenzame plaats Zijn heerlijkheid," zegt **Tertullianus**.

In Gen. 24: 63 lezen wij van Izak, dat hij "was uitgegaan in het veld om te bidden, tegen het nalen van de avond." Tegen de avond, ten tijde dus dat het eenzaam werd, ging hij naar een eenzame plaats om te bidden.

Augustinus zegt hiervan: "Bij Hem, alleen, in alle stilheid, en wanneer niemand aanwezig is, dan God en hij." De Moorman leest in de profetie van Jesaja en wordt door Filippus onderwezen, nadat een engel des. Heeren hem nauwkeurig de plaats aangewezen had, waar hij de Moorman vinden kon, t. w. "op de weg, die van Jeruzalem afdaalt naar Gaza, welke woest is." Filippus vond hem dus op een zeer

eenzame plaats.

"Och", zegt **Bernardus**, "dat er geen mens bij mij ware, opdat ik des te vrijer met Hem in de geest (of inwendig) spreken mocht! Hij zoekt afgezonderde en eenzame plaatsen; daarom wil ik de aanspraak der mensen vlieden, opdat God in het binnenste van mijn hart kan wonen." Wanneer de mens in die toestand verkeert, dan wordt de eenzaamheid aangeraden, ja, zelfs geprezen.

Hieronymus, zegt: "Houdt u veel op in de meest verborgene plaatsen van uw kamer en laat de Bruidegom daar inwendig met u spreken. U bidt, u spreekt tot de Bruidegom, hij spreekt tot u."

Dit zeggen ook Basilius de Grote, Ambrosius, Chrysostomus, e. a.

Maar voor een aangevochten ziel die niet vast staat, die niet versterkt is door Gods genade en openligt voor de verzoeking van de Satan, voor haar is de eenzaamheid ongeraden, overmits Satan van zulk een gelegenheid gewoonlijk partij trekt; zo zocht hij ook Christus in de eenzaamheid der woestijn op, teneinde Hem daar te verzoeken. Lettende op de droefheid en de zwaarigheid van de aangevochten ziel, dan is het te begrijpen, dat ze de eenzaamheid zoekt, want daar kan ze haar benauwdheid vrijer voor God uitstorten.

Gregorius zegt: "Hoe eenzamer, hoe vrijer." En Jeremia klaagt: "Och, dat ik in de woestijn een herberg der wandelaars had zo zou mijn ziel in verborgen plaatsen wenen. Vanwege Uw hand heb ik alleen gezeten."

En David slaakt de verzuchting: "Och, dat mij iemand vleugelen als ener duive gave! Ik zou heenvliegen, waar ik blijven mocht! Zie ik zou ver wegzwerfen; ik zou vernachten in de woestijn."

Maar letten wij op de aanvallen van de Satan, op de aanvechtingen zelve, dan is het niet geraden zich in de eenzaamheid terug te trekken, daar wij bang zijn, dat de ziel te zwak zal zijn, om zo geheel alleen de duivel weerstand te bieden.

Men moet dus, zo zeiden wij, zijn ziel in lijdzaamheid bezitten; "Want gij hebt lijdzaamheid van node, opdat gij, de wille Gods gedaan hebbende, de belofte moogt wegdragen."

Als de ziel door deze aanvechtingen lijdzaamheid geleerd heeft, zo heeft ze er voldoende uit geleerd, gelijk ook Paulus zegt, dat de verdrukking lijdzaamheid werkt. "Ja," zegt Tertullianus, "al verging ook de ganse wereld, indien ik er maar lijdzaamheid bij win."

Ten derde: **geloof**. Door het geloof moet men het hart opbeuren; "de rechtvaardige zal uit het geloof leven" zegt Habakuk (2: 4), en Paulus bevestigt dit in Hebr. 10: 38. En in Gal. 2: 20 getuigt hij van zijn geloof: "Hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof van de Zone Gods, Die mij lief gehad heeft en Zichzelf voor mij overgegeven heeft"

Luther tekent hierbij aan: "Leg allen nadruk en alle kracht op de woorden "voor mij" en gewen u, dat u die woorden voor mij" met een vast geloof aanneemt, op uzelf toepast, en niet twijfelt of ook u behoort tot degenen, die zeggen kunnen: "voor mij." In Ps. 31: 15 zegt David: "Maar ik vertrouw op U, o HEERE; ik zeg: "Gij zijt mijn God." Dit is het geloof "met hetwelk u alle de vurige pijlen des bozen zult kunnen uitblussen"; dit is het geloof, dat de wereld overwint"; en dat de vrome martelares, de weduwe **Waldrue Carlier**, toen men haar in 1555 de tijding bracht, dat zij, volgens het gebod van Keizer Karel, levend begraven zou worden, zeggen deed: "Is dat nu alles, wat u mij wilt doen? Welaan dan. De Heere God schenkt zelf voor een ieder de beker, die hij drinken moet, naardat Hij weet dat de kracht is, en dus zal Hij mij ook geduld geven."

Michiel van Doornick zeide in 1547, toen hij naar de brandstapel ging: "Daarover behoeft ik mij niet lang te bedenken. Hij, die mij de eer heeft aangedaan, dat ik om Zijns Naams wille met geduld mag lijden, zal mij ook de genade verlenen, dat ik met geduld de pijnen des vuurs verdraag."

Dr. Luther zei, wanneer de duivel hem zijn zonden voorhield: "Ook die kunnen mij vergeven worden, als ik maar geloof."

Ten vierde: **hoop**. De ziel moet vast op de Heere hopen. De dichter van Ps. 42 vraagt: "Wat buigt gij u neder, o mijn ziel, en wat zijt u onrustig in mij? Hoop op God, want ik zal Hem loven. Hij is de menigvuldige verlossing mijns aangezichts en mijn God."

Ook Paulus wijst er op, dat de hoop niet beschaamt. En een voorbeeld zien wij in de stam van Juda, want, "de kinderen van Juda werden machtig". dewijl ze op de HEERE hunner vaderen God gesteund hadden."

Job verklaart: "Ziet, zo Hij mij doodde, zou ik niet hopen?" En David zegt in Ps. 71: 14. "Doch ik zal gedurig hopen en zal al Uw lof nog groter maken." Zie voorts Ps. 120: 7, 8; 40: 2; 27: 14; 11: 15.

Ten vijfde: **wachten**. De ziel moet op de Heere en Zijn komst wachten. "Ik stond", zegt Habakuk, "op mijn wacht en ik hield wacht om te zien wat Hij in mij spreken zou. Zo Hij vertoeft, verbeid Hem, want Hij zal gewisselijk komen, Hij zal niet achterblijven." Daarom zegt Jesaja: "Wie gelooft, die zal niet haasten"; en de gezaligden worden hierom beschreven als die. genen, die op God wachten, evenals de grote menigte van zieken uit Joh 5: 3 te Bethesda wachtte op de roering des waters. "Maar die de HEERE verwachten" zullen de kracht vernieuwen; ze zullen opvaren met vleugelen gelijk de arenden." "Daarom zal ik de HEERE verbeiden, Die Zijn aangezicht verbergt voor het huis Jakobs, en ik zal Hem verwachten", zegt Jesaja. En Micha noemt het een uitzien naar de HEERE. "Maar ik zal uitzien naar de HEERE, ik zal wachten op de God mijns heils, mijn God zal mij horen."

De starogende ziel wacht op God en zijn genadige komst, gelijk de kreupele uit Hand. 3 sterk de ogen op de apostelen hield, "verwachtende dat hij iets van hen zou ontvangen," of gelijk Christus zijn apostelen gebod, "dat ze van Jeruzalem niet scheiden zouden, maar verwachten zouden de belofte des Vaders."

Ten zesde: **zoeken**. De ziel moet God en Christus zoeken. Met de Kerk moet ze zeggen: "Ik zocht Hem, Dien mijn ziel liefheeft." Ze speurt Hem na in al Zijn wegen, door allerlei beproeft zij, of ze Hem ook ergens vinden en aangrijpen kan. En men zoekt Hem nooit te vergeefs, indien men Hem van harte zoekt. De Heere zelf getuigt: "Ik heb tot het zaad Jakobs niet gezegd: Zoekt mij te vergeefs"; en Hij heeft ook gezegd: "Zoekt en u zult vinden." Matth. 7: 7; Deut. 4: 29; 2 Kron. 15: 2. Ten zevende: **bidden**. De ziel moet vooral Hem gedurig in de gebede aanlopen en Hem zo zoeken. Daarom staat er geschreven: "Dat mijn volk zich verootmoedige en bidde en Mijn aangezicht zoeken." En tot Jeremia zegt de Heere: "Gij dan, bid niet voor dit volk, en hef geen geschrei noch gebed voor hen op en loop Mij niet aan"; God bidden is als Hem aanlopen, Hem vasthouden. "En nu laat mij toe, dat Mijn toorn tegen hen ontsteke", zegt de HEERE tot Mozes.

Hij houdt zich als gebonden door het gebed van Mozes, dat Zijn straf en toorn niet kan uitvoeren. Het enige middel en de enige toevlucht in die toestand is het gebed en het gestadig zuchten tot God. Zo ook doet David in Ps. 38: "HEERE voor U is al mijn begeerte; en mijn zuchten is voor U niet verborgen." Van Manasse lezen wij: "En als

de HEERE hem benauwde, bad hij het aangezicht des HEEREN zijns Gods ernstelijk aan, en vernederde zich zeer voor het aangezicht van de God zijner vaders, en bad Hem. En de HEERE liet zich van hem verbidden en hoorde zijn smeking." In Ps. 42 zegt de dichter: "De HEERE zal des daags zijn goedertierenheid gebieden en des nachts zal Zijn lied bij mij zijn; het gebed tot de God mijns levens."

En Asaf verklaart: "Mijn stem is tot God en ik roep; mijn stem is tot God en Hij zal het oor tot mij neigen"; en David getuigt: "Ik breide mijn handen uit tot U; mijn ziel is voor U als een dorstig land." (Zie ook Ps. 141: 1, 2.) Het lezen en overdenken van de Psalmen Davids is in die toestand voor de ziel zeer nuttig en troostvol, omdat ze zeer juist de toestanden van de ziel weergeven; ze zeggen ons, hoe de ziel op de meest krachtige wijze haar noden en behoeften voorstelt en God aanloopt.

Athanasius, of wie de schrijver van het hier aangehaalde werk ook moge zijn, merkt zeer terecht op: "Alle Goddelijke Schrift leert wel de deugd en het waar geloof; maar het Boek der Psalmen is als een spiegel, waarin men de toestanden der ziel waarneemt."

"Daarom juist", zegt, **Chrysostomus**, "nebben de heiligen altijd zoveel werk van de Psalmen gemaakt." Augustinus verhaalt van de kracht, die er inzonderheid van de Psalmen is uitgegaan tot zijn bekering, toen hij ze in de Kerk te Milaan hoorde zingen; en **Johannes Huss** zegt, dat hij, de rechte kracht der Psalmen eerst in de gevangenis gevoeld heeft.

Een martelaar in Frankrijk, **Johan Morellius**, (broeder van de vermaarden boekdrukker Wilhelmus Morellius) prijst in een zeker schrijven van het jaar 1558 de gevangenis en wel ook hierom, dat men er zoo goed en zo ongehinderd de Psalmen kon zingen. Dit komt dan ook geheel overeen met het gezegde van een der Ouden, van Hilarius, dat men meer Psalmen hoorde zingen in de kerker dan in de paleizen der groten.

De vrouw van Luther verklaart, dat ze vroeger vaak niet wist, wat dit en dat in Davids Psalmen, betekende, ze verstond die klachten, die werkingen van de ziel niet, evenmin als ze ooit haar plicht recht verstaan had, totdat God zwarigheid over haar aanbracht en haar daardoor oefende. "De verdrukking is mijn meesteres geweest, bij welke ik dat geleerd heb", zo zei zij.

Lees de Psalmen nauwlettend en u zult er vinden de heilige en rechte manier om tot God te bidden en Hem aan te roepen, te midden van de aanvechtingen. Hoor de dichter van Ps. 102 bidden: "Een gebed des verdrukten als hij, overstelpt is en zijn klacht uitstort voor het aangezicht des HEEREN." Wanneer u de gebeden der Bijbelheiligen nagaat, zult u bemerken welke redenen ze in hun bid de gebruiken; hoe een gebed voor deze en voor andere, toestanden moet wezen; hoe men eigenlijk bidden moet; en ook waarom men moet bidden.

Met de gebeden beoogt men, óf vragen om enig goed óf het afweren van enig kwaad; in die toestand, waarin de ziel thans verkeert, bestaan de gebeden gewoonlijk uit die beide.

Wij merken dan drie dingen in het gebed op:

- een voorstelling van en een klacht over het kwaad;
- een begeerte naar het goede en naar verlossing van het kwade,
- en de redenen om God daartoe te bewegen.

Het kwaad waarover de ziel klaagt, is: dat het schijnt alsof ze van God vergeten en verlaten is; zo de dichter van Ps. 42: "Ik zal zeggen tot God: Mijn Steenrots, waarom vergeet, u mij?" En in Ps. 51 bidt David: "Verwerp mij niet van Uw aangezicht en neem Uw Heiligen Geest niet van mij"; en Heman vraagt in Ps. 88: "HEERE, waarom

verstoot Gij mijn ziel en verbergt Uw aanschijn voor mij"; terwijl in Ps. 22 geklaagd wordt: "Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?" (Zie ook Ps. 24: 15 en 77: 8-10). De ziel stelt dus haar zwaarigheid Gode in den gebede voor en wel op het levendigst en krachtigst en zo bewegelijk, dat David getuigt in Ps. 25: "De benauwdheden mijns harten hebben zich wijd uitgestrekt." Insgelijks Ps. 55: 3 en 31: 10, 11.

Dat bidden gaat gepaard met wenen en zuchten: "Ik ben moede van mijn zuchten, ik doe mijn bed de gansen nacht zwemmen, ik doornat mijn bedstede met mijn tranen. Mijn oog is doorknaagd van verdriet, is verouderd. Leg mijn tranen in Uw fles; zijn ze niet in Uw register?" (Ps. 38: 10, 56: 9, 69: 4, 126: 5). En in Job 16: 20 is het: "Mijn oog druip tot God."

De ziel doet dan ook belijdenis van haar zonde. Dan is het met David: "Mijn zonde maakte ik U bekend en mijn ongerechtigheid bedekte ik niet"; of gelijk in Ps. 38: "Ik ben bekommerd vanwege mijn zonde."

De begeerte van de bidder is, gelijk in alle andere zaken, dat God hem zal antwoorden en zijn gebed verhooren. David in Ps. 55: "O God, neem mijn gebed ter oren, en verberg U niet voor mijn smeking"; in Ps. 27: "Hoor, HEERE, mijn stem, als ik roep; wees mij genadig en antwoord mij; in Ps. 28: "Tot U, roep ik HEERE; hoor de stem mijner smeking als ik tot U roep"; Heman in Ps. 88: "Laat mijn gebed voor Uw aanschijn komen; neig Uw oor tot mijn geschrei"; en de dichter van Ps. 85 zegt: Ik zal horen wat God de HEERE spreken zal."

Voorts vraagt de bidder om vergeving van zijn zonden. David vraagt: "Gedenk niet der zonden mijner jonkheid, noch mijner overtredingen." Job had van zijn aanvechtingen gezegd: "Gij schrijft tegen mij bittere dingen en Gij doet mij erven de misdaden mijner jonkheid;" daarom begeerde hij vergeving: "Waarom vergeeft Gij niet mijn overtreding en doet mijn ongerechtigheid niet weg? Mijn Rechter zal ik om genade bidden." (Zie Ps. 51, 130, 143).

Vervolgens vraagt hij om verlost te worden. "Verlos mij van al mijn vervolgers en red mij. Nader tot mijn ziel, bevrijd ze." (Ps. 7: 2, 19, 115).

Ten derde. Ten slotte bid hij om na deze verlating weer geestelijke vreugde en blijdschap te mogen genieten. David bidt: "Verheug de ziel Uws knechts", en Mozes vraagt in Ps. 90: "Verblijd ons naar de dagen in dewelke u ons gedrukt hebt"; dan weer komt de bede op de lippen: 0, HEERE, maak mij levend om Uws Naams wil." Dit alles begeert de ziel in nederigheid en verslagenheid en op grond hiervan durft ze dat verslagen hart aan God opdragen, teneinde verhoring te verkrijgen. Hierop pleit David in Ps. 51: 19, waar hij zegt: "Een gebroken en verslagen hart zult Gij, o God, niet verachten", en vertrouwt dan ook, dat God zijn gebed verhooren zal: "Weet toch," - zo zegt hij in Ps. 4: 4 - "dat de HEERE Zich een gunstgenoot heeft afgezonderd; de HEERE zal horen, als ik tot Hem roep"; en in Ps. 38: "Want op U, HEERE, hoop ik; Gij zult verhooren, HEERE, mijn God."

Ten zevende. ***De redenen welke de ziel gebruikt om God tot verhoring van haar gebed te bewegen***, zijn verschillend.

(1) De grootheid van haar ellende. Dan is het: "HEERE neig Uw oor, verhoor mij; want ik ben ellendig en noodduftig." "Mijn ziel is der tegenheden zat", (Ps. 70, 77, 86, 88) of met Jeremia (Klaagl. 1:20). "Aanzie HEERE, want mij is bange, mijn ingewand is beroerd, mijn hart heeft zich omgekeerd in het binnenste van mij."

(2) Wijst de ziel er op, dat het baars inziens en, met het oog op haar toestand tijd is. Hier vandaan komt de vraag over de lippen: "Hoe lange", en bidt de ziel: "Haast U tot

mijn hulp." (Ps. 6: 4, 13: 2, 22: 20, 71: 12).

(3) Dat ze Gode toebehoort: "HEERE, wees niet zo zeer verbolgen; en gedenk niet eeuwiglijk der ongerechtigheid: zie, aanschouw toch, wij allen zijn Uw volk". Daarom spreekt Jeremia de Heere aan als: "Israëls Verwachting, zijn Verlosser in tijd van benauwdheid."

(4) Dat God genadig en barmhartig is. De ziel bidt het de dichter na: "Verlos mij om Uwer goedertierenheids wil. Ik vertrouw op uw goedertierenheid. Gedenk Heere Uwer goedertierenheden en Uwer barmhartigheden, want die zijn van eeuwigheid. Verhoor mij, o HEERE, want Uw goedertierenheid is goed, zie mij aan naar de grootheid Uwer barmhartigheden."

(5) Dat ze God aanroept; de bede komt op haar lippen: "Merk op de stem mijns geroeps. Wees mij genadig, HEERE, want ik roep tot U de gansen dag. O HEERE, God mijns heils, bij dag, bij nacht roep ik voor U. Ik roep tot U en mijn gebed komt U voor in de morgenstond."

(6) Dat ze op Hem vertrouwt, met David zegt ze: "Laat mij niet beschaamd worden, want ik betrouw op U. Want Gij zijt mijn verwachting, Heere, HEERE; mijn vertrouwen van mijn jeugd aan. Gij, die verlost degenen, die op U betrouw." Ps. 27: 9; 25: 20; 71: 1, 5; 77: 2; 31: 2, 15, 18; 13: 6; 17: 7; 86: 2; 143: 8.

(7) De ziel pleit op de beloften Gods. Daarom zegt Salomo in zijn gebed: "HEERE, God van Israël, er is geen God gelijk Gij, houdende het verbond en de weldadigheid." De dichter van Ps. 71 pleit hierop, dat de HEERE bevel gegeven heeft, hem te verlossen. Ps. 77: 9; 89: 50.

(8) Ze pleit er op, dat God haar vroeger altijd geholpen heeft. "Gij zijt mijn hulp geweest." Ps. 27: 9; 77: 6; 85: 2; 3: 4, 5; 22: 5, 6, 11.

(9) Dat ze ook nu op God en zijn verlossing wacht. "Ja, allen die U verwachten, zullen niet beschaamd worden. Ik verwacht de HEERE; mijn ziel verwacht en ik hoop op Zijn woord. Mijn ziel wacht op de Heere; meer dan de wachters op de morgen; de wachters op de morgen." En bij dit alles nu voegt de ziel, teneinde haar u bed meer kracht te geven, nog beloften, waardoor zij zich zelve nauwer aan God verbindt en hoopt zodoende van Hem gemakkelijker te verkrijgen, hetgeen ze zo ernstig zoekt.

(10) Ze belooft God gedurig te zullen, aanroepen en Hem overvloedig te loven. "Van U zal mijn lof zijn in een grote gemeente; ik zal mijn geloften betalen in tegenwoordigheid dergenen, die Hem vrezen. Behoud ons in het leven, zo zullen wij Uw Naam aanroepen." Ps. 22: 26; 43: 4; 51: 8; 56: 13; 57: 8; 80: 19. 20

(11) God in alle plichten der gehoorzaamheid stipter te zullen dienen. David belooft: "Zo zal ik de overtreders uw wegen leren", en Jakob zegt: "De HEERE zal mij tot een God zijn.

Gode iets van het zijne te heiligen. Zo Jakob: "En deze steen, die ik tot een opgericht teken gezet heb, zal een huis Gods wezen, wezen, en alles, wat u mij geven zult, daarvan zal ik U voorzeker de tienden geven." Zo lezen wij ook van Anna: "Zij bad tot de HEERE en weende zeer, en ze beloofde een gelofte."

(12) Op deze wijze dus behoort de ziel in haar toestand van verlating te bidden; maar ze moet niet alleen bidden, ze moet ook anderen verzoeken voor haar te bidden, naar het voorschrift van de apostel Jacobus: "Bidt voor elkander", en volgens de plicht van christelijke gemeenschap.

Aan dit voorschrift hield zich ook een zekere **Thalassius**, toen hij aan zijn broeder Paulus schreef: "Waarde broeder! Bid voor mij; want vele rampen, te weten geestelijke droefheden en lichamelijke smarten, staan mij te wachten, en ik heb ze verdiend."

Bogerman haalde bij het sterfbed van Prins Maurits het voorbeeld aan van een

Godzalige man, die gedurende zijn ziekte klaagde, dat zijn hart zó besloten, zó versteend was, dat hij niet, gelijk weleer, recht gevoel van afkerigheid van en berouw over zijn zonde in zich had, en dat hij dientengevolge herhaalde malen een vroom predikant bij zich vroeg, om voor hem te bidden. Daarop nu kwam er zulk een heilige en zalige verandering, dat hij God ootmoedig en hartelijk daarvoor dankte. Van zo grote kracht is het bidden met en voor een ander.

Tegenwerping. "Maar" - zo zegt de ziel - "dit alles heb ik gedaan; meermalen heb ik gebeden, doch ik word niet verhoord; mijn toestand blijft precies dezelfde, ja, wordt misschien nog erger. Het gaat mij als Job, toen hij klaagde: "Ik schrei tot U, maar u antwoordt mij niet; ik sta, maar Gij acht niet op mij." Met Habakuk kan ik zeggen: "HEERE, hoe lang schreeuw ik en u hoort niet! Hoe lang roep ik: Geweld, tot U, en Gij verlost niet!"

Ik antwoord u:

Bernardus heeft gezegd, dat er drie oorzaken kunnen zijn, waarom de gebeden dikwijls onverhoord blijven; deze zijn:

1. Of dat ze niet in tijds, óf dat ze niet gedaan worden zoals het behoort, óf dat ze niet geschieden daar, waar het moest. Dit nu latende voor hetgeen het is, merken wij op, dat God, ook al waren de gebeden, zoals ze behoorden te zijn, toch menigmaal de ziel laat wachten, door haar niet dadelijk, of niet zoals ze wel wenste, het begeerde te geven. Een voorbeeld daarvan hebben wij in de Kanaänese vrouw. Maar wanneer God de verhoring uitstelt en de ziel zodoende beproeft, of ze Hem aanhangt uit begeerte naar de zegeningen, dan wel uit begeerte naar Hemzelf, geeft Hij ondertussen wat anders, waarmee Hij de ziel bezig houdt, en dat haar op dat ogenblik zaliger is; totdat het Hem belijft de verlossing te schenken, en geeft ze dan te overvloediger naarmate het wachten langer geweest is.

Om de waarheid van Gods rijke en volle belofte: *ons altijd te zullen verhoren*, recht in te zien, ook dan wanneer ons gebed geweigerd wordt, is het nodig, dat wij deze beide dingen bedenken en onthouden:

ten 1ste dat Hij, hoewel Hij soms lang uitstelt, ons toch niet vergeet, en

ten 2de dat Hij zich de vrijheid voorbehoudt, het begeerde naar Zijn welbehagen en tot ons bestwil te veranderen in iets anders of iets dergelijks, dat dan toch meestal beter voor ons is, dan juist datgene wat de ziel verlangde.

Dezelfde vrijheid bezit ook een mens, wanneer een ander wat van hem begeert. Men vraagt dikwerf een steen van God, en dan geeft Hij ons een ei; men bidt om een schorpioen en krijgt brood; zo gaf Hij ook aan Abraham Izak, in plaats van Ismaël en aan David in plaats van die onechte zoon, voor welken hij zo gebeden had, een lieve en gezegenden Salomo.

Paulus bad voortdurend in zijn aanvechting, toen hij door de engel des Satans met vuisten geslagen werd. "Hierover", zo luidt het, "heb ik de Heere drie maal gebeden, opdat hij van mij zou wijken. En Hij heeft tot mij gezegd: Mijn genade is u genoeg, want Mijn kracht wordt in zwakheid volbracht."

"Zie", zo tekent **Augustinus** hierbij aan, "het gebed, dat de engel des Satans zou worden weggenomen, werd niet verhoord. En waarom niet? Omdat het niet goed voor hem was. Zo werd hij, die niet verhoord werd, met betrekking tot de vervulling van zijn begeerte, dit wel met het oog op zijn zaligheid."

Op een andere plaats wijst Augustinus op de bede der duivelen en zegt dan: "De duivel wordt verhoord en een apostel wordt niet verhoord? Wat dunkt u, hoe worden de duivelen verhoord? Ze baden in de varkens te mogen varen en het werd hun

toegestaan. En toen de duivel bad Job te mogen verzoeken, werd zijn bede verhoord. Waarom werd Paulus dan niet verhoord? De apostel zelf antwoordt hierop, als hij zegt: "Opdat ik mij door de uitnemendheid der openbaringen niet zou verheffen, zo is mij gegeven een scherpe doorn in het vlees, namelijk een engel des Satans, dat hij met vuisten slaan zou, opdat ik mij niet zou verheffen. Hierover heb ik de Heere driemaal gebeden, opdat hij van mij zou wijken. En Hij heeft tot mij gezegd: Mijn genade is u genoeg."

God verhoorde dus de duivel, die Hij wilde verdoemen, en niet de apostel, die Hij wilde genezen. Want de zieke begeert soms veel van de medicijnen, welke daarom nog niet het begeerde geven. Zo ook bij God: Hij verhoort niet, naar dat de mens het wil, maar zoals dient tot zijn gezondheid. God weigert, omdat Hij dit het beste oordeelt; Hij stelt uit, teneinde het verlangen des te vuriger te doen worden.

Gregorius zegt: "God weigert daarom de zijn dadelijk uit hun zwarigheid te helpen, opdat ze daardoor zouden toenemen en opdat het verlangen daardoor aanwassen zou; gelijk te zien is in de bruid, uit Hooglied 3 en 5."

Daarom, houd aan in het gebed; bid zonder ophouden en al is het dan ook, dat Hij de verhoring uitstelt, verlaten zal Hij u daarom niet, maar in dit verlangen zal Hij u versterken. Immers, "Hij geeft de moeden kracht, en Hij vermenigvuldigt de sterkte dien, die geen krachten heeft." En in Jesaja 41 zegt de Heere: "Ik de HEERE zal ze verhoren, Ik, de God Israëls, zal ze niet verlaten. Ik zal rivieren op de hoge plaatsen openen, en fonteinen in het midden der valleien; Ik zal de woestijn tot een waterpoel zetten en het dorre land tot watertochten. Ik zal in de woestijn de cederboom, de sittimboom en de mirtenboom, en de olieachtigen boom zetten; Ik zal in de wildernis stellen de dennenboom, de beuk en de buksboom tegelijk."

Dat is waar, uw hart nog is als een woestijn, zal God de Heere daarvan een lustige landouwe maken, daarin bomen planten en fonteinen van geestelijk water doen ontspringen. Daarom vertraag en bezwijk niet; het zal veranderen, en "Hij, Die te komen staat, zal komen en, niet vertoeven."

Bedenk echter, dat het u niet toekomt te weten" de tijden of gelegenheden, die de Vader in Zijn eigen macht gesteld heeft." Doe evenwel als de discipelen en verwacht de belofte des Vaders.

"Veracht het gebed niet, al is het ook dat God u niet aanstonds verhoort; "want" zegt Bernardus - "God veracht het ook niet, maar eer het uit uw mond is, heeft Hij het reeds in Zijn boek geschreven. Een van beiden mogen wij ongetwijfeld verwachten. God zal ons geven datgene, waarom wij bidden óf Hij geeft iets anders, wat ons meer nut is. Denk daarom van God het beste, van uzelf het kwaadst. Ja meer nog, u moet van Hem geloven, meer dan u denken kunt."

Het was een voortreffelijk en een krachtig gebed, dat de martelaar John Hooper in 1555 bad: "Heere, ik ben de hel, maar Gij zijt de hemel; ik ben een vuile poel van zonden, maar Gij zijt een genadig God en een barmhartig Verlosser; wees daarom mij, ellendige en boze misdadiger, naar Uw grote genade en onwaardeerbare goedheid, barmhartig. U zijt ten hemel opgevaren, neem mijn hel op en doe mij Uw vreugde deelachtig zijn, want U zit in gelijke heerlijkheid met Uw Vader."

Ten achtste: *Opwekking om Christus aan te grijpen.*

De ziel moet in zich alle genegenheid gaande maken en alles in het werk stellen om Christus en Zijn genade aan te grijpen. Jesaja spreekt hiervan als hij zegt: "Er is niemand, die Uw Naam aanroept, die zich opwekt om U aan te grijpen; want u verbergt Uw aangezicht voor ons " En David spreekt het uit: "Mijn ziel, hoop op God."

Ten negende: **Gezelschap van vromen**. Het is zeer nuttig, dat men in die toestand van verlaten het gezelschap en de gemeenschap van enige trouwe en godvruchtige vrienden zoekt, voornamelijk van een predikant; en dan liefst van een, die veel kennis bezit van en ervaren is in dergelijke gevallen der consciëntie, die bekwaam is om te troosten en die, gelijk er van Apollos staat, machtig is in de Schriften. Bij monde van de Profeet Nahum, vraagt de Heere: "Vanwaar zal Ik u troosters zoeken?" Christus zelf zocht, toen Hij zich van iedereen verlaten gevoelde, het gezelschap van Zijn discipelen en vroeg of ze dan niet één uur met Hem konden waken. En toen de mensen Hem verlieten, "werd van Hem gezien een engel uit de hemel, die Hem versterkte."

Salomo beschrijft ons in zijn Hooglied, hoe de Kerk, Christus verloren hebbende en Hem te vergeefs zoekende, zich tot de wachters wendt, en hen om raad vraagt, zeggende: "Hebt u die u zien, die mijn ziel lief heeft?" En voor allen geldt het woord, dat Paulus in zijn tweede brief aan de gemeente te Korinthe schrijft: "Die ons vertroost in al onze verdrukking, opdat wij zouden kunnen vertroosten degenen, die in allerlei verdrukking zijn, door de vertroosting met welken wij zelf van God vertroost worden."

Fox verhaalt in zijn "Martelaarsboek", dat toen **Rowland Taylor** naar de gerechtsplaats reed, een arme man met zijn vijf kinderen op hem kwam toelopen, die, terwijl allen knielden en hun armen uitstrekten, riep: "O lieve vader en goede herder, Dr. Taylor, God helpe u nu, gelijk u menigmaal mij en mijn arme kinderen geholpen hebt."

Maar wanneer de toestand van die aard is, gelijk soms gebeurt, dat er geen troosters of predikanten zijn, dan vervult God de Heere zelf die plaats en schenkt zijn inwendige en onmiddellijke vertroosting overvloediger naarmate de uitwendige ontbreken. Hiervan levert de "*Geschiedenis van de Boheemse Vervolgelingen*" een hoewel voorbeeld. Toen een der Boheemse directeuren, **Hendrik Otto van Loss**, het vonnis zijns doods ontvangen had, zeide hij tot de predikant **Rosacius**, die hem bezocht: "O, hoe blij ben ik, man Gods, dat u tot mij komt, nu kan ik u in mijn vreugde doen doelen en u verhalen wat mij is wedervaren. Ik zat zo op mijn stoel en had het heel benauwd, dat er geen van mijn predikanten aanwezig was om mij de absolutie te schenken en het Heilig Avondmaal te bedienen, en ik was bedroefd, dat ik uw dienst niet had genoten. Met deze gedachten inslapende, kwam mijn Zaligmaker tot mij en zeide: "Laat Mijn genade u genoeg wezen, want Ik reinig u door Mijn bloed." Hij liet een dropke van Zijn bloed in mijn hart vallen; waarvan ik ontwaakte en opsprong. Geloof vrij, dat ik een wonderlijke verkwikking in mijn hart gevoelde. Toen sprak ik, mijn handen omhoog heffend: Ik dank U, genadige Zaligmaker, dat u mij zulke vertroosting gegeven hebt en mij zodoende van uw genade wilde verzekeren. Nu versta ik, wat het zegt *Geloof en u hebt gegeten*. Thans vrees ik de dood niet meer, maar ik sterf met vreugde."

Laten wij nu horen en beantwoorden **enige tegenwerpingen**, die de aangevochtene maakt, tegen hetgeen wij van en tot haar gezegd hebben. Wanneer de ziel in die toestand verkeert, hebben er voortdurend disputen plaats, en deze kunnen zó hevig zijn, dat het bijna niet te geloven is.

Eerste tegenwerping. "Alles wat u mij gezegd en geraden hebt, heb ik reeds gedaan en toch wordt ik niet geholpen! "Wat is nu mijn kracht dat ik hopen zou?"

Antwoord.

Ten eerste. Zo ooit in oenige zwarigheid de mens gedurig op hetzelfde terugkomt en

steeds over hetzelfde klaagt, dan is het wel in de toestand van verlaten. Maar dit is te verklaren; want op de plaats waar men pijn gevoelt, legt men telkens de hand en uit s harten overvloed, spreekt voortdurend de mond. En met Paulus moet ik zeggen: "Dezelfde dingen aan u te schrijven, is mij niet verdrietig en het is u zeker." Daarom wijs ik u, boven hetgeen ik reeds gezegd heb, op de belofte, in Jes. 30: "En daarom zal de HEERE wachten, opdat Hij u genadig zij, en daarom zal Hij verhoogd worden, opdat Hij Zich over ulieden ontferme; want de HEERE is een God des gericht; welgelukzalig zijn die allen, die Hem verwachten. Want het volk zal in Sion wonen, te Jeruzalem; u zult ganselijk niet wenen; gewisselijk zal Hij u genadig zijn op de stem uws geroeps; zo haast als Hij die horen zal, zal Hij u antwoorden."

Denk voorts aan hetgeen David zijn zoon Salomo beveelt in 1 Kron. 28: 9, zeggende: "En gij mijn zoon Salomo, ken de God uws vaders, en dien Hem met een volkomen hart en met een gewillige ziel; want de HEERE doorzoekt alle harten, en Hij verstaat al het gedichtsel der gedachten. Indien gij Hem zoekt, Hij zal van u gevonden worden, maar indien gij Hem verlaat, Hij zal u tot in eeuwigheid verstoten." David roept u, in Ps. 103, toe: "Hij zal niet altoos twisten, noch eeuwiglijk de toorn behouden."

"Want de HEERE zal Sion troosten" - zo zegt Jesaja - "Hij zal troosten al haar woeste plaatsen, en Hij zal haar woestijn maken als Eden, en haar wildernis als de hof des HEEREN; vreugde en blijdschap zal daarin gevonden worden; dankzegging en een stem des gezangs." Jes. 51: 3, 54: 1, 55: 13, 60: 15.

In de tweede plaats wijs ik u op het voorbeeld van anderen. Lettende op hun aanvechtingen, zult u zien dat, hoe lang de strijd ook duurde, de uitkomst altijd zalig was. Met Mozes zeggen wij: "Vraag toch naar de vorige dagen, die vóór u geweest zijn, van die dag af, dat God de mens op de aarde geschapen heeft." Ook Asaf deed dit. "Ik overdacht" - zo zegt hij in Ps. 77 - "de dagen vanouds, de jaren der eeuw. Ik zal de daden des HEEREN gedenken, ja ik zal gedenken Uw wonderen van ouds her." Ook de dichter van Ps. 44 getuigt dit: "O God, wij hebben het met onze oren gehoord, onze vaders hebben het ons verteld." En David spreekt geheel in dezelfde geest, waar hij in Ps. 22 zegt: "Op U hebben onze vaders vertrouwd; ze hebben vertrouwd, en Gij hebt ze uitgeholpen. Tot. U hebben ze geroepen, en zijn uitgered; op U hebben ze vertrouwd, en zijn niet beschaamd geworden."

Let in de derde plaats op uw eigen bevinding. "De ziel", zegt Bernardus, "die zo hijgt en zonder ophouden bidt en zich zo van verlangen kwelt of ook Hij, naar Wien ze zozeer verlangt en die ze zo ijverig zoekt, zo barmhartig is, dat Hij komt; die ziel mag, naar ik meen, het Jeremia uit eigen bevinding nazeggen: Gij zijt zoet Heere, die die op U hopen; der ziele, die U zoekt." En de Profeet Habakuk vraagt "Zijt Gij niet vanouds af de HEERE mijn God, mijn Heillge?"

Men verhaalt van de martelaar **Wolfgang Schuch** in Lotharingen, dat toen hij, in het jaar 1525 de brandstapel beklimmend, gevraagd werd, of men zijn pijnen wat wilde verzachten, hij daarop antwoordde: "De goede en barmhartige God heeft mij al de tijd mijns levens bijgestaan en Hij zal mij in deze laatste ure, nu ik zijn hulp het meest van node heb, immers niet verlaten."

En **Johan Berraud** riep in 1556, toen men het vuur voor hem aanstak: "Mijn Heere en mijn God, reik nu Uw knecht uw hand toe."

Tweede tegenwerping. "Het is met mij gedaan. het is buiten hoop, en er is geen helpen aan, ik wanhoop ten zeerste en klaag met Jeremia, "Mijn sterkte is vergaan en mijn hoop van de HEERE."

Antwoord.

1. Waar u spreekt van wanhopen, merk ik op, dat u wel onderscheid moet maken tussen wanhopen, en met wanhoop bestreden en aangevochten te worden. Het is bij lange na niet hetzelfde of ik zeg: ik word sterk bestreden om te wanhopen, dan wel of ik wanhoop. Want tot wanhoop tracht de duivel dikwerf de aller-vroomsten te brengen, dit getuigen ook Bellarminus en Downname, die daarom toch niet wanhopen. Maak ook onderscheid tussen het wanhopen aan zichzelf; om door eigen kracht te kunnen uithelpen, en het wanhopen aan God, alsof Hij niet machtig was hulp te verlenen. In het eerste geval bevonden zich die vier melaatse mannen (2 Kon. 7) toen de één tot de ander zeide: "Indien wij zeggen: Laat ons in de stad komen, zo is de honger in de stad, en wij zullen daar sterven; en indien wij hier blijven, wij zullen ook sterven. Nu dan, komt en laat ons in het legerkamp der Syriërs vallen; indien ze ons laten leven, wij zullen leven en indien ze ons doden, wij zullen maar sterven"; dit is een zalige wanhoop, die ook gevonden wordt in de bekering, gelijk bij de verloren zoon (Luc. 15: 16, 17) en bij de menigte op de Pinksterdag (Hand. 2:37). Ook moet men letten op het onderscheid tussen twijfelmoedig te zijn en mismoedig te zijn; ook Paulus maakt dit onderscheid, als hij in zijn tweede Korinthebrief schrijft: "Twijfelmoedig, doch niet mismoedig."

Voorts moet u onderscheid maken tussen wanhoop in woorden en wanhoop in daden. Het kan zijn, dat iemand, tengevolge van zijn hevige aanvechtingen, woorden spreekt van een wanhopige, terwijl hij daarom toch niet wanhoopt, gelijk ook **Gregorius** zegt: "Dikwerf zijn de woorden der rechtvaardigen gelijk aan die der onrechtvaardigen en toch is beider mening zeer verschillend."

Ten slotte is er groot onderscheid tussen voor een tijd en bijna te wanhopen en dit gedurig en ten volle te doen.

2. Nu wij deze onderscheidingen vastgesteld hebben, vragen wij ten tweede: Waaraan en om welke oorzaken zou u wanhopen? Gij, die geen andere reden hebt dan juist te vertrouwen en te hopen? Zal dan een dergelijke zwarigheid, en dat nog wel een, die zo gering is, u kunnen scheiden van uw God? Zou u daarin niet eerder overwinnen, ja, meer dan overwinnen? Zou u niet liever met Abraham "geloven tegen hoop op hope", dan dat u zou "wegwerpen uw vrijmoedigheid, welke een grote vergelding des levens heeft?"

Thomas á **Kempis** zegt: "Wanneer u de vertroosting ontnomen wordt, moet u niet dadelijk wanhopen; maar met ootmoedigheid en lijdzaamheid moet gij de hemelse bezoeking afwachten, want God is machtig u meerdere genade te schenken en u weer vertroosting te geven." Augustinus zegt: "Wie zou, goede Jezus, aan Uw barmhartigheid wanhopen? Ik durf gerust te zeggen, dat geen andere overtreding zulk een zware zonde is, dan te wanhopen aan U."

3. Ten derde wijs ik u er op, dat God niet wil, dat u wanhoopt." Daarom moest de profeet Ezechiël in de naam des HEEREN tot het huis Israëls zeggen: "Gijlieden spreekt aldus, zeggende: Dewijl onze overtredingen en onze zonden op ons zijn en wij daarin versmachten, hoe zouden wij dan leven? Zegt tot hen zo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heere HEERE, zo Ik lust heb in de dood des goddelozen. Maar daarin heb Ik lust, dat de goddeloze zich bekere van zijn weg en leve."

Augustinus laat, in zijn aantekeningen op Ps. 51, David zeggen: "Ontferm U mijner, o HEERE, naar uw barmhartigheid. Het is zwaar, hetgeen ik gedaan heb, maar ik vlucht tot U, de Almachtige. Ik zou vertwijfelen op het gezicht van mijn dodelijke wonde, indien ik U niet tot mijn Medicijn meester had." Zijn dagelijks gebed was: "Heere

verleen mij die genade, dat ik U en mij zelf recht leer kennen. Dat ik mij zelf leer kennen als de armste zondaar, U daarentegen als de goedertieren God, die om Christus wille, mijn genadige Vader zijt."

4. Ten vierde merk ik op, dat u niet kunt zeggen: dat u reeds wanhoopt en vertwijfelt. Wanneer u met de Kerk ten tijde van Jeremia klaagt (Klaagl. 3: 18): "Mijn ,sterkte is vergaan en mijn hoop van de HEERE," zeg dan ook met haar (vs. 21): "Dit zal ik mij ter harte nemen, daarom zal ik hopen." Immers, u gelooft toch niet, dat uw verlossing onmogelijk is?

U voedt toch de vertwijfeling niet door haar toe te stemmen, maar u stelt er u toch krachtig tegenover en bestrijdt haar? U acht toch Christus en zijn genade hoog en verre verheven boven al het aardse? U verwerpt die genade toch niet of snijdt haar af, maar begerig verlangend ziet u immers naar haar uit? Welnu, indien dit zo is, dan wanhoopt u niet. God zal niet toelaten, dat u door al te grote droefheid verslonden wordt; hoe wanhopig uw toestand u ook moge toeschijnen, hij is het evenwel niet voor God; niet voor God, die, om met Jesaja te spreken, "in de woestijn een weg zal leggen en rivieren in de wildernis."

Paulus Millet, een martelaar uit den jare 1564, zegt: "Wanneer een Christen voelt, dat Gods hand zwaar op hem drukt, dan moet hij niet vertwijfelen, maar veel meer verheugd zijn en bedenken, dat dit alles voortkomt uit de hand van een goede Vader, die niet wil dat Zijn kind verloren gaat."

Derde tegenwerping. " Welnu, laat dit dan zijn, zoals het is, dan ben ik toch bang, dat ik eens in die toestand zal vervallen; gelijk David zegt: "Ik zal nog een der dagen door Sauls hand omkomen."

Antwoord.

Ons antwoord kan kort zijn wij hebben er u reeds op gewezen, dat dit, vanwege de standvastige bijblijving en volharding der Goddelijke genade, alsmede door de bewaring en inwoning des Heiligen Geestes, onmogelijk is; dat het nooit geschiedt en ook aan u niet geschieden zal. Immers, "bergen zullen wijken en heuvelen zullen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de HEERE, uw Ontfermer." Daarom vertrouw van harte op de HEERE. "Als hij in de duisternissen wandelt", zegt Jes. 50: 10, "en geen licht heeft, dat hij betrouwe op de Naam des HEEREN en steune op zijn God."

Vierde tegenwerping. "Ik ben maar bang, dat het nog zo ver met mij komen zal, dat ik krankzinnig word."

Antwoord. Daar wij van te voren niet weten wat ons overkomen kan, is het dwaasheid zich vast te kwellen met een kwaad, dat nog onzeker is. Het is in 't geheel niet waarschijnlijk, dat krankzinnigheid het gevolg zou zijn; de zinnen en het verstand worden zo, spoedig niet geheel gekrenkt; integendeel, vaak gebeurt het, dat de zinnen door droefheid scherper en meer gestaald worden. En al overkwam u deze ramp, dan zou u dit nog niet hinderen aan uw zaligheid. Men beoordeelt immers onnozel of krankzinnig geworden mensen naar de toestand, waarin ze vroeger verkeerden, en naar de daden, die ze verrichtten vóór hun onnozelheid of krankzinnigheid.

En is iemand van zijn geboorte af onnozel of krankzinnig geweest, dan grondt men, naar de aard der liefde, zijn oordeel op het verbond Gods, waarin de gelovigen en hun zaad begrepen zijn. Doch doe bij alles wat u overkomt, wat David aanraadt, en "wentel uw weg op de HEERE en vertrouw op Hem; Hij zal het maken"; doe wat Petrus; zegt en "werp al uw bekommernis op Hem; want U zorgt voor u."

Dorotheüs verhaalt in zijn brieven, dat een zeker man zeer goed verstond de woorden uit Main: "Zijt dan niet bezorgd tegen de morgen."

Vijfde tegenwerping. "Maar indien ik in de toestand waarin ik thans verkeer, eens kwam te sterven! Indien het gezegde van David: "Wend u van mij af, dat ik mij verkwikke, eer dat ik heenga, en ik niet meer zij", met betrekking tot mij eens onverhoord bleef!"

Antwoord. Al stierf u ook, terwijl u nog in die toestand bevond, daardoor was uw zaligheid niet onzekerder of minder, nee, ze was eer meerder. De zaligheid hangt niet af van het gevoel, dat men hier van haar heeft, maar van de waarheid der zaligmakende genade in ons, ook al wordt die niet gevoeld. Sommigen ontslapen gerust in de Heere, anderen worden als het ware in een vurige wagen opgenomen; maar wat geeft de wijze hoe, de vraag is maar, of men in de hemel komt.

Van Tauler, schrijven de Roomsen, dat hij in doodsnood zijnde, onder de hevigste aanvechtingen de geest gaf, hoewel hij heilig geleefd had. Zijn vrienden waren zeer bevreesd voor zijn toestand na de dood, daar hij in wanhoop gestorven was. "Die vrees" - dit voegen, let wel, de Roomsen erbij - "die vrees werd echter opgeheven, toen hij aan één hunner verscheen en hem meedeelde, dat de duivel hem in de laatste uren zijns levens zeer gekweld had, om hem tot wanhoop te brengen. Dit was echter niet gelukt; door Gods genade had hij des duivels aanvechtingen overwonnen en, door de engelen opgenomen, was hij in het hemelse rijk gebracht, waar hij nu de eeuwige gelukzaligheid genoot, want de engelen hadden vergeten hem in het vagevuur te brengen."

Dit latende voor hetgeen het is, is het evenwel zeker, dat goede en vrome mensen - voor zo verre anderen daarover oordelen kunnen - in een toestand van geestelijke ongevoeligheid sterven kunnen. Maar gewoonlijk ziet men, dat God vóór de dood aan deze zielen nog overvloedige verkwikking en vertroosting biedt; daarom bidt Job ook: "Houd op, zet van mij af, dat ik mij een weinig verkwikke."

Van **Everard**, Hertog van Wittenberg, wordt verhaald, dat hij drie dagen voor zijn dood in zulk een zware aanvechting verviel, dat hij nauwelijks spreken kon. Toen hij daarna uit de strijd verlost werd, dankte hij God en zeide: "Ik weet Heere Jezus Christus, Zoon van God, dat Uw wil is, dat men in U gelove. Dewijl u dan in Uw Woord gezegd hebt: "Komt allen tot Mij, die vermoeid en belast zijt en Ik zal u rust geven"; daarom roep ik U aan, ik beveel mij U aan, van U bid en verwacht ik de eeuwige zaligheid. Vergeef mij de zonden, die mij in mijn regering aankleefden, zowel als mijn andere misdaden."

Om die andere personen, over wie wij reeds spraken, maar met stilzwijgen voorbij te gaan, wijzen wij nog op **John Holland**, van wien Bolton verhaalt, hoe hij zich de dag vóór zijn dood nog twee uren lang bezig gehouden heeft met een meditatie en uitlegging over Romeinen 8. Plotseling riep hij: "Houd op met lezen! Welk licht zie ik? Hebt u daar kaarsen?" En toen degene, die hem voorlas, zei, dat het 't schijnsel der zon was (het was in de zomer en s middags om 5 uur) riep Holland uit: "Nee, het is niet het schijnsel van de zon, maar dat van mijn Zaligmaker. Nu, vaarwel wereld! Welkom Hemel! De morgenster van Boven bezoekt mijn hart! O, zeg dit, als ik zal zijn heengegaan en verkondig het in mijn lijkpredikatie. God handelt zo gemeenzaam met de mens. Ik gevoel Zijn genade, ik zie Zijn heerlijkheid, of ik in het lichaam ben of uit het lichaam weet ik niet, God weet het, maar ik zie onuitsprekelijke dingen."

De volgende morgen, bij het aanbreken van de dag, richtte hij zich op, zoals weleer Jakob, steunend op zijn staf, en blies de adem uit, nadat hij nog deze gezegende woorden gesproken had: "O, wat zal in een gelukkige verwisseling hebben! Het is een

overgang van nacht tot dag, van duisternis tot licht, van dood tot leven, van droefheid tot troost, van een ijdele wereld tot een hemels wezen! O, mijn lieve broeders, zusters en vrienden, het spijt mij u te moeten achterlaten; maar gedenkt aan mijn dood als ik zal zijn heengegaan, en ik hoop, dat hetgeen ik nu gevoel ook door u zal ervaren worden vóór u sterft, n.l. dat God zeer gemeenzaam met de mensen handelt. En nu Gij vurige wagen, die neerkwam om Elia te halen, neem ook mij op en voer mij naar die gelukzalige plaats. En gij, gezegende engelen, die wachtten op de ziel van Lazarus om die ten hemel te brengen, draagt, o draagt ook mij in de schoot van mijn Welbeminden. Amen. Amen, kom Heere Jezus, ja, kom haastelijk!"

De Heere laat de ziel soms wel ter hele neervaren, maar voert haar ook daar weer uit, en dat nog wel gedurende dit leven. Zo benauwd als het eerste is, zo gewenst, ja veel heerlijker, is het laatste; dan triomfeert de mens over de hel, waaruit hij verlost, en over de Hemel, waarin hij geplaatst is. Hoe liefelijk, hoe troostvol het is, voornamelijk even vóór de dood, de Hemel geopend te zien en de hemelse vreugde reeds in het hart te smaken, kan een ieder bij zichzelf nagaan. Inderdaad, dan is het een Hemel op aarde! Dan rijst de begeerte in het hart op: "Mijn ziel sterve de dood der oprechten en mijn uiterste ze gelijk het zijne."

Dan zegt men met Augustinus: "Doet U reeds zoveel aan ons in de gevangenis, wat zult U ons dan doen in het paleis!" Dan roept men met David uit: "O, hoe groot is Uw goed, dat u weggelegd hebt voor degenen, die U vrezen!"

Van Bernardus wordt verhaald: "Toen het met hem op het uiterste scheen te lopen, scheen het hem in een verrukking des geestes toe alsof hij voor het gerichte Gods stond. De Satan bevond zich daar ook en bracht goddeloze beschuldigingen tegen hem in. Nadat de duivel gezegd had, wat hij te zeggen had, heeft Bernardus zonder schroom de duivel aansprekende, geantwoord: "Ik beken, ik ben het niet waardig en kan ook door eigen verdiensten het rijk der hemelen niet verkrijgen; maar mijn Heere Christus bezit dat koninkrijk door een dubbel recht, en wel door de erflating van Zijn Vader en door de verdienste van Zijn lijden. Hij stelt zich tevreden met het eerste en schenkt mij het andere. Zo schrijf ik mij dan het Koninkrijk toe uit Zijn gift, en word niet beschaamd." Zo had hij zijn vijand overwonnen en kwam de man Gods weer tot zichzelf.

Wessel Gansfort, ook Basilius genaamd, stierf in 1489. Toen een van zijn vrienden hem op zijn sterfbed kwam bezoeken en vroeg, hoe of het met hem was, antwoordde Wessel: "Dat het ten opzichte van zijn ziekte en van zijn leeftijd (hij was toen meer dan negentig jaren oud) redelijk wel ging, maar dat één zaak hem grote bekommering veroorzaakte, te weten, dat hij door verscheidene gedachten en redenen begon te twijfelen aan de christelijke religie."

Zijn vriend verschrok op het horen van deze woorden; hij vermaande hem ernstig en ging daarop heen. Maar wat geschiedde? Weinige uren daarna kwam Wessel weer tot zichzelf en zeide toen tot de inmiddels teruggekeerde vriend: "Ik dank God, al die ijdele disputen zijn weggevaagd en ik weet niets dan Jezus en Die gekruist."

Olympia Fulvia Morata, een geleerde en wijd beroemde vrouw, die op haar negen en twintigste jaar stierf, werd vóór haar dood gevraagd, of ze ook omtrent het een of ander bezwaar gevoelde. Haar antwoord was: "Volle zeven jaren geleden heeft de duivel met alle macht gepoogd mij van het geloof af te trekken. Maar nu is het alsof hij al zijn kracht verloren heeft en zich in niets openbaart. En ik gevoel in mijn hart niets anders dan de volle gerustheid en de volle vrede van Christus." Te bed liggend met een van blijdschap stralend gezicht, vroeg haar man haar, waarom ze toch zo blij

was? Ze antwoordde: "Ik zag daar juist in mijn rust een plaats vol van schoon en voortreffelijk licht." Niet meer in staat zijnde verder te spreken, zei haar man: "Wees goedsmoeds, in dit schone licht zul je wonen." Ze knikte hierop toestemmend en zei lachende: "Ik ben zeer blij", en kort daarop: "Ik ken je niet meer, voorts schijnt mij alles vol schone bloemen te zijn." Ze stierf in het jaar 1555.

Van **Luthers** aanvechtingen hebben wij ook voorheen gesproken. Hij placht van zichzelf te getuigen "Wij zijn allen welvarende, behalve Luther zelf: die gezond van lichaam zijnde, van buiten door de ganse wereld, van binnen door de duivel en al zijn engelen wordt aangevochten." Ook was hij gewoon te zeggen, dat "drie dingen iemand tot een godgeleerde maken, n.l. meditatie, bidden, aanvechting." Volgens bericht van Justus Jonas, die toen bij hem was, werd Luther eens zo zwaar aangevochten, tegelijk in zijn lichaam en in zijn ziel, dat hij, niet anders menende dan te zullen sterven, zijn testament maakte, hetwelk aldus luidde: "Heere God, ik dank U, dat Gij gewild hebt, dat ik arme op deze aarde zou zijn. Ik heb geen akker, bezittingen of geld, welke ik nalaat. U hebt mij gegeven vrouw en kinderen, die ik U wedergeef. Voed ze, leer ze, bewaar ze, gelijk U mij tot nog toe gedaan hebt, o Vader der wezen en Rechter der weduwen!"

De volgende dag zeide hij tot Justus Jonas: "Den dag van gisteren zal ik altijd onthouden. Ik ben gisteren in de oefenschool geweest, en ik heb in een heet bad van zweet gezeten." Daarna heeft hij dikwijls van deze aanvechting tot zijn vrienden gesproken en placht ze dan *colaphum Satanae*, d. i. vuistslag des duivels te noemen, gelijk Paulus in 2 Cor. 12: 7 spreekt van een engel des Satans, die hem met vuisten slaan zou.

Ook **Justus Jonas**, Luthers getrouwe meedienaar en ambtgenoot, die ook bij hem was in zijn sterven, viel voor zijn dood in een zo zware aanvechting, dat hij bijna buiten troost was; doch door middel van vele en gedurige vertroosting en vermaningen van zijn dienaar werd hij versterkt en overwon ook weder.

Luthers laatste gesprek met zijn vrienden over de vraag: of de een de ander in de hemel kennen zal, had zulk een diepe indruk gemaakt op zijn leerling Johannes Matthesius, dat deze zijn laatste predicatie vervaardigde over dezelfde stof, naar aanleiding van "De opwekking van de jongeling te Naïn."

Kort hierna stierf hij. Toen hem op zijn sterfbed iemand der omstanders iets troostelijks uit zijn eigen geschriften voorlas, zeide hij: "Lees nu mijn uitleggingen niet. Ware ik toen zo gesteld geweest als nu, ik zou anders geschreven hebben. Alles wat u zegt en leest, wil er bij mij niet in." Evenwel is hij daarna weder terecht gebracht en tot troost gekomen, in welke troost hij gerust en Godzalig is gestorven.

Toen **Martinus Bucerus** op zijn sterfbed lag en John Bradford, op weg naar de preekstoel, zei voor hem te zullen bidden, zeide hij al wenend: "Heere! verwerp mij toch niet in mijn ouderdom, als mijn krachten vergaan. Kastijd mij krachtig maar verwerp mij niet." Toen hij vermaand werd, om zich tegen de duivel te wapenen, zeide hij: "Ik heb met de duivel niets te maken, ik ben alleen in Christus, o het zij verre, dat ik nu die zoetste aller vertroosting niet zou gevoelen."

Caspar Olevianus, professor en predikant te Heidelberg, verhaalde op zijn sterfbed van zeker gezicht en zekere gedachte, welke hij gekregen had. "Gisteren", zeide hij, "na het afscheid der twee jonge graven, ben ik vier uren en langer met grote vreugde als overgoten geweest, zodat ik mij verwonderde, hoe mijn vrouw en moeder nog vraagden, of het wat beter met mij was? Voorwaar, het kon nooit beter zijn. Het kwam

mij voor, alsof ik in een schoon veld wandelde, waar ik inmiddels met hemelse dauw niet druppelsgewijze, maar in grote overvloed en als met volle schotels werd overstelpt, waaruit ik zeer grote blijdschap schepte naar lichaam en naar ziel."

Hierop zeide Piscator: "De goede Herder Christus Jezus heeft u in Zijn weide gebracht."

"Ja", zeide toen Olevianus, "aan de fontein der levende wateren heeft Hij mij gebracht."

Toen men **Salomo Gesner**, professor te Wittenberg, op zijn sterfbed, vertroosting tegen de aanvechtingen des duivels voorlas, zeide hij: "Ik heb met de duivel gans niet te doen en hij maakt het mij niet moeilijk in de tijd van mijn ziekte. Doch, laat hem komen, laat hem aanvallen en zijn krachten aan mij, armen zondaar beproeven, ik zal daardoor nochtans niet kleinmoedig worden. Want ik weet, dat ik niet tegen hem, maar tegen God gezondigd heb. Derhalve zal ik, de Israëlieten in de woestijn volgende, hem op de koperen slang wijzen, alhoewel niet voor hem. Ik zal hem op de Zone Gods wijzen, hangende aan het kruis en ik zal tot hem zeggen: "Tegen deze en niet tegen u heb ik gezondigd, Hem betrouw ik mij geheel toe. Ik geloof dat Hij, gelijk voor de zonde der gehele wereld, zo ook voor mijn zonden volkomen genoegdoening aan God, de Vader, heeft betaald. Daarom: weg duivel! Richt uw pijlen op dit Zaad der vrouw. Zo u Hem kunt overwinnen, zult u ook mij overwonnen hebben."

Van het sterfbed van **John Knox**, de Schotse hervormer en predikant te Edinburgh, verhaalt men het volgende. Men vroeg hem: "Hoe het met hem was en waarom hij zo zwaar zuchtte." Hierop antwoordde hij: "Ik heb in dit mijn zwakke leven veel strijd en aanvechtingen van de duivel doorgestaan, maar nu komt die briesende leeuw allerheftigst op mij aan, en giet alle zijn krachten, om mij te verslinden en te verderven, gelijkelijk uit. Eerst heeft hij mij menigmaal mijn zonden voor ogen gesteld, daarna heeft hij mij vaak tot wanhoop verzocht; ook heeft hij dikwerf getracht mij door de verlokkingen der wereld te verstrikken; maar, door het zwaard des Geestes, dat is Gods Woord, verpletterd zijnde, heeft hij niets kunnen uitrichten. Nu valt hij mij op een andere wijze aan; en die boze slang zoekt mij nu wijs in maken, dat ik om mijn getrouwheid in de dienst, zelfs de hemel en de zalige onsterfelijkheid verdien. Maar geloofd ze God, Die mij zulke schriftuurplaatsen heeft ingegeven, als deze: "Wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt?" en: "Door de genade Gods ben ik dat ik ben"; en: "Niet ik, maar de genade Gods in mij"; door welke woorden ik hem doodde, en deze vurige pijl uitbluste, zodat hij overwonnen heenging. Zo dank ik mijn God door Jezus Christus, Die mij de overwinning heeft willen geven. Nu geloof ik wel, dat hij niet meer op mij zal aankomen, maar dat ik na korte tijd zonder grote smart des lichaams en bangheid der ziel dit sterfelijke en ellendige leven, met het eeuwige en zalige door Jezus Christus verwisselen zal."

Zo ziet men door dit alles, hoe God, de Heere, gewoon is de Zijnen, ook na de zwaarste aanvechtingen, vóór hun dood nog verkwikking en vertroosting te geven, door het verzekerd gevoel van hun zaligheid, gelijk **Rober Rollock** in zijn uiterste sprak: "O, hoe schrikkelijk is het in de handen Gods te vallen, maar mij is barmhartigheid weggelegd in Christus Jezus. Wat zijt ge bedroefd, mijn ziel? Wat buigt ge u neder in mij! Haast zal u het liefelijkste gezicht en het dierbaarst gesprek ten dele vallen." (Zie Melchior Adamus: Levensbeschrijving van godgeleerden).

Zo zeide Koning Hendrik VIII van Engeland, toen hij op zijn sterfbed zich over zijn zonden beklaagde: "Maar de genade van Christus is machtig genoeg, al mijn zonden te vergeven, al waren ze ook veel groter dan ze zijn."

HOOFDSTUK IV.

De verlossing uit geestelijke verlatingen.

Hoe ze komt?

Wat ze mee brengt?

Verlichting van het kwaad.

Wegneming daarvan.

Vrede en geestelijke vreugde.

Daarna antwoordde de HEERE Job uit een onweder". (Job 38: 1). Zo komt God ten laatste weder tot ons, die Hij had verlaten en antwoordt ons. Augustinus zegt: "Gij goede en Almachtige, die een ieder van ons zó verzorgt, alsof u er maar één verzorgde, en één gelijk u dat een ieder doet". Was God niet in de wind, niet in de, aardbeving, niet in het vuur, Hij kwam in het suizen van een zachte stilte. 1 Kon. 19: 11-13.

Wij hebben gesproken van de aard dezer geestelijke aanvechtingen; van de vertroosting daarin; en van de hulp, om daaruit te komen.

Nu willen wij spreken van de verlossing zelve en daarmee eindigen.

"Troost, troost Mijn volk, zal ulieder God zeggen, spreekt naar het hart van Jeruzalem, en roept haar toe, dat haar strijd vervuld is, dat haar ongerechtigheid verzoend is." (Jes. 40: 1, 2). Tot dusver heeft Christus zich gehouden als achter de muur en ziende door de traliën; nu breekt Hij door als een zon door de mistige wolken en nevelen, die over de duistere en ingezonken ziel hingen, nu bestraalt en verkwikt Hij haar. "Wie zal ons het goede doen zien? Verhef u over ons het licht uws, aanschijns, o HEERE!" (Ps. 4: 7). En Ps. 18: 29: "Want u doet mijn lamp lichten; de HEERE, mijn God, doet mijn duisternis opklaren." Hier wordt nu de ziel verlicht en ook verwarmd, door een Goddelijke lichtstraal van boven, ja, van God zelf, Die niet anders dan zijn gunst aan die verlangende ziel bewijst. "Maak u op, word verlicht, want uw licht komt, en de heerlijkheid des HEEREN gaat over u op." (Jes. 60: 1). Evenals de regen op de dorstige en droge aarde, zo giet God hier "water op de dorstigen en stromen op het droge." "Ik zal Mijn Geest op uw zaad gieten." (Jes. 44: 3). Zie ook Job 29: 23. En het is "als de koude der sneeuw ten dage des oogstes; als koud water op een vermoeide ziel (Spr. 25: 13, 25); of, gelijk het bij Jesaja luidt: "als de glinsterende hitte op de regen, als een wolk des dauws in de hitte des oogstes."

Dat uurtje moet er zijn, dat lang verwachte uurtje. Want zo zegt de HEERE: "In den tijd des welbehagens heb Ik u verhoord, en ten dage des, heils heb Ik u geholpen."

Gregorius zegt: "Er is driemaal een omkering in het gemoed van ieder uitverkorene, waarin hij na bittere droefheid en angst weer vreugde en troost verkrijgt, n.l.: in de bekering, in de aanvechting en in de dood. En, zo groot aan de ene zijde de smart is, zo groot is daarna aan de andere zijde de vreugde." Wat was het der ziel een onuitsprekelijke en onafgebroken smart, zo van God verlaten te zijn en van het gevoel van Zijn gunst! Verlaten in zo schrikkelijke aanvechtingen, daar de duivel het nacht en dag op die alleen gelaten, arme ziel toelagde, haar bestreed en geheel en al naar zijn boze en tirannieke wil vertrad en als verscheurde. "Red mijn ziel van het zwaard, mijn eenzame van het geweld des honds", zo bidt David in Ps. 22.

Nu daartegen zegt zij: "Ik ben zeer vrolijk in de HEERE, mijn ziel verheugt zich in mijn God, want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, de mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan; gelijk een bruidegom zich met priesterlijk sieraad versiert, en als een bruid zich versiert met haar gereedschap." (Jesaja 61: 10).

"Een vrouw", zo zegt Jezus in Joh. 16, "wanneer ze baart, heeft droefheid, dewijl haar ure gekomen is; maar wanneer ze het kindeken gebaard heeft, zo gedenkt ze der benauwdheid niet meer, om de blijdschap, dat een mens ter wereld geboren is. En gij dan hebt nu wel droefheid; maar Ik zal u wederom zien, en uw hart zal zich verblijden, en niemand zal uw blijdschap van u wegnemen."

Het is nu al: "Zingt de HEERE, prijst de HEERE, want Hij heeft de ziel des nooddruftigen uit de hand der boosdoeners verlost." (Jeremia 20: 13); en gelijk David zegt: "Geloofd ze de HEERE, want Hij heeft de stem mijner smekingen gehoord, De Heere is mijn sterkte en mijn schild; op Hem heeft mijn hart vertrouwd, en ik ben geholpen, dies springt mijn hart van vreugde, en ik zal Hem met mijn gezang loven." "Geloofd ze de Heere, want Hij geeft Zijn goedertierenheid aan mij wonderlijk gemaakt." (Ps. 31: 22).

Bij deze verlossing is op te merken, dat ze veeltijds zeer schielijk en op het onverwachtst komt, dan voornamelijk, wanneer ze weinig tijd vóór de dood wordt geschonken, gelijk in verscheiden voorbeelden, ook van martelaren, vroeger reeds is opgemerkt. "Dan zal uw licht voortbreken als de dageraad, en uw genezing zal snellijk uitspruiten." (Jes. 58: 8). "Dat is de stem mijns Liefsten; ziet Hem, Hij komt." (Hoogl. 2: 8).

Soms komt zij van lieverlee. Zo staat er tot tweemalen toe: "Daarna antwoordde de HEERE Job uit een onweder", n.l. in hoofdstuk 38: 1 en 40: 1.

Augustinus vraagt hier: "O Heere! hoe verschijnt Gij, als U dit doet? Welk is het teken van Uw komst? Zijn ook tranen en verzuchtingen getuigen en voorboden van deze troost en van deze vreugde?"

Hij wil hiermee zeggen, dat het voor de ziel een goed teken is, als ze los wordt en kan beginnen verbroken te worden en weg te smelten in kermen en smeken. Zo zucht ze dan en begint Hem te zien, en strijdt en werkt zo, om, kan ze Hem niet omhelzen, dan zijn zoom maar te vatten en het minste teken, dat ze van Hem vindt, houdt ze vast, om zo doende verder te komen.

"Heere! verlaat mij niet, opdat ik U niet verlate," zo bad de martelaar **Guido de Bres** en ook **Anna Beurges**.

"Mijn ziel kleeft U achteraan", zegt David in Ps. 63. De ziel laat Hem niet los, waar ze Hem maar ergens vatten kan. Jakob zei: "Totdat Gij mij zegent". En van de schare staat in Lucas 4. geschreven: "En ze kwamen tot bij Hem, en hielden Hem op, dat ilij van hen niet zoude weggaan". Van de Emmaüsgangers lezen wij: "En ze dwongen Hem, zeggende: Blijf met ons, want het is bij de avond en de dag is gedaald. En Hij ging in, om met hen te blijven." Ruth zeide tot Naomi: "Val mij niet tegen, dat ik u zou verlaten, om van achter u weder te keren; want waar gij zult heengaan, zal ik ook heengaan, en waar gij zult vernachten, zal ik vernachten." Zo sprak ook Elisa tot Elia: "Zo waarachtig als de HEERE leeft, en uw ziel leeft, ik zal u niet verlaten." (2 Kon. 2: 2).

Het gaat dan met de ziel, gelijk met die Athener, die het schip bij het touw vasthield. Toen hem de ene hand werd afgehouden, hield hij het nog met de andere vast en toen ook die was afgehouden, hield hij het met de tanden vast, zo lang hij kon. Zo ook verlaat hier de ziel niet, wat ze vast heeft, maar houdt vol tot de einde. "Wij hebben ook in de weg Uwer gerichten, U, o HEERE, verwacht; tot Uw Naam en tot Uw gedachtenis is de begeerte onzer ziele. Met mijn ziel heb ik U begeerd in de nacht, ook zal ik met mijn geest, die in het binnenste van mij is, U vroeg zoeken." (Jes. 26: 8, 9). Zo zegt ook de bruid: "Ik hield Hem vast en liet Hem niet gaan". (Hoogl. 3: 4). "Heere! tot wien zouden wij heengaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens",

zeide Petrus, toen Christus voorstelde, Hem te verlaten. En als Christus deze ijver en deze standvastigheid ziet, zo wordt Hij geheel bewogen, om haar verder te helpen en bij haar te wonen. "Zal God dan geen recht doen zijn uitverkorenen, die dag en nacht tot Hem roepen, hoewel Hij lankmoedig is over hen?" En hun geroep is nu: "Sterk, o God! wat u aan ons gewrocht hebt." (Ps. 68: 29).

Zo komt ook de verlossing dikwijls dan, wanneer het er met de ziel donker voorstaat, en het met de verlating op 't hoogste loopt. Zo zegt de Joodse schrijver **Philo**, dat dan de Goddelijke bijstand het meest nabij is, wanneer de menselijke schijnt ver te zijn. "Daarom", zeide hij, "moeten wij goedsmoeds zijn, overmits God ons nu zeker zal helpen, daar Cajus, de vijand, zo zeer tegen ons raast."

Abraham strekte zijn hand uit, en nam het mes, om zijn zoon te slachten, toen riep God: "Abraham, Abraham!"

De martelaar, **Nicolas Russeau** (1557), zeide: "God pleegt dan gewoonlijk de Zijnen te helpen, wanneer de barbaarse vervolgingen op 't hoogst zijn gekomen, om daar door te doen blijken, dat zulke verlossing en hulp van Hem alleen en van niemand of niets anders komt."

Ten eerste. In en met de verlossing komt ten eerste: verzachting, verlichting van het kwaad. Het wordt dan dragelijk en laat de mens een weinig adem, zodat hij nu met Jesaja durft en mag spreken: "Ik dank U HEERE! dat Gij toornig op mij geweest zijt, maar Uw toorn is afgekeerd, en Gij troost mij."

De Heere licht nu Zijn hand een weinig op en laat de ziel omhoog zien. "Wend u van mij af, dat ik mij verkwikke." (Ps. 39: 14). Zo komt ook in lichamelijke ziekten de gezondheid gewoonlijk eerst met zulke verlichting.

Ten tweede komt er een gehele wegneming van het kwaad, hetwelk de mens tot nu toe zo beangstigd en geplaagd heeft. "Wees verre van verdrukking, want u zult niet vrezén; en verre van verschrikking, want ze zal tot u niet naken." (Jes. 54: 14). En zo wordt de last der zonde, die de oorzaak der benauwdheid was, weggenomen. "Ik delg uw overtredingen uit als een nevel en uw zonden als een wolk, keer weder tot Mij, want Ik heb u verlost." (Jes. 44: 22). En Hoofdstuk 49: 9, 10: "Om te zeggen tot de gebondenen: Gaat uit; tot hen, die in duisternis zijn: Komt te voorschijn. Ze vullen op de wegen weiden en op alle hoge plaatsen zal hun weide wezen. Ze zullen niet hongeren, noch dorsten, en de hitte en de zon zal ze niet steken."

Ten derde komt er gerustheid en vrede in God, onze Heiland, tegenover de vorige onrust en strijd, welke de ziel hier gehad heeft. "Want hun Ontfermer zal ze leiden en Hij zal ze aan de springaders der wateren zachtken leiden." Zo ook wordt in de 116de Psalm gezegd: "Mijn ziele, keer weder tot uw ruste, want de HEERE heeft aan u welgedaan. Want, Gij HEERE! hebt mijn ziel gered van de dood, mijn ogen van tranen, mijn voet van aanstoot."

En Augustinus betuigt: "Omdat Gij ons gemaakt hebt om Uzelf, zo is ons hart niet gerust, voordat het mag rusten in U."

Ten vierde komt er, hetgeen hier wel het meest door ons moet worden opgemerkt, vreugde in God, vreugde over het gevoelen van de zekerheid onzer zaligheid. "Wie kan vreugde geven, zoals Hij, Die alles gemaakt heeft, dat vreugde geeft", zegt Augustinus. "In plaats dat u verlaten en gehaat zijt geweest, zoo dat niemand door u heenging, zo zal Ik u stellen tot een eeuwige heerlijkheid, tot eens vreugde van

geslacht tot geslacht." (Jes. 60: 15). En Hoofdstuk 51: 11 "Eeuwige blijdschap zal op hun hoofd wezen; vreugde en blijdschap zullen ze aangrijpen, treuring en zuchting zullen weg vlieden." Zo ook Hoofdstuk 12: 3 "En gijlieden zult water scheppen met vreugde uit de fonteynen des heils." "Zijne ziel zal vernachten in het goede." (Ps. 25: 13). "Toen werd onze mond vervuld met lachen en onze tong met gejuich". (Ps. 126: 2), Zie ook: Jes 25: 9 en 29: 19. Nehémia zegt: "De blijdschap des HEEREN, die is uw sterkte." Gelijk haar droefheid de grootst mogelijke is geweest, zo is nu ook haar vreugde en van Hem, Die haar zwaarigheid verzwaarde, komt nu ook haar heil en troost. "Zij waren vrolijk, want God had hen vrolijk gemaakt met grote vrolijkheid, en ook waren de vrouw en kinderen vrolijk; zodat de vrolijkheid van Jeruzalem tot van verre gehoord werd". (Neb. 12: 43). Bij Jesaja luidt het: "Zij zullen blijde wezen voor Uw aangezicht, gelijk men zich verblijdt in de oogst, gelijk men verheugd is, als men de buit uitdeelt." En bij David in Ps. 4: "Gij hebt vreugde in mijn hart gegeven, meer dan ter tijd, toen hun koren en hun most vermenigvuldigd zijn." En in Ps. 81: "O hoe groot is Uw goed, dat u weggelegd hebt voor degenen, die U vrezen." Met een geestelijke dronkenschap worden ze als van vreugde dronken. Dan is het: "Eet vrienden, drinkt en word dronken, o Liefste." Ook heidense schrijvers noemen als beloning der gerechtigheid *een voortdurende dronkenschap*.

- De ziel smaakt een vreugde, meer en groter dan voorheen haar droefheid is geweest. "Verblijd ons na de dagen, in dewelke u ons gedrukt hebt, naar ,de jaren, in dewelke wij het kwaad gezien hebben." (Ps. 90: 15) zo werd Job in alles dubbel gezegend na zijn verlossing, want "de HEERE wendde ,de gevangenis van Job, toen hij gebeden had voor zijn vrienden; ,en de HEERE vermeerderde al hetgeen Job gehad had tot dubbel zoveel."
- De Heere schenkt een gedurige vreugde. "En de zachtmoedigen zullen vreugde op vreugde hebben in ,den HEERE; en de behoeftigen onder de mensen zullen zich in de Heilige Israëls verheugen." (Jes. 29: 19).
- Ja, Hij geeft eeuwige vreugde: "Met eeuwige goedertierenheid zal Ik Mij uwer ontfermen, zegt de HEERE, uw Verlosser." (Jes. 54: 8) en Jes. 60: 15: "In plaats dat u verlaten en gehaat zijt geweest, zodat niemand door u henenging, zo zal Ik u stellen tot een eeuwige heerlijkheid, tot een vreugde van geslacht tot geslacht." Zie ook Jes. 41: 11: "Eeuwige vreugde zal op hun hoofd zijn.

Bernardus zegt: "Uit hoe grote bitterheid hebt u mij dikwijls verlost, goede Jezus! Hoe menigmaal hebt u mijn gewonde consciëntie na angstig geweest, na onuitsprekelijk zuchten en hijgen met de zalving Uwer barmhartigheid en de olie Uwer vreugde overgoten! Hoe dikwijls heeft mij het gebed, dat ik bijna wanhopende aanving, vrolijk en vertrouwd op de genade gemaakt! Die evenzo zijn bestreden, weten, dat de Heere Jezus waarlijk een Medicijnmeester is, die de gebroken harten geneest, (Ps. 147) en hun breuken verbindt. Laat hen, die zulks nog niet gevoeld hebben, Hem derhalve geloven, Die zegt: ,De Geest des Heeren is op Mij, om een blijde boodschap te brengen de zachtmoedigen. Hij heeft Mij gezonden, om te verbinden de verbrokenen van hart." Zo ze dan nog twijfelen, laat hen dan zelf komen en proeven, opdat ze zo in zichzelf leren verstaan, wat het zegt: "Ik wil barmhartigheid en geen offerande." (Bernardus: Het Hooglied, XXXII ste predicatie). En op een andere plaats zegt hij: "Ik kan mij van vreugde niet bedwingen, dat die Majesteit Zich, verwaardigt, met zulk eens zoete gemeenzaamheid, Zich tot onze zwakheid te neigen en die hoogste Godheid gelijk als ondertrouw aangaat met de vrolijke ziel en Zich niet schaamt aan haar te tonen de genegenheid van een met de

tederste liefde bezielde bruidegom. Nu twijfel ik er niet aan, of het zal in de hemel zo zijn, zoals ik het lees op aarde. De ziel zal zekerlijk gevoelen, hetgeen het Woord zegt. Alleenlijk kan ze nu niet uitdrukken, hoeveel ze hiernamaals krijgen zal, ook niet wat ze nu al heeft. Wat meent gij, dat ze daar wel verkrijgen zal, die hier zulk een gemeenschap smaakte, dat ze zich als met Gods armen voelt omhelzen, als in Gods schoot getroeteld, en door Gods zorg en bewaring zo beschermd gevoelt, dat ze in haar rust door niemand, wie dan ook, wordt opgewekt, eer ze van zelf ontwaakt. (IIIde predication over het Hooglied). Op dergelijke wijze spreekt ook Chrysostomus over deze geestelijke blijdschap in zijn Homiliën.

Onder de martelaren zijn er verscheidene, die deze geestelijke vreugde, juist in het gezicht van hun dood, menigmaal als in een volle vloed hebben genoten en dat hebben betuigd. Zo pleegt God de Zijnen, die Hij tot de zwaarste vervolgingen en tot het zwaarste kruis roept, ook een grotere mate van hemelse vreugde hier reeds mee te delen.

Adolf van Clarebach, een jong en geleerd man en schoolmeester te Wezel, die in het jaar 1529 te Keulen, samen met **Petrus Flisted** openlijk verbrand werd, riep, toen hij op de plaatse der straf kwam, luidkeels uit: dat zijn hart en zijn lichaam, zo verblijd en vrolijk was, dat hij niet geloofde, dat er enig mens in de ganse wereld was, die vrolijker en geruster kon zijn, dan hij was.

Anna Askew, een edele jonkvrouw in Engeland, onderschreef de belijdenis van haar geloof vanuit de gevangenis, anno 1546, en wel met deze woorden: "Anna Askew, die de dood noch wenst, noch zeer vreest, maar zo vrolijk is van hart is, als zulk een mens mag zijn, die op de weg ten hemel is."

Petrus Scriba, student van Lausanne, in het jaar 1557, getuigt: "De geringste troost en vreugde, welke ik nu in deze banden dagelijks gevoel, is groter en voortreffelijker dan alle vorige vreugde, die ik ooit in al de tijd mijns levens gehad heb."

Pieter Bergier, te Geneve, anno 1553, staande op de brandstapel, om verbrand te worden, riep nog: "O Heere, hoe zoet en liefelijk is uw Naam!"

Dionysius Peloquin, anno 1553, schrijft uit de gevangenis aan zijn huisvrouw: "Wat mijn persoon aangaat, zo verklaar ik u naar waarheid, dat ik nooit mijn leven lang zo van harte vrolijk en weltevreden ben geweest, als ik nu tegenwoordig ben, doordien ik gevoel, dat de goede God zijn genade en barmhartigheid aan mij bewijzen, mij in Zijn rijk opnemen, en aan al mijn jammer en ellende een einde maken, zal."

Franciscus Gamba, een Italiaan, anno 1555, laat zich aldus horen: "Mijn hart is met zulk een troost overstroomd, dat ik in mij zulk een vreugde vind, die van eens mensen zin en verstand niet kan begrepen worden."

Lodewijk Pachal schrijft in een brief aan zijn vorige gemeente: "Met mij staat het zo, dat ik hoe langer zo meer, hoe dichter ik kom aan de stonde, waarin ik mijn Heere Jezus Christus zal worden opgeofferd, vreugde en blijdschap in mijn hart ervaar. Ja, ik gevoel onuitsprekelijke vreugde in mijn hart, en mij dunk, dat ik al los en vrij ben uit mijn gevangenis. Ik ben ook bereid, niet slechts eens, maar indien het mogelijk ware, duizendmaal, om Christus wil, te sterven."

Guido de Bres, van Bergen in Henegouwen, spreekt anno 1567 aldus: "O lieve Broeders, wat is het een kostelijke zaak, een goede consciëntie te hebben! Ik gevoel zulk een grote vreugde in mijn hart, dat ze met geen woorden is uit te drukken."

Bijzonder openbaart zich deze vreugde na zware aanvechtingen, wanneer de nu uitgeredden spreken uit een levendig gevoel dezer verlossing.

Wij gaan nu voorbij de voorbeelden, door ons hiervoren verhaald ook spreken wij niet

van die, welke de Roomsens willen bijbrengen, als van Catharina van Siena, Theresia, Tauler en anderen, of ook van Mattheüs Wejer (wiens, geschriften door Johannes Spes in 1579 in het Nederlands en in 1633 in het Hoogduits te Frankfort zijn gedrukt).

Maar wij willen het voorbeeld meedelen van **Pomponius Algerius**, die de marteldood onderging in het jaar 1555. Hij was van Capua geboortig en studeerde te Padua. Daar werd hij op bevel van de Paus gevangen genomen, van daar naar Venetië en verder naar Rome gebracht en aldaar verbrand. Uit zijn gevangenis te Venetië schreef hij aan de getrouwe belijders der zuivere waarheid deze zeer troostvolle brief:

"Ik kan niet nalaten, ten einde de droefheid, die u mijnentwege hebt, te verzachten, u ook iets van mijn vermaak en vreugde mee te delen, opdat ge u met mij moogt verheugen en de Heere verheerlijken. Ik zal uitspreken, hetgeen geen mens zal willen geloven, wanneer ik het meedeel. Ik heb een nest vol honig en honingraten gevonden in de ingewanden van een leeuw. Wie zal geloven, hetgeen ik zeg? Of, welk mens zal zich kunnen indenken, dat men in een diep en donker hol een paradijs van vermaak vindt? Dat in de plaats der droefheid en des doods rust en hoop des levens wonen? Dat men in een hels gat vreugde der ziel vindt? Is het haast ongelooflijk, verheugd te zijn daar, waar andere mensen wenen? Waar andere schrikken en beven, daar vol van kracht en vol van moed te zijn? Wie zou dit kunnen denken of durven geloven? In zulk een ellendige staat toch nog zulk een vermaak te genieten? In een eenzame plaats zulk een gezelschap van goede mensen te vinden? In nauwe banden en koude ijzers zulk een rust te hebben?

Lieve Broeders! dit alles heeft de goede hand Gods aan mij gedaan. Ziet, Hij, Die eens verre van mij was, is nu tegenwoordig, is nu bij mij; Hem, die ik vroeger nauwelijks kon bemerken, zie ik nu zeer klaar; Hem, die ik eens van verre zag, zie ik nu nabij. Hij, naar Wien ik eens hongerde, komt en reikt nu mij Zijn hand toe. Hij vertroost en overstelpt mij met blijdschap. Hij verdrijft alle bitterheid, Hij verleent alle sterkte en moed. Hij heelt en verkwikt mij, doet mij voortgaan en vertroost mij. O, hoe goed is de Heere, Die Zijn knechten niet laat verzocht worden boven hun vermogen! O, hoe licht en aangenaam is Zijn juk! Is er iemand, gelijk de Allerhoogste, Die de bezwaarden opneemt, de verwonden heelt, en verkwikt? Is er iemand Hem gelijk?

Leert dan, mijn welbeminden, hoe liefelijk de Heere is, hoe goedertieren en barmhartig Hij is, Die zijn knechten in hun aanvechtingen bezoekt en hen verwaardigt in zulke slechte en stinkende gaten Zijn gezelschap te mogen genieten."

Johannes Morellius in Frankrijk schreef in het jaar 1558 in zekere brief uit zijn gevangenis:

"Ik heb in deze kamp geleerd, hoe schrikkelijk het is in de hand des Heeren te vallen. Doch God is nog altijd de zijn genadig en al vallen ze ook, zo laat Hij toch niet toe, dat ze geheel zouden vertreden worden. Gelijk Hij mij dan ook door Zijn grondeloze barmhartigheid wederom heeft doen zien, en de verzekering schonk, dat Hij al mijn afgrijselijke zonden genadig heeft vergeven. En al waren deze zonden voorheen bloedrood voor Hem, zo zijn ze nu voor Hem witter dan sneeuw. O zoete en liefelijke stem! O hoe groot is die vreugde mijns harten, doordien ik gevoel, dat mij die goede Vader weder omhelst, hoewel ik een verloren en bedorven zoon ben geweest, doordat Hij mij te verstaan gaf, dat Hij mij voortaan met Zijn hand onderhouden, leiden en regeren wil en mij deze aanvechting daarom is overgekomen, dat ik zou leren, dat het in mijn macht niet stond in deze strijd de overwinning te behouden, maar dat dit alles van Zijn almachtige genade en barmhartigheid afkomt."

Zo breekt de ziel uit in lofzangen en verheerlijking van de Allerhoogste, van de God

aller goedheid, Wiens genadige kracht ze nu in zich zelve heeft bevonden en met de dichter van Psalm 126 roemt zij: "Als de HEERE de gevangenen Sions wederbracht, waren wij gelijk degenen, die dromen. Toen werd onze mond vervuld met lachen en onze tong met gejuich." En met de profeet Jesaja: "En te dienzelve dage zult u zeggen Ik dank u, HEERE! dat u toornig op mij geweest zijt maar Uw toorn is afgekeerd en u troost mij. Zie ook Jes. 44: 23; 49: 13, alsmede 61: 10: "Ik ben zeer vrolijk in de HEERE"; en Ps. 30: 12: "Gij hebt mijn weeklage veranderd in een rei, Gij hebt mijn zak ontbonden en mij met blijdschap omgord." En eindelijk Ps. 146: "O mijn ziel, prijs de HEERE! Ik zal de HEERE prijzen in mijn leven." In Psalm 116: 3: "De banden des doods hadden mij omvangen, en de angsten der hel hadden mij getroffen, ik vond benauwdheid en droefenis"; zo noemt de ziel haar vorige zwarigheid en daaruit blijkt de genade Gods te klaarder en de verlossing te meerder, die ze prijst. Daarvan zegt de dichter in Ps. 94: "Ten ware dat de HEERE mij een hulpe ware geweest, mijn ziel had bijna in de stilte gewoond. Als ik zeide: mijn voet wankelt; Uw goedertierenheid, o HEERE, ondersteunde mij. Als mijn gedachten binnen in mij vermenigvuldigd werden, hebben uw vertroosting mijn ziel verkwikt." En in Ps. 34: 7: "Deze ellendige riep, en de HEERE hoorde, en Hij verlost hem uit al zijn benauwdheden." Nu verheugt de ziel zich in deze verlossing en zegt: "Ik zal mij verheugen en verblijden in uw goedertierenheid, omdat u mijn ellende hebt aangezien en mijn ziel in benauwdheden gekend."

Nehémia verhaalt aangaande de inwijding der muren van Jeruzalem: "En ze offerden deszelven daags grote slachtofferen en waren vrolijk, want God had hen vrolijk gemaakt met grote vrolijkheid, en ook waren de vrouwen en de kinderen vrolijk; zodat de vrolijkheid van Jeruzalem tot van verre gehoord werd."

Zo is het ook hier met de verlossing der aangevochten ziel. Ze verheugd zich niet alleen, maar ook alle vromen en vrienden met haar. "Verblijdt u met Jeruzalem en verheugt u over haar, al haar liefhebbers; wees vrolijk over haar met vreugde, u allen, die over haar zijt treurig geweest." Deze opwekking vertroost en versterkt ook alle anderen, want zo lezen wij: "Die Uw Naam kennen, zullen op U vertrouwen, omdat Gij, HEERE! niet hebt verlaten degenen, die U zoeken."

O, welk een onuitsprekelijke en overvloedige vreugde overstroomt nu dit hart na zijn aanvechting en dorheid! Wat een hemels gevoel ontstaat voor haar in deze levend bevinding der Goddelijke wederkomst en der weder inwoning van haar beminde Zaligmaker, die ze met zulk een verterende benauwdheid en ten top gestegen angst zocht, totdat ze Hem vond! "Zie Uw vader en ik hebben U met angst gezocht!" (Luc 2: 48). Het hart is vol, ja, is geestelijk drenken in deze vernieuwde bruiloft. Daar eet de ziel het goede en verlustigt zich in vettigheid. O, ze denkt nu aan niets anders dan aan God, en al wat ze spreekt, heeft betrekking op Christus!

Eén ding was haar nodig, en dat éne heeft ze gevonden, "En als ze die gevonden heeft, roept ze de vriendinnen en de geburinnen samen, zeggende: Weest blijde met mij." (Luc. 15: 9).

Evenals degenen, die uit de strijd komen, zo ook triomfeert zij, als een die met besprenkelde klederen van Bozra komt, die versierd is in Zijn gewaad. Ze zingt een lied, haar Beminde een lied, een eeuwig Hallelujah. "De kroon. des levens" - zegt Augustinus - "wordt alleen hun beloofd, die strijden."

Einde

W. a. Brakel, Redelijke Godsdienst, deel 2, Hoofdstuk 48¹

Van de Geestelijke Verlating.

Gods handelingen met de Zijnen zijn wonderlijk.

Des Heeren gedachten en wegen zijn niet als de onze; omdat velen die niet wel onderkennen of ook zich onder de wijze en vrije handel Gods niet wel onderwerpen, daarom handelen zij zelf dwaas en vermeederen hun ongestalte. Sommigen die enig licht en leven bekomen hebben, zouden de Heere wel een weg willen voorschrijven, hoe Hij Zijn kinderen zou leiden, en als de Heere naar hun bevassing niet handelt, dan staan zij verzet, of zij kunnen de Heere niet rechtvaardigen in zijn weg en zich met stille gelatenheid dezelve onderwerpen, of zo zij het doen, zo doen zij het alleen met opzicht van hun zondigheid, dat wij wel waardig zijn, zo gehandeld te worden, even alsof men nog in het verbond der werken ware en een voorwerp van Gods toorn, en nog niet was overgebracht in de staat van de genade. Als wij wijs waren, wij zouden onze staat niet verwerpen om enige onsmakelijke handelingen Gods met ons, men zou zich Gode onderwerpen, niet alleen, omdat men gezondigd had en waardig was alles te lijden; maar ook omdat al des Heeren handelingen enkele wijsheid, goedheid, getrouwheid en liefde zijn. Men zou dat geloven, men zou zich met gewilligheid des Heeren bestuur onderwerpen, hoe smartelijk het ook mocht zijn en hoe weinig wij ook des Heeren redenen en einden doorgronden konden.

Geestelijke verlating.

Onder al de wegen des Heeren met zijn kinderen, is de geestelijke verlating wel de bijzonderste, onder welke de gelovigen zich doorgaans niet wel dragen, daarom zal het dienstig zijn, dat wij deze staat in zijn natuur openen, de verlatenen troosten en hen besturen.

Is niet het verlaten van onbekeerden.

II. Als wij spreken van de geestelijke verlating, dan verstaan wij daardoor niet:

1. De verlating van de onbekeerden. God geeft deze wel vele lichamelijke voorspoeden, rijkdommen, eer, hoogheden. Hij geeft hun wel uitwendige verlichtingen, het historisch geloof overtuiging en prikkelingen tot bekering en ontvluchten van de grove besmettingen van de wereld. Als deze al die gewone weldaden misbruiken en zich daardoor niet bekeren, dan verlaat God hen geheel en al, geeft hen over aan zichzelf, zodat zij gruwelijker worden, dan zij tevoren waren, waarop dan ook verschrikkelijker oordelen volgen, en wel in deze wereld, zodat men in hen de rechtvaardigheid Gods ziet en verheerlijkt; maar bijzonder na de dood in de hel. Zie dit: 1 Sam. 16:14. *En de Geest des Heeren week van Saul; en een boze geest van de Heere verschrikte hem.* Rom. 1:21-26. Maar wij spreken van de verlating van de wedergeborenen.

Niet geheel noch eindelijk.

2. Wij verstaan daardoor niet een gehele, noch een eindeloze verlating. Dat is onmogelijk, wegens Gods onveranderlijk voornemen en verkiezing, wegens Christus' voldoening, wegens de verzegeling en inwoning des Heiligen Geestes, en wegens al

¹ Bijgevoegd door Red. Gihonbron; zie voor compleet boek: www.theologienet.nl rubriek theologie

de zekere beloften Gods; de Heere ondersteunt hen in de tijd van de verlating door stille en ongemerkte invloeden. *De Heere ondersteunt allen, die vallen, en Hij richt op alle gebogenen*, Psalm 145:14.

Niet minder invloeden dan in anderen.

3. Wij verstaan daardoor niet een minder invloeden met geestelijke genade in de een dan in de ander. God heeft in zijn kerk kinderen van verscheiden grootte; daar zijn kinderen, jongelingen, vaders. De kinderkens hebben veel mindere mate van genade dan de vaders, nochtans zijn zij daarom niet in de staat van verlating. Een vader kan in de staat van verlating zijn hebbende en houdende meerdere genade dan de kinderkens.

Niet ophouden van buitengewone verlichtingen.

4. Ook niet 't ophouden van buitengewone verlichtingen en vertroosting, blijvende de gewone. Toen Paulus wederom uit de derde hemel kwam, kon hij niet gezegd worden verlaten te zijn. Zo geeft God ook deze en gene van Zijn kinderen wel iets bijzonders boven de gewone leiding, en houdt daarmee op, en doet ze weer in hun gewone staat komen. Deze hoeven niet te denken, dat zij, dat missende, verlaten zijn, 't zij meer of minder.

Niet dagelijks struikelen.

5. Ook niet het dagelijks struikelen, hoewel het geschiedt door gebrek aan Geest, die ons wel voor struikelen bewaren kon, zo is het nochtans geen onttrekken van de gewone invloeden. En of het vallen in bijzondere zonden, tegen welke wij door de gewone bijstand kracht zouden hebben om staande te blijven, wel geschiedt door onttrekking: 2 Kron. 32:31. God verliet hem; zo is dat nog het verlaten niet, van welke wij hier spreken.

Niet verminderen van hebbelijke genaden.

6. Ook niet het verminderen van de hebbelijke genade. God beweegt de Zijnen niet alleen met als van buiten aankomende werkingen, maar brengt geestelijk leven in de ziel, in de een krachtiger dan in de anderen, 't welk uit zijn geestelijk beginsel niet alleen geneigd is te werken, maar ook dadelijk door de gewone medewerking werkt; deze ingestorte hebbelijkheid wordt door oefenen meerder, en wordt ook door verscheiden oorzaken verminderd. In de verlating neemt God deze hebbelijkheden noch geheel, noch ook ten dele weg; maar de gewone medewerking, waardoor, bij wege van gevolg, de hebbelijke genaden soms verminderen; doch niet in alle verlatingen, in sommige groeien ze zelfs, gelijk de wortels van de bomen in de sterke winden, en ook in de winters.

Beschrijving.

III. *De geestelijke verlating is een langdurige inhouding en onttrekking van de gewone medewerking en invloeden des Heiligen Geestes in de wedergeborenen, tot verlichting, verzekering van Zijn gunst, vertroosting, kracht tegen zonden, tegen de aanvechting, en tot hulp in en uit lichamelijke wederwaardigheden, waardoor zij duister, zwak in 't geloof, troosteloos worden, in zonden vallen, in de aanvechtingen onderliggen, en in lichamelijk kruis smartelijk en droevig blijven.*

Heeft opzicht op rechtvaardigmaking en heiligmaking.

IV. Zodat de verlatingen opzicht hebben op de rechtvaardigmaking met de aankele van die, en op de heiligmaking. In de een is de verlating meerder in het eerste, in de

ander in het tweede. In de een duurt ze langer, in de ander korter. Sommigen ondervinden het in het begin van de bekering, en gaat wel zo ver, alsof alles te niet liep, en hun bekering onwaarschijnlijker scheen dan tevoren; doch met tussenpozen komt de Heere hun wederom voor, en brengt ze in een bestendige staat. Sommigen komen in deze droevige staat, nadat ze enige voortgang hebben bekomen, en de Heere Zich vriendelijk aan hen heeft geopenbaard, soms schielijk, soms langzamerhand. Sommigen moeten dit nog smaken op 't laatste van hun leven; soms geeft de Heere hun zijn vertroosting en weer voor hun dood, en doet hen triomferende van hier gaan; soms sterven ze in grote verlatingen, duisternissen en kracht van aanvechtingen, en in een ogenblik komen ze van het een uiterste tot het andere, en dat zij nooit meenden te bekomen, verkrijgen ze onverwacht.

Misvatting.

V. De gelovigen, die hun onmacht nog niet genoegzaam geleerd hebben uit het Woord en eigen ondervinding, blijven hangen in hun eigen krachten, en 't ligt bij hen, hoewel zij anders geloven en belijden, dat die ongestalte uit hen zelf voortkomt, niet zo, alsof zij de Heere geen reden gaven van verlaten, dat zeker een waarheid is; maar alsof de Heere er geen hand in had, en zij door hun nalatigheid en vreemde begeerten hun ziel van God afwenden, en beelden zich stilletjes in, dat ze door hun werkzaamheid wel weer terecht zouden komen, als zij maar aan 't werk trokken, en dat zij, het nalatende, in hun gewisse ondergang lopen.

Anderen, tastbaar vernemende dat het Gods werk is, dat die hun Zijn gewone bijstand onttrekt, verwerpen terstond hun staat, en geloven dat het een blijf is van Gods toorn en dat het een aankondiging is van hun eeuwige verdoemenis, zijn daarom vol vrees en schrik, en laten bijna alle middelen na, omdat ze menen dat er toch geen hoop is, en worden verslonden door moedeloosheid.

Weinigen zwijgen stil en bezitten hun ziel in lijdzaamheid, zien maar op naar de hemel om hulp, en houden vast aan het zoeken hoewel in een dikke duisternis, kleven aan, schreien soms hartelijk, en willen op de Heere hopen, en zou Hij hen doden; dezen worden doorgaans eerder gered, en de verlating doet hun de meeste nuttigheid.

't Is Gods werk.

VI. 't Is van de allergrootste noodzakelijkheid, dat men weet dat in de verlaten staat het de Heere is, die Zijn gewone medewerking, invloeiing, verlichting en vertroosting onttrekt, dit wordt in het Woord met velerlei woorden uitgedrukt, welke telkens een bijzondere manier van verlating te kennen geven, namelijk:

- heengaan, weggaan: Hoséa 5:15. *Ik zal heengaan en keren weer tot mijn plaats.* Hoogl. 5:6. *Ik deed mijn Liefste open, maar mijn Liefste was geweken, Hij was doorgedaan; mijn ziel ging uit vanwege zijn spreken.* (Dat is, bezweek van schaamte en droefheid.)
- Verlaten: Jes. 54:7. *Voor een klein ogenblik heb Ik u verlaten.* Psalm 22:2. *Mijn God, mijn God! waarom hebt Gij Mij verlaten?*
- Verbergen: Jes. 57:17. *Ik was verbolgen over de ongerechtigheid van hun gierigheid, en sloeg hen; Ik verborg Mij.* Psalm 13:2 *Hoe lang zult Gij uw aangezicht voor mij verbergen?*
- Vergeten: Psalm 13:2. *Hoe lang, Heere! zult Gij mij steeds vergeten?*
- Inhouden: Jes. 63:15 ... *Waar zijn Uw ijver en Uw mogendheden? Het gerommel uws ingewands en uwer barmhartigheden? Zij houden zich tegen mij in.*
- Zwijgen, als doof houdende: Psalm 83:2. *O God! zwijg niet; houd U niet als doof, zij niet stil, o God.*

- Van verre staan: Psalm 10:1. *O Heere! waarom staat Gij van verre?*
- Toesluiten: Psalm 77:10. *Heeft God vergeten genadig te zijn? Heeft Hij Zijn barmhartigheden door toorn toegesloten!*
- Verstoten: Psalm 88:15. *Heere! waarom verstoot Gij mijn ziel, en verbergt Uw aanschijn voor mij?*
- Toornen: Psalm 88:17. *Uw hittige toornigheden gaan over mij, Uw verschrikkingen doen mij vergaan.*

Uit deze allen is het klaar, dat de gelovigen niet altijd door hun misdrijf zichzelf brengen in een staat van vervreemding van God, hoewel dat ook in andere gelegenheden wel gebeurt; maar dat God aan Zijn kant Zich ook verbergt, en hen voor een tijd verlaat, en zijn verlichtende, vertroostende en heiligende werkingen inhoudt.

Is een zeer droevige staat.

VII. Dit is een zeer droevige en nare staat, ik heb medelijden met allen, die daarin zijn, ik beklaag ze. Hoewel God de zijnen bewaart voor de eeuwige verdoemenis, laat Hij hun dezelve nog wel enigszins smaken. De verdoemenis bestaat in het missen van Gods aangezicht, en in het gevoel van Zijn toorn, en alle pijnen naar ziel en lichaam. Een onbekeerde weet niet wat het gemis van God is, omdat hij nooit ondervonden heeft, wat zoetheit in de gemeenschap met God is, en omdat hij in dit leven nog altijd iets heeft, waarmee hij zich vermaken en verkwikken kan. Maar geheel leeg te zijn, en te hebben een huilend hart na vervuld te zijn, en niet te hebben of te kunnen verwachten, 't geen zijn ledigheid vervullen zou, en dan God te missen, dat is een hel in de ziel, ook dan, als de mens nog buiten de hel is. De kinderen van God, kennende en ook gesmaakt hebbende dat 't goed is nabij de Heere te zijn, als die van God verlaten worden, als die niet alleen missen de gemeenschap met God, maar ook gevoelen de onttrekking van God, en in plaats van 't genieten van Zijn gunst, Gods toorn en wegstoten; dan bezwijken ze: Psalm 39:11 ... *ik ben bezweken van de bestrijding Uwer hand*. Dan keert hun hart om en om, Psalm 38:11. Dan is 't met hen als Asaf het uitdrukt: Psalm 77:4. *Dacht ik aan God, zo maakte ik misbaar; peinsde ik, zo werd mijn ziel overstelpt*.

Hetwelk blijkt.

VIII. Al die nare gedachten en die droevige ontroeringen uit te drukken is bijna onmogelijk, nochtans zullen wij enige voorstellen, opdat de zodanigen weten mogen, dat zij het niet alleen zijn, die het ondervinden, gelijk zij doorgaans menen, en opdat zij weten mogen, dat zij reden hebben te treuren, en of zij, hun staat hun voorgesteld wordende, eens week mogen worden, en aan 't schreien mogen geraken: want dat zal hun ziel nog verkwikken, en 't zal nog hoop baren van nog eens wederom bij God te komen. Ik zeg dan, 't is geen wonder dat gij zo beroerd zijt, want:

Hun Vader verbergt Zich.

1. Uw Vader verbergt Zich. Hoe verlegen is een kindeke, van 't welk vader en moeder zijn weggegaan, en hetzelfde op een eenzame en dat in een duistere plaats laten staan; hoe schreit het! Vraagt iemand: *waarom schrei je?* 't Zal antwoorden: *mijn vader, mijn moeder is weg*. En is ook uw hemelse Vader weg? Uw Vader, aan welke u zo gemeenzaam uw nood klaagde, Die u zo smekende uw begeerte kon voordragen, en Die u zo vriendelijk placht te antwoorden en te troosten, tot Wie u pleegt te roepen: *Mijn Vader, Gij zijt de Leidsman mijner jeugd*. Arm kindeke, is uw lieve Vader weg! Men zal zeggen: wist ik dat God mijn Vader was, ... ik versmolt.

Hun Bruidegom is weg.

2. Uw Jezus, uw Beminde, uw Bruidegom is weg. Als men u vraagde: waarom bent u zo bedroefd? Zou u niet antwoorden: mijn Liefste, die mij placht te kussen met de kussen van Zijn mond, onder Wiens schaduw ik placht te zitten, en Wiens vrucht mijn gehemelte zoet was, die mij in het wijnhuis voerde, en Zijn liefde als een banier over mij zwaaide, die al mijn vermaak was, op wie ik liefelijk placht te leunen, van wie ik placht te roemen: *Zijn gehemelte is enkel zoetheid, en al wat aan Hem is, is geheel begeerlijk*, Hoogl. 5:16. Deze mijn Liefste, deze mijn Vriend is weg, daarom ben ik zo bedroefd.

De Heilige Geest houdt Zich in.

3. De Heilige Geest houdt op met Zijn invloeden. Wat licht, wat troost, wat vreugde zouden ze dan hebben? Daar kan niet anders zijn dan droefheid, dan onrust, dan benauwdheid: Klaagl. 1:16. *Om van dezer dingen wille ween ik; mijn oog, mijn oog vliet af van water, omdat de Trooster, die mijn ziel zou verkwikken, ver van mij is.*

Een verlatene is duister.

4. Een verlaten ziel is duister, zij wordt met donkerheid rondom omzet, wandelt in de duisternis, zij weet niet waar zij heengaat, zij stoot zich overal, over 't minste struikelt zij; want de Heere, die haar licht is, heeft haar verlaten; de Heere Jezus, de Zon der gerechtigheid is ondergegaan, de Opgang uit de hoogte bestraalt haar niet, de doorluchtige Morgenster gaat in haar hart niet op. Dit maakt haar droevig, beangst en vol vrees.

Krachteloos.

5. Zij is zwak en krachteloos; want de Heere, haar levenskracht, is geweken. Zij is ziek; want de Heere Jezus, haar Medicijnmeester, heeft haar verlaten, daar is voor haar geen balsem in Gilead om haar te genezen, en daarom is ze doodbrakende.

Radeloos.

6. Zij is radeloos en weet niet wat zij zal beginnen. Dan zoekt ze het hier, dan daar, maar zij vindt het nergens; want de Heere Jezus, Wiens Naam is Raad, die in al haar verlegenheden haar zo zoetelijk placht te raden, en de weg en de middelen aan te wijzen, daar ze zich altijd zo wel bij bevonden had, Die laat haar alleen, Die weigert raad te geven; daarom, wat weg zij ook inslaat, zij vindt zich verdoold en in allerlei strikken verward.

Kan tot God niet naderen.

7. Zij zou wel tot God gaan, zij begint het ook wel, maar zij kan niet, de weg is toegemurd, is verhouwen en met doornen bezet, zij kan er niet door, want de Heere Jezus, die de weg is, zonder welke niemand tot de Vader komen kan, is weg. De Heilige Geest komt haar zwakheid niet te hulp, en bidt niet door haar met onuitsprekelijke zuchtingen; en als ze al bidt, zo besluit de Heere Zich met een wolk, zodat er geen gebed door kan, en als zij roept, zo antwoordt Hij haar toch niet, en zij moet ongetroost weer heengaan.

Het Woord is krachteloos.

8. Neemt ze haar toevlucht tot het Woord van God, zal ze daaruit enige vertroosting halen, 't is voor haar een gesloten boek, zij vindt er niets in voor haar; ja zij slaat haar

ogen wel op een Schriftuurplaats, die maar verschrikt, 't werkt alles tegen, dat haar moest oprichten, slaat haar zelfs ter neer. 't Woord is haar niet meer dan een vuur, dan een tweesnijdend zwaard, 't klemmt niet, het heeft geen kracht op haar, want de Geest is er niet bij, die werkt er niet door, en daarom heeft het geen kracht.

De vijanden sterk.

9. De vijanden overvallen haar aan alle kanten allen, een ieder behaalt voordeel op haar, elke pijl treft, elke aanval des satans gelukt hem, iedere versmaadheid van de wereld verwondt haar, iedere opwelling van een zondige begeerlijkheid trekt haar af. Dus ligt ze verward als een vogel in de strik, want haar koning heeft haar verlaten en trekt met haar niet uit ten strijde; de Heere, die haar schild is, is geweken, en laat haar bloot staan.

De ziel ongevoelig.

10. En was de ziel in al deze nog altijd gevoelig, kon ze week worden, kon ze schreien. Maar neen, moedeloosheid maakt haar ongevoelig, sluit haar hart toe, en zij is als in een barre winter stijf bevroren van koude; want de Heilige Geest, de Heere Jezus, die het hart placht brandende te maken, verwarmt haar niet meer, doopt haar niet meer met vuur, en de fontein des levens is gestopt, die geeft geen water meer op.

Zonder werkzaam geloof.

11. Dit alles zou meer bewegen, zo men geloven kon, dat men een kind Gods was; maar hier ligt de meeste benauwdheid, men gelooft, dat men niet is uitverkoren, dat men nooit genade gehad heeft, dat het alles maar uiterlijke verlichtigen zijn geweest, dat God hem in ware toorn verworpen heeft, dat God hem nooit Zijn genade zal bewijzen, maar dat Hij hem eeuwig zal verdoemen. Daarom wordt hij of door hopeloosheid zo dood en ongevoelig, dat geen ding hem meer kan ontroeren, alleen gevoelt hij een doodsteek in zijn hart, of hij wordt door wanhoop zo verwoed, dat hij, de hel als gevoelende, uitbreekt in alle wanhopende gedachten en woorden; dit verzwaart zijn verdriet, dat hij zo verdrietig is, en dat hij in gelatenheid niet stil kan zijn.

Dus kwijnt de arme ziel, en is als een verlaten vrouw en bedroefde van geest, is verdrukt, door onweer voortgedreven, ongetroost. Dus verteert haar leven van droefheid en haar jaren van zuchten. En zo de Heere haar niet heimelijk ondersteunde, waar zou het op uitlopen? Doch de Heere bewaart haar in Zijn kracht, en door Zijn onveranderlijke genade en goedheid tot haar, zal Hij haar nog wederom herstellen. Hij zal Zich nog weer aan haar openbaren, Hij zal nog weer naar haar hart spreken en haar vertroosten: Jes. 57:16, 18, 19. *Ik zal niet eeuwig twisten, en Ik zal niet gedurig verbolgen zijn; want de Geest zou van voor mijn aangezicht overstelpt worden, en de zielen, die Ik gemaakt heb. Ik zie hun wegen, en Ik zal hen genezen; en Ik zal hen geleiden, en hun vertroosting teruggeven, namelijk aan hun treurigen. Ik schep de vrucht van de lippen, vrede, vrede degenen, die verre zijn, en degenen, die nabij zijn, zegt de Heere, en Ik zal hen genezen.*

De redenen, waarom God zo met hen handelt.

IX. 't Is de kinderen van God, als ze in enige ongelegenheid zijn, niet genoeg, dat ze weten dat het van de Heere is, daar zij mede tevreden moesten zijn, dat het de goede, heilige en welbehagende wil van God is, waarmee zij hun wil met genoegten moesten verenigen, al was het met tranen in de ogen. Maar zij willen ook de reden daarvan

weten, niet zozeer om te weten, wat aan hun kant te verbeteren is, maar om als rechter over de handelingen Gods te zitten en te oordelen, of het al rechtvaardig is. Want zij redeneren aldus: *indien ik een kind Gods ben, door Christus verzoend, van God bemind en een erfgenaam van het eeuwige leven, en God met Zijn andere kinderen zo niet handelt, die het alles naar lichaam en ziel voor de wind gaat, hoe kan dan God met mij zo handelen?* En het slot zou zijn: *ik ben geen kind Gods*, en dat dikwijls meer uit verdrietigheid dan ernst. Daarom is doorgaans hun vraag: *Doe mij weten, waarover Gij met mij twist*, Job 10:2. Al behoeft gij geen reden te weten, want God antwoordt niet van zijn daden, zo zal ik u nochtans enige geven.

God wordt daardoor verheerlijkt.

X. 1. God wil zo verheerlijkt worden. Daar zijn meerder dan gij, die zien hoe God met u handelt, en aan die en aan u wil God tonen:

(a) zijn soevereiniteit en vrijheid om genade te bewijzen, en aan wie Hij wil en wanneer Hij wil. Dat Hij u aanneemt en anderen liggen laat, dat gij God in Christus kent, dat gij Jezus tot rechtvaardigmaking en heiligmaking tracht aan te nemen, dat gij het beginsel van het geestelijke leven in u hebt, en dat anderen daarvan ontbloot zijn, dat is uw werk niet, maar Gods vrije genade. Rom. 9:15 ... *Ik zal Mij ontfermen, diens Ik mij ontferm, en zal barmhartig zijn, die Ik barmhartig ben.*

Dit leren engelen en gelovigen, die van uw staat weten, dit leert gij in uw ongelegenheid. God wordt daarover van de anderen verheerlijkt, en zal daarover ook van u verheerlijkt worden. Als men altijd in de omhelzing leefde, men zou stille inbeeldingen hebben, alsof het ons toekwam, en alsof het in onze macht was, ons nabij God te houden; maar als men 't mist, dan leert men de vrijheid van God kennen, men leert ze erkennen en liefhebben; dan houdt op de gedachte: waarom ik zowel niet als een ander? Dan leert men: Hij doet naar zijn wil met het heer des hemels en de inwoners der aarde, en er is niemand, die zijn hand afslaan, of tot Hem zeggen kan: *Wat doet Gij?* Dan. 4:35. Dit te leren is wel wat benauwdheid waard.

(b) Hierdoor toont de Heere de grootheid van Zijn barmhartigheid. Hij wordt niet alleen aan zichzelf bekend, hoe zondig en onwaardig hij de minste genade is, en wat wonder het is, dat God op hem met genade zou zien; maar hij kent en erkent ook, dat alles niets is, en dat niet dan God hem vergenoegen kan. O, de barmhartigheid van God wordt hem zo dierbaar, mocht hij daarvan een voorwerp zijn, hij zou alles kunnen en willen missen; en moet hij God missen, hij moet sterven van droefheid. Dit te leren, God te verheffen boven 't hoogste van zijn blijdschap, dat is 't wel waardig eens in verlating te komen.

(c) Hierdoor toont de Heere zijn heiligheid en rechtvaardigheid, en dat Hij een afkeer heeft van de zonde, en dat, hoewel hij aangenaam is in Christus, zijn verdorvenheid Hem mishaget, dat zijn ogen te rein zijn, dan dat Hij het kwade zou aanschouwen, en dat het rechtvaardigheid is, dat God zo met hem handelt, ja dat het rechtvaardigheid zou zijn, als God Hem verliet, en hem voor eeuwig van zijn aangezicht verstiet. Opdat Gij rechtvaardig zijt in uw spreken, en rein zijt in uw richten, Psalm 51:6. Dit te zien en lief te krijgen, is wel wat droefheid waardig.

(d) Hierdoor openbaart de Heere Zijn onveranderlijkheid, Zijn trouw, Zijn lankmoedigheid en Zijn waarheid. Dat God hem verdraagt in Zijn verkeerde en dwaze handelingen onder Zijn tuchtiging, dat God hem heimelijk ondersteunt en vasthoudt in die verlating, zodat zijn leven niet uitgeblust wordt, en dat hij niet tot wanhoop

vervalt, en tot gruwelijke woorden en daden niet uitbreekt, dat God hem niet verwerpt, nog al te zeer verlaat; maar nog bij hem is, als hij door 't water en door 't vuur gaat, hem wederom terecht brengt, en Zijn vorige goedertierenheden hem wederom laten smaken.

Men mag tevoren al deze volmaakheden geloven en erkennen; maar door de verlating leert men ze door ondervinding kennen; die kennis, die erkenenis, die verheerlijking overtreft verre 't geen men tevoren had. 't Is waar, dat men in de tijd van verlating dit alles zo zeer niet ziet, maar daarna ondervindt men het. *Met het gehoor des oors heb ik U gehoord; maar nu ziet U mijn oog*, Job 42:5. Dus is de verlating tot verheerlijking van God.

't Is hun nuttig.

XI. 2. De verlatingen dienen de kinderen van God ten beste. Niet alleen, omdat zij de volmaakheden Gods daardoor beter leren kennen en verheerlijken, maar ook:

- (a) leren ze zichzelf daardoor beter kennen, zij zien hun zondige natuur en hun zondige daden, hoe walgelijk zij zijn voor God, engelen en mensen, wat ze waardig waren, en wat zij te verwachten hadden, als God hen naar hun gedrag zou willen behandelen; hierdoor zinkt de ziel in nederigheid in haar nietigheid weg, de ziel ondervindt haar machteloosheid, dat ze zich door het geloof niet oprichten kan, en zichzelf daardoor niet kan vertroosten, zodat, zal zij hersteld worden, haar herstel alleen van de Heere moet komen, en dat zonder de minste waardigheid in zich.
- (b) Hierdoor leren ze de genade hoger achten, de kruimpjes, daar zij tevoren niet op achtten, 't minste uitzien naar de Heere Jezus, de minste zucht, 't minste gebed, het minste licht, de minste hoop is hun nu uitnemend dierbaar, verkwikt hen nu, en zij danken er de Heere voor. En zij worden daardoor zorgvuldiger om de genade te bewaren, zij zijn werkzaam om te houden dat ze hebben, om te blijven in de liefde en de gemeenschap met God. Toen Hiskia de verkwikking na zijn droefheid wederom had bekomen, zei hij: *Wat zal ik spreken? Gelijk Hij het mij heeft toegezegd, also heeft Hij het gedaan; ik zal nu al zoetjes voorttreden al mijn jaren, vanwege de bitterheid van mijn ziel*, Jes. 38:15. Als de bruid na de verlating haar bruidegom wedervond, zei zij: Ik hield Hem vast, en liet Hem niet gaan, Hoogl. 3:4.
- (c) Hierdoor worden ze losgemaakt van de wereld en alle schepselen, zij kleven er nu niet aan, en zien er niet naar om, zij hebben het niet van node, zij verwachten niets van mensen, zij gebruiken maar de middelen in gehoorzaamheid, maar niet, alsof zij daardoor hun begeerten zouden verkrijgen, alsof het daaraan hing. Zij keren zich steeds tot de Heere, als hun Deel, als hun rust, en zeggen: *Wie heb ik nevens U in de hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde. Bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo is God de rotssteen mijns harten, en mijn deel in eeuwigheid. Mij aangaande, het is mij goed nabij God te wezen*. Psalm 73:25, 26, 28.
- (d) Hierdoor maakt God aan de wereld en zijn kinderen bekend, wat genaden God in hen heeft gelegd, en toont hun zijn almachtigheid, goedheid, getrouwheid, en onveranderlijkheid. Hoe zou men Jobs lijdzaamheid geweten hebben, indien hij in die ongelegenheid niet was geweest? Hoe zou men Abrahams geloof en gehoorzaamheid hebben gekend, zo bij in die harde beproeving niet was ingeleid? Zo ook, als de gelovigen in de verlating komen, een ieder die daarvan kennis krijgt, en met hen omgaat, ziet uit hun handelingen, dat zij de wereld, met alles wat er in is, versmaden, dat zij al hun vertroosting in de gemeenschap met God

stellen, dat ze alleen daarom treuren, omdat zij de gemeenschap met God missen. En als zij wederom terecht komen, hoe zij uitkomen, als goud beproefd, komende uit het vuur, hoe bevreesd zij zijn voor zondigen, hoe hoog en heerlijk God in hun ogen is, hoe dierbaar Jezus hun is, hoe godsdienstig, hoe nederig, hoe lankmoedig, hoe medelijdende, hoe gediensig dat ze zijn, hoe moedig in de Heere, hoe op Hem vertrouwende, zodat ieder verwondert staat over hun verandering. Dit overtuigt de wereldse mensen, dit leert de kinderen van God, des Heeren wegen te verstaan, dit maakt hen sterk, om in ongelegenheden op de Heere te hopen, dit wekt hen op om de Heere te danken en te verheerlijken, dit verwakkert hen om ook de Heere meer te vrezen en te dienen.

Zeg mij nu eens, u die redenen begeerde, waarom de Heere Zijn kinderen in verlating brengt, is er geen wijsheid, geen goedheid van God, geen nuttigheid in?

Zegt u: *God kon hun dit alles wel geven, zonder hen in die verlating te brengen.*

Ik antwoord: zij konden het niet door ondervinding hebben, en 't is zoveel gevraagd, als: waarom maakt God Zijn kinderen niet volmaakt van hun geboorte af? Waarom neemt God ze in hun jeugd niet in de hemel? Ik zal u daarop niet anders antwoorden dan: 't is wijsheid, 't is goedheid van God. Engelen en mensen verkrijgen daarin een groter zaligheid, groter verwondering, en worden bekwamer tot hun einde om God te verheerlijken in zijn volmaaktheden, zich openbarende in Christus, in zijn handelingen.

Geschiedt om enige bijzondere zonden.

XII. 3. God verlaat zijn kinderen wel om enige bijzondere zonden. God zal zijn kinderen niet verlaten om hun dagelijkse zwakheden en struikelingen, maar wel om enige bijzondere zonden, namelijk:

- (a) grote zonden, die tegen het geweten met opzet gedaan worden, en dat tegen vele inwendige waarschuwingen, en die grote ergernissen geven, als overspel; gelijk daarom de verlating op David kwam, Psalm 51. Als men, om tot het bekomen van zijn regeerzucht, eierzucht, geldzucht of andere begeerten, met de wereld en wereldse mensen aanspant, de zaak Gods en zijn kinderen verlaat, en zich zo gedraagt, alsof men met de wereld eens was, of als men kwade praktijken met liegen en geveinsde streken in 't werk stelt. Men verneemt, dat God dezulken verlaat, én ten opzicht van inwendige vertroostingen, én ten opzicht van de heiligmaking, én ten opzicht van het uiterlijke, schande, verachting, kwelling, en wegneming van man, vrouw, kinderen, gezondheid, goederen hen toezendt; en dat ze sterven in verschrikking.
- (b) Als men hoogmoedig en trots wordt in de burgerlijke omgang, en als men in het geestelijke zich verhovvaardigt op zijn gaven, kennis en genade, voor wat groots in de kerk wil geacht worden, de lof van anderen zoekt, en de Godzaligen, die geringer zijn in de wereld, of die kleiner zijn in genade, veracht in zijn hart en met zijn gedrag, en die groter in de wereld, groter in genaden en gaven zijn dan men zelf is, benijdt en in zijn hart, en met spreken en doen werkt 't geen de nijd opwerpt. Hoogmoed is een schrikkelijk ding, die kan God niet verdragen: 1 Petrus 5:5 ... *God wederstaat de hovaardigen, maar de nederigen geeft Hij genade.*
- (c) Als men de genade, de gemeenschap met God klein acht niet in zijn oordeel, want dat kan niet zijn, maar met zijn wil, praktijk en gedrag; namelijk, als men de wereld lief krijgt, en op twee gedachten hinkt, en het hart en de liefde gedeeld wordt, God wat en de wereld wat. Als men daardoor nalaat God met zijn gehele hart, met ernst en ijver, als het Enige dat men begeert, te zoeken, zijn gezette

oefeningen licht verzuimt, of haastig, om het geweten wat te paaien en zalig te worden, doet, als men de kloppende Jezus niet opendoet, maar voor de deur laat staan, en alzo toont, dat men met zijn gemeenschap niet veel op heeft, en zich daarom niet wil verbreken, en als men niet veel smart heeft over het verachten, dan is 't, alsof God zei: ben Ik u zo weinig waard, ga dan heen, vermaak, vergenoeg u dan in de wereld, en dan onttrekt God Zich en laat hem daar alleen staan.

- (d) Als men waanwijs wordt, en afwijkt van de eenvoudigheid, die in Christus Jezus is, als men wat nieuws wil hebben. Men begeeft zich tot de letter, men zal wijs worden, kennis wil men hebben, de geestelijke dienst is te plat, dat zijn zaken, die men wel weet en dikwijls gehoord heeft; al wat nieuw is, grijpt men gretig aan, of het waarheid is of leugen. Dan beeldt men zich in, dat men eerst in 't licht komt, dat men verstandig wordt, dat men vast wordt in het geloof, dat men de vorige talmerijen te boven is. Men belacht die in de tederheid en in strijd leven, men verlaat die en voegt zich tot degenen, die mede van dit nieuwe licht houden, of zij de Heere vrezen of niet; men krijgt dan ruimte, men heeft vrijheid tot al datgene, dat het geweten tevoren kwetste, men kan nu mee pronken, mee doen gelijk de wereld doet, en men beeldt zich in, dat men wonder toeneemt. Maar ondertussen zendt God een magerheid aan hun zielen toe, en omdat ze die liefde van de inwendige geestelijke waarheden niet hartelijker aannemen, zo laat God hen ook wel heengaan, om in de letter hangen te blijven, en de geestelijkheid minder te verstaan. Gelukkig zijn zij, die gedenken, vanwaar zij uitgevallen zijn, zich bekeren en hun eerste werken doen; maar zelden komen, deze wederom tot hun eerste geestelijkheid.

Verlatenen worden op verscheiden wijzen hersteld.

XIII. De geestelijke verlating in haar natuur, gevolgen en oorzaken voorgesteld hebbende, begeven wij ons tot hulp om de zodanigen uit die droevige staat uit te helpen, hoewel het zwaar te doen is: Spr. 18:14. *De geest eens mans zal zijn ziekte ondersteunen; maar een verslagen geest, wie zal die opheffen?* Nochtans is het de plicht van de sterken, de zwakken te ondersteunen en de gevallenen wederom op te richten; en God zegent dikwijls de middelen ook boven verwachting. De woorden, al de krachtigste vertroostingen, al de ernstigste opwekkingen en de bewegelijkste redenen zijn niet krachtig genoeg, de verlatene is te ver ontbloot van kracht, om door dezelve zich op te beuren, God, die hen verlaten heeft, moet zelf hun weer voorkomen en bij de hand grijpen.

- God doet dit soms onmiddellijk, alleen door de Heilige Geest nieuwe genade instortende en de oude opwekkende, zodat zij als in een ogenblik hersteld worden. Soms doet God het door een uiterlijke gelegenheid en voorval, 't welk uit zichzelf niet bekwaam was, om zelfs een middel daartoe te zijn.
- Maar doorgaans gebruikt God daartoe zijn Woord, gelezen of door andere Godzaligen gesproken en op hen toegepast.
- Om een middel tot uw herstel te zijn, zullen wij enige vertroostingen voorstellen en dan enige besturingen geven.

Moeten het herstel ernstig begeren.

Maar vooraf zou ik u, die in een verlaten staat leeft, wel eens willen vragen: of u wel uit die staat gered wilt zijn? Zou u wel begeren, dat de Heere uw duisternissen opklaarde en u met Zijn licht bestraalde? Dat de Heere u verzekerde van uw aanneming tot zijn kind en erfgenaam van het eeuwige leven? Dat de Heere tot uw

ziel zei: *Ik ben uw heil!* U bij name noemde en verklaarde, dat u genade gevonden had in Zijn ogen? Dat de Heere uw ziel liefelijk omhelsde en al uw zonden achter Zijn rug wegwierp? Dat de Heere Jezus u kuste met de kussen van Zijn mond en u Zijn liefde betoonde? Zou u lust hebben om weer zoetelijk te schreien, te bidden, in geloof en liefde met Hem te verkeren en in tere vreze voor Zijn aangezicht te wandelen? Wat antwoordt u?

Zegt u: ja!

Ik vraag u: is 't waarheid, meent u het? Zegt u wederom, ja met de verzuchting: *ik wenste het wel, maar kan het niet verwachten*. Welnu dan, daar is hoop deze aangaande, alleen als u maar wilt. Maar als u wilt, hoor dan met bedaardheid.

Moedgeving.

XIV. De verlatene gelooft niet, dat hij een begenadigd kind Gods is, zo hij dat geloven kon, hem dunkt, dat hij dan gemoedigd de duisternissen zou kunnen doorwandelen, al beliefde het de Heere dan niet, Zijn genade en vertroosting hem te laten gevoelen, hoewel hij het zeer begeert, dan zou hij nog stil de Heere aankleven. Zodat het ons eerste werk is de verlatene te overtuigen, dat hij genade heeft.

Aan de vorige tijd te gedenken.

1. Gedenkt eens de dagen vanouds: mag het u ook heugen dat u geheel in de natuur waart, God niet kende en niet zocht? Gaat voort en overdenkt de weg tot uw verandering, en daarop, wat verandering u ondervonden hebt. Herdenkt dat bidden, dat schreien, dat worstelen en dat lopen naar Jezus, dat aannemen van Hem en tot verzoening en tot Godzaligheid. Daarop, wat licht van God en van de weg van de Godzaligheid in u kwam en hoe veel dat verschildte van de kennis van de natuurlijke mensen, en dat u zag, dat zij met al hun kennis nog blind waren. Al verder, wat doorgaans uw oogmerk was, wat vreze Gods, wat tederheid van het geweten, wat gevoel over zonde, wat lopen om telkens vergeving te hebben, wat liefde tot God, tot zijn dienst en tot zijn kinderen u toen had. En daarbij, de stilte, de vrede, de hoop, de verzekering nu en dan, de zoetigheid in God, die uw ziel toen wel is gewaar geworden. Deze dingen weet u, neemt er nu het zondige, dat toch alle kinderen van God aankleeft, eens af, en beschouwt de zaken in haar eigen natuur.

Maakt daaruit het besluit eens op: is dat dan nu geen blijk, dat u ware genade gehad hebt? U kunt immers niet zeggen, dat het geveinsdheid was; want u weet, dat het onderhandelingen met God waren en dat uw hart u menigmaal getuigenis gaf, dat het in waarheid was, 't geen u deed. U kunt ook niet zeggen, dat het maar uitwendige verlichting en maar natuurlijk werk was; want u zag toen het onderscheid tussen u en anderen, die maar uitwendig licht hadden en u wilde al die bewegingen nu wel wederom hebben, dat toont, dat u het nu nog voor waarheid houdt, al spreekt, al denkt u nu met een schielijke inval anders. Zou u nu iemand niet voor waar begenadigd houden, als u iemand zonder zijn weten beluisterde, als hij met God in het gebed worstelt, en als u zijn hart zodanig kende? Dit toont al wederom, dat u uw voorgaande staat begenadigd houdt. Nu dan, gaat in waarheid te werk en besluit, dat uw werk in waarheid geweest is, en keert daarmee tot de Heilige Schrift, en gelooft, dat de genadegiften Gods en Zijn roeping onberouwelijk zijn, en dat Hij het goede werk, dat Hij in u begonnen heeft, ook voleindigen zal en het werk van Zijn handen niet zal laten varen.

Tegenwoordige staat beschouwen.

XV. 2. Beschouwt uw tegenwoordige staat, en u zult er nog genade in vinden, hoe

wanhopend u die ook acht te zijn, handelt hier wederom in waarheid, alsof u over een ander zou oordelen.

- (1) U hebt licht, u kent de weg van de zaligheid door Christus, u kent de geestelijke gemeenschap met God, u kent de waarachtige onderhandeling met God; niet alleen, wat het geloof is, maar hoe een gelovende ziel werkt. U kent de aard van het inwendig geestelijke leven en wat er van verschilt, en dat alles niet met een donkere sluitreden, het een uit het ander besluitende; maar u kent het in zijn eigen natuur en met zulke kennis, die achting en liefde baart, met begeerte om hetzelfde te hebben, ofschoon het nu niet troost.
- (2) En waarom bent u droevig? 't Is immers niet over 't gemis van iets aards; maar 't is, omdat God ver is, omdat Jezus weg is, omdat u alleen gelaten zijt. 't Is niet alleen en voornamelijk uit vreze van verdoemd te zullen worden. Als u daarvan verzekerd was, dat u niet verdoemd zou worden, en had alles in de wereld, wat u wensen kon, zou u dan vergenoegd zijn, zou dan uw droefheid over zijn? Immers neen. Deze vraag zal uw genegenheid, gaande maken en u zult met al uw hart zeggen: ik ben droevig, omdat ik God mis, en ik kan niet blijde zijn, zo lang ik tot Hem niet komen kan; maar dan, dan zou ik verblijd zijn. Nu, gevoel van gebrek aan leven is leven, droefheid over gemis is een zeker blijk van liefde. Over zulke treurigen is de zaligspreking en de belofte van vertroosting: *Zalig zijn de treurigen, want zij zullen vertroost worden.*
- (3) Doet hierbij de uitgaande hartstochten naar God. Als ge u eens voorstelt de zoete verkering met God, de vereniging met Christus, het wandelen in de liefde, in gehoorzaamheid, in de dienst van God, en u denkt, dat ik zo eens wederom ware, verlevendigt dat uw ziel niet? Worden de genegenheden niet gaande? En zouden zij niet opvliegen als met vleugelen, indien de hopeloosheid hen niet stuitte? En hoe hopeloos u bent, kunt u uw ogen wel van omhoog houden? Kunt ge u geheel van het gebed afhouden? Wat begeert u dan? Dat toont immers, dat u wat hebben wilt, en dat van God, en uw hart zal zeggen, dat het God zelf is. U bent dus overtuigd, dat u God begeert. Nu, begeerte spruit uit liefde, en de belofte is: *zalig zijn, die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid; want zij zullen verzadigd worden*, Matth. 5:6.

Tussenpozen te erkennen.

XVI. 3. Erkent de tussenpozen van vertroosting, die de Heere u geeft in 't midden van de verlating.

- (1) U gaat in de kerk en daar wordt een gepast woord gesproken, dat u raakt, en u wordt gevoelig bewogen, u neemt Jezus hartelijk aan, de scheidsmuur tussen u en God wordt weggenomen, u krijgt een geopende deur en een vrije toegang tot God, en u durft Hem aanspreken: *Abba, o Vader!* U komt onder een gezelschap van Godzaligen, en ziet, de Heere toont aan u, dat hij daar tegenwoordig is. Want uw ziel wordt levend en 't is alsof de duisternis opklaart, en alsof u geheel hersteld wordt.
- (2) Is de Heere u soms niet wel voorgekomen in de slaap, zodat u slapende waakte? U kon bidden, u werd vertroost, u werd levend en ontwakende, was uw slaap zoet geweest; ja verlangt u niet wel naar de nachten, omdat uw ziel zich niet beter bevindt dan in de slaap? Dit gebeurt wel, doch ook wel het tegendeel, gelijk Job getuigt, Job 7:14.
- (3) En het gebeurt u ook nu of dan wel in uw eenzaamheid, 't zij in uw kamer, 't zij in het veld, dat uw hart zoetelijk van Gods Geest bewogen wordt, ja tot tranenvloeden, tot roepen en tot aankleven. En de Heere komt u wel voor met

vertroostingen, met verzekeringen en met blijdschap. U, die dit ondervonden hebt, is dat niet een zeker blijk, dat de Heere u niet verlaten heeft, noch verlaten wil? U sterkt u daarmee en houdt vast door het geloof, als licht en leven ontbreken en het ras weer donker wordt.

Te weten, dat het Gods gewone handeling is.

XVII. 4. Weet, dat het de gewone weg God is, zijn kinderen soms in verlatingen te laten komen, bijzonder die, welke Hij meer genade van toenemen en vertroostingen wil geven, U geschiedt niets vreemds. God handelt met u niet anders dan met anderen van zijn kinderen, u hebt misschien de gelegenheid niet met de zodanigen om te gaan, en als u eens zodanigen aantreft, zo staat u verwonderd, dat er meer zijn, die in zulke staat komen als gij, en 't is alsof het u wat moed gaf, en ik zeg u door ondervinding, dat God doorgaans zo handelt met de zijnen. Een ieder mens heeft zijn kruis, vromen en onvromen; maar dit kruis is alleen voor de vromen, anderen weten daar niet van, die bespotten het, die achten het zwaarmoedigheid, fijmelarij. Zodat men zelfs uit dit kruis besluiten mag, dat de Heere genade in hen gelegd heeft, hoewel ze het kwalijk doen kunnen. *Ontzet er u dan niet over, buigt u, vernedert u onder de krachtige hand des Heeren, opdat Hij u te van zijn tijd verhoeg.*

God zal uitkomst geven.

5. Gewis de Heere zal uitkomst geven, Hij zal u wederom herstellen. Zo heeft Hij aan anderen gedaan, hoewel sommigen, die zich niet wel in deze bezoeking gedragen hebben, in dit leven niet zozeer hersteld worden; doch zij ontvangen het in de hemel. Hebt toch moed, ziet op de beloften Gods: Jes. 54:8, 11, 13. *In een kleinen toorn heb Ik mijn aangezicht van u een ogenblik verborgen; maar met eeuwige goedertierenheid zal Ik Mij uwer ontfermen, zegt de Heere, uw Verlosser. Gij verdrukte door onweder voortgedrevene, ongetrooste! Ziet, Ik zal uw stenen geheel sierlijk leggen ... En al uw kinderen zullen van de Heere geleerd zijn, en de vrede uwer kinderen zal groot zijn.* Klaagl. 3:31, 32. Want de Heere zal niet verstoten in eeuwigheid; maar als Hij bedroefd heeft, zo zal Hij Zich ontfermen, naar de grootheid Zijner goedertierenheden. Nu dan, laat de vertroostingen Gods u niet te weinig zijn, slaat Zijn beloften niet in de wind, zij zijn waarheid. Anderen hebben het ondervonden en daarna zoveel meer sterkte in het geloof verkregen, en de Heere zal ook u uw vertroostingen teruggeven, strekt dan uw hart met de toezegging Gods: *zo Hij vertoeft, verbeidt Hem; want Hij zal gewis komen; Hij zal niet achterblijven*, Hab. 2:3.

Besturing.

XVIII. Nu is over, dat wij enige besturingen geven, zo voor de verlatenen, als voor degenen, die met de verlatenen omgaan. De verlatene heeft zich voor enige dingen te wachten en enige dingen te doen.

Waarvoor zich te wachten.

1. De verlatene moet zich wachten:

- (1) De voorgaande staat, zijn werk jegens God en Gods werk jegens hem, te veroordelen. Want zo doende, zou hij het werk van de Heilige Geest voor leugen uitmaken, dat een schrikkelijke zonde is. Hij kan daar nu zo wel niet van oordelen dan toen hij het genot en *licht had*. *Kan hij het nu niet vaststellen, hij moet het ten uiterste daar laten en zeggen: ik kan daarvan nu niet oordelen.* Want uit zijn tegenwoordige staat kan hij niet besluiten, dat de verledene niet recht was, omdat de ware kinderen van God wel in verlating komen, als boven is getoond.

- (2) Hij moet zich wachten voor ongevoeligheid, voor zich tegen de Heere te verharderen, alsof men de tuchtiging niet wilde ter harte nemen. Wil God niet vertroosten, zich dan ook daarnaar te willen zetten, alsof men het kon missen, dat zou de Heere zeer mishagen: Jer. 5:3, *Gij hebt hen geslagen, maar zij hebben geen pijn gevoeld; Gij hebt hen verteerd, maar zij hebben geweigerd de tucht aan te nemen; zij hebben hun aangezichten harder gemaakt dan een steenrots.*
- (3) Voor murmureren en verdrietig te zijn: Heb 10:38 ... *zo iemand zich onttrekt, mijn ziel heeft in hem geen behagen.* Spr. 3:11. *Mijn zoon! verwerp de tucht des Heeren niet, en wees niet verdrietig over zijn kastijding.* De Heere zal zo niet bewogen worden u te helpen, en 't kruis zal u dubbel zwaar zijn.
- (4) Voor desperatie en wanhoop, denkende: de Heere heeft mij gesteld tot toorn, 't is met mij gedaan, mijn hoop is uit; waaruit dan wrevelige, wonderlijke en boze gedachten opkomen. Zeg niet: *Mijn sterkte is vergaan, en mijn hoop van den Heere,* Klaagl. 3:18. Wacht u voor de beroeringen van Job, Job 7:15, 16, *Mijn ziel kiest de verworping, de dood meer dan mijn beenderen, Ik versmaad ze.* Maar volgt hem, toen hij zei: Job 13:15, *Ziet zo Hij mij doodde, zou ik niet hopen?* De stille lijdzaamheid is Gode aangenaam.
- (5) Voor de middelen te verlaten, het lezen van het Woord, zingen, horen, bidden. Want dat was zo veel, alsof een flauwe van honger niet wilde eten, omdat hij flauw was.
- (6) Voor andere verkwikking buiten God te zoeken, zich af te leiden met zijn vermaak te nemen in spijs, drank, plezieren, vermakelijk gezelschap, enz. om daarin te rusten. Lichamelijke verkwikkingen kunnen soms wel een middel zijn tot verlevendiging van de geest. En ook, wacht u dan over te gaan tot andere gevoelens en dwalingen, waardoor men zich in de kennis ophoudt, en geheel de tere omgang met God laat varen, en zo de zielstrijden ontloopt.

Wat te betrachten.

XIX. 2. De verlatene heeft ook enige dingen te betrachten. Ik zal hier niet vele middelen voorschrijven; want doorgaans zijn ze zo zwaar te doen als de zaak zelf. Alleen:

- (1) Tracht zeer naar stille en lijdzame onderwerping onder des Heeren handeling; klein te zijn, te treuren als een duifje, dat zijn wijfje verloren heeft, te kirren als een duif, te piepen als een zwaluw, zich zo aan de Heere te vertonen, en naar Hem uit te zien, dat is een gepaste gestalte in deze ongelegenheden, een bekwame gestalte, dat de Heere daarin werke: Klaagl. 3:28, 29. *Hij zitte eenzaam, en zwijge stil, omdat Hij het hem opgelegd heeft. Hij steke zijn mond in het stof, zeggende: misschien is er verwachting.*
- (2) Indien men gewaar wordt, dat de Heere Zich onttrokken heeft om een bijzondere zonde, waarvan wij § 12 enige hebben aangetoond, zo is ten hoogste nodig, dat hij zich van die zonde hartelijk bekere, hij vernedere zich diep, hij verfoeie zichzelf, hij belijde ze met droefheid, hij rechtvaardige God over Zijn onttrekking om die zonde, hij neme voor om zich voor dezelve in 't toekomende te wachten, en hij zie op 't bloed van Jezus, om daardoor verzoening te hebben, en hij bidde om vergeving; want hoe kan de kastijding weggenomen worden, zolang men zich over de oorzaken niet vernedert en afstand van dezelve doet? Toen David in een zware gelegenheid was, zodat des Heeren hand dag en nacht op hem was, en zijn sap veranderd werd in zomerdroogte, zei hij: Psalm 32:5, *Mijn zonde maakte ik U bekend, en mijn ongerechtigheid bedekte ik niet. Ik zeide: ik zal belijdenis van*

mijn overtredingen doen voor de Heere; en Gij vergaf de ongerechtigheid mijner zonde.

3. Houdt vast aan de gang van uw voorgaande oefeningen, verlaat toch deze niet, doet ze zo goed u kunt, leest het Woord, al had u de minste smaak daar niet in, noch de minste beweging daardoor. Buigt uw knieën, zoals u gewoon bent, en bidt zo goed als u kunt, al zou u een psalm lezende bidden. Wordt uw ziel overstelpt, loopt daarom niet weg, verzwaren de aanvechtingen, staat het uit als een hagelbui.

Zegt u: *'t is maar lichamelijk werk, 't kan Gode niet aangenaam zijn.*

Doe maar dat lichamelijk werk, de Heere kent wel dat het beginsel geestelijk is, en dat ge u met dat lichamelijke niet vergenoegt, of Hem daarmee wilt dienen, maar dat u het doet als een verordend middel om geholpen te worden. Blijft bezig in uw lichamelijk beroep, verlaat dat niet. Houdt u bij de Godzaligen, wekt nog anderen op, evenals tevoren. Doe het werk, en het zal een middel zijn, dat u niet verder vervreemdt, ja u zult er langzamerhand door terecht komen.

4. Gewent u om door het geloof te leven; ik spreek niet van het geloof van de klaarlijkheid, maar het geloof van aankleven. U kunt u misschien niet stellen in de staat van de genade; u weet nochtans en gelooft, dat de Heere Jezus Zich aanbiedt aan de verloren zondaar, en dat daarom een ieder, die wil, Hem aannemen mag en moet. Ga daarop aan, met uitzien, met wachten, met aannemen, met overgeven, schoon u noch licht, noch troost vindt. Zegt niet: *'t Is te laat, voor mij is geen hoop;* maar beantwoordt hetzelfde met te zeggen: *'t is leugen, ik leef nog, ik heb nog het Woord, ik wilde wel, zo ik Hem maar vinden kon; geef u in ongelovige gedachten niet toe, maar gaat op 't Woord aan, en u zult ten laatste bevinden, dat de Heere u door die weg wederom zal voorkomen.*

Hoe men zich omtrent verlatenen heeft te gedragen.

XX. Degenen, die met verlatenen omgaan, hebben toe te zien, hoe zij ze behandelen; want de Heere zal er acht op geven, Hij heeft liefde voor zijn verlaten kinderen, indien iemand dat kindeke smart deszelfs smart toedoet, indien iemand het mede verlaat, 't zal de Heere mishagen. Daarom:

1. Wacht u:

- (1) hen te veroordelen, alsof zij groter zondaren waren dan anderen, alsof zij heimelijk in een gruwelijke zonde leefden, 't zij dat u hen veroordeelt in uw hart, of met gelaat en gedrag, of met woorden. Dat was de zonde van de vrienden van Job, die de Heere daarover bestrafte.
- (2) Hen te belachen en te bespotten, alsof ze gek werden, zich in inbeeldingen en zwaarmoedigheden toegaven, dat zou zeer des Heeren toorn tegen u ontsteken.
- (3) Raadt hun niet ten kwade, om de weg van de tedere Godzaligheid te verlaten, zeggende: dat komt er van dat men al te wijs wil zijn, dat men zo kies is, wat meer wil zijn dan een ander; komt, leeft, als een ander, leidt u eens af, vermaakt u met ons, en leeft gelijk een ander mens, dan zullen die inbeeldingen wel overgaan. Dus handelen de wereldse mensen, maar God ziet het wel, 't mishaaft Hem, en zij zullen hun straf daarover dragen.
- (4) Wees niet hopeloos tot hun herstel, zeggende, *daar is geen raad toe, 't is gedaan, al wat men aan hen doet, 't is alles vruchteloos.* Er is immers hoop tot hun herstel, maar de kracht van dezulken te herstellen, ligt niet in u, noch in uw woorden, maar de Heere gebruikt anderen, om door hun onderhandeling dezulken te herstellen.

2. Maar:

- (1) voegt u bij hen, al was het maar om door uw tegenwoordigheid uw liefde te betonen, en de verlatenen daardoor te verkwikken.
- (2) Hebt en toont een gematigd gevoelen over hun bedroefde staat, zijt aan de ene kant niet ongevoelig, noch aan de andere kant kleinmoedig, opdat u de verlatenen niet bedroeft, of kleinmoediger maakt.
- (3) Toont uw medelijden en geneigdheid om hen te helpen dragen.
- (4) Gebruikt uw bekwaamheid, hoe klein ze ook mocht zijn, om dezelve te vertroosten en moed in te spreken.
- (5) Bidt voor dezulken, soms met hen, zo bekwaam of onbekwaam u ook zijt en dagelijks in uw binnenkamer. Dit zal de Heere aangenaam zijn. Psalm 41:2, *Welgelukzalig is hij, die zich verstandig gedraagt jegens een ellendige; de Heere zal hem bevrijden ten dage des kwaads.*

Hoofdstuk 52

Van de Aanvechting des Satans.

I. De duivel is een mensenmoorder van de beginne, God heeft vijandschap gezet tussen de gelovigen en de duivel, die gaat om hen als een briesende leeuw, en gebruikt allerlei list en geweld om hen te kwetsen, en, was het mogelijk, te doden. Hiervan zullen wij nu spreken.

II. Dat de duivel de gelovigen bestrijdt, is onweersprekelijk uit het Woord van God. Zie

- (a) het bevel Gods: Gen. 3:15. *Ik zal vijandschap zetten tussen u (slang) en tussen deze vrouw, en tussen uw zaad en haar zaad.*
- (b) De benaming, die hem deze aangaande gegeven wordt als *de vijand*, Matth. 13:39. *De verzoeker*, Matth. 4:3. *De boze*, Matth. 6:16. *De tegenpartij*, 1 Petrus 5:8.
- (c) De verklaring van zijn werk om te gaan om de gelovigen als een briesende leeuw, zoekende wie hij zou mogen verslinden, 1 Petrus 5:8. Listen in 't werk te stellen, Efëze 6:11. Met vuisten te slaan, 2 Kor. 12:7. Vurige pijlen te schieten, Efëze 6:16. Bedriegen, 2 Kor. 11:3.
- (d) De opwekkingen om ons tegen hem te wapenen, en hem te weerstaan: Efëze 6:11. *Doet aan de gehele wapenrusting Gods, opdat gij kunt staan tegen de listige omleidingen des duivels.* 1 Petrus 5:8. *Zijt nuchteren, en waakt, want uw tegenpartij, de duivel, gaat om als een briesende leeuw.* Jak 4:7 *Wederstaat de duivel, en hij zal van u vluchten.*

III. Dit is u bekend, en zet er u toe, dat de duivel van die tijd af, dat u gedachten kreeg tot bekering, en dat ge u maar van verre naar Jezus toewendt, als verwoed, al zijn listen en boosheden inspant om u te verhinderen, en indien hij dat niet doen kan, te kwellen en te kwetsen, opdat u noch heilig, noch vrolijk mocht leven. Welaan dan, u aan uw zijde spant ook alle krachten in, grijpt uw sterkte aan, en weerstaat hem in gemoedigheid.

't Is nodig dat u zijn listen en werkingen kent, om te minder beledigd te worden, en te moediger te strijden; daarom zullen wij u enige algemene hier voorstellen. Hij komt doorgaans voor onder drieërlei gedaante, namelijk als een engel des lichts, of als een duivel, of verborgen alsof wij het zelf waren. Onder de laatste gedaante is hij de allerschadelijkste.

Als een engel des lichts op verscheiden manieren.

IV. Dat hij als een engel des lichts ons wel aankomt, leert de apostel: 2 Kor. 11:14, *De satan zelf verandert zich in een engel des lichts.* Niet in waarheid, maar in schijn, ten opzichte van zijn werkingen; want hij komt de Godzaligen menigmaal voor onder een schone schijn van Godzaligheid.

- (a) Soms stelt hij goede zaken voor, of een zoete schriftuurplaats, of enige vorige zoete ondervindingen en beweging, en zal zoeken u daarop te doen malen. Maar 't is met een boos oogmerk, hij doet het ontijdig, als men in een bijzondere zaak uitnemende bezig is, of als hij weet dat er wat gepredikt zal worden, dat hun zeer nuttig zou zijn, en dat om de ernst te breken in het werk, dat op die tijd te doen

was, te doen staken, en het te prediken woord ongemerkt te doen voorbijgaan, en als men dan zo afgeleid is, zo mist men 't een en het ander, en men is leeg.

- (b) Hij mag wel lijden dat iemand, die hij anders niet kan aftrekken, zeer gezet is op deugdzaamheid; ja hij zal iemand wel daartoe aanporren, (hoewel de liefde tot heiligheid uit het hart van een Godzalige zelf voortkomt) maar 't is hem te doen om hem aan te porren, dat hij niet onderworpen zal willen zijn in de bedeling van God, dat hij gedurig sta naar nog al grotere en hogere dingen, om hem verdrietig, moedeloos en ongelovig te maken, of om hem tot hoogheid van het hart te brengen.
- (c) Hij zal iemand ook wel aanzetten tot deugdzaamheid, ja wel tot de allernauwste letting op zijn gedachten, woorden en daden. Maar 't is hem te doen om iemand te vervoeren tot dingen, die buiten zijn beroep of staat zijn, ja wel onder een schone schijn tot dingen, die tegen het gebod Gods zijn, en tot geestdrijverij; en te menen, dat het al van God is wat in de geest opkomt, en waartoe zal hij dan een mens niet vervoeren? Of ook, om hem tot een nauwgezet geweten te brengen, zodat de mens overal zich stoot, en in vele benauwdheid des geestes wandelt, of ook hem, door het doen zien, hoe ver hij te kort komt, zijn staat te doen verwerpen, onder voorwendsel, dat zo'n leven met genade niet bestaan kan.
- (d) Hij zal ook iemand wel aanzetten tot deugdzaamheid; maar 't is hem te doen om hem genoeg in zijn werk te geven, en hem alzo van Christus, en van het zoeken of oefenen van de rechtvaardigmaking af te houden, en hem zo zoetes van zijn troost en zuivere heiligmaking, die uit de rechtvaardigmaking vloeit, te beroven, of ook indien iemand niet wedergeboren is, uit de hemel te houden. Deze dingen moet een ieder in 't oog houden om van de duivel niet bedrogen te worden.

Als een duivel.

V. Soms komt de duivel als een duivel, om te verschrikken. Dit geschiedt:

- (a) door lichamelijke verschijningen, aangrijpen, geluiden of andere manieren, hoewel het zeldzamer gebeurt, en doorgaans meer op de verbeelding geschiedt, die sommigen niet weten te onderscheiden van de waarheid.
- (b) Als hij iemand aanpoort om zich aan hem over te geven of diergelijke; hoe ver hij hiertoe vervoert, weten zij, die het ondervonden hebben.
- (c) Ook als hij iemand dreigt te doden of ander leed te doen, waardoor de aangevochtene in veel vrees leeft. Dus kwelt hij als een duivel; doch als hij hierbij geen andere heimelijke werkingen uitvoeren kan, zo schaadt hij minst, hoewel hij veel goed belet.

Verborgen alsof het de mens zelf was.

VI. Meestendeels verbergt zich de duivel, en zoekt de mens wijs te maken, dat hij geen hand daarin heeft, maar dat de mens het zelf is, en dat zulke dingen uit zijn eigen hart voortkomen. Hiermee heeft hij voor, of het goede te verhinderen en te bederven, of tot zonden te brengen, of de ziel in een verbijsterde staat te brengen. Om het goede te verhinderen of te bederven, gebruikt hij vele listige omleidingen, en valt aan of op het geloof, of op het gebed, of op het gehoor, of op de heiligmaking.

Om het goede te verhinderen.

VII. 1. Hij weet, dat het geloof de springader van het geestelijke leven is, daarom zoekt hij dat in al deszelfs daden te verdonkeren.

Hij bestrijdt het geloof.

(a) Hij werpt schielijke invallen in zonder reden; namelijk: Is 't allemaal al waarheid? Is 't niet allemaal een inbeelding? En port daarbij gedurig aan, dat men daarop met zijn gedachten male, en dat men het moet onderzoeken; indien men daarnaar begint te luisteren, zo krijgt hij vat, en begint redenen voort te brengen, en wil dat men die beantwoorden zal. En krijgt hij u zo ver dat u met uw verstand begint te werken, zo gaat hij al voort met redetwisten, en brengt telkens nieuwe bewijsgronden voort, en het verstand te kort schietende, zo gaat hij al verder om van vliegende atheïstische gedachten, u tot gezette atheïsterij of ongodisterij te brengen, en dan zijt u jammerlijk in 't net, en u raakt buiten staat om troost of vrede te hebben, of iets met gemoedigheid te doen; daarom wacht u acht te geven op de eerste vliegende inwerpingen, maar laat ze voorbij vliegen, en ga u voort, en op het Woord aan.

(b) Soms schiet hij onverwacht in: bent u al een kind Gods? Is 't al waarheid? Hebt ge u niet bedrogen? Kom, beproef u eens, goed werk mag wel getoetst worden. Dit doet hij op zulke tijden, als men zoetelijk door het geloof leeft, en levendig is in de oefening van deszelfs uitgaande daden, en in de omgang met God; of op zulke tijden, als men minst bekwaam is van zichzelf te oordelen. Indien men luistert, zo krijgt het geloof ten eerste een stuit, en men wordt verhinderd in die goede gestalte voort te gaan; en komende tot beproeving of het fundament al wel gelegd is, zo doet hij zijn best om het goede te verduisteren, en de verdorvenheden op het klaarste voor te stellen, ingevende, zo en zo zijn de Godzaligen; maar hoe ver zijt u van zo'n leven! En daarom u hebt uzelf bedrogen, 't is maar uw verlicht verstand, 't is maar hersenwerk, u bent een tijdgelovige, een geveinsde. En dus zult u aan het wankelen raken. Daarom luister niet naar die inschietingen, gaat u maar voort in die uitgaande daden van het geloof, dat kan niet bedriegen; want als ge u bedrogen had, zo moest u het daar toch beginnen. Het beproeven is 't veiligst, als men in het gebed worstelt en met de Heere in samenspraak en onderhandeling is.

(c) Soms stelt hij het lichamelijke kruis wel zwaarder voor dan het is, en meteen, dat er geen uitkomst zal zijn; maar dat het hoe langer hoe zwaarder zal worden en ook het komt u niet over in Gods gunst, maar in zijn toorn, 't is om uw zonden, 't is maar een begin van de eeuwige verdoemenis en dat weet hij zet op zet als met gezag en overheersing in te drukken. Indien u hiernaar luistert, zo krijgt zijn inwerping kracht en het geloof begint te bezwijken en u zult lichtelijk moedeloos worden en het kruis zal u neerdrukken; daarom sla af zulke inwerpingen, neem maar uw kruis op en volg Jezus na en houd u aan de belofte van ondersteuning en van een goede uitkomst.

Het gebed.

VIII. 2. Omdat de duivel weet wat kracht, troost en nuttigheid in het gebed is, zo is hij met al zijn macht en listigheid doende om u van het gebed af te houden of u daarin te ontroeren.

(a) Hij geeft zoveel ander werk als hij kan, hij leidt de gedachten af op dit of op dat, hij zoekt uitstel dan en dan, maar dat eerst, en dus zoekt hij de mens te doen omlopen van 't een op het ander en zo men volgt, zo verliest men de begeerten en de levendigheid om tot het gebed te komen. Als u dit ontmoet, pas dan op en weet, dat uw doodsvijand, de duivel, naast u bezig is en zijt u te ernstiger om door alle hinderingen door te breken, en denk, hier heb ik nu te strijden, hierin wil ik een overwinning over hem behalen.

(b) Soms stelt hij 't gebed voor als zo'n zwaar werk, dat het niet te doen is, dat u geheel onbekwaam daartoe zijt, dat u tegenwoordig in al te zondige staat zijt, dat u nog wat wachten moet, totdat u wat meer bekwaamheid hebt. Als u hierdoor tegen het gebed begint aan te zien, zo krijgt hij voordeel op u.

Daarom ga u voort, laat u niet hinderen, begin maar zo onbekwaam als u bent en zie na het gebed, of het zwaar was of niet, of u onbekwaam bent of niet, en u zult er dan anders van oordelen.

(c) Soms stelt hij met een diepe indruk voor de krachteloosheid en vruchteloosheid van het gebed. Hij werpt in: u bidt niet in het geloof, u hebt geen klare indruk van God; maar u bidt een onbekende God aan. U hebt geen recht gezicht van u zelf, u ziet uw zondigheid en onwaardigheid niet, en u bent zo nederig en verbrijzeld niet als een bidder moet zijn; u hebt geen ernst tot de zaken, die u begeert, of immers zulke heilige oogmerken niet als tot het gebed vereist worden, daarom schei er uit, 't is toch Gode niet aangenaam; u zult ook de zaak niet hebben. God verhoort zulke gebeden niet; hebt u niet lang genoeg ondervonden, dat al uw bidden tevergeefs is, wat hebt u ooit op uw bidden verkregen? Dus krenkt hij het geloof in het bidden en vermindert de ernst en het aanhouden, indien u enigszins op zulke inwerpingen acht geeft. Daarom ken zijn listen en dring te ernstiger daardoor heen, houd u op met de beloften Gods en denk altijd, dat God niet om de waardigheid des gebeds, maar op het gebed, als een van Hem verordeneerd middel, hoort en op zijn tijd, wijze en mate geeft, en dat u het wel ondervonden hebt.

(d) Soms is de duivel bezig om vele andere gedachten als stof in te werpen, terwijl men in het gebed bezig is. Ook zoekt hij onze ziel in een haastende en jagende gestalte te brengen, alsof er wat te doen was, dat niet wachten kon, hij verwakkert de lust tot het werk, dat men onderhanden heeft, of brengt bekommernis op 't hart en brengt schielijk zaken voor, daar men in lange tijd niet op dacht.

Ken ook deze list en sla ze af als niet achtende.

De openbare godsdienst.

IX. 3. Omdat de duivel weet, dat de Heere gewoon is zegen over de vergaderingen van de gelovigen, de bediening des Woords en het gebruik van het Heilig Avondmaal te geven, zo gaat hij al mede ter kerk en tracht zijn praktijken ook daarnevens u in het werk te stellen: dan met u veranderingen voor te werpen om niet te komen; dan met allerlei gedachten u in te blazen, dan, zo 't hem toegelaten wordt, met een slaapdamp uw hersenen te benevelen, dan met duizend andere dingen om u het Woord, of te ontnemen of krachteloos te maken.

Stel u dit voor, ken zijn listen, wees op uw hoede en wees hem uit haat en vijandschap in geen ding te wille. Bedenk, u hebt dan te strijden en een overwinning te bevechten.

De heiligmaking.

X. 4. Omdat de duivel weet, dat de heiligmaking zo beminnelijk voor u en zo bijzonder tot eer van God en stichting van uw naaste is, zo legt hij overal lagen om u daarvan af te houden. Dan is 't, zijt eerst bij u zelf heilig; dan, dat is uw plicht niet, en bijzonder weet hij levendig voor te stellen en te vergroten de bijoogmerken, die hij weet, dat toch in 't hart van de onvolmaakte mens zijn en lichtelijk bij de beste daden bij komen, ja al is 't, dat men al vrij daarvan voor die tijd is, zo blaast hij in, zie daar

dat is uw oogmerk. Zingt men, bidt men of voor in een vergadering, of bidt men met anderen, laat men een traan onder de predikatie, geeft men een aalmoes, bestraft, vermaant men anderen, 't is terstond: dat doet u om van mensen gezien te worden. Dus of verhindert hij u om voort te varen, of hij beneemt u de verkwikking, die u daar anders uit hebben zou. Daarom ken zijn boosheid, acht niet op zijn ingevingen ga maar voort en doe de deugd met gebrek, zo goed als u kunt, en de Heere zal u daarin sterker maken.

Is werkzaam om tot zonden te brengen op velerlei wijzen.

XI. De duivel is niet tevreden met u in het goede te verhinderen, en het te verderven, maar hij tracht u tot allerlei zonden te brengen. Dan port hij David aan tot hoogmoedigheid, om het volk te tellen; dan doet hij een schone Bathseba voorkomen, om tot onkuisheid te verlokken; dan geeft hij gelegenheid tot nijdigheid, dan tot achterklap, dan tot een leugen, dan tot overdaad, dan tot een andere zonde; 't scheelt hem niet, als hij u maar kan doen vallen, hij legt van verre op u toe, en gebruikt duizend middelen en listen.

(a) Hij begint dikwijls van verre, verbergt het einde en zijn doel. Hij komt met een schone schijn van uitspanning, en zo zoekt hij u tot ledigheid te brengen, een bekwaam voorwerp voor hem. Hij komt onder een schijn van eerlijk vermaak, en zo zoekt hij u uitgelaten te maken. Hij stelt dan dit, dan dat voor, en is gelijk de kramers: *wil je dat?* Van 't een op het ander, of er iets was, daar u lust toe krijgen mocht.

(b) Hij begint met kleine dingen, die in 't eerst als geen zonde voorkomen, en verbergt de zondigheid; de ziel zich in die kleine zonde toegevend, zo raakt ze van haar tederheid en van de tedere vreze Gods af, en zo gaat hij al voort van kleine of middelmatige, tot het malen op ijdelheden, en tracht die dingen zoet voor te stellen, en dus krijgt de ziel een kwade gestalte.

Daarom pas op, geef u nergens toe, hoe klein de zonde ook schijnt.

(c) Dan port hij aan tot grote zonden, en bijzonder tot die, waartoe uw natuur meest genegen is; 't is waar, hij kent het hart niet, maar hij heeft wel opgemerkt, wat zonde u meest bedrijft, en tot wat zonde hij u voor dezen 't gemakkelijkst kon brengen, hij hoort ook de belijdenis uwer zonden, en let op alle omstandigheden, en zo besluit hij daaruit uw verborgen en aanliggende zonden, daar schiet hij dan op toe, en kan soms die zonde zo schielijk, en in zulke beminlijkheid voor het vlees voorstellen, dat het terstond als buspoeder in de brand vliegt, en die zonde, welke men meende al in zijn macht te hebben, die wordt schielijk wederom levendig, en dan drijft hij de ziel als een tol om, en daar komt wel volharding bij. Daarom, wees op uw hoede!

(d) Als u dan te laat ziet, waar u geweest zijt, en weer wilt komen tot de Heere, uw rust, en tot de vorige tederheid en volkomenheid van het hart, dan keert hij het blaadje om, om u tot andere inwendige zonden te brengen, tot ongeduld, verdrietigheid, ongelovigheid en wanhoop. Daarom sta vast.

U zult misschien denken, *dit zijn mijn zonden, zij komen uit mijn eigen hart voort.*

Ik antwoord: Sommigen geven de duivel al te veel schuld, om zich te verontschuldigen, anderen geven hem al te weinig schuld. Ik zeg: ja uw eigen hart is boos genoeg om alle deze dingen voort te brengen. Houdt dit voor enige gewisse waarheid, dat al waar uw eigen wil en genegenheid is, om op zo een zaak te peinzen of uit te werken, dat dit uw eigen zonde is, en op uw rekening staat.

Maar 't is ook waar, en men heeft zich klaar en gedurig voor te stellen,

1. Dat de duivel overal zijn hand zoekt in te krijgen, en op zijn luimen ligt om u een voordeel af te zien, en u tot enige zonden, onder wat schijn het ook zij, op te ruïen of voort te stuwen.
2. U mag wel denken, dat de duivel aanleider is:
 - (a) als de bovengezegde zaken schielijk invallen, en dat met een ongewone helderheid, voordeligheid en vertoning van zoetigheid en vermakelijkheid. (Ik zeg vertoning; want tot de wil kan hij niet komen, en kan de zoetigheid niet geven.)
 - (b) Als daar schielijke beweegreden bij komen, die zelfs tegen oordeel en wil strijden.
 - (c) Als daarbij komt een gezaghebbende en als heersende inprenting, om door die heersende bevelen de wil te overvallen.
 - (d) Of als daarbij komt een jaging, een schudding van het hart, een buitengewone onbedaardheid en voortdrijvende drift. Als iets zondigs door doen of laten u zo voorkomt, zo kent de klauw van de duivel, dat hij verzoeker en aanleider is, en zo dezelve enige ingang maken en kleven, weet dan, dat hij er dan zelf ook bijkomt. Zo hebt u dan de duivel te kennen als aanleider, en u als volger. Ziet toe, haat de duivel te zeer, dan dat u hem te spraak zou staan, om naar hem te luisteren, en hem te gehoorzamen.

Om te kwellen, met inwerpingen op verscheiden manieren.

XII. Er zijn ook andere bestrijdingen, in welke hij alleen de oorzaak is, en die de kinderen van God alleen tot kwellingen dienen, aan welke zonden de kinderen van God geen deel hebben, tenzij zij daardoor zich buiten staat laten brengen, om God in geloof, hoop en liefde te dienen. Die wangestalte alleen is hun zonde, zij moesten sterker zijn, dan dat zij door zijn schuddingen zondig ontroerd zouden worden. Maar de inwerpingen zelf zijn niet uwe, maar van de duivel zonde; hoewel, (merk hierop) hij u gedurig wil wijs maken, dat het uw eigen zonde is; indien u dat begint te geloven, zo zullen zijn inwerpingen u treffen en tot bedroefde gestalten brengen; maar zo u van de duivel praat kent als zijn spraak, zult u ze gemakkelijker afslaan, en te minder ontroerd worden.

Deze bestrijdingen geschieden op zo velerlei wijze en naast zo vele zaken, dat het niet wel mogelijk is, die alle op te halen, ook wil ik ze alle niet voorstellen, en wenste geheel te zwijgen; maar tot ontdekking van zijn boosheid, en opdat de kinderen van God gewapend mogen zijn tegen de wijsmaking: *u bent het zelf, het komt uit uw hart voort*, zal ik alleen enige dingen in 't gemeen hier voorstellen.

- (a) Sommige inwerpingen schijnen geheel kinderlijk en belachelijk; maar daar steken diepten in en hebben doorgaans een smartelijk gevolg. Als bijvoorbeeld: zegt nu dit, zegt nu dat. 't Gaat daarna wat verder, en daar komt bij: zo u 't niet zegt, zo u dat niet aanraakt, zo zijt u verdoemd, zo u 't doet, zo is 't wel. 't Gaat verder, als hij heersende beveelt, dat men dit of dat zal toestemmen, en zoekt u dan te schudden, en u wijs te maken, dat men het toegestemd heeft. Dus eindigt dat kinderlijke in een grote ontsteltenis. (b) Soms schiet hij schielijk een Schriftuurplaats in, die zwaar is om te verstaan, en die dringt hij aan om Gode enige ongerijmdheid toe te schrijven, of uw staat omver te werpen, en port aan dat te beantwoorden, en zo de mens de waarheid, God en zijn staat begint te verdedigen, zo krijgt hij meer vat, want hij is te loze verleider; daarom moet men niet antwoorden, het gaat ook hoe het gaat, maar het voorbij laten waaien. (c) Soms leidt hij de mens tot de eeuwige

verkiezing, en tot de roeping en bekering van de ene mens boven de andere, en tot verdoemenis van zo vele mensen, en dat om God te beschuldigen; zo de mens hierop begint te malen, en wil God verdedigen, zo is hij in de strik; daarom slaat af, antwoordt niet; want u zult daardoor in groter ontroering geraken. Des Heeren wil is heilig.

- (b) Soms neemt hij gelegenheid van lichamelijk of geestelijk kruis, om God te beschuldigen over zijn handelingen, en om allerlei dingen in te blazen, die de ziel onvergelykbaar zwaarder vallen dan het kruis; maar hoedt u op die inblazingen te letten, laat ze voorbij vliegen, houdt u vast dat God souverain is, en dat Hij alles doet, dat Hem behaagt, en aan de mens geen reden van zijn doen geven wil.
- (c) Soms weet hij iemand, die hij enige tijd in de zeef gehad heeft, zo om te voeren, dat de mens, als hij zich tot de Heere begeven wil, of begint te bidden, door de verduistering van de gedachten, en zijn wonderlijke werking op de verbeelding, schijnt van God af tot een ander voorwerp gekeerd te zijn, en alsof hij niet God, maar dat aanbad, dat een grote verhindering van het gebed is.
- (d) Soms speelt hij de profeet, en blaast in, dat en dat zal u overkomen, zo zult u nog worden, tot die en die daden zult u nog komen, hij schiet het niet alleen in, maar hij dringt het aan, 't zal zeker zo komen, en dat al weer en weer, zodat dat profeteren geen einde heeft. Hij begint soms enige tijd tevoren in de droom zulke dingen te vertonen, en wilde die droom gaarne voor een goddelijke doen doorgaan, om daarna meerder vat daarop te hebben; hij brengt die droom daarna wederom te pas, en drukt de verbeeldingen van die zaken met vele ontroeringen in, en krenkt also lichaam en ziel door de vrees van de voorspelde toekomstige zaken.
- (e) Soms komt hij met vurige pijlen en kwade gedachten van God, en dat met zulke kracht en zulke gedurigheid, dat de ziel dag noch nacht rust heeft. De arme ziel wordt tot ter dood toe verwond, zij kan 't niet verdragen, en kan die gedachten ook niet afweren, zij komen telkens sterker en sterker, en de inbeelding alsof 't haar eigen gedachten waren, verzwaart de ellende.

Waaraan te onderkennen.

XIII. In deze en diergelijke bestrijdingen verbergt zich de duivel, al zijn werk en list is aan te dringen, dat hij het niet is, die zulke gedachten ingeeft, maar dat ze uit het hart van de aangevochtenen zelf voortkomen, en dat zulke zonden met genade niet bestaan kunnen, en dat ze daarom eeuwig verdoemd moeten worden. En wanneer zou er een einde aan deze bestrijdingen zijn, indien de Heere op zijn tijd niet voorkwam en de satan schold? Maar men zal mij vragen, is het de mens zelf niet, mij dunkt dat ze zeker uit mijn eigen hart voortkomen, dat ik dat wist, dat het maar de zonden en zijn inblazingen van de duivel waren, ik was half gered, kan men het weten? En zo ja, waaruit zal men dat kennen?

Antwoord.

1. Dat alle zondige wangestalten van ongelovigheid, moedeloosheid, verdrietigheid, wanhoop, des mensen eigen zonden zijn, hoewel soms veroorzaakt door de bestrijdingen van de satan. Het begin kwam niet van de mens, maar van de duivel. u hebt hem te veel plaats gegeven, u bent er te veel ontroerd door geworden, u moest het zoveel niet geacht hebben.
2. Neemt het zo eens, al het bovengestelde kwam uit uw hart voort, wat dan? Onvergeeflijk? Neen; Christus staat gereed om alle ten uiterste bezwaarden met de zonde, ook de grootste van de zondaren, ook godlasteraars, 1 Tim.1:13, aan te nemen.

Zegt gij, 't is zonde tegen de Heilige Geest, en die is onvergeeflijk.

Antwoord 't Is geen zonde tegen de Heilige Geest, over die zonde is geen berouw; maar 't berouwt u, u gaat er onder gedrukt, u bidt.

3. Weet, dat deze en diergelijke ontmoetingen het lot zijn van veruit de meesten van de kinderen van God; wat wonder is het dan, dat het ook u te beurt valt?

U zult zeggen, *mijn gestalte is nog geheel anders, ik heb ze in de bovenverhaalde niet gevonden, noch ooit van diergelijke gestalte gehoord of gelezen.*

Antwoord. U weet misschien wat anderen ontmoet, en daarom kunt u niet zeggen, anderen ontmoet dat niet; indien u de bovengestelde gevallen met bedaardheid inziet, ik geloof dat u er de uwe in vinden zult; ik heb die niet duidelijker en breder willen voorstellen, die ze ondervindt, zal uit de bedekte voorstellingen zichzelf wel kunnen beschouwen.

4. Dat de bovengestelde inwerpingen niet uwe, maar de zonden van de duivel zijn, is te kennen:
- (a) Als ze schielijk, onverwacht, als een bliksem invallen, zelfs als men bezig is in goed en heilig werk; want al wat uit ons eigen hart voortkomt, komt langzamerhand met redeneren voort, en doorgaans bij enige gelegenheid.
 - (b) Als ze met geweld ingedrongen worden, en dat tegen wil en dank, en dat telkens, zodat men zich niet verbergen kan, de ziel slaat af, wil er niet om denken, geeft de minste toestemming niet. Maar 't komt evenwel al weer en weer, zodat men zien kan, dat men alleen lijdende is, gelijk als iemand, die geslagen wordt, en dat die pijlen van buiten ingeschoten worden. Gebruik dan uw verstand en oordeel.
 - (c) Als zij met verschrikkingen komen, zodat de ziel terstond buiten bedaardheid, in vele ontroeringen komt en buiten staat om verstandig te redeneren. Recht tegenovergesteld is het, als de zonden uit des mensen eigen hart voortkomen.
 - (d) Als de ingeworpen zaken zijn onnatuurlijk, voor welke de natuur zelfs schrikt; indien men dit zo bevindt, zo mag en moet men het voor zeker houden, dat het onze zonden niet zijn, maar van de duivel; daarom moet men zich daarover zo niet ontstellen, maar met verachting de duivel weerstaan.
5. Daar zal in sommigen nog deze gedachte oprijzen: het gebeurt mij wel, dat ik waarlijk gevoelen kan, dat zij mij niet van buiten aankomen, maar dat het mijn eigen gedachten zijn.

Antwoord.

- a. Dikwijls is de mens onkundig van de werking van de ziel, daarom kan hij ze niet onderscheiden, wat door de verbeelding of inblazing des satans, of van hem zelf voortkomt; men meent omdat men die dingen verstaat, dat zij daarom uit de ziel zelf voortkomen; als een ander mens schrikkelijke dingen spreekt, zo verstaat u ze ook, en u schrikt en u weet, dat het uw zonden niet is, maar diens, die ze spreekt. Zo is 't hier ook.
- b. Ook moet men weten dat als de duivel al van u verdreven is, dat men door die voorledene indruk een schrikkende gestalte nog wel enige tijd behoudt, en ook dat ons geheugen nog die dingen niet vergeten heeft, zodat het maar een enkele herinnering is. Nu, die schrikkende gestalte, de herinnering is de zonde niet; ja de schrikkende gestalte toont zelfs uw liefde tot God, van welke u geen ongerijmdheden horen noch denken wilt.

Hoe zich in deze strijd te gedragen.

XIV. 't Is niet genoeg te weten, dat die vurige pijlen van de duivel geschoten worden,

want men is daarom van die niet verlost; maar de Heere wil, dat wij tegen de duivel strijden zullen en Hij wil door de strijd de overwinning geven. Zegt gij, wat zal ik doen.

1. Het beste werk in deze is niet achten, afslaan, niet antwoorden, het voorbij laten vliegen en het zo aanmerken; alsof iemand voor uw vensters stond en gedurig die dingen tot u riep, 't zou u lastig zijn en zeer kwellen; maar u zou daarover zo niet ontstellen, alsof u het zelf sprak.
2. Merkt het aan als een lijden, gelijk pijn in het lichaam, houdt u zo stil en bezit uw ziel in uw lijdzaamheid en ziet altijd op de hand van God, de Heere heeft het bevolen en wil u klein houden, de Heere heeft het bepaald, hoe ver het gaan zal, Job 1:2.
3. Houdt het geloof vast, kan 't niet zijn in de levende oefening, laat het evenwel in de grond van het hart zijn, houdt het daarvoor op de vorige ondervinding, dat u een kind Gods zijt; maar houdt u voor die tijd af van beproeven.
4. Weet, dat de Heere Jezus de duivel overwonnen en hem de kop vermorzeld heeft, Gen. 3:15. Zijn heerschappij is te niet gedaan, Hebr. 2. Daarom zijt gemoedigd tegen een overwonnen vijand.
5. Ziet op de voorbede van de Heere Jezus: Lukas 22:32. *Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude.*
6. Geloof, dat er een goede uitkomst zal zijn volgens de beloften en de voorbeelden van anderen en uw eigen ondervinding in andere strijden. Zoveel meerder troost, vrede, blijdschap en sterkte zal de Heere u geven, naardat uw verdrukkingen nu zwaar zijn; en u wordt zelf in de strijd gewaar; dat u voor vele andere zonden en verheffingen van het hart bewaard wordt.
7. Wees veel biddende, is er niet veel kracht tot doordringen in ernst en uitbreiding van uw verzoek, ziet dan maar telkens uit naar de Heere, laat de Heere uw toekeringen tot Hem, uw zuchtingen en uitschietingen zien en horen, en wacht also op Hem, van waar uw hulp komen zal, verzuimt de tijd uwer oefeningen niet.
8. Gaat in die donkerheid door de hagelbuien heen, volgt het Woord, richt uw gangen daarnaar in een Godzalig leven en in het waarnemen van uw beroep, houdt u daarin altijd bezig; want nooit zult u het kwader hebben, dan als u leeg bent.
9. Kunt u een beproefd leraar of een ander sterk Christen hebben, openbaart die uw strijd en smoort het alleen niet; het uitstorten van uw hart, het ondersteunen van hen, hun voorbede, zal een bekwaam middel zijn om gemoedigder te worden en van die ure aan, dat u gemoedigd wordt, zult u toenemen in sterkte.

Opwekking tot wederstand.

XV. Welaan dan, stelt u tot een kloeken tegenstand; om daarin gemoedigder te zijn, zo wekt u op door het overdenken van deze zaken:

1. 't Is de wil Gods, dat zijn kinderen gezamenlijk een heerleger zouden uitmaken onder hun Vorst en Koning Jezus om te strijden tegen de duivel en zijn engelen. Ziet zulke strijd: Openb. 12:7 ... *Michaël en zijn engelen krijgden tegen de draak, en de draak krijgde ook en zijn engelen.* Zo ook: Openb. 19:11, 14 ... *Ziet een wit paard, en die op hetzelfde zat, was genoemd Getrouw en Waarachtig, en Hij oordeelt en voert krijg in gerechtigheid. En de heerlegers ... volgden Hem op witte paarden.* De Heere Jezus heeft de duivel door Zijn dood te niet gedaan, dat is, alle macht over de Zijnen benomen, en heeft hen uit de beulshanden, aan welke zij door de zonden overgegeven waren, verlost, door voldoening voor hun zonden door Zijn dood, zodat hij geheel geen heerschappij over hen heeft, of ook ooit bekomen zal. Maar de wijsheid en goedheid Gods heeft hem een bepaalde macht gegeven, om als vijand het heerleger

van Christus te bestrijden, opdat Zijn kinderen in de strijd geoefend, en al strijdende de overwinning over hen behalen zouden, tot hun verheerlijking en Zijn schande. Omdat dit nu zo is, en ge u in het strijdend heerleger hebt begeven, zo past het u dapper te strijden: want alles, wat in dat heer is, zich tégen deze vijand aankant, en dat in het oog van onze Heervoerder en van de heilige engelen. Welaan dan, wees gewillig, wees dapper.

2. Zien wij op de natuur van deze vijand, hij heeft een dodelijke en afgrijselijke haat tegen onze lieve Heere Jezus, en tegen allen, die Hem aanhangen, en in het bijzonder tegen u; die haat doet hem onzinnig woeden, *en als een briesende leeuw rondom omgaan, zoekende, wie hij zou mogen verslinden*, 1 Petrus 5:8. Hij is listig, hij is wreed, hij is onvermoeid om u een voordeel af te zien, om u te kwetsen en in uw loop te stuiten; dit moet uw haat tegen hem wederom verwekken. Ziet dit in David om hem na te volgen: Psalm 139:21, 22. *Zou ik niet haten, Heere! die U haten? en verdriet hebben in degenen, die tegen U opstaan? Ik haat hen met volkomen haat, tot vijanden zijn zij mij*. Die haat zal hem niet gunnen, dat hij enig genoegen hebbe in u hier of daarin te overwinnen, en over u te triomferen; die haat zal u aanzetten om hem zelfs niet toe te laten, dat hij omtrent u blijve, die haat zal u aanzetten hem te verjagen, dat hij van u vliede, die haat zal u verblijden, als u hem onder uw voeten vertrapt, en dat u hem spijt aandoet. God heeft u die bekwaamheid gegeven, dat hij haten kunt, dat is een volmaaktheid van de natuur, gebruikt ze dan op het scherpste tegen hem.

3. 't Is zeer schandelijk en beschamend als ge u van hem laat overwinnen door achteloosheid, door ongelovigheid, door opvolgen van die begeerlijkheden, waartoe hij u gaande maakt en aanpoort: want wees verzekerd, dat hij overal bedekt zijn hand in heeft, en als u dan wederom tot de Heere komt, en van Hem bestraft wordt, dat u zo lafhartig geweest zijt, of het hem terstond hebt gewonnen gegeven, of niet veel tegenstand hebt geboden. Aan de andere kant is het glorieus, als u dapper tegen zijn aanvallen hebt gestreden, al is het met wonden gekregen te hebben, die dapperheid zal u veel vrijmoedigheid geven tot de Heere te naderen, en hoe zoet is het, als de Heere toont, dat Hij behagen heeft genomen in uw strijd, als was het met kleine kracht, omdat u gestreden hebt naar uw kracht, en dat in oprechtheid van het hart; en als de Heere u daarop iets van dat verborgen manna geeft, dat Hij de overwinnaars beloofd heeft, en als Hij zegt: *Wel, gij goede en getrouwe dienstknecht over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal Ik u zetten; ga in, in de vreugde uws Heeren*, Matth. 25:21.

4. De duivel is een overwonnen vijand, daarom is de victorie gewis. De Heere Jezus, als het zaad van de vrouw, heeft hem de kop vermorzeld, Gen. 3:15. Heeft hem door de dood te niet gedaan. Hebr. 2:14. Hij heeft de overheden en de machten uitgeschud, uitgetogen, in het openbaar ten toon gesteld, en door het kruis over hen getriomfeerd, Kol. 2:15. Dat is wel een lafhartig krijgsman, die een ter dood gewonden vijand, die terneder ligt en nog wat spartelt, niet durft aanvallen. God heeft hem dat spartelen nog toegelaten om hem spijt aan te doen, dat een arm mens hem veracht, hem vertreedt, hem doodsteken geeft; hij zal nooit een kind Gods wederom onder zijn geweld krijgen, hij mag het wat wonden geven, maar ten laatste zal ieder gelovige hem in de kracht van Christus overwinnen, en dan zal men juichen: De dood is verslonden tot overwinning. *Dood, waar is uw prikkel? Hel, waar is uw overwinning? De prikkel nu van de dood is de zonde, en de kracht van de zonde is de wet. Maar Gode zij dank, die ons de overwinning geeft door onze Heere Jezus Christus*. 1 Kor. 15:54-57. *Zij hebben*

hem, - de neergeworpen verklager van de broederen de duivel, - overwonnen door het bloed des Lams, en door het woord van hun getuigenis; en zij hebben hun leven niet lief gehad tot de dood toe. Openb. 12:11.

Middelen.

Welaan dan,

- a. Wees moedig tegen hem.
- b. Maar kent uw zwakheid, en vertrouwt niet op uw kracht, dat zou u schielijk doen vallen.
- c. Houdt u dicht bij de veldoverste Jezus, schuilt bij Hem en grijpt zijn sterkte aan, en strijdt door zijn kracht. Bidt zonder ophouden; leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze.
- d. Wees voorzichtig en wapent u met de gehele wapenrusting Gods; omgordt uw lendenen met de waarheid, doet aan het borstwapen van de gerechtigheid, schoeit de voeten met de bereidheid van het evangelie des vredes; neemt aan de arm het schild van het geloof, zet op uw hoofd de helm van de zaligheid, en neemt in de hand het zwaard des Geestes, dat is Gods Woord. Met alle bidding en smeking, biddende ten allen tijde in de Geest, en tot hetzelfde wakende met alle gedurigheid, Eféze 6:13-18.

Welaan dan, *Zijt getrouw tot de dood, en Ik, Jezus, zal u geven de kroon des levens, Openb. 2:10.*